๑๐วันในบังคลาเทศ

คณะศิษย์หลวงพ่อวัดปากน้ำ

พิมพ์เป็นธรรมบรรณาการ
เนื่องในการถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน
ณ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร
วันอาทิตย์ที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๕

ภาพปก

พระธรรมธีรราชมหามุนี (พระศาสนธช มหาปัญญาสาร) เป็นพระอุปัชฌาย์ บรรพชาสามเณรชาวบังคลาเทศ ๒ รูป คือ สามเณร สุทฺธาลงฺการ (SAPU BARUA) และสามเณร ญาณาลงฺกา (TAPU BARUA) ณ วัดนวบัณฑิตวิหาร เมืองจิตตะกอง

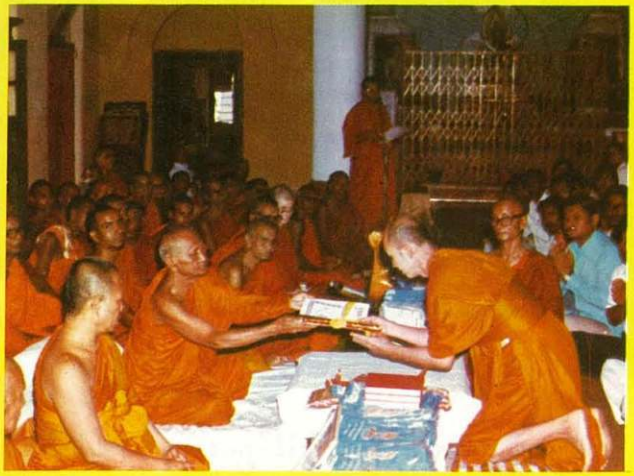

สมเด็จพระสีลาลังการะ มหาเถระ สมเด็จพระสังฆราชมหาสภา บังคลาเทศ ทำพิธีมอบสัญญบัตร แก่พระครูทั้ง ๕ รูป จาก วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ท่ามกลางสังฆมหาสภา และอุบาสก อุบาสิกา ณ เมืองจิตตะกอง บังคลาเทศ

จากซ้ายไปขวา พระครูที่ได้รับแต่งตั้งเป็นพระครูสัญญาบัตร แห่งบังคลาเทศ

๑. พระครูนิทัศน์ธรรมธาดา	เป็น	พระครูมหาวิชิตธรรมโกวิท
๒. พระครูปลัดธีรวัฒน์	เป็น	พระครูสาสนมหาสังฆเสวก
๓. พระครูพิศิษฐปริยัติคุณ	เป็น	พระครูปัญญาศรีปริยัติธร
๔. พระครูอุปถัมภ์ธรรมกิจ	เป็น	พระครูอภินวกรรมนิปุนโกศล
๕. พระครูวินัยธรทรงเกียรติ	เป็น	พระครูกรรมวิริยะวิบัสสก

ซุ้มต้อนรับพระครูทั้ง ๕ รูป
ที่วัดปากน้ำจัดทำขึ้นเพื่อถวายเป็นมุทิตาสักการะ

คำนำ

การขอพระราชทานผ้าพระกฐิน ถวายเป็นกฐินพระราชทานปีนี้ เป็นปีที่ ๒๒ โดยคณะศิษยานุศิษย์ในพระเดชพระคุณหลวงพ่อ (พระมงคลเทพมุนี วัดปากน้ำ) นำมาถวาย ณ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เป็นประจำทุกปีมา

ในปีนี้ คุณอุไร สามารถ และบุตรธิดา, คุณผุสดี เพชรพลาย, คุณสละ คุณฉวีวรรณ ชื่นภิรมย์, คุณประสพ คุณละเอียด วัฒนารมย์, อาจารย์ศลี จายนียโยธิน, แม่ชีรัมภา โพธิ์คำฉาย คุณอรรณพ อติลักษณะ, คุณนายฉลวย เล็กประยูร, น.ส. ตรีธา เนียมขำ คุณธวัชชัย คุณพาณี เอี่ยมกุล และบุตรธิดา, คุณบวรศรี ธีรธำรง และบุตรธิดา น.ท. ปรีชา คุณสนอง จันทร์แสง, คุณพูลศรี ทองประวัติ และบุตรธิดา, คุณสมบูรณ์ คุณกันยา มหาพิชยะกุล, คุณวิชัย เพ็ชรดี และครอบครัว, คุณมานี กิตติสาธร, คุณจวงจันทน์ บุรกรรมโกวิท, คุณประวิช หัมพานนท์ นางระเบียบ พินิจการโกศล หัมพานนท์, หลวงและนางวิจารณ์กัยกิจ, รศ. ท.ญ. โสภี ชาติวิสุทธิพันธุ์, คุณปอกก แซ่เล็ก คุณเซียมเกียว แซ่เตีย, คณะมงคลธรรม, คุณดำเกิง คุณประภารัตน์ จินดาหรา, คณะผู้ดำเนินงานโครงการธรรมปฏิบัติเพื่อประชาชน วัดปากน้ำ, คุณดำรง คุณบุญศรี สามัญเขตกรณ์, คณะลูกหลานคุณพ่อทวน คุณแม่เล็ก จุฬจัมบก, คุณประยูร คุณเกศินี พณิชยานนท์, คุณเนาวรัตน์ ยุกตะนันท์, คุณสรพงษ์ ชาตรี, คุณสอ้ง สายสินธุ์ และญาติ, คุณสุรินทร์ คุณดารา นะวะมวัฒน์, คุณละเอียด ตินตมุสิก, คุณรัตนาภรณ์ แซ่เตียว, คุณวลี คุณารัตน์พานิช, คุณเสาวนีย์ คำพันธุ์นิพ, คุณสำราญ คุณพยอม สินหมู่,

คุณโอภาส คุณเจียมใจ ศิริทัพ, คุณบุญพา เพียรเกิดสุข คุณบุญล้อม เผ่าเจริญ, คุณรัตนา รัตนานันท์, คุณวิรัช คุณกาญจนา สุวรรณนภาศรี, คุณสถิตย์ คุณศิริพร สุทธาโรจน์, คุณตั้นกุ่ย คุณมุ่ยเตียง แซ่เบ๊, คุณพิชัย คุณพิมพา รุ่งสัทธรรม, คุณวิชาญ คุณนั้นทา สุดประเสริฐ, คุณหยู่ฮั้ว คุณสมบูรณ์ แซ่เล้า, คุณนายสอาด ทังสุบุตร, คุณสุมาลย์ บุญตรานนท์, คุณแม่สุก คุณสนั่น คุณวิระดา ดวงรัตน์ และบุตรธิดา, คุณอารีย์ คุณโปสั้ม จันทรัศมี และบุตรธิดา, แม่ชียุวนิตย์ ศรีวิโรจน์ แม่ชีวรัญญา สำเร็จวิทย์, แม่ชีเธียร ธีรสวัสดิ์, แม่ชีจำเริญ ปุณณสุนทร. ได้ร่วมกันขอพระราชทานผ้าพระกฐินมาเป็นการสามัคคี ข้าพเจ้าในฐานะผู้เชิญชวนคณะศิษยานุศิษย์ในพระเดชพระคุณหลวงพ่อเพื่อร่วมสามัคคีกัน และโดยเสด็จพระราชกุศลด้วย ได้เคยจัดพิมพ์หนังสือขึ้นในงานนี้ เพื่อแจกจ่ายเป็นธรรมบรรณาการ ประกาศอนุโมทนาแก่ท่านผู้มีจิตศรัทธาร่วมโดยเสด็จพระราชกุศล และแจ้งยอดรับ - จ่าย ของปีก่อนให้ทราบเป็นประจำทุกปีมา ซึ่งในการจัดพิมพ์หนังสือแต่ละปีนั้น ข้าพเจ้าได้สรรหาหนังสือที่มีเนื้อเรื่องอันเป็นสารัตถะแก่วัดและพระศาสนา รวมทั้งท่านที่สนใจก็ได้ขอให้หาเรื่องราวที่เกี่ยวกับพระเดชพระคุณหลวงพ่อมาพิมพ์ขึ้นเท่าที่จะสามารถทำได้

สำหรับในปีนี้ เนื่องจากพระเดชพระคุณพระธรรมธีรราชมหามุนี เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ พร้อมด้วยพระเถรานุเถระของวัดจำนวน ๕ องค์ ได้รับสมณศักดิ์อันมีเกียรติ จากมหาเถรสมาคมแห่งประเทศบังคลาเทศ นับว่าเป็นเกียรติแก่คณะสงฆ์ไทยและวัดปากน้ำภาษีเจริญ เป็นอย่างยิ่ง และในโอกาสนี้ พระราชวิสุทธิโมลี รักษาการเจ้าอาวาสวัดราชโอรสารามได้ร่วมเดินทางไปด้วย และได้บันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ มาเล่าสู่กันฟังเป็นเรื่องราว "๑๐ วันในบังคลาเทศ" ซึ่งสมาคมศิษย์หลวงพ่อวัดปากน้ำ ม.ส.จ. ได้จัดพิมพ์เป็นบรรณาการแก่ทุกท่านที่มาร่วมงานเช่นทุกปี

อนึ่ง การถวายผ้าพระกฐินพระราชทานปีนี้ เพื่อรวบรวมทุนทรัพย์จากท่านผู้มีจิตศรัทธา ซึ่งเมื่อหักค่าใช้จ่ายแล้ว จะได้รวบรวมทุนทรัพย์ก่อสร้างตึกอนาลัย เป็นที่อยู่อาศัยของแม่ชี ที่ยังกำลังก่อสร้างอยู่ให้เสร็จสิ้นไป

ด้วยกุศลเจตนาที่ท่านทั้งหลายได้บำเพ็ญให้เป็นไป และด้วยแรงแห่งความกตัญญูกตเวทิตา ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและบารมีอันศักดิ์สิทธิ์ของพระเดชพระคุณหลวงพ่อ จงได้ปกป้องคุ้มครองส่งเสริมให้ท่านทั้งหลายเจริญด้วย อายุ วรรณะ สุขะ พละ และปฏิภาณ ธนสารสมบัติ และบรรลุถึงซึ่ง "ธรรมกาย" อันเป็นเกราะเป็นที่พึ่งในปัจจุบันภพนี้ เทอญ.

ตรีธา เนียมขำ

(นางสาวตรีธา เนียมขำ)
ผู้ดำเนินงาน

ประวัติและศาสนกิจ

ของ

พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ

โดยสังเขป

หลวงพ่อวัดปากน้ำ หรือเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) นามเดิม สด มีแก้วน้อย เกิดวันศุกร์ ที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๒๗ แรม ๖ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีวอก ณ บ้านสองพี่น้อง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นบุตรนายเงิน นางสุดใจ มีแก้วน้อย อาชีพบิดามารดา ทำการค้าขายข้าวเปลือกและข้าวสาร ระหว่างกรุงเทพฯ กับ นครไชยศรี เมื่อบิดาถึงแก่กรรมลง ขณะที่ท่านยังมิได้อุปสมบท ท่านต้องรับภาระทำงานเลี้ยงมารดา และรับผิดชอบในกิจการต่างๆ จนอายุได้ ๒๒ ปี จึงได้อุปสมบท ณ วัดสองพี่น้อง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๙ มีฉายาว่า "จนฺทสโร"

พระอาจารย์ดี วัดประตูศาล อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นพระอุปัชฌายะ

พระครูวินยานุโยค (เหนี่ยง อินฺทโชโต) เป็นพระกรรมวาจาจารย์

พระอาจารย์โหน่ง อินฺทสุวณฺโณ เป็นพระอนุสาวนาจารย์

คู่สวดอยู่วัดสองพี่น้อง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่ออุปสมบทแล้ว จำพรรษาอยู่ ณ วัดสองพี่น้อง ๑ พรรษา ปวารณาพรรษาแล้วเดินทางไปจำพรรษา ณ วัดพระเชตุพนฯ พระนคร เพื่อเล่าเรียนพระธรรมวินัยต่อไป

พระเดชพระคุณหลวงพ่อได้พากเพียรศึกษาในสำนักต่างๆ หลายปี ได้สนใจส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาพระพุทธศาสนาเป็นอันมาก เฉพาะอย่างยิ่งได้เป็นกำลังสำคัญตั้งโรงเรียนนักธรรมขึ้น ณ วัดสองพี่น้อง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี กับทั้งยังได้ชักชวนพุทธศาสนิกชนให้ตั้งมูลนิธิเพื่อการศึกษาขึ้น โดยมีคณะกรรมการมูลนิธินั้นได้เป็นทุนการศึกษามาตราบทุกวันนี้ นับว่าได้ทำประโยชน์แก่วัดสองพี่น้อง ในด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดียิ่ง

พระเดชพระคุณหลวงพ่อ ได้มาดำรงตำแหน่งผู้รักษาการเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ และดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในกาลต่อมา วัดปากน้ำในสมัยนั้นมีสภาพกึ่งวัดร้าง ทุกอย่างทรุดโทรมควรแก่การบูรณะปฏิสังขรณ์แทบทั้งสิ้น

ท่านได้วางนโยบายการพัฒนาคน โดยการเปิดสอนวิชากรรมฐานขึ้นเป็นอันดับแรก และยังให้การช่วยเหลือแก่ผู้มีความทุกข์เกิดจากการเจ็บไข้ด้วยอีกประการหนึ่ง ซึ่งได้มีประชาชนมาขอความช่วยเหลือและศึกษาวิชากรรมฐานกับท่านเป็นจำนวนมาก

ด้วยความเมตตาของพระเดชพระคุณหลวงพ่อ เมื่อมีผู้มาขอความช่วยเหลือจากท่านนั้น บางคนไม่มีที่พักก็จัดที่พักให้ ไม่มีอาหารท่านก็ให้อาหาร เมื่อเดินทางมาจากที่ไกล ไม่มีค่าโดยสารเรือกลับ ท่านก็ให้ค่าโดยสารเรือกลับ ความเมตตากรุณาของท่านตรึงจิตของบรรดาศิษย์ทั้งปวงยิ่งนัก การพัฒนาคนเริ่มแต่การอบรมพระภิกษุสามเณร คฤหัสถ์ บรรพชิต ด้วยการสอนให้ปฏิบัติธรรม ผู้ปฏิบัติธรรมคนใดเห็นธรรมด้วยปัญญาของตน ท่านบอกว่าได้ "ธรรมกาย" การอบรมให้ปฏิบัติธรรมเช่นนี้ ท่านถือเป็นงานสำคัญ ได้เจริญก้าวหน้าถึงกับมีผู้ปองร้าย แต่ก็มิได้ทำให้ผลงานของท่านทรุดลง กลับยิ่งเป็นผลส่งเสริมให้การปฏิบัติธรรมในแนววิชาธรรมกายของท่านมีเกียรติคุณแผ่ไพศาลยิ่งขึ้น การพัฒนาคนนั้น หลวงพ่อมิได้ทำแต่เฉพาะภายในวัดปากน้ำเท่านั้น ยังได้ส่งพระภิกษุสามเณร แม่ชี และฆราวาส ผู้ได้วิชาธรรมกายไปทำการเผยแพร่วิชายังต่างจังหวัด

อีกด้วย ปัจจุบันโครงการสร้างหอเจริญสมถวิปัสสนา ซึ่งเริ่มแต่สมัยพระเดชพระคุณหลวงพ่อก็ได้เสร็จสิ้นลง เป็นสถานที่เจริญสมถวิปัสสนาให้การศึกษาอบรมและปฏิบัติธรรมแก่พุทธศาสนิกชนทุกชั้นและทุกวัยอยู่ในขณะนี้ ด้วยกำลังศรัทธาจากคณะศิษย์ที่สร้างขึ้นเพื่อเทอดทูนพระคุณของหลวงพ่อ

นอกจากนั้น ในด้านการศึกษา พระเดชพระคุณหลวงพ่อก็ยังได้มีส่วนช่วยเหลือส่งเสริมให้บุตรหลานของคนใกล้วัด และคนในท้องถิ่นภาษีเจริญ ได้มีการศึกษา เป็นการขจัดคนพาลเกเรที่รบกวนวัด โดยตั้งโรงเรียนราษฎร์สำหรับวัดขึ้นที่วัดปากน้ำ และต่อมาเจ้าอาวาสวัดขุนจันทร์ว่างลง ท่านจึงได้รับการแต่งตั้งให้ไปรักษาการเจ้าอาวาสวัดขุนจันทร์อีกแห่งหนึ่ง ท่านจึงได้ย้ายโรงเรียนไปตั้ง ณ วัดขุนจันทร์แห่งนั้นด้วย ซึ่งต่อมารัฐบาลก็ได้รับภาระไปปกครองเองด้วยความตั้งใจอันแน่วแน่ในการที่จะส่งเสริมการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในทางโลกและทางธรรม ท่านจึงได้วางโครงการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมต่อไป ด้วยการจัดสร้างโรงเรียนขึ้นเป็นตึกคอนกรีตเสริมเหล็กสูง ๓ ชั้น จากกำลังความคิดและศรัทธาอันแรงกล้า หาเงินสร้างด้วยการสร้างพระผงธรรมขันธ์ อันเป็นพระผงอันศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนสนใจในขณะนี้ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแห่งนี้ได้เปิดทำการสอนบาลี นักธรรม แก่พระภิกษุสามเณรได้จำนวนไม่ต่ำกว่า ๑,๐๐๐ องค์ และได้ใช้เป็นสถานศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรทั้งในวัดและนอกวัดมาตราบเท่าทุกวันนี้

งานอีกโครงการหนึ่งที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อได้เริ่มดำเนินมานับแต่ได้มาปกครองวัด คืองานถวายภัตตาหารแก่พระภิกษุสามเณรเนื่องจากท่านประสบกับความลำบากในการบิณฑบาต ได้อาหารพอฉันบ้างไม่พอบ้าง ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติธรรม ด้วยแรงปรารถนาส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณร นักบวชทั้งหลายได้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ทั้งด้านปริยัติธรรม และปฏิบัติธรรมเพื่อสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา จึงได้จัดให้มีโรงครัวทำอาหารเลี้ยง

พระภิกษุสามเณร และแม่ชี ตลอดผู้ปฏิบัติธรรมขึ้น โดยอาศัยแรงศรัทธาจากประชาชนทั้งหลาย ซึ่งจะร่วมกันบริจาคเป็นทุนทรัพย์ค่าภัตตาหารบ้าง บริจาคเป็นข้าวสารหรือสิ่งของต่างๆบ้าง ท่านได้ริเริ่มมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลาถึง ๖๐ ปีเศษแล้ว นับเป็นโครงการเลี้ยงอาหารเพื่อบำรุงกำลังในการศึกษาและเผยแพร่ธรรม ตลอดจนการปฏิบัติธรรม ที่สามารถช่วยให้งานพัฒนาและส่งเสริมพระพุทธศาสนาของวัดปากน้ำอีกหลายประการเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นงานด้านเผยแพร่พระพุทธศาสนา การศึกษาเล่าเรียนหรือการบูรณะปฏิสังขรณ์และอื่นๆ ฯลฯ ดังจะเห็นได้ในปัจจุบัน ท่านที่ได้เคยไปวัดปากน้ำเมื่อสมัย ๔๐ ปีล่วงมาแล้วจะไม่พบสภาพเช่นนั้นหลงเหลืออยู่อีกเลย ทั้งนี้ด้วยอำนาจแห่งบารมีธรรมอันศักดิ์สิทธิ์ของพระเดชพระคุณหลวงพ่อทั้งสิ้น

แม้ว่าพระเดชพระคุณหลวงพ่อได้มรณภาพเมื่อ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๒ ซึ่งนับได้เป็นเวลาถึง ๒๓ ปีแล้วก็ตาม แต่พระบารมีคุณอันล้นพ้นได้ปกป้องคุ้มครองคณะศิษย์มาอย่างหาที่เปรียบมิได้ หลวงพ่อได้มอบมรดกอันมิใช่สมบัติธรรมดา แต่เป็นสมบัติทางธรรมอันเป็นโลกุตตรทรัพย์ ซึ่งเป็นประโยชน์และมีค่ายิ่งแก่เราชาวพุทธทั้งหลายในรุ่นหลัง จึงควรที่จะพึงปกป้องรักษาให้ดำรงคงอยู่ และเจริญไพศาลในกาลอนาคต

ในวาระอันเป็นศุภมหามงคลนี้ ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย และบารมีธรรมอันศักดิ์สิทธิ์ของพระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ จงปกป้องคุ้มครองบรรดาท่านสาธุชนทั้งหลายที่มาร่วมชุมนุมโดยเสด็จพระราชกุศลถวายผ้าพระกฐิน และบูชาพระคุณหลวงพ่อ ณ สถานที่นี้ ขอจงเจริญรุ่งเรืองสถิตสถาพรในพระบวรพุทธศาสนาตราบชั่วกัลปาวสาน.

สมาคมศิษย์หลวงพ่อวัดปากน้ำ ม.ส.จ.

โอวาทของหลวงพ่อ

ชายหญิงผู้ปฏิบัติธรรมถึง "ธรรมกาย โคตรภู" เท่ากับได้บวชข้างใน เป็นชายบวชทั้งข้างใน ข้างนอก เป็นสองชั้น

"ตาดีก็เห็น ญาณดีก็รู้"

มีบาลีรับรอง "ธรรมกาย" นั่นแหละ เป็นผู้รักษาความสงบ

ตถาคตสฺส เหตํ วาเสฏฺฐา อธิวจนํ ธมฺมกาโย อิติปิ พฺรหฺมกาโยอิติปิ ธมฺมภูโตอิติปิ พฺรหฺมภูโตอิติปิ

ดูกรวาเสฏฐะ และภารธวาชะ เพราะคำว่า ธรรมกายก็ดี ว่า พรหมกายก็ดี ว่า ธรรมภูติก็ดี พรหมภูติก็ดี เป็นชื่อของตถาคต ฯ

ธมฺโม เสฏฺโฐ ชเนตสฺมึ ทิฏฺเฐเจวธมฺเม อภิสมฺปรายญฺจ

ธรรมเป็นของประเสริฐที่สุดในหมู่ชน ทั้งในเวลาที่เป็นอยู่ ทั้งในเวลาภายหน้า

จาก – พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค อัคคัญญสูตร

โยโข วกฺกลิ ธมฺมํ ปสฺสติ โส มํ ปสฺสติ โย มํ ปสฺสติ โส ธมฺมํ ปสฺสติ

ดูกรวักกลิ ผู้ใดแลเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นเรา ตถาคต ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นชื่อว่าเห็นธรรม

จาก – วักกลิสูตร ขันธสังยุต มัชฌิมปัณณาสก์

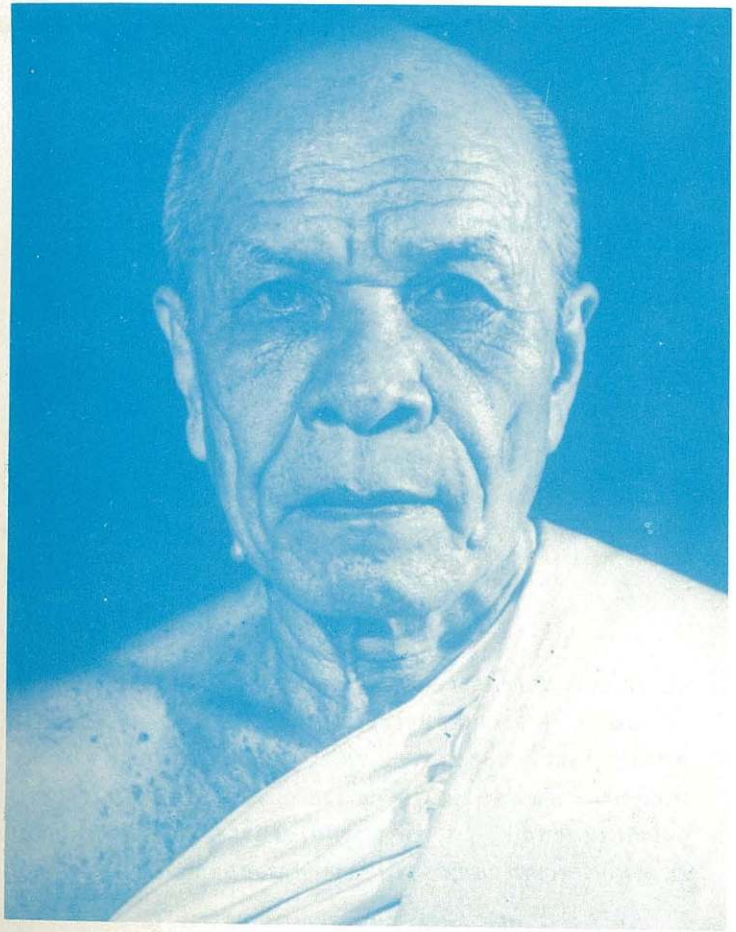

เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี หลวงพ่อวัดปากน้ำ (สด)

อดีตเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

ขอเชิญร่วมบรรจุ

พระผงธรรมขันธ์

จำนวน หนึ่งล้านสองแสนหนึ่งพันสองร้อยห้าสิบองค์

เพื่อเป็นทุนนิธิ

อุทิศถวายพระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ

ในวาระครบ ๑๐๐ ปี

พ.ศ. ๒๕๒๗

ถ้าท่านมีจิตศรัทธา กรุณาแจ้งความประสงค์ล่วงหน้าก่อน ภายในเดือนมิถุนายน ๒๕๒๗ ได้ที่ พระธรรมธีรราชมหามุนี เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร โทร.๔๖๗๐๕๕๐ หรือที่สำนักงานประชาสัมพันธ์ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ โทร.๔๖๗๐๘๑๑ เพราะทางวัดจะนำชื่อของท่านจารึกไว้ในกรุบรรจุพระ และพิมพ์หนังสือแจกในงานบำเพ็ญกุศลถวายพระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำด้วย.

บรรจุพระผงธรรมขันธ์ ๑๐๐ องค์

ท่านจะได้พระผงธรรมขันธ์รุ่นพิเศษ ๑ องค์

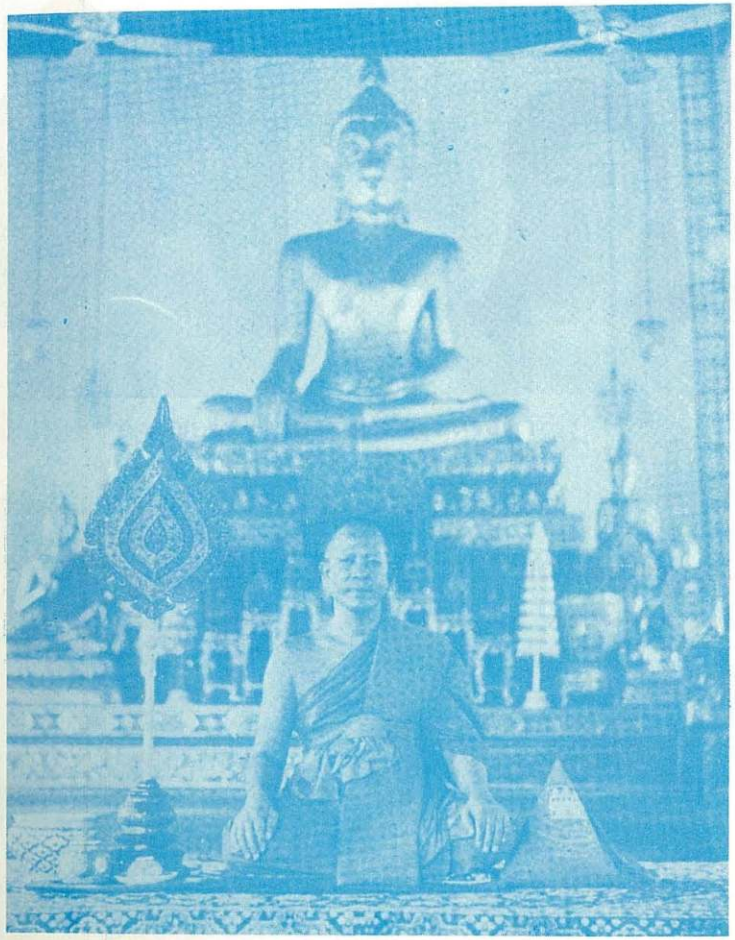

พระธรรมธีรราชมหามุนี (ช่วง วรปุญฺโญ ป.ธ. ๙)

เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

คุณอุไร สามารถ และบุตรธิดา

คุณผุสดี เพชรพลาย

ประธานกรรมการ

พ.ศ. ๒๕๒๕

คุณประสพ

คุณละเอียด วัฒนารมย์

อาจารย์ศลี จายนียโยธิน

แม่ชีรัมภา โพธิ์คำฉาย

คุณอรรณพ อดิลักษณะ

ประธานกรรมการ

พ.ศ. ๒๕๒๕

คุณนายฉลวย เล็กประยูร

น.ส. ตรีธา เนียมขำ

คุณธวัชชัย

คุณพาณี เอี่ยมกุล

และบุตรธิดา

ประธานกรรมการ พ.ศ. ๒๕๒๕

คุณบวรศรี

ร.อ. ญ. ดร. ศรีศรัณย์

ร.ต.ญ.ศันสนีย์ ธีรธำรง

ประธานกรรมการ

พ.ศ. ๒๕๒๕

น.ท. ปรีชา คุณสนอง

ด.ช. คงศักดิ์ ด.ญ. สิรินันท์ จันทรแสง

คุณพูลศรี ทองประวัติ

และบุตรธิดา

คุณสมบูรณ์

คุณกันยา มหาพิชยะกุล

คุณวิชัย เพ็ชรดี

และครอบครัว

ประธานกรรมการ

พ.ศ. ๒๕๒๕

คุณมานี กิตติสาธร

คุณจวงจันทน์ บุรกรรมโกวิท

ประธานกรรมการ

พ.ศ. ๒๕๒๕

คุณประวิช หัมพานนท์

นางระเบียบ พินิจการโกศล หัมพานนท์

รศ. ท.ญ. โสภี ชาติวิสุทธิพันธุ์

ประธานกรรมการ

พ.ศ. ๒๕๒๕

คุณปอกก แซ่เล็ก

คุณเซียมเกียว แซ่เดีย

คณะมงคลธรรม ประธานกรรมการ พ.ศ. ๒๕๒๕

คุณดำเกิง คุณประภารัตน์ จินดาหรา

คณะผู้ดำเนินงานโครงการธรรมปฏิบัติ
เพื่อประชาชน วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ
ประธานกรรมการ พ.ศ. ๒๕๒๕

คุณดำรง

คุณบุญศรี สามัญเขตกรณ์

คณะลูกหลาน คุณพ่อทวน คุณแม่เล็ก จุฬจัมบก

ประธานกรรมการ พ.ศ. ๒๕๒๕

คุณประยูร คุณเกศินี พณิชยานนท์

คุณเนาวรัตน์ ยุกตะนันท์

ประธานกรรมการ

พ.ศ. ๒๕๒๕

คุณสรพงษ์ ชาตรี

ประธานกรรมการ

พ.ศ. ๒๕๒๕

คุณสุรินทร์

คุณดารา นะวะมวัฒน์

น.ส. วรวัฒนะ

ด.ญ. ชวนันท์

ด.ญ. พรรณราย

คุณละเอียด ดินดมุสิก

ประธานกรรมการ

คุณรัตนาภรณ์ แซ่เตียว

คุณวลี คุณารัตน์พานิช

คุณเสาวณีย์ คำพันธุ์นิพ

คุณสำราญ คุณพยอม สินหมู่

ประธานกรรมการ

พ.ศ. ๒๕๒๕

คุณโอภาส คุณเจียมใจ ศิริทัพ

คุณบุญพา เพียรเกิดสุข

คุณบุญล้อม เผ่าเจริญ

คุณรัตนา รัตนานันท์

ประธานกรรมการ

พ.ศ. ๒๕๒๕

คุณวิรัช คุณกาญจนา สุวรรณนภาศรี

คุณสถิตย์ คุณศิริพร สุทธาโรจน์

ประธานกรรมการ

พ.ศ. ๒๕๒๕

คุณต้นกุ่ย คุณมุ่ยเตียง แซ่เบ๊
พร้อมลูกหลาน

คุณวิชาญ
คุณนันทา สุดประเสริฐ
และบุตรธิดา
ประธานกรรมการ
พ.ศ. ๒๕๒๕

คุณนายสอาด ทังสุบุตร

คุณสุมาลย์ บุญตรานนท์

ประธานกรรมการ

พ.ศ. ๒๕๒๕

คุณแม่สุก คุณสนั่น คุณวิระดา ดวงรัตน์ และบุตรธิดา

ประธานกรรมการ พ.ศ. ๒๕๒๕

คุณอารีย์ คุณโปสิ้ม จันทรัศมี และบุตรธิดา

แม่ชียุวนิตย์ ศรีวิโรจน์

แม่ชีวรัญญา สำเร็จวิทย์

แม่ชีเธียร ธีรสวัสดิ์

ประธานกรรมการ

พ.ศ. ๒๕๒๕

แม่ชีจำเริญ ปุณณสุนทร

คุณสละ คุณฉวีวรรณ ชื่นภิรมย์

หลวงและนางวิจารณ์กัยกิจ

คุณสอิ้ง สายสินธุ์ และญาติ

คุณพิชัย คุณพิมพา รุ่งสัทธรรม

คุณหยู่ฮั้ว คุณสมบูรณ์ แซ่เล้า

ประธานกรรมการ

พ.ศ. ๒๕๒๕

น.ส. ตรีธา เนียมขำ

ผู้ดำเนินงาน

คุณกุล ผ่องสุวรรณ

ไวยาวัจกร วัดปากน้ำ

๑๐ วันในบังคลาเทศ

▲ พระราชวิสุทธิโมลี (ทองดี ป.ธ. ๙)

นำเรื่อง

เอวมฺเม สุตํ ข้าพเจ้าได้สดับมาดังนี้ว่า สมัยหนึ่ง ประมาณเดือนพฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๑๓ มีพระภิกษุหนุ่มใหญ่รูปหนึ่งจากประเทศไทย ได้เที่ยวจาริกไปยังดินแดนส่วนหนึ่งของประเทศปากีสถานตะวันออก ซึ่งมีชาวพุทธอยู่จำนวนมิใช่น้อย มีพระสงฆ์ มีวัดวาอารามเช่นเดียวกับประเทศไทย เป็นดินแดนที่มีผ้ากาสาวพัสตร์รุ่งเรืองเช่นเดียวกัน พระภิกษุหนุ่มใหญ่รูปนั้นได้ใช้เวลาทั้งหมด ตั้งแต่วันที่ ๑๔ ถึงวันที่ ๓๑ ของเดือนพฤษภาคมนั้น รวม ๑๘ วันด้วยกัน จาริกไปยังคามนิคมของชาวพุทธในเมืองต่าง ๆ เช่นเมืองจิตตะกอง (CHITTAGONG) เมืองดัคคา (DACCA) เป็นต้น นำความปลาบปลื้มใจมาสู่ชาวพุทธทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตในส่วนนั้น ๆ เป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะเป็นการปลูกสัมพันธไมตรีให้เกิดขึ้นระหว่างชาวพุทธในประเทศทั้งสองอย่างแน่นแฟ้นเป็นครั้งแรก และนับวันจะเจริญยิ่ง ๆ ขึ้น

พระภิกษุหนุ่มใหญ่รูปนั้นมีพระราชทินนามในสมัยนั้นว่า "พระเทพวรเวที" ซึ่งมาถึงสมัยนี้ก็คือ "พระธรรมธีรราชมหามุนี" เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร นั่นเอง และดินแดนที่ท่าน

ได้จาริกไปในสมัยนั้น บัดนี้ได้แยกตัวออกจากประเทศเดิมมาตั้งประเทศใหม่มีนามที่รู้จักกันทั่วโลกว่า "ประเทศบังคลาเทศ" (BANGLADESH)

นับแต่เวลานั้นถึงบัดนี้ประมาณ ๑๓ ปีเศษ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมธีรราชมหามุนี ได้ไปยังประเทศนั้นเป็นประจำปีละ ๑ ครั้งเป็นอย่างน้อย ทำให้เกิดความสนิทสนมคุ้นเคยกับคณะสงฆ์และประชาชนชาวพุทธทั่วไป นอกจากนั้น ท่านเหล่านั้นยังได้มีโอกาสมาเยือนประเทศไทย และพักอยู่ที่วัดปากน้ำก็หลายครั้ง ยิ่งได้มาเห็นสภาพความเป็นอยู่และสถานที่ของชาววัดปากน้ำ ซึ่งสำเร็จลงได้ด้วยบารมีของหลวงพ่อวัดปากน้ำด้วยแล้ว ยิ่งนำความสนิทสนมและความรักความนับถือในกันและกันให้กระชับยิ่งขึ้น ข่าวคราวและเรื่องราวของวัดปากน้ำถูกนำไปถ่ายทอดยังประเทศนั้นเรื่อย ๆ ปากต่อปาก คำต่อคำ ทำให้ชาวพุทธในประเทศนั้นอยากมาเห็นวัดปากน้ำเหลือเกิน

โดยเฉพาะพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมธีรราชมหามุนี ท่านได้แสดงความเคารพนับถือในพระเถรานุเถระในประเทศนั้นตามลำดับชั้น มิได้ถือตัว มีความอ่อนน้อมอ่อนหวานเสมอ ให้ความเคารพในพระเถรานุเถระเหล่านั้นเสมอต้นเสมอปลาย ทั้งที่ประเทศนั้นหรือประเทศไทย จึงเป็นที่รักที่นิยมยกย่องของคณะสงฆ์บังคลาเทศเป็นอย่างยิ่ง อันนี้ก็เป็นไปตามหลักธรรมที่ว่า "ความเคารพ ๑ ความอ่อนน้อมถ่อมตน ๑ ความเป็นคนว่าง่ายสอนง่าย ๑ เป็นเหตุให้เกิดสิริมงคลแก่ตัวผู้ประพฤติ" และผลนั้นก็ประจักษ์ชัด เมื่อคณะสงฆ์และรัฐบาลแห่งประเทศนั้น ได้ลงมติถวายสมณศักดิ์พระราชาคณะชั้นธรรมที่ "พระศาสนธช มหาปัญญาสาร" ให้แก่พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมธีรราชมหามุนี เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ซึ่งเป็นพระเถระรูปแรกจากต่างประเทศที่ได้รับสมณศักดิ์สูงเช่นนี้ในประเทศนั้น

อันว่าตำแหน่ง พระศาสนธช มหาปัญญาสาร นี้มีนิตยภัตถวายเดือนละพันกว่าตาก้า (ประมาณ ๑,๘๐๐ บาทไทย) มีสิทธิตั้งพระครูฐานานุกรมได้ ๗ ตำแหน่ง ในจำนวนนั้น ตำแหน่งที่ ๑ และที่ ๒ เป็นตำแหน่งสูง มีนิตยภัตถวาย เวลาตั้งจะต้องเสนอขออนุมัติจากรัฐบาลจึงตั้งได้ นับว่าตำแหน่งนี้เป็นตำแหน่งสูงในประเทศนั้นทีเดียว

หลังจากปี พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นต้นมา คณะสงฆ์และชาวพุทธในบังคลาเทศได้ถวายการต้อนรับและให้ความสนิทสนมยิ่งขึ้น ทำให้เกิดมิตรภาพอย่างอบอุ่นมากขึ้น เพราะเขาถือว่าพระเดชพระคุณ ฯ เป็นพระเถระผู้ใหญ่รูปหนึ่งในประเทศเขา ทั้งในการไปบังคลาเทศแต่ละครั้งของพระเดชพระคุณ จะมีเครื่องสักการะไปถวายพระเถรานุเถระทุก ๆ รูปที่ไปเยือน และเผื่อแผ่ไปถึงพระหนุ่มเณรน้อยในประเทศนั้นโดยทั่วหน้ากัน

คุณสมบัติต่าง ๆ ทั้งในด้านส่วนตัวคือความอ่อนน้อมถ่อมตน มีความเคารพอยู่เนืองนิจ และในด้านความมีอัธยาศัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทั่วหน้า มิได้คำนึงถึงว่าจะเป็นพระเถระหรืออนุเถระ จักรู้จักหรือไม่รู้จักมาก่อน โดยได้ถวายสิ่งของที่ระลึกที่ขนไปจากเมืองไทยเสมอหน้ากัน ยิ่งทำให้ชื่อเสียงเกียรติคุณของพระเดชพระคุณ ฯ และแน่ละของวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ โดยเฉพาะบารมีของหลวงพ่อวัดปากน้ำ ฟุ้งขจรขจายฝังลึกอยู่ในหัวใจของท่านเหล่านั้น จึงในปีพุทธศักราช ๒๕๒๕ นี้ พระสีลาลังการมหาเถร สมเด็จมหาสังฆนายก ประธานแห่งสังฆราชภิกษุมหาสภา ได้ประชุมกันถวายตำแหน่งพระครูสัญญาบัตรชั้นพิเศษจำนวน ๕ ตำแหน่งแก่พระสงฆ์ไทย โดยเฉพาะที่อยู่วัดปากน้ำภาษีเจริญ เพื่อเป็นเกียรติยศและช่วยงานของ "พระศาสนธช มหาปัญญาสาร" และให้เดินทางไปรับตำแหน่งที่บังคลาเทศ โดยจะจัดพิธีมอบในวันที่ ๒๓ พฤษภาคม ศกนี้.-

นี่คือปฐมเหตุของการไปบังคลาเทศ มีกำหนด ๑๐ วัน

พระเดชพระคุณ ฯ เมื่อรับทราบแล้วก็ได้เลือกคัดพระภิกษุผู้เหมาะสมที่จะไปรับตำแหน่งนี้ ซึ่งได้ช่วยเหลือกิจการภายในวัดปากน้ำด้วยดีตลอดมา ภิกษุผู้ได้รับการคัดเลือกในครั้งนี้ มี

๑. พระครูพิศิษฐ์ปริยติคุณ เป็น พระครูปัญญาศรีปริยติธร
๒. พระครูอุปถัมภ์ธรรมกิจ เป็น พระครูอภินวกรรมนิปุนโกศล
๓. พระครูนิทัศน์ธรรมธาดา เป็น พระครูมหาวิชิตธรรมโกวิท
๔. พระครูปลัดธีรวัฒน์ เป็น พระครูสาสนมหาสังฆเสวก
๕. พระครูวินัยธรทรงเกียรติ เป็น พระครูกรรมวิริยะวิบุลสก

เมื่อกำหนดคัดเลือกตัวบุคคลผู้สมควรได้รับสมณศักดิ์ครั้งนี้เรียบร้อยแล้ว จึงได้กำหนดวันเดินทาง โดยกำหนดวันที่ ๒๑ พฤษภาคม โดยสายการบินไทย ทั้งนี้ต้องล่วงหน้าไปจัดเตรียมก่อน ๒ วัน เพื่อมิให้เกิดความขลุกขลักในภายหน้า

ในการเดินทางครั้งนี้ นอกจากมีท่านพระครูทั้งห้ารูปนั้นแล้ว ยังมีผู้ร่วมเป็นคณะอีก ๓ รูป คือ

๑. พระธรรมธีรราชมหามุนี วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ
๒. พระราชวิสุทธิโมลี วัดราชโอรสาราม
๓. พระ ดี. วสุมิตรเถร วัดราชผาติการาม

รวมทั้งหมดเป็น ๘ รูปด้วยกัน

อันว่าท่าน พระ ดี. วสุมิตรเถรนี้ เป็นพระเถระชั้นพระราชาคณะ (เจ้าคุณชั้นสามัญ) ของประเทศบังคลาเทศ ได้เดินทางมาศึกษาและปฏิบัติกิจพระศาสนาในประเทศไทย โดยพำนักอยู่ที่วัดราชผาติการามเป็นเวลาหลายปีแล้ว สามารถพูดและเขียนภาษาไทยได้คล่องแคล่ว ท่านมีความสนิทสนมคุ้นเคยกับพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระ

ธรรมธีรราชมหามุนีมาแต่ต้นที่ไปบังคลาเทศระยะแรก ๆ มีความรักใคร่นับถือกันฉันท์พี่น้อง พระเดชพระคุณ ฯ ได้อาศัยท่านพระเถระรูปนี้มากในการเดินทางไปบังคลาเทศทุกครั้ง มิใช่เฉพาะการติดต่อหรือเดินเรื่องให้เท่านั้น แต่ยังติดตามไปเป็นล่าม เป็นผู้ให้ความสะดวกในประเทศนั้นด้วย จึงทำให้ทุกอย่างดำเนินไปด้วยดีตลอดมาจนถึงทุกวันนี้

แม้ในการได้รับตำแหน่งพระครูสัญญาบัตร พระครูชั้นพิเศษทั้ง ๕ ตำแหน่งครั้งนี้ พระ ดี. วสุมิตรเถร ท่านก็ดำเนินเรื่องให้ตลอด ทั้งการเดินทางครั้งนี้ท่านก็เดินทางไปด้วย เพื่อทำหน้าที่

- เป็นล่ามและติดต่อประสานงานกับคณะสงฆ์บังคลาเทศ
- เป็นผู้ให้ความสะดวกในเรื่องทำหนังสือผ่านเข้าเมือง
- เป็นผู้นำทางเพื่อไปยังจุดต่าง ๆ
- เป็นผู้วางแผนงานที่จะต้องปฏิบัติในระยะ ๑๐ วัน
- และอื่น ๆ

เป็นอันว่า ทุกอย่างเรียบร้อย ยังเหลือเพียงรอเวลาที่จะเดินทางเท่านั้น เมื่อรอจนถึงวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๕ แล้ว

การเดินทางก็มาถึง

บทที่ ๓

ลัดฟ้าสู่บังคลาเทศ

วันศุกร์ ที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๒๕

เวลาตีห้าเศษ ๆ ตื่นขึ้นทำสรีรกิจอันเป็นกิจเกี่ยวกับการทำความสะอาดร่างกายตามปกติประจำวันเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จุดธูปเทียนบูชาพระ สวดมนต์ไหว้พระ ทำสมาธิเล็กน้อย ตั้งใจขอพรจากพระให้การเดินทางไปครั้งนี้ไม่มีอุปสรรคและปลอดภัยกลับมา เรื่องอย่างนี้ไม่ว่าโยมไม่ว่าพระ หากว่าจะเดินทางไกลไปไหนมาไหนก็มักหนีไม่พ้นขออำนาจบารมีพระและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือคุ้มครอง แต่ของพระดีหน่อยตรงที่ส่วนมากก็ขอจากพระพุทธบิดา หรือจากพระสงฆ์ด้วยกัน เช่น ที่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ก็ขอพรขอบารมีจากหลวงพ่อวัดปากน้ำ (พระมงคลเทพมุนี) เป็นต้น ทั้งนี้ อย่างน้อยก็เพื่อผลทางด้านจิตใจของผู้ขอ ท่านจะช่วยได้หรือไม่ได้ก็อยู่ที่ผู้ขอว่าจะมีบารมีพอที่ควรค่าแก่การช่วยเหลือหรือไม่

ฉันเช้าเสร็จก่อน ๗ โมงเช้า นายประคอง ทับจ้อย สารถีประจำตัวนำรถมารับไปรวมกับคณะที่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ทุกท่านพร้อมแล้ว รถก็พร้อม ญาติโยมบางคนที่จะส่งขึ้นรถก็พร้อมเช่นกัน แต่ยังไม่ถึงเวลาจะออกเดินทางเลยคุยกันก่อนเป็นการฆ่าเวลา คนเราก็อย่างนี้แหละ หากจะทำอะไรสักอย่างแต่ยังไม่ถึงเวลาก็มักฆ่าเวลาด้วยการทำอะไรอีกอย่างที่ไม่ค่อยเป็นโล้เป็นพาย ความจริงเราพูดว่า "ฆ่าเวลา" น่าจะผิด มันควรจะเป็นว่าเราถูกเวลาฆ่าเอาเสียมากกว่า เพราะว่าเวลาที่ผ่านไปทุกลมหายใจนั้น มันพร่าชีวิตเราให้สิ้นลงทุกขณะจิตด้วย

แวะเยี่ยมเยียนพี่ตรีธา เนียมขำ หน่อย ได้ทราบว่าไปสิงคโปร์กลับมาเมื่อ ๒ – ๓ วัน แล้วไม่สบาย เพราะไม่ค่อยมีเวลาพักผ่อน พบหน้าแล้วเห็นว่าพอค่อยยังชั่วก็สบายใจ เลยถามว่าจะฝากอะไรไปบังคลาเทศบ้างหรือเปล่า พี่บอกว่ามีลิ้นจี่เอาไหม ? เอา... มีส้มโอเอาไหม ? เอา... มีส้มบางมดเอาไหม ? เอา... มีอะไรอีกไหม ? พี่บอกว่าหมดแล้ว เมื่อหมดแล้วก็เอาเท่าที่มี พี่เลยสั่งให้แม่ชีจัดการให้อย่างน้อยก็พอเป็นเสบียงบนเครื่องบินได้หรอกน่า

ได้เวลา ๘.๐๐ น. เป็นเวลาออกเดินทางขึ้นไปกราบลาหลวงพ่อบนหอขอพรจากท่านเช่นเคย ท่านคงจะอวยชัยให้พรลูก ๆ ของท่านว่า "ไปดีเถิด ไปแล้วปลอดภัยกลับมา และเอาดีกลับมาให้วัดปากน้ำ ทางนี้เขาจะเตรียมต้อนรับให้นะลูกนะ" หลวงพ่อคงอวยพรให้ท่านองนี้หรือมากกว่านี้

ก่อนขึ้นรถ ก็มีการชักรูปคณะที่จะไปรวม ๗ รูป ขาดท่านสุมิตรเถรไปรูปหนึ่ง เพราะท่านไปของท่านเอง นัดพบกันที่ดอนเมือง ญาติโยมที่มารอส่งก็ขอร่วมถ่ายภาพไว้เป็นที่ระลึกด้วย ข้อนี้เห็นจะเป็นธรรมเนียมอีกน่ะแหละ ไม่ว่าพี่ไทยหรือแขก ฝรั่ง ญี่ปุ่น ก็ชอบชักภาพไว้เป็นที่ระลึกตอนใครจะเดินทางไกลไปไหนสักแห่ง มันรู้สึกว่าโก้หรืออย่างไรไม่ทราบได้ ยิ่งตามสนามบินด้วยแล้วเห็นเป็นธรรมดาเลยทีเดียว

วันนี้ คุณสมภพ กรอิ่ม เป็นสารถีนำคณะจากวัดปากน้ำถึงสนามบินดอนเมืองโดยสวัสดิภาพด้วยเวลาชั่วโมงเศษ ๆ พอถึงสนามบินท่านสุมิตรเถรยืนรออยู่ก่อนแล้ว คณะลงจากรถ แต่ของยังมาไม่ถึงเพราะมาอีกคันหนึ่ง สักครู่คุณสำเนาก็นำรถตู้ซึ่งบรรทุกกระเป๋าและสัมภาระที่จะนำไปด้วย พร้อมทั้งพระและแม่ชีที่ไปส่งมาถึง ลำเลียง

ของลงหมดแล้ว ท่านสุมิตรเถรและคุณสมภพก็จัดการให้ลำเลียงเข้าข้างใน ตรวจนับจำนวน ชั่งน้ำหนักและอื่น ๆ จนกระทั่งเสร็จพิธีตามครรลองของเรื่องเช่นนี้ และเรื่องตั๋วเรื่องติดต่ออะไรต่อมิอะไร ท่านสุมิตรเถรก็จัดการให้เสร็จเรียบร้อยเช่นกัน คณะของเราเลยสบายไปตาม ๆ กัน แต่ก็มีข้อเสียอยู่อย่างหนึ่งคือ เมื่อมีคนทำให้เสียแล้ว ตัวเองเลยทำไม่เป็นสักที แต่ถ้ามีคนทำแทนให้ทุกทีก็สบายดีไปตลอด มันเป็นเช่นนี้แหละพี่น้อง

ได้เวลาเจ้าหน้าที่ก็เรียกเข้าข้างในเพื่อขึ้นเครื่อง ผ่านกรรมวิธีตรวจหนังสือเดินทาง ใบผ่านเข้าเมือง ตรวจเช็คย่าม – กระเป๋าที่จะถือติดตัวขึ้นเครื่องบินด้วย เรียบร้อยแล้วสักครู่คณะเราก็พบตัวเองนั่งปรอออยู่ในเครื่องเรียบร้อยแล้ว ก่อนเข้าเครื่องสายตาเหลือบไปเห็นอักษรภาษาไทยเขียนไว้ที่ตอนหัวเครื่องบินว่า "สุรนารี" คงเป็นชื่อเครื่องบินเที่ยว TG 303 ซึ่งเป็นพาหนะของคณะเราในวันนี้

และแล้ว เวลา ๑๑.๑๕ น. ท้าว "สุรนารี" ก็เริ่มเคลื่อนไหวค่อย ๆ ถอยหลังแล้วเดินหน้า แท็กซี่เข้ารันเวย์ และเร่งเครื่องเร็ว ๆ ขึ้นจนในที่สุดก็พ้นจากผืนปฐพีไทยแลนด์มุ่งสู่บังคลาเทศต่อไป

ก็เหมือนกันทุกครั้ง ที่เคยขึ้นเครื่องบินของบริษัทการบินไทยสายการบินแห่งชาติ คือรู้สึกภาคภูมิใจในชาติของตัวเอง กัปตันก็เป็นคนไทย เทวดาผู้ชาย (สจ๊วต) ก็เป็นคนไทย เหล่านางฟ้า (โฮสเตส) ก็เป็นคนไทย เราก็เป็นคนไทย บริการทุกระดับจึงประทับใจ บรรยากาศแม้จะอยู่บนอากาศก็เป็นแบบกันเอง ยิ้มแย้มแจ่มใส พูดกันรู้เรื่องแม้ชาวต่างชาติก็พลอยยิ้มแย้มแจ่มใสไปด้วย นี่กระมังที่ทำให้ชาวต่างชาตินิยมขึ้นเครื่องบินไทย และ "รักคุณเท่าฟ้า" เหมือนกับการบินไทยรักผู้โดยสาร

วันนี้ยิ่งมีความรู้สึกประทับใจ ภาคภูมิใจ และรักการบินไทยยิ่งกว่าฟ้าขึ้นไปอีก

ทำไมจึงประทับใจนักหนา ภูมิใจนักหนาในวันนี้ เที่ยวบินนี้มีรายการพิเศษอะไรหรือ หรือว่าเกิดไปต้องตาต้องใจนางฟ้าคนไหนเป็นพิเศษเข้าให้แล้ว... โปรดตามข้าพเจ้ามา จะว่าให้ฟัง

เมื่อก่อนเคยขึ้นเครื่องบินไทยไปต่างประเทศ ๒ – ๓ ครั้ง พอถึงคราวเจ้าหน้าที่ประจำเครื่องจะประกาศอะไรให้ผู้โดยสารทราบ ก็มักจะเริ่มต้นด้วยภาษาอังกฤษ เลดี้ แอนด์ เย็นเติลแมน แล้วประกาศเป็นภาษาอังกฤษต่อจนหมดข้อความที่ต้องการประกาศ แล้วจึงประกาศเป็นภาษาไทยว่า สวัสดีค่ะ แล้วตามด้วยข้อความภาษาไทย ใจความเหมือนภาษาอังกฤษ ครั้งแรกฟังดูแล้วรู้สึกสะดุดหูอยู่เหมือนกัน แต่เพราะขึ้นเครื่องบินใหญ่ ๆ เป็นครั้งแรกและไปต่างประเทศเป็นครั้งแรกจึงยังตื่นเต้นและสนใจน้ำเสียงระฆังเงินของโฆษกสาวมากกว่า เลยไม่คิดอะไรมาก ต่อมาเมื่อประกาศบ่อยเข้า และความตื่นเต้นเริ่มลดลงแล้วจึงได้คิดว่า เอ... เรานี่มาขึ้นเครื่องบินไทยหรือเครื่องบินฝรั่งกันแน่นะนี่ หรือว่าการประกาศด้วยภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษากลางก่อนแล้วประกาศด้วยภาษาของชาติเจ้าของเครื่องบินเป็นแบบสากลนิยม ก็ได้ แต่เก็บไว้ในใจไม่บอกและไม่ถามใคร

ต่อมาได้มีโอกาสขึ้นเครื่องบินภายในประเทศของเนปาล โดยมีผู้โดยสารเป็นคนไทยล้วน ๆ เพราะเหมาลำ จำนวน ๔๐ ที่นั่ง พอเครื่องขึ้นเรียบร้อยแล้ว พอมีการประกาศ โฆษกก็ประกาศเป็นภาษาเนปาลี แล้วจึงประกาศเป็นภาษาอังกฤษต่อมา จึงเกิดความรู้สึกนิยมในพวกเขาขึ้นมาทันที ทั้ง ๆ ที่ผู้โดยสารเที่ยวบินนั้นเป็นคนไทยล้วน ๆ และก็คงจะฟังภาษาเนปาลีไม่ออกด้วย แต่เขาก็ประกาศเป็นภาษาประจำชาติของเขาก่อน โดยไม่คำนึงว่าผู้โดยสารจะฟังรู้เรื่องหรือไม่

อีกคราวหนึ่งมีโอกาสขึ้นเครื่องบินภายในประเทศของญี่ปุ่น จากโตเกียวไปนางาซากิ เขาก็ประกาศด้วยภาษาญี่ปุ่นก่อนแล้วจึงประกาศด้วยภาษาอังกฤษ ต่อมาประกาศด้วยภาษาญี่ปุ่นอย่างเดียว ไม่มีภาษาอังกฤษตามเลย ทำให้เกิดความรู้สึกว่า เขาชาตินิยมจริงๆ และคิดว่าทั้งเนปาลและญี่ปุ่นเขารักษาศักดิ์ศรีของชาติของเขาได้ดี ไม่ยอมให้เสียศักดิ์ศรีแม้แต่เรื่องเล็กๆ น้อยๆ เช่นนี้

ตอนขากลับจากประเทศญี่ปุ่น ก็ขึ้นเครื่องบินของไทย "รักคุณเท่าฟ้า" อีกครั้ง เหตุการณ์ก็เหมือนเดิม พวกประกาศด้วยภาษาอังกฤษตามด้วยภาษาไทย และภาษาญี่ปุ่นหรือภาษาจีนฟังไม่ออก บางครั้งประกาศด้วยภาษาอังกฤษและภาษาอื่นไม่มีภาษาไทยแถมเลย ทำให้เกิดความรู้สึกว่า การบินไทย "รักคุณเท่าฟ้า" จริง แต่ไม่รักศักดิ์ศรีเมืองไทยเลย และที่คิดว่าการประกาศด้วยภาษาอังกฤษก่อนเป็นสากลนิยมฟังก็ไม่ใช่เสียแล้ว เพราะได้ประสบการณ์หลายครั้งหลายหนเข้า ทั้งยังมีความคิดเกิดขึ้นแต่บัดนั้นว่า ถ้าหากการบินไทยได้รักษาศักดิ์ศรีข้อนี้บ้างก็อยากจะเพิ่มศรัทธาและ "รักคุณเท่าฟ้า" ตามคำขวัญบริการที่ว่าไว้ด้วย

รุ่งขึ้นอีกปีได้มีโอกาสขึ้น "เจ้าจำปี" เจ้าเก่าอีก เพื่อไปอเมริกา และได้มีโอกาสซักถามข้อข้องใจอันนี้ต่อเจ้าหน้าที่บนเครื่อง เขาบอกว่าเพื่อให้เกียรติแก่แขกบนเครื่องบิน ก็เลยบอกเขาว่า จะเป็นการเสียเกียรติมากกว่ากระมัง เพราะเราก็มีศักดิ์ศรีเหมือนกัน ประเทศไทยเรามีภาษาเป็นของตัวเอง มีความเป็นเอกราชมานาน ไม่เคยเป็นเมืองขึ้นฝรั่ง และเครื่องบินนี้ก็เป็นกรรมสิทธิ์ของไทยเราด้วย ศักดิ์ศรีเราเหนือกว่าฝรั่งด้วยซ้ำ หากเราจะโชว์ภาษาของเราบนเครื่องบินเรา แม้ฝรั่งจะฟังไม่ออกก็อาจทำให้ฝรั่งเห็นว่า เราก็มีศักดิ์ศรีและรักศักดิ์ศรีเหมือนกัน ที่จะมาให้เกียรติฝรั่งหรือบริการเขาด้วยการทิ้งศักดิ์ศรีของเรา

เสียนั้นเห็นจะไม่เหมาะ และฝรั่งเขาจะดูถูกเราเอาด้วยซ้ำ เพราะเรื่องศักดิ์ศรีนี้ เท่าที่ทราบมาเขาถือมาก เขาจะคบกะใคร เขาต้องดูก่อนว่ามีศักดิ์ศรีพอที่จะคบกะเขาได้ไหม ทำนองนี้...

วันนั้นออกจะพูดยืดยาวกว่านี้และรุนแรงกว่านี้ด้วยซ้ำ เล่าไว้พอเลาๆ เท่านั้น

ต่อมาอีกหลายเดือน ได้ปรารภเรื่องนี้กับเจ้าหน้าที่ระดับบริหารคนหนึ่งของบริษัท "เจ้าจำปี" นี้อีก ซึ่งเขาก็ยอมรับฟังเหมือนกัน ตั้งแต่นั้นมาก็ไม่มีโอกาสติดตามผล และไม่ได้ขึ้นเครื่องบินอีกเลยเป็นเวลาปีกว่าๆ

มาวันนี้ พอเสียงนางฟ้าผ่านไมค์โครโฟนออกมาเป็นประโยคแรกว่า "สวัสดีค่ะ ท่านสุภาพสตรีและสุภาพบุรุษทั้งหลาย..." ทำให้ขนลุกด้วยความดีใจ ความเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ถือว่าเป็นความเปลี่ยนแปลงที่น่ายกย่องมาก ใครจะเป็นคนสั่งเปลี่ยนแปลงก็ตาม ต้องขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย และขอให้จำเริญๆ ต่อไปเถิดพ่อคุณแม่คุณ และความเปลี่ยนแปลงอันนี้จะมีสาเหตุมาจากใครหรือสิ่งใดนั้นก็ไม่อยากจะสาวต่อไปอีก

ความประทับใจ ความภาคภูมิใจ เกิดขึ้นในวันนี้ด้วยประการฉะนี้

ก็เราเป็นคนไทย ใช้บริการของคนไทย และช่วยกันรักษาศักดิ์ศรีให้เกียรติแก่คนไทยด้วยกัน จะผิดตรงไหน หากเราคนไทยไม่รักษาศักดิ์ศรีของไทย และไม่ให้เกียรติแก่ชาติไทย แล้วใครจะมารักษาศักดิ์ศรีและให้เกียรติแก่เราด้วยใจบริสุทธิ์เล่า จริงไหม ท่านทั้งหลาย

พอเครื่องตั้งลำได้ดีแล้ว เจ้าหน้าที่มาบอกว่าจะนำอาหารมาถวายเดี๋ยวนี้เลยได้ไหม ก็บอกเขาว่า เอามาเลย เพราะเลยเวลาเพลมา

ครึ่งชั่วโมงแล้ว อึดใจเดียวอาหารก็ร่อนมาถึงตรงหน้าทุกรูป ทันใจทันเวลาดีจริงๆ อย่างนี้จึงจะเรียกว่า "บริการประทับใจมิรู้ลืม" แต่ถ้าจะให้ประทับใจพระยิ่งขึ้นไปกว่านี้ ก็ต้องเพิ่มเติมอีกนิดหน่อย คือว่าปัจจุบันนี้พระเดินทางไปต่างประเทศมากขึ้น และบ่อยครั้งขึ้น จะไปด้วยกิจอะไรก็แล้วแต่ท่านเถอะ ส่วนมากทุกท่านจะประสบความยุ่งยากอย่างเดียวกันหมดคือ เรื่องอาหารนี้แหละ และยุ่งยากใน ๒ เรื่องด้วยกันคือ เรื่องเวลากับเรื่องจำนวน คือว่าบางครั้งพระท่านได้เวลาฉันแล้ว แต่ยังไม่ได้เวลาที่จะเสริฟ หรือได้เวลาเสริฟ แต่มิใช่เวลาฉันของพระเสียแล้ว นี่เรื่องหนึ่ง อีกเรื่องหนึ่งอาหารที่จะนำมาเสริฟนั้น ส่วนมากก็พอดีสำหรับชาวบ้านทั่วไป แต่สำหรับพระนั้นออกจะน้อยไป เพราะอาหารมื้อกลางวันของพระนั้น เป็นอาหารหนักและต้องมากพอที่จะหล่อเลี้ยงร่างกายไปจนถึงเช้าวันรุ่งขึ้น ก็ประมาณไม่ต่ำกว่า ๑๘ ชั่วโมง หลังจากฉันมื้อกลางวันแล้ว ถ้าหากว่าน้อยเกินไป จะทำให้ทรมานมากโดยเฉพาะตอนเย็นๆ นี่เรื่องจริงของพระ กระซิบบอกกันเบาๆ อย่าเอ็ดไปเชียวนา อายเขา

เพราะฉะนั้น ถ้าเป็นไปได้ก็ใคร่ขอร้องบรรดาท่านผู้เกี่ยวข้องบนเครื่องบินหน่อยเถอะ คือหากมีพระโดยสารเที่ยวบินนั้นไปด้วย เมื่อได้เวลาเพลแล้ว (เวลาท้องถิ่น) จะกรุณานำอาหารมาถวายท่านก่อนก็คงไม่ผิดระเบียบอันใด และถ้าเป็นไปได้ จะถวายบริการท่านเพิ่มอาหารให้มีจำนวนมากกว่าปกติก็จะดีไม่น้อย ไปถามท่านเสียก่อนก็ได้ เพราะบางรูปอาจเพียงพอก็ได้ แต่จะให้พระท่านขอเพิ่มนั้น คงไม่กล้าบอกนอกจากรูปที่เขียนบันทึกนี้เท่านั้นที่อาจกล้า

ถ้าเป็นไปได้อย่างนี้บริการของท่านก็จะประทับใจ (พระ) แน่...

ท้าว "สุรนารี" บินตรงไปยังเมืองดัคคา (DACCA) เมืองหลวงประเทศบังคลาเทศ (BANGLADESH) เพื่อส่งผู้โดยสารแล้วจะลัดฟ้าสู่เดลฮี เมืองหลวงของประเทศอินเดียต่อไป ได้นำคณะของเราและผู้โดยสารอื่นๆ ประมาณ ๑๐๐ คน (ไม่เต็มลำ) เหาะลิ่วตรงไปดัคคา จุดหมายแรก เพียงงีบ (ใหญ่) หนึ่งก็ถึงแล้ว จากกรุงเทพฯ ถึงดัคคาใช้เวลาประมาณ ๒ ชั่วโมงเศษ วันนี้ได้เหยียบแผ่นดินบังคลาเทศเป็นครั้งแรกเมื่อเวลา ๑๒.๑๕ น. ตามเวลาท้องถิ่น (๑๓.๑๒ น. ตามเวลาในเมืองไทย) คือเวลาของบังคลาเทศนั้นช้ากว่าของไทยเราประมาณ ๑ ชั่วโมง พอเครื่องจอดสนิทแล้ว ผู้โดยสารที่จะลงดัคคาต่างก็ทะยอยกันออกมา โดยมีนางฟ้าทั้งหลายยืนขอบคุณและสวัสดีค่ะอยู่ใกล้ๆ ประตูมีกัปตันยืนอยู่ด้วย ต่างก็ยิ้มแย้มแจ่มใสด้วยไมตรีจิตอันดี วันนี้ขอลาก่อนนะ โอกาสหน้าอีก ๑๐ วันจะพบกันใหม่ตอนขากลับ จะเป็นท้าว "สุรนารี" อีกหรือไม่ยังไม่ทราบ

สัมผัสแรกที่ได้รับคือความร้อนระอุของอากาศภายนอก อาจเป็นเพราะเราอยู่ในที่เย็นมานาน พอได้สัมผัสอากาศร้อนเข้าจึงรู้สึกร้อนกว่าปกติก็เป็นได้ แต่พอปรับตัวได้ก็ยังร้อนอยู่ดี เพราะตอนอยู่บนเครื่องบิน กัปตันประกาศว่า ขณะนี้ที่ดัคคาอุณหภูมิ ๓๔ องศา ร้อนพอดูทีเดียว

กว่าจะผ่านกรรมวิธีตรวจคนเข้าเมือง ตรวจเช็คของและอื่นๆ อีกก็กินเวลาไปจนถึง ๑๓.๒๕ น. ตามเวลาท้องถิ่น (ต่อไปจะบอกเป็นเวลาท้องถิ่น) มีศิษย์ของท่านสุมิตรเถรมารอรับอยู่ ๒ - ๓ คน ช่วยกันหิ้วห่อสัมภาระและนำขึ้นไปรออยู่ชั้น ๒ ของอาคารสนามบิน เพื่อเตรียมขึ้นเครื่องบินสายภายในประเทศต่อไปยังเมืองจิตตะกอง (CHITTAGONG) อันเป็นจุดหมายปลายทางต่อไป ตามกำหนดเวลาเครื่องจะออกจาก

สนามบินนี้ประมาณเวลา ๑๒.๐๐ น. นั่นก็คือพวกเราต้องรออยู่ที่นี่ประมาณ ๓ ชั่วโมงครึ่ง เอา...รอก็รอ ทำไงได้ บินเองไม่ได้นี่

สนามบินนี้เป็นสนามบินใหม่ มีชื่อว่า (ZIA INTERNATIONAL AIRPORT) มีอาคารที่ทำการเพียงหลังเดียว แต่สร้างใหญ่พอสมควร มี ๒ ชั้นครึ่ง ชั้นล่างเป็นที่ทำการตรวจคนเข้าเมืองและอื่น ๆ ดูเหมือนว่าจะไม่มีที่พักผู้โดยสาร ชั้นบนมีที่พักผู้โดยสารทั้งภายในและภายนอกประเทศ อีกครึ่งชั้นตอนบนมี RESTOURANT อยู่ ผู้คนไม่มากดูโหรงเหรง ที่นั่งมีพอสมควร แต่ดูมากเพราะไม่มีคนนั่ง เครื่องบินนาน ๆ จึงจะขึ้นลงสักลำ เป็นสนามบินที่ประธานาธิบดีชื่อ ZIA ดำริสร้างไว้

ในขณะที่นั่งรออยู่นั้น ไม่รู้ทำอะไรดีไปกว่าคุยกันและนั่งหลับนกไปพลางฆ่าเวลา ตอนหนึ่งออกไปข้างนอกบริเวณห้องผู้โดยสาร ไปมองดูทิวทัศน์รอบ ๆ สนามบิน ไม่มีอะไรน่าดูนัก เพราะสนามบินเพิ่งสร้างใหม่ไกลย่านผู้คน แต่บริเวณลานจอดรถมีขอทานอยู่เป็นกลุ่ม ๆ ตอนหนึ่งมีอุบาสกคนหนึ่ง จะเป็นชาวบังคลาเทศหรือเป็นชาวเมืองอื่นไม่ทราบได้ ได้ส่งแบ๊งค์ให้หญิงชราคนหนึ่งด้วยความสงสาร เท่านั้นแหละความโกลาหลย่อย ๆ ก็เกิดขึ้นทันที ชายคนนั้นจะเดินไปทางไหนพวกขอทานก็ตามรุมล้อมขอทาน แม้ขึ้นรถแล้วก็ยังไม่ยอมถอย ต้องให้อีก ยิ่งให้ยิ่งถูกล้อมมากขึ้นเท่านั้น จนกระทั่งรถออกวงจึงแตก นึกถึงภาพนี้แล้วดูจะไม่ผิดจากอินเดียมากนัก

นี่แหละคือผลของการไม่เคยให้ทานมาก่อน ชาตินี้จึงต้องยากจนมาเป็นคนขอทานเขากิน ตามหลักที่พระท่านว่า

๑๗.๐๐ น. ตรง เครื่องบินออกจากดัคคาไปยังเมืองจิตตะกอง เป็นเครื่องบินเล็กภายในประเทศ จุคนได้ประมาณ ๑๐๐ ที่นั่ง เที่ยว

บินนี้มีคนโดยสารประมาณครึ่งลำเห็นจะได้ ใช้เวลาบินประมาณ ๒๕ นาทีก็ถึง ระยะทางไม่ไกลนัก

อันว่าเมืองจิตตะกองนี้ เป็นเมืองท่ามีขนาดใหญ่เป็นอันดับสองรองจากเมืองดัคคา ซึ่งเป็นเมืองหลวง และทราบว่าเคยเป็นเมืองหลวงมาก่อน อยู่ทางทิศใต้ของดัคคา ติดกับชายทะเล บริเวณปากอ่าวเบงกอล มีประชาชนอยู่หนาแน่นมาก ส่วนมากเป็นคนยากจน

พอลงจากเครื่องบินแล้ว ก็มีเหตุการณ์นิดหน่อย คือขณะที่เดินออกจากสนามบิน เราเห็นว่าเป็นสนามบินภายในประเทศ คงไม่เข้มงวดนัก เลยคว้ากล้องที่สะพายอยู่มาถ่ายรูปคณะที่ไปเพื่อเป็นอนุสรณ์ พอถ่ายเสร็จ พระครูนิทัศน์ธรรมธาดาก็เอาบ้าง ตอนนี้ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่สนามบินเขาเห็น จึงวิ่งลงมาพูดล้งเล้ง ๆ ทำไม้ทำมือว่าห้ามถ่ายรูป จึงรีบเก็บกล้องกัน นึกว่าหมดเรื่องแค่นั้น แต่เจ้าหน้าที่คนนั้นกลับเดินตามคณะเรามาอีก พอพบทหารที่รักษาการอยู่ก็ฟ้องว่าพระองค์นี้ถ่ายรูป พร้อมทั้งชี้ไปที่พระครูนิทัศน์ ฯ แต่พระครูนิทัศน์ ฯ เก็บกล้องเข้าย่ามเสียแล้ว เหลือของเราซึ่งสะพายอยู่เลยต้องมาลงที่เรา เรื่องเดือดร้อนถึงพระสุมิตรเถร พูดไปพูดมาไม่รู้เรื่อง ฟังไม่ออก ดูกิริยาท่าทางว่าจะไม่ยอม เพื่อให้เรื่องยุติลงโดยเร็วจึงถามท่านสุมิตรเถรว่าเขาจะเอายังไง ท่านสุมิตรเถรก็ถามต่อ เขาก็บอกว่าต้องการฟิล์ม เราเลยบอกว่าไม่มีปัญหา แล้วเปิดกล้องดึงฟิล์มซึ่งถ่ายไปได้สัก ๑๕ ภาพให้ไป เรื่องเลยยุติ ขืนพูดมากไปอาจจะโดนหนักกว่านี้ และอาจจะโดนทั้งสองกล้องที่ถ่ายตอนนั้น

เรื่องนี้สอนให้รู้ว่า อันว่าแขกนั้นซื่อตรงต่อหน้าที่ดีไม่น้อย เว้นไว้แต่ว่า "อย่าเผลอ"

มาทราบภายหลังว่า ขณะนั้นบังคลาเทศมีการปฏิวัติกันใหม่ ๆ ยังอยู่ในกฎอัยการศึกอยู่ เพราะฉะนั้นจึงไม่ไว้ใจใครทั้งสิ้น ไม่ว่าหน้าอินทร์หน้าพรหม รวมทั้ง "หน้าพระ" ด้วย

ขณะนั้นท่านสันตปทะมหาเถร เลขาธิการของสังฆนายก พร้อมทั้งภิกษุอีก ๓-๔ รูป และอุบาสกอีก ๒-๓ คนมายืนรอรับอยู่แล้ว เมื่อคณะเรานำโดยท่านเจ้าคุณใหญ่ (พระธรรมธีรราชมหามุนี) ถึงทางออกสนามบิน คณะผู้ต้อนรับถวายช่อดอกไม้แสดงความยินดีและนิมนต์ให้ขึ้นรถซึ่งจอดรออยู่ในที่ไม่ไกล เป็นรถตู้ขนาดใหญ่ จุผู้โดยสารได้ประมาณ ๒๐ คน ทราบว่าเป็นรถของวัดสุทัสสนวิหาร ซึ่งทางสมาคมชาวพุทธญี่ปุ่นถวายไว้เมื่อปีที่แล้ว เพื่อใช้ในกิจการของวัด และคราวนี้ทางวัดยินดีให้คณะเรายืมใช้ตลอดเวลา ๖-๗ วัน ที่ตระเวนอยู่ในเมืองจิตตะกอง

เมื่อสัมภาระขึ้นรถพร้อมแล้ว สารถีซึ่งเป็นแขกแท้ นุ่งโสร่งดอกลายก็ถลกโสร่งขึ้นรถ นำรถออกจากสนามบินซึ่งเป็นสนามบินเล็ก ๆ มุ่งหน้าไปยังวัดที่พัก แต่เป็นทิศอะไรของสนามบินมองไม่ถนัด เพราะเวลานั้นเย็นมากแล้ว พระอาทิตย์เกือบจะลับเหลี่ยมโลกลงไปแล้ว ทั้งสองตายังมัวสาละวนอยู่กับการดูสองฟากถนน ซึ่งผู้คนเริ่มหนาแน่นขึ้น ๆ เพราะใกล้เมืองเข้าไปทุกที รถวิ่งไปบนถนนราดยางแคบ ๆ ไม่นานก็มืดสนิท ผ่านบ้านผ่านเมืองมาตลอด ไม่นานจะพบตลาดทีแล้วก็เป็นทุ่งโล่ง แล้วก็พบตลาดอีก สังเกตได้จากผู้คนที่ขวักไขว่และสามล้อถีบสามล้อเครื่อง ประมาณชั่วโมงเศษ ๆ และก็จากถนนใหญ่เข้าถนนเล็กแคบยิ่งขึ้น ทราบว่าเป็นทางเข้าวัดที่จะพัก ระยะทาง ๓ ก.ม. เศษจากทางใหญ่ถึงประตูวัดพอดี

วัดที่จะพักนี้มีชื่อว่า "วัดเราญาณ" (RAOJAN JANANANDA VIHAR) มีท่านปิยานันทะมหาเถระ เป็นเจ้าอาวาส ท่านออกมาต้อนรับด้วยไมตรีจิตอันดี พาคณะเราขึ้นบนที่พักก็คือกุฏิกึ่งศาลานั่นเอง เป็นกุฏิแบบ ๒ ชั้น เป็นรูปตัว L ด้านหนึ่งทั้งข้างล่างข้างบนแบ่งเป็นห้อง ๆ ชั้นบนมี ๓ ห้อง ห้องกลางมีขนาดใหญ่กว่า ๒ ห้องริมเล็กหน่อย ห้องด้านทิศตะวันออกเป็นห้องของเจ้าอาวาส อีกด้านเป็นห้องของพระธรรมธีรราชมหามุนีโดยเฉพาะ มีโต๊ะ ตู้ เตียง และเครื่องใช้พร้อมมูล มีห้องน้ำ ๒ ห้องข้างบน ข้างล่างมี ๓-๔ ห้อง เป็นที่อยู่ของพระและสามเณร รวมทั้งเป็นโรงครัวด้วย ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นที่โล่ง ทั้งข้างล่างข้างบน ข้างล่างไม่มีอะไร พื้นยังไม่ได้เทคอนกรีต เพียงแต่นำดินมาถมให้สูงแล้วอัดแน่นไว้เท่านั้น ส่วนข้างบนทำไว้ดี ด้านหนึ่งเป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปิดทองแบบพระพุทธชินราช ขนาดหน้าตัก ๓๐ นิ้ว ซึ่งนำไปจากประเทศไทยนี้ มีจารึกที่ฐานอ่านได้ความว่า

พระมงคลเทพมุนี หลวงพ่อวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ประเทศไทย

ทราบว่าสมาคมศิษย์หลวงพ่อวัดปากน้ำเป็นเจ้าภาพสร้างไว้ ด้านบนพระพุทธรูปไม่มีเพดาน แต่เขาทำเป็นรูปโดมสูงขึ้นไป มองจากข้างในจึงกลวงสูงถึงยอดโดม ด้านหน้าพระพุทธรูปมีเครื่องบูชาเป็นโต๊ะหมู่ แจกันดอกไม้พลาสติก โคมไฟ และมีรูปหล่อหลวงพ่อวัดปากน้ำขนาด ๙ นิ้วประดิษฐานอยู่ด้วย ส่วนมากของเหล่านี้นำไปจากเมืองไทยทั้งสิ้น ถัดออกมาเป็นลูกกรงเหล็กกั้นกันมิให้คนเข้าไปด้านใน ถัดมามีตู้รับบริจาค และมีโต๊ะสูงสองข้าง มีสังกะสีบุทับข้างบน สำหรับวางอาหาร ดอกไม้ รวมทั้งเทียนที่จุดบูชา คือเป็นแท่นบูชาไปในตัว

ถัดจากโต๊ะบูชาออกมาก็เป็นห้องโถงใหญ่ จุคนได้เป็นร้อย ใช้เป็นสถานที่รับแขกไปในตัว เพราะอยู่ตรงข้ามกับห้องท่านเจ้าคุณใหญ่พอดี

ท่านเจ้าคุณใหญ่มากราบพระแล้วก็มานั่งคุยกันกับญาติโยมและพระมหาเถระเจ้าอาวาส พลางรอเวลาจัดสถานที่หลับนอน เพราะต้องพักหลายวัน เสียเวลาเป็นชั่วโมงกว่าจะเสร็จ ตอนนั่งรอนี่อึดอัดพอควร เพราะร้อนก็ร้อน พัดลม ๒ ตัวช่วยไม่ค่อยได้เลย เพราะเพดานกุฏินั้นเป็นเพดานตัดแบบตึกในเมืองไทย จึงรับแสงแดดเต็มที่ ตกเย็นคลายความร้อนออกจึงร้อนระอุดีแท้ ๆ แต่ก็ต้องทนนั่งดูเขาและพวกเขาก็ดูเราเช่นกัน น้ำท่าก็ไม่กล้าจะดื่มเพราะยังไม่ทราบที่มาที่ไป ลำบากดีเหมือนกัน

ตก ๔ ทุ่มจึงเรียบร้อย คณะเราจึงต่างก็แยกย้ายกันนอน เจ้าคุณใหญ่สบายเพราะมีห้องประจำ คณะเรารวมกันในห้องกลาง ๖ องค์ คณะนี้ต่างผลัดกันเข้าห้องน้ำ ปรากฏว่าน้ำเย็นเฉียบทีเดียว ชื่นใจจริง ๆ แต่กลิ่นทะแม่ง ๆ ชอบกล มาทราบภายหลังว่าเป็นน้ำบาดาล สูบขึ้นไปพักไว้ในถังขนาด ๒๐๐ ลิตร บนหลังคากุฏิที่พักแล้วต่อท่อลงมา กลิ่นเลยชอบกลอยู่ ทั้งสีก็ไม่น่าไว้ใจนัก เป็นน้ำอาบก็พอได้ ถ้าจะดื่มต้องขอคิดดูก่อนละ

อากาศร้อน นอนไม่ค่อยหลับ ทั้ง ๆ ที่เพลียไม่น้อย อาศัยพัดลมบนเพดานก็ไม่สะดวกนัก เพราะพัดลมร้อนจากเพดานลงมาด้วย อาศัยลมธรรมชาติพัดเข้าทางหน้าต่างพอช่วยได้นิดหน่อย และพอดีกับมีเสียงเพลงแขกจากเครื่องขยายเสียงแว่วมาจากหมู่บ้าน ถามไถ่ได้ความว่า ในหมู่บ้านมีงานวิวาหมงคลกำลังทำพิธีกัน และทำแบบชาวพุทธมีพระไปทำพิธีให้ แต่จะทำอย่างไรบ้างนั้นเห็นจะต้องถามมหาเถระเจ้าอาวาส

แต่ติดใจอยู่หน่อยว่า ช่างเหมือนเมืองไทยอย่างหนึ่งคือ ในเมืองไทยเราตามชนบท เวลามีงานอะไรสักอย่างไม่ว่าแต่งงาน บวชนาค หรือทำบุญคนตาย มักจะเปิดเครื่องขยายเสียงลั่นทุ่งไปหมด จนดึกดื่นจึงหยุดกัน ตีสี่ตีห้าก็เริ่มเปิดบรรเลงกันใหม่ เป็นอยู่เช่นนี้แม้ในปัจจุบันเผลอ ๆ ในกรุงเทพ ฯ ก็เอาบ้าง เดือดร้อนไปทั่ว มาพบที่บังคลาเทศอีกก็เห็นว่าเป็นเรื่องแปลกดีที่ความนิยมมาตรงกันได้ หรือจะเป็นสไตล์ลูกทุ่งแบบสากลก็ไม่รู้

เผลอหลับไปเมื่อไหร่ไม่รู้ตัว

บทที่ ๒

สังเกตความเป็นอยู่

วันเสาร์ ที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๒๕

๐๕.๐๐ น. คณะที่ไปด้วยทั้งหมดตื่นกันเรียบร้อย อย่าเพิ่งเข้าใจว่า ขยันกันจริงๆ ตื่นแต่ตีห้าเชียว เปล่าหรอก... ความจริงเวลาที่ว่านั้นเกือบจะสายแล้วด้วยซ้ำ เพราะว่าประมาณ ๐๔.๔๕ น. ก็สว่างโร่แล้ว เพราะเป็นฤดูร้อนของเขา และตื่นแล้วต้องรีบลุกทีเดียว เพราะมีงานใหญ่ที่ต้องทำอีกคือการเข้าห้องน้ำซึ่งต้องแย่งกัน หากใครช้าต้องรอคิว ทั้งนี้เพราะห้องน้ำมีเพียง ๒ ห้อง เจ้าคุณใหญ่ๆ ท่านใช้เสียห้องหนึ่งเพราะอยู่ในห้องนอนของท่าน ที่เหลือต้องใช้ร่วมกัน

เสร็จธุระเรื่องการชำระร่างกายแล้ว เรื่องใหญ่ที่ต้องคำนึงก่อนก็คือ "อาหาร" มากันคราวนี้มิได้มีแม่ครัวมาด้วย เลยต้องจัดการกันเอง ท่านพระครูอุปถัมภ์ธรรมกิจ ท่านพระครูวินัยธรทรงเกียรติ ทำหน้าที่ปรุงมาม่า ผสมโน่นผสมนี่คล้ายๆ พ่อครัวใหญ่ซึ่งชำนาญทางนี้ ฝ่ายท่านพระครูปลัดธีรวัฒน์ ทำหน้าที่เช็ดจานเช็ดช้อน อาหารที่ตุนไปจากเมืองไทย ทั้งไข่เค็ม หมูแผ่น พริกป่น และอื่นๆ ถูกนำออกมาแจกจ่ายกัน ส่วนข้าวต้มนั้นทางวัดบริการหุงให้ อาหารมื้อแรกในเมืองแขกเที่ยวนี้ เป็นของแบบไทยๆ ชนิด "เรายกครัวไทยมาไว้ที่นี่" นั้นเทียว มื้อนี้รอดตายไปได้วันหนึ่ง มื้อหน้ายังสงสัย ของที่ตุนไว้หมดเมื่อไรคงได้ถึงบังคลาเทศแน่

ฉันเช้าเสร็จแล้ว มีสามเณรและเด็กวัดมาช่วยกันเก็บไปล้างให้ค่อยยังชั่วหน่อย ที่วัดนี้มีพระ ๒ รูป สามเณร ๒ รูป และเด็กวัดอีก

หลายคน รวมทั้งพ่อครัวประจำวัดด้วย ในบังคลาเทศนี้ความเป็นอยู่ของพระค่อนข้างลำบาก เพราะออกบิณฑบาตเหมือนเมืองไทยไม่ได้ พระเณรต้องหาขบฉันเอง โดยมีผู้มีจิตศรัทธาบริจาคทรัพย์ถวายบ้าง ได้จากรายได้ประจำของวัด เช่น ค่าเช่าผลประโยชน์บ้าง จากนิตยภัตที่พระเป็นครูสอนตามโรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัยบ้าง วัดส่วนมากจึงมีครัวอยู่ในวัด มีคนหุงหาถวาย และได้อาศัยวัดไปในตัว ทำนอง "น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า" นั่นแหละ แต่รู้สึกว่าพระ เณร ท่านอยู่ง่ายฉันง่าย และไม่จู้จี้จุกจิก ฉันเพื่ออยู่ เพื่อให้มีกำลังทำกิจพระศาสนาเท่านั้น ช่างเลี้ยงง่ายเหลือเกิน ทั้งนี้คงเป็นเพราะคนทั่วไปในประเทศต้องเป็นอยู่อย่างนั้นก็ได้

สาธุ เกิดเป็นพระไทย เกิดเป็นคนไทย นี่แสนประเสริฐที่สุดแล้ว เมืองไทยอุดมสมบูรณ์ "ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว ในท่อมีแก๊ส" ตามคำขวัญซึ่งเป็นเหตุให้คนไทย พระไทย อยู่สุขสบายกันทั่วหน้า แม้อดบ้างก็ไม่อดถึงตาย มีแต่จะอิ่มตายเท่านั้น แต่ก็ยังมีคนไทยอีกไม่น้อยที่ไม่พอใจในความอุดมสมบูรณ์นี้ พยายามดิ้นรนจะทิ้งแผ่นดินไทย หรือพยายามจะยกแผ่นดินไทยนี้ให้แก่คนต่างชาติต่างภาษาโดยไม่รู้สึกตัว น่าอนาถแท้

ฉันเช้าแล้ว ไม่มีโปรแกรมไปไหนในวันนี้ จึงพักผ่อนกันได้เต็มที่ จะไปไหนก็ไปไม่ได้ไม่รู้จักหนทาง ทั้งไกลจากถนนใหญ่ตั้ง ๓-๔ กิโลเมตร คณะเราไม่รู้จะทำอะไรดีไปกว่า "จำวัด" ซึ่งว่ากันว่าเป็นการพักผ่อนที่ดีที่สุด ทำอย่างนี้หากอยู่ในเมืองเห็นท่าจะต้องโดนกระแนะกระแหนจากชาวบ้านว่า เป็นพระประเภท "นางกินนร" แน่ๆ ซึ่งเมื่อออกเสียงแล้ว ก็ได้แก่ "นาง-กิน-นอน" ตรงตัวนั่นเองแหละ เรื่องนี้ถึงกับมีผู้สันทัดกรณีแต่งเป็นกลอนล้อเลียนไว้บทหนึ่งว่า

ฉันเช้าแล้วเอนกายสบายจิต
ฉันเพลแล้วหลับนิดจิตแจ่มใส
ตกตอนบ่ายพักผ่อนพอใจ
ก่อนหลับไหล เจ้ากูดูทีวี

พระประเภทนี้กระมัง ที่ถูกตั้งสมญานามเสียสวยหรูว่า "นางกินนร" แต่วันนี้ขอบิณฑบาตสักวันเถอะ "นอนเอาแรง" หรือ "นอนตั้งหลัก" น่ะ

ตื่นขึ้นมาเห็นสามเณรชื่อปัญญาเทวะ นำดอกไม้มาบูชาพระอยู่ที่หน้าแท่นบูชา ถามไถ่ได้ความว่าเก็บดอกไม้ประเภทภู่ระหงษ์จากรั้ววัด นั่นเองเป็นดอกดาวเรือง เด็กๆเก็บมาให้จากในหมู่บ้าน การบูชาพระด้วยดอกไม้นี้เป็นกิจประจำวันของชาวพุทธทีเดียว วันหนึ่งจะต้องบูชาอย่างน้อยก็ ๒ ครั้ง คือ ตอนเช้า กับตอนเย็นหรือหัวค่ำ ตอนเช้าจะเป็นพวกเด็กๆเสียส่วนมาก ถ้าเป็นผู้ใหญ่ก็จะนำอาหารมาบูชาด้วย ทำนองถวายข้าวพระพุทธในบ้านเรานั่นแหละ แต่จัดแบบ "สมรวม" คือมีกับมีแกงอะไรก็เทราดหน้าข้าวสุกเลย ถวายกันจานเดียวพอ หากมีขนมด้วยก็วางไว้ข้างๆข้าวอีกที ง่ายดีเหมือนกัน ดอกไม้ที่นำมาบูชาก็มิได้จัดใส่แจกันอย่างสวยหรูหรอก เขาวางไว้บนกะบะที่บูชานั่นแหละ ที่บูชาเขาทำเป็นกะบะบุสังกะสีเลย กว้างประมาณครึ่งเมตร ยาวประมาณ ๒ เมตร สูงประมาณแค่สะเอวผู้ใหญ่ ทำไว้ ๒ ตัวต่อกัน ยาวเต็มห้อง พอดี ของบูชาทั้งเทียน อาหาร ดอกไม้ วางไว้บนที่บูชานี้ทั้งหมด แต่ธูปดูเหมือนว่าจะไม่มีใช้

อีกมุมหนึ่ง เห็นท่านพระครูอุปถัมภ์ฯ กำลังคุยกับเด็กชาวบังคลาเทศอยู่ ไม่ทราบว่าคุยกันเรื่องอะไร เห็นดังลั่นไปหมด ดูรูปที่ถ่ายไว้เมื่อเจ้าคุณใหญ่ฯ ไปบังคลาเทศคราวก่อนไปด้วย เด็กเลยชอบ

เป็นพิเศษ เรื่องภาษาเป็นเรื่องใหญ่มากสำหรับชีวิตในต่างแดน หากไม่รู้ภาษากันแล้วก็เหมือนกับเป็นคนหูหนวกและเป็นใบ้ทีเดียว แต่เดชะบุญที่ธรรมชาติยังสร้างทางออกให้มนุษย์ผู้ต่างภาษากันสามารถสื่อความหมายกันได้ ก็ใช้ "ภาษาใบ้" นั่นไง ภาษานี้จัดเป็นภาษาสากลใช้ได้ทั่วโลก ภาษาใบ้นี้มีเครื่องประกอบสำคัญคือ "มือ" หากมือไม่ขาดด้วนเสียเป็นเอาตัวรอดได้ไม่ว่าไปประเทศไหนในโลก

ฉันเพลด้วยอาหารประเภท "ไทยฟู้ด" เสร็จแล้วก็ "หลับนิดจิตแจ่มใส" ตามธรรมเนียม แต่อากาศตอนบ่ายร้อนอบอ้าวมาก แถมไฟฟ้าดับเสียด้วยเลย "จิตไม่แจ่มใส" เท่าที่ควรจะเป็น ต้องออกมานั่งคุยกันนอกห้อง บางท่านลงใต้ถุนไปเลย ลานดินชั้นล่างเย็นดีกว่าข้างบนพอประทังร้อนได้บ้าง ไม่นานมีหญิงสาวและไม่สาว (รู้ได้เพราะอุ้มลูกมาด้วย) ๒ - ๓ คนนำดอกไม้มาบูชาพระ เสร็จแล้วลุกมากราบท่านพระครูทรงเกียรติเพราะไปถ่ายรูปเขาในขณะบูชาพระ พอเขากราบเสร็จแล้วได้ยินท่านให้พรว่า "เตสํ วูปสโม สุโข" พวกได้ยินเข้าเลยฮากันครืนใหญ่ ทราบว่าท่านทดสอบภาษาบาลีดู แขกจะฟังรู้เรื่องไหม ปรากฏว่า แขกงง ไม่รู้เรื่อง รอดตัวไปที...

ตกตอนบ่ายประมาณ ๑๖.๓๐ น. มีเด็กๆอายุตั้งแต่ ๓ ขวบถึง ๑๕ ปี เกือบ ๑๐๐ คน พากันขึ้นมาบนห้องโถงหน้าพระพุทธรูป พวกเขาพากันมาสวดมนต์ ซึ่งทราบภายหลังว่าทำเป็นกิจวัตรทุกวันเสาร์ - อาทิตย์ ผู้ใหญ่ไม่ต้องพามา เด็กๆชวนกันมาเองไม่ต้องเตือนกัน ใครมาก่อนก็รออยู่ข้างล่าง ได้เวลาแล้วให้สัญญาณระฆัง มานั่งเรียงเป็นแถวอย่างมีระเบียบหน้าพระประธาน มีพระรูปหนึ่งคอยควบคุม เมื่อนั่งเรียบร้อยแล้วก็เริ่มกล่าวนมัสการพระรัตนตรัยแล้วตั้งนะโม ๓ จบ เหมือนเมืองไทย โดยมีต้นเสียงนำก่อน นอกนั้นว่าตาม ต่อจากนั้น

ก็สวดมนต์ซึ่งเป็นภาษาบาลี โดยสวดเป็นทำนองสรภัญญะ ต่างสวดกันเต็มเสียงขึ้นๆ ลงๆ ตามจังหวะ ฟังเพราะดีเหลือเกิน เพราะเป็นเสียงบริสุทธิ์ของเด็กทั้งหญิงและชาย ประสานเสียงกันเป็นจังหวะๆ ตอนไหนว่าได้ก็ตะเบ็งเสียงกระทุ้งเต็มที่ สวดอยู่นานทีเดียว ประมาณครึ่งชั่วโมงเห็นจะได้ น่าประหลาดใจอยู่อย่างหนึ่งคือ การสวดนี้ไม่มีตำรามากางดูขณะสวด และสวดกันได้แทบทุกคน สังเกตดูเด็กเล็กๆ อายุประมาณ ๔ - ๕ ขวบก็สวดกล้อมแกล้มๆ ไปได้ แน่ละเด็กโตอายุเต็ม ๘ ขวบไปแล้วสวดได้แล้วทีเดียว ทั้งนี้มีพระพี่เลี้ยงเดินไปมาควบคุมและสวดคลอไปด้วย เป็นการนำสวดไปในตัว นี่แสดงว่าเด็กพวกนี้ได้รับการฝึกหัดอย่างนี้มานานปีทีเดียว

เห็นภาพเด็กของเขาแล้ว ทำให้นึกถึงเมืองไทย อย่าว่าแต่สวดมนต์เป็นบทๆ เป็นสูตรนานเป็นครึ่งชั่วโมงเลย แค่ตั้งนะโม ๓ จบ และอิติปิโส ภะคะวา ต่อท้ายอีกนาทีสองนาทีก็ไปแทบไม่รอดอยู่แล้ว ทั้งนี้เพราะเราขาดการฝึกเด็กในเรื่องนี้มากนั่นเอง ทำไปทำมาในอนาคตเห็นน่าจะต้องว่านำแม้กระทั่งนะโมกัน

หลังจากเด็กๆ สวดมนต์จบแล้ว ก็ลงมาเดินชมบริเวณวัดด้านนอก วัดนี้มี ๒ ส่วนๆ หนึ่งเป็นที่ตั้งของกุฏิดังกล่าวแล้ว อีกส่วนหนึ่งมีเนื้อที่ประมาณครึ่งไร่ มีถนนแคบๆ ขนาดเกวียนผ่านได้คั่นกลาง ส่วนนี้มีพระนอนองค์ใหญ่ยาวประมาณ ๑๐ เมตรอยู่ในวิหารทึบๆ เตี้ยๆ ทราบว่าเมื่อก่อนเป็นอีกวัดหนึ่ง แต่ปัจจุบันถูกผนวกเข้ากับวัดเราญาณแล้ว มีพระภิกษุเฝ้าอยู่องค์หนึ่งชื่อชินปิยะ องค์นี้เคยมาจำพรรษาวัดปากน้ำ ๒ - ๓ ปี พอพูดภาษาไทยกันรู้เรื่อง

ยังพอมีเวลา เพราะตะวันยังไม่ตกดิน แม้จะเป็นเวลาเกือบ ๖ โมงเย็นแล้วก็ตาม อากาศพอคลายร้อนลงนิดหน่อย เลยชวนพระ

ซึ่งเป็นพี่เลี้ยงนำเด็กสวดเดินชมบริเวณหมู่บ้าน ซึ่งอยู่ถัดวัดไป ท่านก็ยินดีพาไป ท่านพระครูพิศิษฐ์และพระครูอุปถัมภ์เลยไปด้วยกัน ท่านพาลัดเลาะไปตามบ้าน ซึ่งส่วนมากก็เป็นบ้านดิน คือทำด้วยดินทั้งหลังเจาะช่องเป็นประตูเข้าออก และช่องหน้าต่างให้อากาศถ่ายเทได้ มองข้างในมืดทึบ ไฟฟ้าส่วนมากไม่มีใช้ มีเฉพาะในวัดเท่านั้น ฝาผนังใช้ดินผสมขี้วัวโบกทับไว้ ทราบว่ามีคุณสมบัติกันดินที่ทำเป็นรูแผ่นอิฐโดยไม่ต้องเผาวางซ้อนๆ กันเป็นฝาผนังมิให้พังหรือละลายตัวเมื่อถูกฝนกระหน่ำได้ บ้านเช่นนี้มีอยู่ทั่วไปในบังคลาเทศและประเทศอินเดีย ซึ่งคนไทยเรานิยมเรียกว่า "ตึกดิน" อยู่ในนั้นตอนกลางวันคงจะเย็นดีทีเดียว

บริเวณบ้านสะอาดสะอ้านกวาดเรียบร้อย ดินแน่น เดินสะดวก เว้นไว้แต่บ้านที่มีคอกวัวอยู่ติดกับบ้านจะมีกลิ่นขี้วัวปนอยู่ แต่ขี้วัวนั้นเขาเก็บแปะฝาบ้านไว้ เผื่อใช้ประโยชน์ดังกล่าว คงจะแปะตากให้แห้งนั่นเอง ทั้งนี้เพื่อให้เก็บง่ายและไม่มีกลิ่น ต้องการใช้เมื่อไรค่อยนำมาผสมน้ำอีกที บางบ้านปลูกพืชปลูกผักไว้ตามริมรั้วทางเดิน บางบ้านปลูกต้นไม้ดอกไว้ข้างๆ ทางเดิน ดูๆ แล้วก็เหมือนในชนบทบ้านเรานั่นแหละ บ้านก็ปลูกตามใจชอบไม่มีระเบียบ หันข้างให้กันบ้าง หันหน้าให้กันบ้าง หันหลังให้กันบ้าง ว่ากันตามใจชอบ เพราะไม่มีถนนตรงๆ ให้เดิน ถ้าฝนตกคงเฉอะแฉะพอดูทีเดียว แต่ในชนบทเรายังดีกว่านิดหน่อยตรงที่มิได้อยู่ตึกดินอย่างเขา เพราะบ้านเรายังพอหาไม้มาทำบ้านเรือนได้ แต่ที่นั่นยังมองไม่เห็นป่าเลย

เดินไปๆ ก็สังเกตไป สังเกตอะไรหรือ ก็สังเกตสถานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของมนุษย์คือสถานที่ปล่อยทุกข์น่ะซิ มิใช่จะสังเกตอย่างเดียว เดินต้องระวังเท้าด้วย กลัวจะไปเหยียบเข้า เพราะเคยไปอินเดียมาแล้ว ที่นั่นเขาปล่อยไว้ให้เปรอะไปหมด ข้างถนนเอย ข้างทางเดินเอย

ในทุ่งโล่ง ๆ เอยว่ากันตามสบาย แต่ที่บังคลาเทศนี่คาดผิดถนัดไม่พบเลย เขาทำส้วมไว้เป็นเอกเทศ แม้จะไม่ใช้ส้วมซึมแต่ก็มีที่บังพอสมควร แม้จะนั่งไม่มิดหัวก็ยังดี ก็แบบส้วมในชนบทเมืองไทยเราเมื่อสัก ๒๐ ปีมานี้นั่นแหละ แต่ปัจจุบันในชนบทจริง ๆ ของเราก็ยังมีให้เห็น บางแห่งยังเล่นแบบอินเดียอยู่ก็มี มิใช่ว่าเรื่องนี้เราจะก้าวหน้าไปกว่าเขามากมายอะไร

ในชนบทบ้านเราสมัยก่อน ก็นิยมไปถ่ายทุกข์กันในทุ่งนารอบ ๆ บ้าน นั่งกันให้หัวสลอนไปหมดในตอนเช้า ๆ แต่ก็ไกลบ้านหน่อยพอกลิ่นไม่ถึงบ้าน ต่อมาจึงมีการชักชวนให้ทำส้วมโดยปลูกเป็นเรือนไม้ทรงสูงขึ้น ข้างล่างโปร่งตลอด เผื่อไม่ให้กลิ่นฟุ้งขึ้นมาข้างบนและเพื่อไม่ให้สกปรกนัก เลยเป็นอาหารหมูและสุนัขอย่างดี เรียกว่าไม่เสียประโยชน์ บางรายทำส้วมคร่อมเสาหมูเลยก็มี ต่อมาก็ชักชวนกันทำส้วมซึมหรือส้วมหลุมแล้วแต่จะทำได้ ในที่ที่มีน้ำสมบูรณ์ก็ให้ทำส้วมซึม ในที่ที่มีน้ำน้อยก็ให้ทำส้วมหลุม จะให้ทำส้วมซึมเห็นท่าจะไม่สำเร็จ เพราะอย่าว่าแต่น้ำล้างส้วมจะไม่มีเลย ขนาดน้ำจะดื่มหรืออาบให้เพียงพอ ก็ยังขัดสนเหลือแสนแล้ว

เมื่อพูดถึงเรื่องคนไทยนิยมถ่ายทุกข์กันในทุ่งจนมีสำนวนติดปากว่า หากจะไปถ่ายทุกข์ก็พูดว่า "ไปทุ่ง" แล้ว คนไทยเรายังเหมือนแขกบังคลาเทศอีกหลายอย่างคือ เวลานอนไม่นิยมกางมุ้งแม้ว่าจะมียุงรบกวนก็ตาม แต่ยุงของเขามีไม่มากและตัวไม่น่ากลัวเหมือนยุงพันธุ์ไทยแลนด์ เวลาเดินไปตามถนนก็ไม่นิยมสวมรองเท้า คงจะเป็นเพราะไม่มีเงินซื้อก็ได้ เวลาทานอาหารก็ว่าตามสบาย อาหารเย็นชืดแมลงวันตอมหึ่งก็ทานกันลง อันนี้ไม่ว่าเขาว่าเราล่ะ เป็นเหมือนกัน แต่เดชะบุญของคนไทยอีกแหละ ที่ประเทศเราได้รับการพัฒนาขึ้นมากแล้วในตอนนี้

เพราะรัฐบาลได้ชักชวนให้ประชาชนระวังรักษาสุขภาพอนามัยของตัวเอง และป้องกันเชื้อโรคด้วยตัวเอง โดยชักชวนให้ประชาชน

- นอนในมุ้ง
- ทุ่งในส้วม
- สวมรองเท้า และ
- ทานข้าวร้อน

ในเรื่องนี้พระสงฆ์เราได้มีส่วนช่วยรัฐบาลมาก เพราะคณะสงฆ์ได้พยายามรณรงค์ให้พระภิกษุสามเณร ทำให้เป็นตัวอย่างของชาวบ้าน เช่น สร้างส้วมซึมในวัดเป็นแห่งแรกในตำบลหมู่บ้านนั้น ไว้ที่กุฏิบ้างที่ศาลาบ้าง แต่มีบางคนค่อนขอดพระว่าเอาเปรียบชาวบ้าน ความจริงพระท่านทำแบบอย่างไว้ให้ดู เมื่อชาวบ้านเห็นว่าส้วมชนิดนี้สะอาดดี เวลาเข้าแล้วเกิดความ "สุขา" อย่างชื่อมันจริง ๆ ก็นำไปทำที่บ้านตัวเองบ้าง เลยเผยแพร่กันต่อ ๆ ไป ปัจจุบันคนไทยเราส่วนใหญ่จึงนอนในมุ้ง ทุ่งในส้วม ดังที่รัฐบาลต้องการ

พาหยุดคุยเรื่อง "ส้วม" เสียนาน เอ้า...เดินต่อไปดีกว่า

เลยวัดเราญาณไปสัก ๕๐๐ เมตร มีตลาดย่อม ๆ คงจะเป็นตลาดประจำหมู่บ้าน ตอนที่เราเดินผ่านนั้นเย็นมากแล้ว ผู้คนที่ไปตลาด ไม่ว่าจะไปซื้อของหรือขายของเริ่มทะยอยกลับ วันนี้ที่ตรงนั้นเขามีตลาดนัดขายวัวกัน เห็นคนจูงวัวกันขวักไขว่ บ้างก็กำลังลูบคลำดูวัวกัน คงจะเตรียมซื้อหาไปใช้งาน วัวที่นำมาออกตลาดนัดนี้ดูเป็นวัวขนาดเล็กทั้งสิ้น แม้จะเป็นวัวที่มีอายุมากแล้วก็ตาม แสดงว่าเป็นวัวพันธุ์เล็กพอ ๆ กับวัวไทยตามชนบท ใช้งานคงจะไม่ได้มากเหมือนอย่างควาย เพราะตัวสูงใหญ่กว่ากันเกือบเท่าตัว แต่วัวก็เป็นสัตว์เลี้ยงใช้งานที่มีทั่วไปในประเทศรวมทั้งประเทศอินเดียด้วย ส่วนควายนั้นยังไม่เห็นเลยสักตัวเดียว

ผ่านตลาดนัดวัวและตลาดประจำหมู่บ้านแล้ว เดินวกกลับวัดอีกทางหนึ่ง เพราะมีทางเดินเป็นวงกลมอ้อมกลับวัดได้ เส้นทางนี้ผ่านโรงพยาบาล ซึ่งอยู่ริมทุ่งนาข้างหมู่บ้าน กำลังดำเนินการก่อสร้าง ดูจะเป็นโรงพยาบาลใหญ่ที่เดียว บริเวณกว้างขวางพอ ๆ กับโรงพยาบาลประจำจังหวัดในเมืองไทย แต่ตึกคนป่วยมิได้ใหญ่โตมากนัก เป็นตึกหลังย่อม ๆ ชั้นเดียว ก่อด้วยอิฐเผา ไม่ได้โบกปูนภายนอก โบกภายในอย่างเดียว ดูจะเป็นการประหยัด แสดงว่าปูนซีเมนต์ในประเทศนี้แพงมากและคงหายากด้วย ลองแวะเข้าไปดูตึกต่าง ๆ ที่เห็นส่วนมากเป็นตึกพักคนไข้ ตึกหนึ่งมีห้องแพทย์ พยาบาล ห้องคนป่วยประจำตึกเสร็จ ตึกหนึ่งรับคนป่วยได้ประมาณ ๑๐ เตียง ถ้าอยู่แบบแขก (อัดกันอยู่) คงได้ถึง ๒๐ เตียง ตึกอย่างว่านี้นับได้ประมาณ ๒๐ ตึก ปลูกห่าง ๆ กันมีทางเดินถึงกันตลอด แต่เพราะยังมิได้เปิดทำการภายในบริเวณจึงเงียบเหงา มีคนเฝ้าอยู่ ๒ – ๓ คน ที่ต้องเฝ้าเพราะบางตึกมีเตียงคนไข้เก็บสำรองไว้แล้ว คงไม่นานนักจะเปิดทำการได้ นับเป็นโรงพยาบาลที่ใหญ่มากทีเดียวละ หากคิดว่าเป็นโรงพยาบาลประจำหมู่บ้านหรืออย่างสูงก็ไม่เกินระดับอำเภอ

ที่น่าอัศจรรย์ที่สุดมิใช่ความใหญ่โตกว้างขวางของโรงพยาบาลอย่างเดียว แต่อัศจรรย์ตรงที่โรงพยาบาลนี้เป็นโรงพยาบาลที่เกิดจากน้ำพักน้ำแรงของพระภิกษุในพระพุทธศาสนารูปหนึ่ง ท่านได้ทุ่มเทเรี่ยวแรงหาเงินมาสร้างหลายปีแล้ว ท่านเทศน์ สวด สอนหนังสือ ได้มาเท่าไรก็นำมาลงที่นี่ ติดต่อรับบริจาคจากสาธุชนผู้มีจิตศรัทธาในเมืองใหญ่ ๆ เช่น จิตตะกอง ไม่แน่นักอาจจะได้จากต่างประเทศด้วย ลำพังผู้คนในหมู่บ้านเอง อย่าว่าแต่จะสร้างได้ทั้งหมดเลย สักตึกสองตึกจะไหวหรือไม่ยังสงสัย เพราะคนส่วนมากมีฐานะที่ยากจน และนับถือศาสนาอื่น ๆ ก็มีอยู่มาก มิใช่ชาวพุทธเท่านั้นที่อยู่หมู่บ้านนั้น เขาจะช่วยหรือไม่ยังสงสัยอยู่

พระภิกษุรูปที่ว่านี้คือ ท่านปิยานันทะมหาเถระ เจ้าอาวาสวัดเราญาณที่คณะเราไปพักด้วยนั่นเอง

โรงพยาบาลแห่งนี้นั้น เป็นเกียรติประวัติและผลงานชิ้นเยี่ยมของท่านและของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเป็นส่วนรวม เป็นเครื่องหมายว่าพระสงฆ์นี้ หากเป็นนักเสียสละเป็นคนใจถึงและมุ่งทำประโยชน์ตามรอยบาทพระพุทธองค์ย่อมทำอะไรได้ทุกอย่าง แม้แต่การสร้างโรงพยาบาลซึ่งเป็นงานใหญ่ ขนาดรัฐบาลเองยังต้องคิดแล้วคิดอีกว่า จะทำดี หรือไม่ในที่ตรงนี้ เพราะงบประมาณไม่มีหรือมีไม่พอ

สิ่งที่ประทับใจที่สุดในหมู่บ้านนี้ก็คือ โรงพยาบาลตรงนี้นี่เอง แม้ว่าจะยังไม่เรียบร้อย แต่ไม่นานนักคงจะเรียบร้อยเปิดบริการได้ และท่านคงจะมิสงวนสิทธิ์ไว้เฉพาะชาวพุทธเท่านั้น ท่านคงจะยกให้รัฐบาลรับไปดำเนินการต่อ เมื่อนั้นแหละชาวบ้านไม่ว่าเชื้อชาติ ศาสนาใดคงจะได้รับประโยชน์จากสถานที่แห่งนี้โดยทั่วถึงกัน นี่ละที่เราเรียกว่า "มนุษยธรรม" ซึ่งไม่เลือกชาติ ชั้น วรรณะ ละ

กว่าจะถึงวัดนี้ก็มืดพอดี แต่นาฬิกาเดินนำหน้าดวงตะวันไปเป็นชั่วโมง คือ ๑๙.๒๒ น. นี่แสดงว่ากลางคืนถูกกลางวันเอาเปรียบไปตั้ง ๒ ชั่วโมงเศษ ๆ

บทที่ ๓
เข้าสู่พิธีต้อนรับ

วันอาทิตย์ ที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๒๕

ตื่นแต่ห้านาฬิกาเช่นเคย เพราะสว่างแล้ว และต้องรีบเดินทางเข้าเมืองจิตตะกองเพื่อฉันภัตตาหารเช้าด้วย จึงต้องรีบกันหน่อย ขืนช้าท้องจะร้องอุทธรณ์เอา เสร็จสรรพแล้วออกเดินทางโดยรถบัสที่ไปรับจากสนามบินเมื่อวานซืน กว่าจะถึงบ้านของโยมเจ้าภาพก็สายโด่งแล้ว แต่นาฬิกาบอกเวลา ๐๖.๓๐ น. เท่านั้นเอง

รถจอดอยู่ที่ถนนข้างนอกเพราะเข้าถึงบ้านไม่ได้ ต้องเดินเข้าตรอกเล็ก ๆ ไปอีกประมาณ ๑๐๐ เมตร ระยะแค่นั้นก็จริง แต่ต้องผ่านบ้านที่อยู่กันอย่างแออัดแบบสลัมเมืองไทยก็ไม่ปาน แต่ไม่เฉอะแฉะนัก เพราะมีร่องน้ำ แต่ว่าดูไม่สะอาดตา มีสิ่งปฏิกูลทิ้งไว้หมักหมมตลอด กลิ่นเอียน ๆ โชยเข้าจมูกตลอดระยะทาง แต่พอไปถึงบ้านของเจ้าภาพวันนี้กลับตรงข้ามเพราะเป็นตึกใหญ่สูง ๔ ชั้น มีชั้นดาดฟ้าด้วย มีห้องหับมาก เจ้าของแบ่งให้เช่า คงทำรายได้ให้พอสมควรทีเดียว เจ้าของบ้านเป็นชายสูงอายุชื่อว่า เอส. เค. บารัว (S.K. BARUA) รูปร่างอ้วนใหญ่ เป็นชาวพุทธ ทำบุญวันนี้ทำบุญครบรอบวันตาย ๑ เดือนของมารดา และทำบุญรับขวัญลูกชายซึ่งเกิดจากภรรยาใหม่ด้วย นัยว่าเป็นลูกชายคนแรกจึงดีใจมาก

สถานที่ทำพิธีอยู่บนดาดฟ้า โดยทำเป็นปะรำมุงด้วยผ้าผืนใหญ่ ๆ เย็บต่อกันเข้า และล้อมด้วยผ้าทั้ง ๔ ด้าน อยู่ข้างในจึงดูอบอ้าวเพราะลมผ่านได้น้อย อาศัยว่าเป็นตอนเช้าจึงพอทนกันได้ ถ้าเป็นมื้อเพลเห็นท่าจะทนไม่ไหวแน่ ถึงกระนั้นก็ต้องอาศัยพัดลม (ซึ่งมีตัวเดียว) ช่วย

แต่มีคนคอยยืนพัดข้างหลังให้อีก ๓ - ๔ คน วันนี้พระไปฉันทั้งหมด ๑๒ รูป ทั้งพระไทยพระแขก

การมาที่นี่วันนี้ได้ดูพิธีทำบุญของบังคลาเทศแท้ ๆ คือ พอพระพร้อมแล้ว ก็เริ่มพิธีทีเดียว ไม่มีการจุดธูปเทียนบูชาพระพุทธ เพราะไม่มีพระพุทธให้บูชา ไม่มีโต๊ะหมู่บูชาตั้ง ไม่มีพิธีสวดมนต์ เริ่มต้นด้วยกล่าวคำถวายมตกภัต (ภัตตาหารที่ถวายอุทิศผู้ตาย) กันเลย พอถวายเสร็จแล้ว ก็รับศีล ๕ ก่อนที่จะรับศีลนั้นเขากล่าวคำขอขมาพระสงฆ์ก่อน แล้วจึงกล่าวคำอาราธนา ดังนี้

คำขอขมา

พุทฺธํ วนฺทามิ
ธมฺมํ วนฺทามิ
สงฺฆํ วนฺทามิ

อหํ วนฺทามิ สพฺพทา, อุกาส วนฺทามิ ภนฺเต ทฺวารตฺเยน กตํ สพฺพํ อปราธํ ขมตุ เม ภนฺเต

ทุติยมฺปิ ฯลฯ

ตติยมฺปิ ฯลฯ

คำอาราธนาศีล

สพฺพทุกฺขนิสฺสรณนิพฺพานสจฺฉิกรณตฺถาย อุกาส อหํ ภนฺเต ติสรเณน สห ปญฺจสีลํ ธมฺมํ ยาจามิ อนุคฺคหํ กตฺวา สีลํ เทถ เม ภนฺเต

ทุติยมฺปิ ฯลฯ

ตติยมฺปิ ฯลฯ

ในการให้ศีลนั้น ก็เป็นศีลห้าเหมือนกับประเทศไทย แต่ผิดกันตอนก่อนให้ศีลและตอนสรุปศีล ดังนี้

ยมหํ วทามิ ตํ วเทถ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

(พระว่าหนเดียว โยมว่า ๓ หน)

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ

ทุติยมฺปิ ฯลฯ

ตติยมฺปิ ฯลฯ

ติสรณคมนํ สมฺปุณฺณํ

ปาณาติปาตา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ ฯลฯ

(สรุปศีล) สาธุ สาธุ สาธุ อิมํ ติสรเณน สห ปญฺจสีลํ ธมฺมํ สาธุกํ สุรกฺขิตํ กตฺวา อปฺปมาเทน สีลํ สมฺปาเทตพฺพํ ฯ

หลังจากรับศีลแล้วพระท่านให้พรและกรวดน้ำเลย ยังไม่ได้ประเคนของและถวายภัตตาหารเลย เอา...ดูเขาต่อไป แปลกตาดีดูธรรมเนียมของเขาจนลืมหิวไปได้ หรือมันหิวจนหายหิวแล้วก็ไม่รู้

ในการให้พรและกรวดน้ำนี้ ท่านปิยานันทะมหาเถระ ทำหน้าที่นำญาติโยม เจ้าภาพว่าตาม โดยนำน้ำมารินใส่ภาชนะเช่นเดียวกับกรวดน้ำในเมืองไทยเหมือนกัน คำให้พรและกรวดน้ำของเขายืดยาวและมีความหมายดีดังนี้

ภนฺเต สํสารกนฺตาโร ทุกฺขโต โมจนตฺถาย

นิพฺพานํ สจฺฉิกรณตฺถาย อิมานิ ปญฺจคงฺสีลานิ สมาทิยิตฺวา กมฺมญฺจ กมฺมวิปากญฺจ สทฺทหิตฺวา อิมานิ ทานวตฺถูนิ อายสฺมนฺโต ภิกฺขูนํ สงฺฆสฺส เทม อิมํ อานิสํสํ ปตฺวา มม ญาติเปตา สุคตึ สคฺคํ โลเก อุปฺปชฺชตุ ฯ

อหมฺปิ พุทฺธสฺส สาสเน สาวกาสงฺโฆ หุตฺวา ปารํ ปฏิสมฺภิทาหิ สห นิพฺพานํ ปาปุณิตุํ ยาจามิ

อิทํ โน ญาตีนํ โหตุ สุขิตา โหนฺตุ ญาตโย (ว่า ๓ หน)

อุนฺนนฺเต อุทกํ วุฏฺฐํ ยถา นินฺนํ ปวตฺตติ

เอวเมว อิโต ทินฺนํ เปตานํ อุปกปฺปตุ

ยถาวาริวหา ปูรา ปริปูเรนฺติ สาครํ

เอวเมว อิโต ทินฺนํ เปตานํ อุปกปฺปตุ ฯ

เอตฺถ วา ตสฺส อมฺเหหิ สมฺปทํ ปุญฺญสมฺปทํ สพฺเพเทวา สพฺเพ สตฺตา สพฺเพ ภูตา อนุโมทนฺตุ

สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา อากาสฏฺฐา ภุมฺมฏฺฐา เทวา นาคา มหิทฺธิกา ปุญฺญนฺ ตํ อนุโมทิตฺวา จิรํ รกฺขนฺตุ สาสนํ จิรํ รกฺขนฺตุ เทสนํ จิรํ รกฺขนฺตุ มํ ปรํ ฯ

อิมินา ปุญฺญกมฺเมน มา เม พาลาสมาคโม, สตํ สมาคโม โหตุ ยาว นิพฺพานปตฺติยา, อิทํ เม ปุญฺญํ อาสวกฺขยาวหํ โหตุ สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจตุ วสุนฺธรี สกฺขึ กตฺวา ภวตุ ติฏฺฐตุ ฯ

สาธุ สาธุ สาธุ

กว่าจะนำทีละท่อนและว่าตามจบก็กินเวลานานพอสมควรทีเดียว เมื่อเสร็จแล้วก็เริ่มถวายภัตตาหาร วิธีเลี้ยงของเขาก็ไม่ยากนัก พระท่านนั่งเรียงเดี่ยวยาวเป็นแถวอยู่แล้ว ทายกนำจานข้าวใบใหญ่มาวางตรงหน้าพระ ครบองค์แล้วก็ตักข้าวใส่ทีละองค์ๆ ต่อมามีกับข้าว มีผักมีต้มแกงอะไรก็นำมาใส่จานหน้าพระ แต่วิธีใส่ของเขานั้นหรือ ก็คือใช้มือเปล่าๆ นี่แหละหยิบผักหยิบอาหารแห้งใส่เลย ตามที่เคยเห็นในภาษาบาลีว่า "อังคาสด้วยมือ" นั่นเทียว มือสะอาดหรือไม่ไม่รู้ละ พอเราทักขอให้เอาช้อนตัก เขาจึงหยุดใช้มือ ใช้ช้อนตักแทน ค่อยน่าดูหน่อย ถ้าเป็นอาหารประเภทมีน้ำ เช่น แกงหรือซุปก็มีช้อนตักราดเลยก็ฉันแบบสำรวมเหมือนพระธุดงค์ในเมืองไทย พวกช้อนส้อมไม่มีให้

จึงต้องควักออกจากย่ามกันเป็นแถว แต่ดูพระบังคลาเทศที่อยู่ท้ายแถว พ่อเล่นช้อนส้อมที่พ่อแม่ให้มาแต่เกิดคือมือเปิบกันเป็นแถว มีจานใส่น้ำล้างมืออยู่ข้าง ๆ ดูท่าทางท่านฉันกันเอร็จอร่อยแสดงว่าอาหารมื้อนั้นทำอย่างประณีตชนิดที่ภาษาพระว่า "มีรสเลิศ" ทีเดียว และทดลองดูก็เห็นว่าของเขาดีจริง ๆ แต่ถึงจะปรุงประณีตอย่างไร ความที่ไม่เคยกันทั้งกลิ่นและรส พวกที่เพิ่งมาเป็นครั้งแรกก็ฉันกันไม่ค่อยลง ส่วนท่านเจ้าคุณใหญ่และท่านพระครูนิทัศน์ ฯ ว่ากันได้สบาย เพราะเคยกันดีแล้วด้วยมาประเทศนี้บ่อย นอกนั้นมองตากันปริบ ๆ เผลอแผล็บเดียวไม่รู้ว่าไข่เค็มเอย น้ำพริกเผาเอย หมูแผ่นเอย มาจากไหน เห็นแจกกันให้วุ่นไปทางท้าย ๆ แถวพระไทย ทางหัวแถวเห็นเข้าก็ส่งสัญญาณทันทีไม่ช้าของพวกนั้นก็ครบองค์สงฆ์ (ไทย) ทำให้อาหารมื้อนั้นอร่อยขึ้นเยอะ ผักต้มเมืองแขกจิ้มน้ำพริกเมืองไทยไปกันได้สบายหายห่วง แม้จะขาดน้ำปลาไปอย่างก็ยังพอกล้อมแกล้มไปได้ จนบ่านนี้ยังไม่รู้องค์ไหนที่มองเห็นการณ์ไกล "ตุน" ของเหล่านั้นไปในตอนเช้าวันนั้นด้วย เรียกว่าช่วยได้มาก ขอแสดงความคารวะไว้ ณ ที่นี้

เมื่อฉันเสร็จแล้ว ท่านเจ้าคุณใหญ่ได้กล่าวสัมโมทนียกถาขอบคุณเจ้าภาพเป็นภาษาไทย ท่านสุมิตรเถระแปลเป็นภาษาแบงกอลี (ภาษาของบังคลาเทศ) ญาติโยมเจ้าภาพดีใจที่มีพระไทยมาโปรด ต่างก็ควักกระเป๋าถวายพระเป็นการบูชา โดยรวมกันใส่ถาดใบเดียว ทำนองลงขันในเมืองไทย เสร็จแล้วพระสงฆ์ไทยให้พรแบบไทยคือ ยถา สัพพี อีกรอบหนึ่ง ได้เวลาแล้วก็อำลาเจ้าภาพกลับมาพักผ่อนยังวัดนวบัณฑิตวิหาร ที่อยู่ชานเมืองจิตตะกองเพื่อรอเวลาไปทำพิธีรับสัญญาบัตรที่พุทธสมาคมในตัวเมืองต่อไป

อันว่าวัดนวบัณฑิตวิหารนี้เป็นสำนักที่เพิ่งชื่อใหม่ มีเนื้อที่สัก ๒ งานเห็นจะได้ มีที่อยู่ของพระเป็นตึก มี ๒ ปีกทำนองตึกแถว มีประตู

เข้าออกติดถนนใหญ่ตรงกลาง ปีกหนึ่งเป็นที่อยู่ของพระมี ๒ ห้อง อีกปีกหนึ่งเป็นที่อยู่ของฆราวาส มีทั้งชายและหญิง ทำหน้าที่เป็นพ่อครัวเสร็จ ด้านหลังหันออกถนน ด้านหน้าอยู่ข้างใน มีลานปูนพอทำพิธีได้ ด้านหน้าทางมุมขวาของตึกมีวิหารประดิษฐานพระพุทธรูป เป็นวิหารเล็ก ๆ กว้างยาวไม่เกินด้านละ ๔ เมตร ภายในมีพระพุทธรูปที่ส่งไปจากเมืองไทยขนาด ๓๐ นิ้ว ประดิษฐานอยู่พร้อมประดับเครื่องตกแต่งบูชาและแท่นบูชาแบบที่วัดเราญาณเต็มพอดี ด้านหน้ามีพื้นหินขัดเป็นที่กราบไหว้บูชาเป็นประจำ วัดนี้มีพระภิกษุอาศัยอยู่ ๒ รูป กำลังเรียนอยู่ในมหาวิทยาลัย และดูเหมือนว่ามีสามเณรอีก ๑ รูป สมชื่อเป็นวัดนวบัณฑิต ซึ่งแปลว่า "วัดบัณฑิตใหม่" แท้ ๆ และวัดนี้จัดว่าเป็นวัดในเครือของวัดเราญาณ เพราะท่านปิยานันทะอุปถัมภ์และจัดการทุกอย่าง ทำนองเป็นเจ้าของวัดก็ไม่ผิด

๑๐.๐๐ น. ออกจากวัดนวบัณฑิตวิหารโดยรถตู้คันเก่าตรงเข้าเมืองไปสู่ **พุทธสมาคม** ซึ่งเป็นวัดเช่นเดียวกัน วัดนี้ทำเลดีมากเพราะอยู่ในตัวเมือง ตัวอาคารที่ทำการเป็นตึก ๒ ชั้น มองดูสง่า มีรั้วรอบขอบชิด มีซุ้มประตู มีบริเวณด้านหน้าตกแต่งสวยงามน่าดูพอควร วัดนี้ตั้งเด่นอยู่หัวมุมถนนใหญ่ ๓ แยกพอดี

เมื่อไปถึงบรรดาพระเถรานุเถระของบังคลาเทศประมาณ ๕๐ รูป ซึ่งมี **พระสีลาลังการะมหาเถร สมเด็จพระมหาสังฆนายก (สังฆราช) แห่งสังฆราชภิกษุมหาสภา เมืองจิตตะกอง** และประชาชนนับร้อยรออยู่ก่อนแล้ว ดูแน่นห้องโถงไปหมด โดยแบ่งซีกกันคนละครึ่ง คือ พระด้านหนึ่ง โยมด้านหนึ่ง หันหน้าเข้าหากัน มีทางเดินตรงกลางประมาณเมตรเดียว เมื่อไปถึงแล้ว ท่านเจ้าคุณใหญ่พาคณะกราบพระพุทธรูปซึ่งอยู่ด้านหนึ่งของอาคาร หันหน้าสู่ห้องโถงที่ทำพิธี พระพุทธรูปองค์นี้

เป็นพระแบบพระพุทธชินราช ขนาดหน้าตักกว้าง ๓๐ นิ้ว นำไปจากประเทศไทย ทราบว่าองค์นี้ คุณอารมย์ คุณสุพัตรา จุฬจัมบก เป็นเจ้าภาพ เมื่อกราบพระเสร็จแล้วก็เข้านั่งประจำที่ซึ่งเขาเตรียมไว้ให้แล้วก่อนจะทำพิธีมอบ ทั้งพระทั้งโยมผู้เป็นเจ้าหน้าที่เดินสวนกันไปมาตรงทางแคบ ๆ ทำโน่นจัดนี่กันบริเวณด้านหน้าของสมเด็จพระมหาสังฆนายกนั่นแหละ ท่านก็นั่งอยู่ห่างจากทางเดินแค่เมตรเดียวเท่านั้น แต่ก็เดินกันสบายไม่ต้องก้มหลัง เรื่องนี้เขาไม่ถือ บางครั้งส่งของเฉียด ๆ ศีรษะท่านไปก็มี

เรื่องความเคารพในเรื่องอย่างนี้ พระไทยเราดีมาก เพราะเรามีแบบมารยาทไทยเข้าผสมด้วย คือเราสอนกันมาว่า ไม่เดินผ่านหน้าผู้ใหญ่ในระยะใกล้ หากจำเป็นก็ให้คลาน ให้เดินเข่า หรือเดินก้มหลังแล้วแต่กรณี ไม่ส่งของข้ามหรือเฉียดกรายศีรษะผู้ใหญ่ ไม่นั่งขาดความสำรวมต่อหน้าผู้ใหญ่ เป็นต้น มารยาทนี้ใช้กันทั้งในวงการพระและวงการฆราวาส โดยเฉพาะในวงการพระ เวลาพระผู้น้อยพูดกับพระผู้ใหญ่ผู้มีอาวุโสสูงกว่ามาก ๆ หรือมีสมณศักดิ์มีตำแหน่งสูงกว่ามาก ๆ นิยมประนมมือพูด เป็นต้น อันนี้เราฝึกกันมาดีแล้ว มองดูสวยงามด้วย ใครทำได้ก็เป็นมงคลเป็นเสน่ห์แก่ตัวเอง จัดว่าเป็นคนที่น่ารักได้ แม้สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าก็ทรงรับรองไว้ว่า

"ความเป็นคนว่าง่ายสอนง่าย ๑ มีสัมมาคารวะ ๑ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ๑ ทั้งหมดนี้เป็นบ่อเกิดแห่งความเจริญก้าวหน้า คือ เป็นสิริมงคล"

เพราะเราเคยสอนเคยอบรมกันมาอย่างนี้จนเคยชินเสียแล้ว พอมาเห็นธรรมเนียมที่นี่เข้าเลยงงไปเหมือนกัน จะไปตำหนิเขาก็ไม่ได้ เพราะธรรมเนียมเขาเป็นอย่างนั้น เคยปฏิบัติกันมาอย่างนั้นจนชินตา

เสียแล้ว เลยเห็นเป็นเรื่องธรรมดากันไป ถ้าคนไทยพระไทยทำอย่างนั้นสิจะเป็นของแปลกทันที และจะส่อถึงอุปนิสัยใจคอ ส่อถึงสกุลวงศ์ไปโน่น ดังที่เราชอบพูดกันว่า "สำเนียงส่อภาษา กิริยาส่อสกุล" นั่นแหละ

ในการทำพิธีก็ไม่มีอะไรมาก เพราะมีเวลาจำกัด เริ่มต้นด้วยพระเจ้าหน้าที่องค์หนึ่งทำหน้าที่เป็นพิธีกร อ่านประกาศสัญญาบัตรของพระผู้ได้รับแต่งตั้งทีละองค์ แล้วนำมาถวายสมเด็จพระมหาสังฆนายก สมเด็จพระมหาสังฆนายกก็มอบให้แก่พระครูผู้ได้รับแต่งตั้ง ในการแต่งตั้งพระครูครั้งนี้มิใช่เฉพาะแต่พระครูทั้งห้าที่ไปจากประเทศไทยเท่านั้น ยังมีพระครูที่ได้รับแต่งตั้งเป็นพระท้องที่อีก ๒ รูป จึงรวมเป็น ๗ รูปด้วยกัน โดยในการมอบสัญญาบัตรแต่งตั้งนั้นมอบแก่พระครูท้องที่ ๒ รูปนั้นก่อน แล้วจึงถึงอันดับพระครูจากเมืองไทย ในการรับและการมอบสัญญาบัตรนั้นรู้สึกจะไม่ค่อยขลังเท่าในเมืองไทย คือผู้มอบนั้นท่านนั่งอยู่กับที่ ผู้รับมอบเดินเข้าไปรับ เวลารับก็ยืนก้มตัวลงไปรับ ไม่ได้นั่งรับ โก้งโค้งยังไงชอบกล เมื่อรับแล้วก็ถอยมานั่งที่เดิม องค์ต่อไปก็ทำแบบเดียวกัน แต่เวลาถึงคราวพระไทย ๆ นำระเบียบไทยไปใช้ คือก่อนรับก็กราบ ๓ ครั้งด้วยเบญจางคประดิษฐ์ แล้วยื่นสองมือเข้าไปรับ เสร็จแล้ววางสัญญาบัตรไว้บนโต๊ะด้านหน้า กราบอีก ๑ ครั้ง เดินเข่าถอยหลังออกมา มิได้เดินผ่านหน้าพระเถรานุเถระ นี่คือระเบียบพระไทย เขาก็มองดูเราเหมือนเรามองดูเขา คาดว่าเขาก็อยากรู้ระเบียบของพระไทยเช่นกัน ในขณะที่กำลังรับนั้นพระสงฆ์ที่เหลือก็ยังดูเฉย ๆ ถ้าเป็นในเมืองไทยก็คงจะเจริญชัยมงคลคาถา คือชยันโตให้กระหึ่มไปแล้ว แต่ที่นั่นไม่มีประเพณีเช่นนี้ นอกจากประชาชนของเขาต่างประนมมือแล้วเปล่งคำสาธุ ๓ ครั้ง ในขณะที่ทุกรูปกำลังรับสัญญาบัตร เสียงดังกระหึ่มทีเดียว อันนี้ในเมืองไทยไม่มีอีก อย่างดีก็นั่งประนมมืออนุโมทนาในใจเท่านั้น

ธรรมเนียมประชาชนเปล่งเสียงสาธุการ ว่า "สาธุ" นี้ได้เห็นมา ๒ ประเทศเข้านี่แล้ว ครั้งแรกเห็นในประเทศเนปาล คือ ในเวลาที่คนใดคนหนึ่งถวายของแด่พระภิกษุ หรือพระต่อพระมอบถวายกันเอง คนที่เหลือจะประนมมือแล้วเปล่งเสียงร้องว่า "สาธุ" ๓ ครั้ง ในจังหวะที่ค่อนข้างเร็วติดต่อกัน ครั้งแรกจะดังมาก ครั้งที่สองดังลดลงมา ครั้งที่สามดังค่อย ๆ เกือบไม่ได้ยิน หรือว่าเพียงริมฝีปากเท่านั้น เมื่อเช้านี้ที่บ้านของอุบาสกที่เป็นเจ้าภาพก็เห็นมาครั้งหนึ่งแล้วเลยสรุปผลออกมาว่า บังคลาเทศ กับ เนปาล มีธรรมเนียมเหมือนกันในเรื่องนี้ และเพราะประสบการณ์จาก ๒ ประเทศนี้ทำให้หายข้องใจตำราเรียนที่ศึกษามาสมัยก่อน ๆ ได้เรื่องหนึ่ง

คือในหนังสือ ธมฺมปทฏฺฐกถา อันเป็นหลักสูตรบาลี มีหลายตอนทีเดียวที่กล่าวถึงเรื่องการให้สาธุการในทำนองที่กล่าวข้างต้น มีบาลีเขียนไว้ว่า "สาธุ สาธุติ ติกฺขตฺตุํ ทตฺวา . . ." หมายความว่า ให้สาธุการ ๓ ครั้งว่า สาธุ สาธุ ดังนี้ ในตอนแรกบอกว่าให้ ๓ ครั้ง แต่ปรากฏว่า "สาธุ" เพียง ๒ คำเท่านั้น ทำไมไม่เป็น "สาธุ สาธุ สาธุติ" สงสัยเช่นนี้มานานทีเดียว แต่พอมาพบของจริงเข้าเลยสันนิษฐานได้ว่า ที่ท่านเขียนไว้นั้นเป็นการเขียนตามที่ได้ยินชัด ๆ ส่วนสาธุคำที่ ๓ ฟังไม่ถนัด หรือไม่ได้ยินจึงงดกล่าวถึง แต่ก็รู้ได้ว่าเขากล่าว ๓ ครั้ง เพราะริมฝีปากยังทำงานอยู่ หากเขียนไว้ ๓ ครั้ง ก็จะถูกทักท้วงว่าได้ยินเพียงสองเท่านั้น จะเป็น ๓ ได้อย่างไร

ข้อสันนิษฐานนี้จะใช้ได้หรือไม่ไม่ทราบ จึงขอฝาก "ท่านมหา" ทั้งหลายช่วยพิจารณาด้วย แต่สำหรับตัวเองนั้น หายสงสัยมานานแล้วตั้งแต่ไปประสบมาจากเนปาลนั่นแหละ

หลังจากมอบสัญญาบัตรเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็มีพิธีกล่าวสุนทรพจน์โดยท่านพระ ดี. วสุมิตรเถร ใจความที่กล่าวนั้นก็เป็นการแนะนำ

ให้รู้จักท่านเจ้าคุณใหญ่ ๆ โดยกล่าวสดุดีในฐานะเป็นเจ้าอาวาสวัดปากน้ำภาษีเจริญ ได้มาบังคลาเทศเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ได้ติดต่อกับบังคลาเทศมานาน อยู่ในประเทศไทยมียศ ตำแหน่ง หน้าที่การงานอะไร เป็นต้น ต่อจากนั้นก็พรรณนาถึงสภาพของวัดปากน้ำอย่างกว้างขวาง ในทำนองว่าเป็นวัดใหญ่มาก มีสิ่งก่อสร้างใหญ่โตสวยงาม มีพระเณรมากที่สุดในเมืองไทยคือปีละไม่ต่ำกว่า ๖๐๐ รูปโดยหมุนเวียนกันไปมา มีแม่ชีกว่า ๒๐๐ คน มีศิษย์วัดมาก คนอาศัยวัดก็มาก รวมแล้วมีคนอยู่ในวัดประมาณ ๑,๐๐๐ คน แต่แม้จะมีคนมากอย่างนี้ทางวัดก็รับเลี้ยงทั้งหมดโดยไม่อดอยากอะไร มีผู้คนเข้าออกวัดเป็นประจำวันละมาก ๆ และท่านเหล่านั้นต่างมาแสวงบุญกันทั้งสิ้น ทางวัดมีตึกสำหรับสอนวิปัสสนาโดยเฉพาะ ซึ่งสร้างได้ใหญ่โตและสวยงาม มีเครื่องปรับอากาศเย็นสบาย ทางวัดมีวิทยาลัย (โรงเรียนพระปริยัติธรรม) ขนาดใหญ่ ๓ ชั้น มีนักศึกษาพระเณรหลายร้อยมาศึกษาประจำ ทั้งหมดที่มีอยู่และเป็นอยู่ได้นี้เพราะอาศัยหลวงพ่อวัดปากน้ำ ซึ่งมีนามที่พระเจ้าอยู่หัวพระราชทานนามให้ว่า "พระมงคลเทพมุนี" อดีตเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ผู้มรณภาพไปแล้ว ต่อจากนั้น ท่านสุมิตรเถรก็ได้พรรณนาเกียรติคุณและความศักดิ์สิทธิ์ปาฏิหาริย์ของหลวงพ่อ ฯ อีกมากมาย

ปรากฏว่า ในการกล่าวสุนทรพจน์ของพระ ดี. วสุมิตรเถร นั้นได้สร้างบรรยากาศที่สงบได้มาก เพราะท่านมีวาทะในการพูดแบบนักพูดเจนเวทีทีเดียว ทั้งน้ำเสียง จังหวะคำพูดและการเน้นถ้อยคำ ทุกคนที่อยู่ในที่ประชุมเงียบกริบฟังท่านพูด บางตอนเท่านั้นที่เกิดความทึ่งความอัศจรรย์ เช่นตอนที่ว่าด้วยจำนวนคนและพระเณร ตอนที่ว่าด้วยเรื่องการเลี้ยง และตอนที่กล่าวถึงความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อ ฯ ในตอนนั้น ๆ ทุกคนจะอุทานเสียงกระหึ่มในทำนองว่า "โอ้โฮ" หรือ "อื้อฮือ" อะไรทำนองนั้นนั่นแหละ แล้วก็นิ่งฟังอย่างเงียบสงบอีก ต่อจากพรรณนา

ความดีของท่านเจ้าคุณใหญ่ ฯ ของวัดปากน้ำ และของหลวงพ่อวัดปากน้ำแล้ว ท่านสุมิตรเถรก็แนะนำประวัติความดีเด่นของท่านพระครูที่ได้รับแต่งตั้งทั้ง ๕ รูป โดยเรียงตามลำดับดังนี้

๑. "พระครูปัญญาศรีปริยัติธร" มีสมณศักดิ์ในประเทศไทยว่า "พระครูพิศิษฐ์ปริยัตคุณ" มีตำแหน่งเป็นเลขานุการเจ้าสำนักเรียนวัดปากน้ำ ด้วยทำหน้าที่เป็นเลขาธิการวิทยาลัยนั่นแหละ ท่านรูปนี้มีลักษณะดีพิเศษกว่าพวก (มีเสียงฮา) ทำหน้าที่ดูแลวิทยาลัย รวบรวมเก็บงำอุปกรณ์การสอนการเรียนต่าง ๆ ทำหน้าที่ออกหนังสือ "มงคลสาร" ซึ่งเป็นนิตยสารรายเดือนของวัดปากน้ำ มีฝีมือในการพิมพ์ดีดได้รวดเร็วทันใจ ตำแหน่ง "พระครูปัญญาศรีปริยัติธร" ซึ่งหมายความว่า "พระครูผู้มีปัญญาอันเป็นสิริทรงคุณ คือช่วยกิจในด้านพระปริยัติ" จึงเหมาะสมแก่ท่านมาก

๒. "พระครูอภินวกรรมนิปุนโกศล" มีสมณศักดิ์ในประเทศไทยว่า "พระครูอุปถัมภ์ธรรมกิจ" ทำหน้าที่เป็นพระนวกัมมัฏฐายี คือควบคุมดูแลการก่อสร้าง เหมือนพระโมคคัลลาน์ทำหน้าที่ในการสร้างโลหะประสาทและวัดบุพพารามของนางวิสาขาฉะนั้น ท่านรูปนี้มีความฉลาดรอบคอบ ละเอียดลออในเรื่องก่อสร้าง สามารถออกแบบออกแปลนการก่อสร้างได้ สิ่งก่อสร้างใหญ่โตภายในวัดปากน้ำส่วนมากเป็นผลงานของท่าน (มีเสียง "โอ้โฮ") เพราะฉะนั้นตำแหน่ง "พระครูอภินวกรรมนิปุนโกศล" ซึ่งแปลว่า พระครูผู้มีความฉลาดละเอียดถี่ถ้วนในเรื่องก่อสร้างเป็นอย่างยิ่ง" จึงเหมาะสมแก่ท่าน

๓. "พระครูมหาวิชิตธรรมโกวิท" มีสมณศักดิ์ในประเทศไทยว่า "พระครูนิทัศน์ธรรมธาดา" ทำหน้าที่เป็นเลขานุการในตำแหน่งเจ้าคณะภาค ๑๗ ซึ่งเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ คือ พระธรรมธีรราชมหามุนีปกครองอยู่ เป็นผู้มีความชำนาญในหน้าที่เป็นอย่างยิ่ง สามารถพิมพ์

ดีดได้คล่อง ยกร่างหนังสือได้ มีความจำดีฉลาดในการเทศนา ท่านรูปนี้แม้จะตัวเล็กแต่งานของท่านใหญ่ (มีเสียงฮา) ฉะนั้นท่านจึงเหมาะแก่ตำแหน่ง "พระครูมหาวิชิตธรรมโกวิท" ซึ่งแปลว่า "พระครูผู้ฉลาดในการทำงานของเจ้าคณะภาคใหญ่และฉลาดในการแสดงธรรม"

๔. "พระครูสาสนสังฆมหาเสวก" มีนามตามตำแหน่งฐานานุกรมว่า "พระครูปลัดธีรวัฒน์" ทำหน้าที่เป็นผู้อุปัฏฐากส่วนตัวของพระธรรมธีรราชมหามุนี เป็นผู้รับใช้ใกล้ชิด ด้วยเป็นพระอานนท์สมัยพุทธกาล ทำงานด้วยความขยัน จัดแจงงานดี เรียบร้อย และทำหน้าที่เป็น ภัตตุเทศ คือผู้นิมนต์พระสงฆ์ไปทำกิจต่าง ๆ ทั้งในวัดและนอกวัด คล้าย ๆ กับทำหน้าที่เป็นผู้สนองงานของคณะสงฆ์ภายในวัดทั้งหมด ซึ่งเป็นงานที่เหน็ดเหนื่อยมาก แต่เพราะความสามารถของท่าน งานต่าง ๆ จึงเรียบร้อยดี ท่านจึงเหมาะสมกับตำแหน่ง "พระครูสาสนสังฆมหาเสวก" ซึ่งหมายความว่า "พระครูผู้คอยสนองงานพระศาสนาและคณะสงฆ์ผู้ยิ่งใหญ่" เป็นอย่างยิ่ง

๕. "พระครูกรรมวิรยวิปัสสก" มีนามตามตำแหน่งฐานานุกรมว่า "พระครูวินัยธรทรงเกียรติ" ทำหน้าที่ดูแลสำนักงานประชาสัมพันธ์ของวัดปากน้ำ ให้ความสะดวกแก่ผู้มาทำบุญและติดต่องานวัด ทำหน้าที่ประกาศ ชี้แจงข่าวต่าง ๆ ภายในวัดให้ทุกคนได้ทราบ คล้ายเป็นประชาสัมพันธ์ของวัดนั่นเอง เพราะฉะนั้น เพื่อให้สมกับหน้าที่จึงมอบตำแหน่ง "พระครูกรรมวิรยปัสสก" ซึ่งหมายถึง "พระครูผู้มีความขยันชี้แจงประกาศกิจการต่าง ๆ" ถวายแก่ท่าน

ปรากฏว่ากว่าท่านสุมิตรเถรจะกล่าวสุนทรพจน์จบ ก็กินเวลาไปเกือบชั่วโมง แต่ทุกคนก็นั่งฟังด้วยอาการอันสงบ เพราะเป็นเรื่องน่าสนใจทั้งสิ้น ทั้งผู้กล่าวเป็นนักพูดชั้นเยี่ยมด้วย เลยทำให้ทุกคนลืมเวลาเพลไปสนิท

และภาษาที่ท่านกล่าวปราศรัยนั้น เป็นภาษาแบงกอลี ซึ่งเป็นภาษาถิ่น ฟังไม่ออกเลยสักคำเดียว แต่ที่นำมาบันทึกได้นี้ เพราะอาศัย

ท่านสุมิตรเถรมาแปลให้ฟัง และสรุปลงย่อ ๆ พอได้ใจความอีกทีหนึ่ง หาไม่แล้วคงจะไม่ได้อะไรบันทึกเลย

ต่อจากท่านสุมิตรเถรกล่าวสุนทรพจน์แล้ว เป็นหน้าที่ของท่านเจ้าคุณใหญ่จะกล่าวปราศรัยกับคณะสงฆ์ ญาติโยมชาวพุทธทั้งหลาย แต่เพราะมีเวลาจำกัด เหตุที่เลยเวลาเพลมานานแล้ว ท่านจึงกล่าวเล็กน้อยประมาณ ๕ นาทีเท่านั้น ใจความโดยย่อก็เป็นทำนองขอบคุณคณะสงฆ์และญาติโยมทั้งหลายที่ให้การต้อนรับอย่างเอิกเกริกใหญ่โตเกินคาดเช่นนี้ ทำให้เกิดความอบอุ่นใจแก่คณะทั้งหมดที่มากันครั้งนี้ สุดท้ายได้เชิญชวนให้มาเที่ยวประเทศไทยและพักที่วัดปากน้ำ เพื่อจะได้สนองน้ำใจไว้ในการต้อนรับครั้งนี้ สรุปด้วยการให้พร

ต่อจากนั้น สมเด็จพระมหาสังฆนายก ประธานที่ประชุมได้กล่าวตอบและสรุปเป็นการปิดการประชุม

เป็นที่สังเกตว่า ในการกล่าวสุนทรพจน์ก็ดี ในการกล่าวปราศรัยก็ดี ในงานพิธีต้อนรับระดับประเทศหรือระดับใหญ่ ๆ ระหว่างประเทศเขานิยมกล่าวเป็นภาษาของตน แล้วมีล่ามคอยแปล แม้ว่าภาษาที่กล่าวนั้น ผู้ฟังจะฟังไม่ออกก็ตาม ธรรมเนียมนี้เห็นด้วยทีเดียว เพราะการพูดภาษาของตนในพิธีใหญ่ ๆ เช่นนั้น เป็นการแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของประเทศชาติตัวเองว่า ไม่ได้ต่ำต้อย แต่มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน มีภาษาเป็นของตัวเอง นับว่าเป็นชาติที่เจริญมีวัฒนธรรมเช่นกัน ตรงข้ามไปประเทศเขาหรือเขามาประเทศเรา พอถึงพิธีกล่าวปราศัยแทนที่จะใช้ภาษาของตัวเอง กลับไปใช้ภาษาของเขา กลับมีความรู้สึกว่า ผู้พูดน่าจะไม่มีภาษาพูดเป็นของตัวเองโดยเฉพาะ จึงต้องพูดด้วยภาษาอื่น ซึ่งบางทีพูดไม่ถูกสำเนียงเขาเสียด้วยซ้ำ แต่ก็พยายามพูดอยู่นั่นแหละ น่าสังเวชนัก ยิ่งพูดภาษาอื่นในประเทศของตัวเองด้วยแล้วน่าหมั่นไส้จริง ๆ เชียว

แต่ถ้าเป็นกันเอง ไม่มีพิธีรีตองอะไร หรือทำกันเป็นการภายในไม่มีแขกเหรื่อมากนัก ไม่ใหญ่โตอะไร จะพูดภาษาอะไรก็พูดไปเถอะ เพราะนั่นเป็นเพียงระดับธรรมดา ๆ ไม่เกี่ยวด้วยศักดิ์ศรีอะไร ขอให้รู้เรื่องกันเป็นใช้ได้

การพูดได้หลายภาษาเป็นของดี แต่การพูดแต่ละภาษาจะต้องดูกาลเทศะ ดูความควรไม่ควร ดูความเหมาะสมด้วย เพราะหากไม่เหมาะสม ย่อมได้ชื่อว่ามีความสามารถพูดได้เท่านั้น แต่หาประทับใจของผู้ฟังหรือทำให้เกิดศักดิ์ศรีน่านับถืออย่างไรไม่

ต่อจากรายการพูดคนละนิดละหน่อยจนเกินเวลาแล้ว ก็เป็นรายการฉัน ซึ่งทายกทั้งหลายต่างก็ทะยอยยกอาหารต่าง ๆ มาประเคน วันนี้เป็นรายการอาหารท้องถิ่นเช่นเคย แต่ปรุงชนิดรสเลิศทีเดียว ฉันได้อยู่ด้วยเหตุ ๒ ประการคือ หิว กับ อาหารรสดี เลยว่าเสียเต็มที่ เก็บตำรา "โภชเนมัตตัญญุตา" ใส่ย่ามไว้ก่อน

ฉันเสร็จเรียบร้อยก็ไม่มีเรื่องอะไรกันอีก เพราะหมดพิธีแล้ว ก่อนกลับก็ชักรูปหมู่กันอีกนิดหน่อยพอเป็นธรรมเนียม กล่าวคำอำลากันและกันตามแบบฉบับ ใครพูดภาษาอะไรได้ก็ว่ากันไป อังกฤษบ้าง บาลีบ้าง แบงกอลีบ้าง แถมไทยหน่อย พอไปกันได้ บรรยากาศเป็นกันเองทั้งนั้นไม่มีใครอื่น นอกจากที่ฉันแล้วต่างคนต่างก็อยากกลับที่พัก เพราะอากาศร้อนเหลือเกิน ไม่มีกะใจจะเที่ยวเสียแล้ว ได้สรงน้ำสรงท่าแล้วได้พักผ่อนพอหย่อนใจสักนิด จะเข้าท่ากว่า

ในช่วงกลางคืนตอนหัวค่ำ มีญาติโยมชายหญิงและเด็ก มาไหว้พระกันมากกว่าเมื่อคืน แล้วอยู่ดูพระไทยด้วย ท่านพระครูนิทัศน์ ฯ และพระครูทรงเกียรติ ก็จัดแจงคว้ากล้องมาถ่ายรูปเป็นการใหญ่ ญาติโยมชอบใจไปตาม ๆ กัน เลยนั่งดูอยู่นั่นแหละไม่ยอมกลับ เขาคงอยากดูพระไทยคุยกันหรือทำอะไรต่อมิอะไรมากกว่า ตากล้องสมัครเล่นทั้ง

สององค์เลยทำหน้าที่ต้อนรับและคุยอยู่ข้างบนห้องรับแขก โดยมีพระชินปิยะ ซึ่งเคยมาอยู่วัดปากน้ำ ๓ ปี เป็นล่าม

อีกส่วนหนึ่งลงไปนั่งเล่นกันกลางสนามหญ้าหน้าภูฏิซึ่งมีบริเวณไม่กว้างนักแต่มีหญ้านุ่มน่านั่ง เด็ก ๆ นำเสื่อมาปูให้ ๒ – ๓ ผืนเลยเอนบ้าง นั่งบ้าง คุยกันไปถึงโครงการที่จะทำในวันรุ่งขึ้น ท่านเจ้าคุณใหญ่เอนให้สามเณรเทวานันทะนวดอยู่ข้าง ๆ ท่านปิยานันทะมหาเถรมานั่งคุยด้วย อีกสักพักท่านพระครูพิศิษฐ์ และท่านพระครูปลัดก็ตามลงมาพร้อมกับจานใส่เนยแข็งที่หั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ เต็มจาน และน้ำผึ้งขวดหนึ่งมาวางกลางวง แล้วจัดการแบ่งใส่จานรองถ้วยน้ำชา บีบมะนาวใส่ ตามด้วยน้ำผึ้งราดหน้า แจกไปรอบ ๆ จนครบองค์สงฆ์ เลยฉันกันไปคุยกันไป ถามไถ่ได้ความว่าข้างบนก็กำลังเลี้ยงกันเหมือนกัน ทั้งเนยแข็งเป็นกล่อง ๆ และน้ำผึ้งเป็นขวด ๆ นี้ ท่านพระครูอุปถัมภ์ ฯ ตุนไปจากเมืองไทยทั้งสิ้น

ญาติโยมบางคนทั้งหญิงและชาย รวมทั้งเด็ก ๆ และสาว ๆ ด้วยต่างก็มานั่งดูว่าพระไทยและพระของเขาฉันอะไรกันกลางคืน จะพูดก็ไม่พูด คงอยากพูดแต่กลัวพระไทยฟังไม่รู้เรื่อง เลยนั่งดูเสียดีกว่ากระมัง พระเราก็นั่งฉันก้มหน้าเฉยเหมือนกัน เรื่องนั่งฉันข้าวหรือขนมนมเนยอย่างอื่น โดยมีญาติโยมนั่งจ้องดูอยู่เช่นนี้ พระเราถนัดนักละ ไอ้เรื่องอายจนฉันไม่ลงนั้น เห็นท่าจะผิดหวัง นอกจากพระบวชใหม่เท่านั้น

และเรื่องการฉันนมฉันเนย ในเวลาวิกาลคือตอนกลางคืนก็เช่นกัน คงมีคนสงสัยกันมากว่าพระฉันได้หรือ อย่างวันนี้ หากโยมไทยมาเห็นเข้าคงได้ปรับอาบัติพระกันบ้างละ เพราะส่วนมากมักคิดว่าพระฉันไม่ได้ โดยเฉพาะเนยแข็ง เพราะเป็นของเคี้ยวได้ โดยมากเข้าใจกันมาว่าของขบเคี้ยวทุกชนิด พระฉันในเวลาวิกาลตั้งแต่เที่ยงวันไปแล้วไม่ได้

ความเข้าใจเช่นนี้ก็ถูก เพราะเป็นความเข้าใจคลุม ๆ ในแง่กว้างทั่วไป แต่ความเป็นจริงแล้ว มีของเคี้ยวของฉันที่พระฉันได้โดยไม่ผิด

พระวินัย อย่างเช่น เนยใส (เนยสด) เนยข้น (เนยแข็ง) น้ำมัน น้ำผึ้ง และน้ำอ้อย ๕ อย่างนี้มีคติเป็นยา เก็บไว้ฉันได้ไม่เกิน ๗ วัน (ทั้งในเวลาวิกาล) เรียกว่าเป็น สัตตาหกาลิก น้ำผลไม้คั้น เช่น น้ำมะม่วง น้ำชมพู่หรือน้ำหว้า น้ำกล้วย น้ำมะซาง น้ำลูกจันทน์หรือน้ำองุ่น น้ำเง่าบัว น้ำมะปรางหรือลิ้นจี่ น้ำผลไม้คั้นเหล่านี้ เรียกว่า "น้ำปานะ" อนุญาตให้ฉันได้ในเวลาวิกาล เรียกว่า ยามกาลิก ฉันได้ชั่วยามคืนหนึ่ง ค้างคืนท่านห้ามฉัน แม้น้ำส้มคั้น น้ำกระเจี๊ยบ เป็นต้น ก็อนุโลมเข้าเป็นน้ำปานะด้วย

รากไม้ ใบไม้ และผลไม้ บางชนิดที่ใช้เป็นตัวยาได้ ท่านอนุญาตให้ฉันได้ตลอดเวลา ไม่มีกำหนดว่าจะหมดอายุเมื่อใด เรียกว่า ยาชีวิก ทั้งนี้ เพราะจะฉันให้อิ่มแทนอาหารนั้นไม่สำเร็จ ของเหล่านั้นได้แก่ – รากไม้ เช่น ขมิ้น ขิง แห้วหมู ว่านน้ำ ฯลฯ

– ใบไม้ เช่น ใบสะเดา ใบแมงลัก ใบมูกมัน ใบกะเพรา ฯลฯ

– ผลไม้ เช่น พริก ดีปลี สมอไทย สมอพิเภก มะขามป้อม ฯลฯ

ตามที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า มีของเคี้ยวของฉันหลายชนิดที่ท่านอนุญาตให้พระฉันได้ในเวลาวิกาล มิได้ห้ามไปเสียทั้งหมดตามความเข้าใจของคนส่วนมาก เพราะฉะนั้น หากไปเห็นพระท่านฉันอะไรในเวลาวิกาลต่อหน้าคนมาก ๆ ได้ ก็แสดงว่านั่นไม่ผิดพระวินัย ถ้าแอบ ๆ ฉันหรือฉันในที่มืด ๆ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า นั่นละผิดพระวินัย แต่ทั้งนี้ก็ต้องดูอีกว่าเป็นพระที่มีศีลาจารวัตร มีสมณสารูปหรือไม่ ไปเจอพระประเภทอลัชชีไร้ยางอายเข้า ท่านอาจฉันข้าวตอนค่ำให้คนดูอายเล่นก็ได้

คุยเรื่องขบฉันมาเสียนาน ก็เพียงเพื่อให้เข้าใจเรื่องนี้ของพระดีขึ้น จะได้ไม่เที่ยวปรับอาบัติพระผิด ๆ ต่อไป เท่านั้นแหละ...

บทที่ ๔
เยี่ยมคำนับพระเถระ

เมื่อคืนนี้หลับเพราะเพลียกัน เลยตื่นสายกว่าปกติหน่อย ท่านพระครูอุปถัมภ์ พระครูทรงเกียรติ และพระครูปลัดทำหน้าที่เป็นพ่อครัวเช่นเคย อาหารมื้อนี้เป็นข้าวต้มฝีมือเจ้าถิ่น ใส่ไข่ด้วย เลยมองดูคล้ายๆ โจ๊ก ส่วนกับและเครื่องปรุงเป็นของไทย ก็พอไปกันได้ ไม่เลวนัก เลยว่ากันเต็มที่ อยู่ที่นี่ไม่มีการเผื่อข้างหน้า เพราะไม่แน่นอนว่ามื้อหน้าจะอิ่มหรือไม่ ไงๆ มื้อปัจจุบันให้เต็มที่ไว้ก่อนละ

ตกสายท่านสุมิตรเถรมาถึง เพราะท่านค้างในเมืองจิตตะกองทุกคืน มาแล้วท่านคุยให้ฟังว่า เมื่อวานนี้มีโยมผู้หญิง ๒ คนคุยกัน ได้ยินแว่วๆว่า ในจำนวนคณะทั้งหมดนี้ ท่านพระครูพิศิษฐ์ฯ น่ารักกว่าเพื่อน เพราะลักษณะดีกว่าเขา เลยได้อากันครืนใหญ่ ลืมถามไปว่า โยมผู้หญิง ๒ คนนั้นสาวหรือแก่คืนนี้จะได้คอยดู เผื่อจะมาดูลักษณะท่านพระครูพิศิษฐ์ฯ อีก

๐๙.๓๐ น. ท่านปิยานันทมหาเถระ พาคณะไปวัดสุทัสสนวิหาร อันเป็นวัดบ้านเกิดของท่าน วัดนี้อยู่ห่างจากวัดเราญาณประมาณรถวิ่ง ๔๕ นาที โดยแยกจากถนนใหญ่เข้าไปตามถนนดินแคบๆ รถหลีกกันไม่ได้อีกประมาณ ๓ กิโลเมตร เป็นวัดประจำหมู่บ้านเช่นเดียวกับวัดเราญาณ การไปในวันนี้เพื่อถวายสักการะพระมหาเถระฝ่ายนิกาย ๒ – ๓ รูป ซึ่งนิมนต์มารับสักการะพร้อมกันที่นี่ ด้วยว่าวัดของท่านเหล่านั้นไป-มาไม่สะดวก และเพื่อเยี่ยมเยียนวัดนี้พร้อมเจ้าอาวาสด้วย

วัดสุทัสสนวิหาร เป็นวัดใหญ่กว่าวัดเราญาณ มีท่านสุคตานันทมหาเถระ เป็นเจ้าอาวาส เป็นวัดที่น่าสนใจวัดหนึ่งในจำนวนไม่

กี่วัดนักในบังคลาเทศ ท่านสุคตานันทะ ท่านกอปรด้วยเมตตาธรรมสูง เลี้ยงเด็กกำพร้าทั้งชายและหญิงไว้ในวัดกว่า ๓๐๐ คน ตั้งแต่อายุ ๔ – ๕ ขวบไปจนกระทั่งเป็นหนุ่มเป็นสาว ทำหน้าที่เป็นเหมือนพ่อบ้านรับผิดชอบต่อครอบครัวที่ใหญ่มาก เด็กเหล่านี้เป็นเด็กกำพร้าและยากจน เป็นเด็กที่ขาดพ่อบ้าง ขาดแม่บ้าง ขาดทั้งพ่อทั้งแม่บ้าง เด็กเหล่านี้น่าสงสารจริงๆ ลองนึกวาดภาพดูเอาเถิดว่า เด็กที่มีทั้งพ่อและแม่ช่วยเหลือยังอัตคัดขัดสน เพราะประชาชนส่วนมากยากจนทั่วประเทศ แล้วเด็กกำพร้าพวกนี้เล่าจะมีสภาพอย่างไร ถ้าหากไม่มีใครสักคนหนึ่งช่วยกางแขนอันอบอุ่นโอบอุ้มพวกเขาไว้ และผู้ที่จะทำเช่นนั้นได้จะต้องเป็นนักเสียสละอย่างสูง จะต้องมีเมตตาธรรม มีกรุณาธรรมในหัวใจอย่างเต็มเปี่ยม มิเช่นนั้นแล้วจะทำไม่ได้ หรือทำได้ไม่ตลอด

ท่านสุคตานันทะ ท่านเป็นพระตัวอย่างของบังคลาเทศ ท่านเป็นนักบุญตัวอย่างในพระพุทธศาสนา ท่านสามารถทำได้และทำได้อย่างดีเสียด้วย ดูสภาพของวัด ดูสภาพของหมู่บ้าน ดูสภาพของถนนหนทางแล้ว ไม่น่าเชื่อเลยว่าจะทำได้ เพราะสิ่งแวดล้อมต่างๆ ไม่อำนวยให้หากมองอย่างนักลงทุน แต่ท่านสุคตานันทะ ท่านมิได้มองอย่างนั้น ท่านมองอีกแง่หนึ่งแบบนักพัฒนา คือที่ใดยังไม่เจริญย่อมทำให้เจริญได้ทุกที่ แม้จะเป็นป่าเป็นเขา แม้จะเป็นชนบทที่ห่างไกลความเจริญทั้งนี้ เพราะอาศัยกำลังใจที่กล้าหาญ กล้าสู้ และกล้าเสี่ยงของท่าน ฟังประวัติการทำงานของท่านแล้ว น่าศรัทธาจริงๆ

เด็กที่อยู่ในความรับผิดชอบของท่านปีละไม่ต่ำกว่า ๓๐๐ คนนั้น ท่านอุปการะทุกอย่าง ตั้งแต่ปัจจัย ๔ อันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต แม้จะขาดๆเกินๆบ้าง ก็นับว่ายังดี อดๆอยากๆ ตามยถากรรมตามประสาของเด็กกำพร้า มีโรงเรียนระดับประถมให้ศึกษาภายในวัด เรียนจบแล้วหากมีสติปัญญาดี ท่านจะส่งไปเรียนต่อระดับมัธยม ระดับวิทยาลัย ระดับ

มหาวิทยาลัยในเมืองต่อไป จึงปรากฏว่าเด็กที่อยู่ในอุปการะของท่านเรียนจบมหาวิทยาลัยหลายคนแล้ว เมื่อจบแล้วบางคนก็มาช่วยเหลือท่านดูแลและสั่งสอนน้อง ๆ ในวัดเป็นการแบ่งเบาภาระของท่าน ที่จบแล้วมีงานมีการทำ มีครอบครัว ก็ส่งเงินเดือนมาช่วยเหลือวัดก็มี เรียกว่าทุกคนต่างก็สำนึกในบุญคุณของวัด ของศาสนาเต็มหัวใจ เพราะเป็นผู้เป็นคนกะเขามาได้ก็เพราะอาศัยวัดอาศัยพระแท้ ๆ

เรื่องราวของท่านเกี่ยวกับเรื่องการเลี้ยงเด็กนั้น รู้สึกว่าต่างประเทศจะให้ความสนใจมาก จึงมีผู้แทนจากมูลนิธิ สมาคม และองค์การต่าง ๆ เกี่ยวกับการช่วยเหลือคนยากจน หรือเกี่ยวกับศาสนามาเยี่ยมเยือนและดูกิจการของวัดนี้เป็นประจำ เมื่อเห็นว่าท่านทำจริงจังจึงให้ความอุปถัมภ์ในด้านต่าง ๆ เสมอมา เช่น อาหาร ดูเหมือนว่าจะได้รับเป็นข้าวสารจากองค์การอาหารและยาของสหประชาชาติ เป็นประจำเป็นรายเดือน แม้รถยนต์ตู้ขนาดใหญ่นั่งได้ ๒๐ ที่นั่ง ซึ่งเป็นพาหนะบริการคณะสงฆ์ไทยเที่ยวนี้ของวัดนี้ ก็เป็นของสมาคมพุทธจากญี่ปุ่นสมาคมหนึ่งถวายไว้เพื่อทางวัดจะได้ใช้ติดต่อกิจการของวัด และส่งนักเรียนนักศึกษาซึ่งไปเรียนระดับสูงในเมืองทุกวัน

ในเมืองไทยเราก็มีทำอยู่เช่นนี้เหมือนกัน แต่ที่ทำเป็นล่ำเป็นสันออกหน้าออกตาพอที่จะโชว์ผลงานได้ ดูเหมือนจะมีสัก ๒ แห่ง คือที่วัดเวฬุวัน อ. บางเลน จ. นครปฐม ของหลวงพ่อสำเนียง และที่วัดสระแก้ว อ. ป่าโมกข์ จ. อ่างทอง ที่อื่น ๆ ก็พอจะมีแต่ยังไม่ทราบรายละเอียด และในเมืองไทยเราดูเหมือนว่าจะไม่ได้รับความสนับสนุนจากต่างประเทศ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าของเรานั้นยังไม่จนจริง ๆ เหมือนของบังคลาเทศก็ได้ ด้วยเหตุที่ว่าเมืองไทยเรายังสมบูรณ์มาก ขนาดว่า

อด ๆ นี่แหละ ยังมีอาหารทานอย่างน้อยก็วันละ ๒ มื้อ และข้าวปลาอาหารก็มีพอเลี้ยงกันด้วย

๑๐.๓๐ น. พระมหาเถระซึ่งนิมนต์มาเพื่อรับการคารวะจากพระครูที่รับสมณศักดิ์ใหม่ก็เดินทางมาถึง นิมนต์มา ๓ องค์ แต่คงติดธุระ เพราะนิมนต์กระทันหัน จึงมาได้เพียงองค์เดียว คือ ท่านสัทธัมมวิสาทญาณโลกมหาเถร แห่ง วัดสัมโพธิวิหาร ทราบว่าท่านรูปนี้เป็นอาจารย์ของท่านสุมิตรเถร ท่านมีอายุมากแล้วแต่ยังแข็งแรง รูปร่างสูงใหญ่น่าเกรงขาม เมื่อรอจนใกล้เพลแล้ว อีก ๒ รูปก็ยังไม่มา ท่านเจ้าคุณใหญ่จึงให้ท่านพระครูทั้ง ๕ รูปจากเมืองไทย ถวายสักการะแด่พระมหาเถระเลย และแนะนำพระครูทั้งหมดให้ท่านรู้จักว่าชื่ออะไร มีหน้าที่อะไรในประเทศไทย และได้รับตำแหน่งอะไรในประเทศนี้ ท่านสุมิตรเถรทำหน้าที่เป็นล่าม เมื่อแนะนำคนทั้งหมดแล้ว พระมหาเถระได้กล่าวสัมโมทนียกถา โดยสรุปย่อ ๆ ว่า การตั้งครั้งนี้ตั้งได้เหมาะสมดีแล้ว ขออนุโมทนาด้วย ตอนท้ายท่านได้เล่าประวัติสมณศักดิ์ในบังคลาเทศว่ามีมาตามลำดับแต่ครั้งพุทธกาลโดยมิได้ขาดสาย การตั้งนั้นก็ตั้งตามหน้าที่การงาน รูปใดชำนาญทางไหนก็แต่งตั้งให้มีสมณศักดิ์ทางนั้น ฟังท่านพูดแล้วก็ทราบทันทีว่า ท่านเป็นนักปราชญ์ เป็นพหูสูตคงแก่เรียนทีเดียว

หลังจากทำพิธีถวายสักการะพระมหาเถระแล้วก็ได้เวลาเพลพอดี อาหารมื้อนี้ท่านเจ้าอาวาสวัดสุทัสสนวิหารเป็นเจ้าภาพ โดยสั่งอาหารพิเศษ เป็นอาหารพื้นบ้านแท้ มีหลายอย่างด้วยกัน เรียกชื่อไม่ถูกว่าเป็นอะไรบ้าง แต่ก็พอฉันได้อยู่ แม้บางอย่างจะมีเนยผสมด้วย แบบอาหารแขกทั่ว ๆ ไปก็ตาม

ฉันเพลเสร็จแล้ว ไม่มีโปรแกรมไปไหนต่อ เพราะอากาศกำลังร้อนจัด แดดก็จัด พัดลมเพดานตัวใหญ่ในห้องเปิดเต็มที่ แถมพัดลมเล็กมาเป่าอีกตัวยังไม่หายร้อน แต่ก็พอทนกันได้ นั่งคุยกันสักพักต่างก็แยกย้ายกันไปเอนทางโน้นทางนี้ เพราะมีห้องพักเพียง ๒ ห้อง สักพักเดียวก็เกิดเหตุใหญ่ คือไฟฟ้าดับเสียดื้อๆ งั้นแหละ สอบถามได้ความว่าเป็นกิจวัตรประจำวันของที่นี่ ทีนี้แหละเกิดยุ่งกันใหญ่ ขนาดมีพัดลมเป่าแล้วยังร้อนน่าดู พอพัดลมไม่มี ลมธรรมชาติก็ไม่มีเสียอีก ที่นั่งๆ นอนๆ กันอยู่เริ่มใช้พัดโบกช่วยกันแล้ว แต่พัดไปได้สักหน่อยก็เหงื่อโชกเพราะคนพัดก็ร้อนเหมือนกันนี่ ร้อนหนักขึ้นไม่รู้จะทำไงได้ บ่นไปก็ใช่ที่ เพราะมันเรื่องธรรมชาติ เลยหาเหตุออกมาเดินข้างนอกห้อง ปรากฏว่าท่านพระครูอุปถัมภ์ฯ ยืนโชว์พุงพลุ้ยอยู่หน้าระเบียง พลางพัดให้ตัวเองเหงื่อๆ มีองสะแขวนคอผืนหนึ่ง สักครู่พระครูทรงเกียรติฯ ก็โชว์พุงออกมาพลางส่ายหัวดิก บอกว่าทำไมร้อนยังงี้ ก็นั่นน่ะสิ นึกว่าจะร้อนแต่เราคนเดียว

ห้องที่พักเป็นชั้นสองของตึกซึ่งมี ๒ ชั้น มีเพดานตัดไม่มีหลังคายอดแบบกุฏิบ้านเรา แต่เป็นแบบตึกแถวทั่วไป จึงร้อนระอุดีนักแลลงไปข้างล่างหาดูที่เย็นๆ สักหน่อยคงจะมีบ้างละน่า สำรวจไปเรื่อยๆ ถือโอกาสชมวัดเขาด้วย ห้องข้างล่างเป็นห้องพิมพ์หนังสือ มีเครื่องพิมพ์แบบใช้เท้าเหยียบแท่นใช้มือโยกอยู่เครื่องหนึ่ง ทราบว่าออกหนังสือพิมพ์ประจำวัด เป็นนิตยสารรายสัปดาห์หรือไงนี่ จำไม่ถนัด อีกห้องหนึ่งเป็นพวกอักษรที่ใช้เรียงสำหรับพิมพ์ น่าสนใจไม่น้อย แม้ว่าจะใช้เครื่องพิมพ์แบบโบราณไม่ทันสมัยก็ตาม แต่ต้องชมความพยายามของผู้ดำเนินงานว่าได้ต่อสู้ทุกวิถีทาง ได้ดิ้นรนในทุกอย่าง แสดงถึงหัวก้าวหน้าที่ไม่ยอมหยุดนิ่งหรือปล่อยไปตามยถากรรม หนังสือพิมพ์ที่ออกมา ลองหยิบดูอ่านไม่ออกสักตัว เพราะเป็นภาษาถิ่น แต่ฝีมือการพิมพ์การวางรูปเล่มและเรื่องก็พอไปได้ นี่เป็นเพียงก้าวแรกเท่านั้น ต่อไปหากมีทุนพอและมีคนทำเพียงพอ อาจเป็นหนังสือของวัดที่ทรงอิทธิพลของประเทศก็ได้ใครจะรู้ เพราะหนังสือพิมพ์ที่ว่าเป็นยักษ์ใหญ่ทรงอิทธิพลในแต่ละประเทศนั้น ส่วนมากก็ก้าวมาจากกระดาษเปื้อนหมึกเล็กๆ ธรรมดาๆ ซึ่งไม่หรูหราแทบทั้งนั้น หรือแม้แต่ "มงคลสาร" ซึ่งเป็นนิตยสารรายเดือนของวัดปากน้ำเอง สมัยเมื่อเริ่มทำกันใหม่ๆ ก็ใช้แบบพิมพ์ลงในกระดาษไขแล้วโรเนียวเป็นแผ่นๆ และเย็บเล่มแจกกันอ่านในวัดปากน้ำเท่านั้น ต่อมาก็ค่อยๆ ขยายจำนวนพิมพ์ ขยายการจัดรูปเล่ม จนกระทั่งส่งต้นฉบับให้โรงพิมพ์ใหญ่ๆ เขาพิมพ์ให้เหมือนทุกวันนี้ และต่อไปในอนาคต วัดปากน้ำอาจจะมีโรงพิมพ์เป็นของตัวเองเผื่อพิมพ์เอกสารต่างๆ ของวัดก็ได้ใครจะไปรู้

ออกจากโรงพิมพ์ก็มาดูกลางสนาม ดูบริเวณวัด เขาวางผังดีเหมือนกัน คือมีลักษณะตัว บ ต่อกัน ๒ ตัว เป็นสี่เหลี่ยมพอดี ตัว บ ด้านหนึ่งเป็นโรงเรียน ๒ ชั้น สร้างยังไม่เสร็จ แต่ก็ใช้เรียนได้ มีห้องเรียนประมาณชั้นละ ๗ – ๘ ห้องเรียนเห็นจะได้ ส่วน บ อีกด้านหนึ่งเป็นที่พัก คือปีกหนึ่งชั้นบนเป็นที่พักของพระ ห้องรับแขก ชั้นล่างเป็นโรงพิมพ์และเป็นพิพิธภัณฑ์ย่อยๆ ตรงกลางชั้นบนเป็นที่พักเด็กผู้หญิง รู้สึกว่าจะเป็นเด็กโต เป็นสาวรุ่นๆ และเป็นครูอาจารย์ ชั้นล่างเป็นห้องเรียน มีห้องพิมพ์ดีด ห้องการฝีมือ ส่วนอีกปีกหนึ่งตรงกันข้ามกับที่อยู่ของพระ ชั้นบนเป็นที่อยู่ของเด็กผู้หญิงและผู้ควบคุมดูแลซึ่งเป็นหญิง ส่วนหนึ่งเป็นห้องโล่ง เป็นที่เรียนด้วย เป็นที่นวดข้าวด้วยใช้สารพัดประโยชน์ ตรงกลางตัว บ นี้มีวิหารพระพุทธรูปอยู่ เป็นวิหารขนาดใหญ่พอสมควร จุคนได้ประมาณ ๑๐๐ คนเห็นจะได้ เป็นที่กราบพระไหว้พระของทุกคน ส่วนเด็กผู้ชายและหนุ่มๆ นั้น มิได้พัก

กับผู้หญิง ท่านให้พักชั่วคราวบนโรงเรียนและสร้างเป็นโรงเรือนขนาดใหญ่มุงด้วยใบไม้คล้าย ๆ โรงนาบ้านเรา แต่ยาวกว่า มีแคร่ยาว ๒ ด้าน หันเท้าเข้าหากัน มีทางเดินตรงกลาง มีอยู่ ๒ – ๓ หลัง สำหรับให้ผู้ชายนอน โดยสร้างไว้หลังตึกด้านบึกที่พระอาศัยอยู่ แม้ที่ดื่มน้ำ ที่อาบน้ำ ซึ่งเป็นบ่อน้ำบาดาลก็แยกกัน รู้สึกว่าท่านก็ป้องกันดีเหมือนกัน เพราะเรื่องอย่างนี้ไว้ใจกันได้เสียเมื่อไหร่ เผลอเข้าอาจเสียชื่อเสียงมีเรื่องราวใหญ่โตได้ เพราะอยู่กันทั้งเด็กผู้ใหญ่ หนุ่มสาวเป็นร้อย ๆ เช่นนั้น

ลองเดินไปทางโรงเรียนแล้วย้อนมาทางบึกที่เด็กผู้หญิงอยู่ โดยเดินออกข้างหลัง เพราะมีทางคอนกรีตให้เดิน เดินไปเจอของดีหาดูได้ยากเข้าจนได้ อย่างนี้สิจึงจะน่าดูและเจอของจริงเสียด้วย เสียดายไม่ได้มีกล้องติดมือไปด้วย ไม่งั้นคงได้ภาพดี ๆ มาอวดกัน

คือข้างหลังกำลังจะเลี้ยงดูเด็ก ๆ กัน เด็กที่ทานอาหารกันนี้เป็นเด็กผู้หญิงเล็ก ๆ ขนาดอายุไม่เกิน ๑๐ ขวบ มีประมาณ ๘๐ คน หญิงสาวรุ่น ๆ ๕ – ๖ คน ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงคอยตักอาหารให้ วิธีเลี้ยงของเขาก็คือ เด็ก ๆ ถือจานดูเหมือนว่าจะเป็นทองเหลือง เรียกถาดจะถูกต้องกว่า รูปร่างและขนาดเหมือนฝาบาตรพระ เดินเรียงเป็นตับเข้ามาหาพี่เลี้ยง ซึ่งมีหม้อข้าวหม้อแกงขนาดใหญ่อยู่ตรงหน้า พอเด็กยื่นถาดมาก็ตักข้าวใส่ หากไม่พอก็ตักให้อีกตามที่เด็กบอก แล้วก็มาถึงหม้อแกงก็ตักแกงราดหน้าไปเลย เท่านั้นพอคงไม่มีรอบสองอีก ของที่ใช้ตักก็ไม่ใช่ทัพพีแต่เป็นจานข้าวเรานี่เอง ใช้จานข้าวตักข้าวและตักแกงแทนทัพพี ตอนตักข้าวก็พอดูได้อยู่ ตอนตักแกงนี่สิดูแล้วทานไม่ลงแน่ เพราะแกงวันนั้นลองก้มลงดูใกล้ ๆ ของเด็กที่เขาตักให้แล้ว ดูเหมือนว่าจะเป็นแกงถั่วเขียว ใส่สีเหลือง ๆ น้ำข้น ๆ มีเมล็ดถั่วนิดหน่อย แต่น้ำท่วมข้าวเลย อย่างอื่นจำพวกเนื้อหรือผักไม่มีให้เห็น เมื่อรับอาหารแล้ว

เด็ก ๆ ก็มานั่งเรียงเป็นแถว ๒ แถว มีทางเดินตรงกลาง หันหน้าเข้าหากัน แล้วต่างคนก็ต่างเปิบกันอย่างเอร็ดอร่อย รายการนี้ไม่มีการใช้ช้อน หากจะซดน้ำแกงก็ต้องยกถาดขึ้นซด ลองนึกดูภาพเด็ก ๆ เปิบข้าวเข้าปากก็แล้วกันว่า ปากจะมอมแมมเลอะเทอะขนาดไหน จะหกเรี่ยราดขนาดไหน บางคนกินไป ร้องไห้ไป ไม่ทราบว่าถูกใครรังแก พี่เลี้ยงก็เดินไป ๆ มา ๆ สำรวจตรวจตรา ภาพชนิดนี้ในเมืองไทยหาดูได้ยากแล้วในปัจจุบันนี้ อดรนทนดูไม่ได้ต้องรีบกลับไปที่ห้องพักนำกล้องมาถ่ายรูปไว้เตือนใจ ท่านพระครูอุปถัมภ์ ฯ เห็นเข้าเลยเดินมาดูด้วยกัน เป็นภาพที่ให้ความคิด ให้คติ และให้ความสังเวชใจอะไรหลาย ๆ อย่าง

โอหนอ ! มนุษย์เราช่างมีความเป็นอยู่ มีอาหารการกินต่างกันเป็นฟ้ากับดินอะไรอย่างนี้

นึกสงสัยอยู่เหมือนกันว่าทำไมจึงเลี้ยงเฉพาะเด็กผู้หญิง แล้วเด็กผู้ชายคนอื่น ๆ ล่ะไปทานกันที่ไหน ได้ทราบตอนหลังว่า เขาเลี้ยงกันไปแล้ว นี่แสดงว่า แม้การเลี้ยงอาหารก็ไม่เลี้ยงพร้อมกันในระหว่างหญิงกับชาย

สักพักการเลี้ยงก็เสร็จเรียบร้อย เด็ก ๆ ต่างก็ลุกไปที่ก๊อกน้ำล้างภาชนะของใครของมัน แล้วนำเข้าเก็บยังที่ของตน ลองนึกดูเอาเองเถอะ เด็กล้างจานข้าวมันจะสะอาดแค่ไหน และล้างแบบไม่มีสบู่ ไม่มีผงซักฟอกด้วย มื้อต่อไปก็ต้องนำมาใส่อาหารอีก และอีกจนกว่าจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ นึก ๆ ดูก็น่าสงสารนะ ท่านนะ แต่ก็น่าเห็นใจพี่เลี้ยงในภาวะอย่างนั้น ต้องหัดช่วยตัวเองเข้าไว้ให้มาก หากไม่ช่วยตัวเองแล้วใครจะมาช่วย เขาจะช่วยก็เมื่อไม่อาจจะช่วยตัวเองได้ หรือช่วยได้ในบางเรื่องเท่านั้น

เวลาบ่ายประมาณ ๓ โมงเศษ เด็ก ๆ ต่างก็แต่งเนื้อแต่งตัวมาเข้าแถวกันเต็มไปหมด เด็กผู้หญิงยืนเรียงเป็น ๒ แถวอยู่ชั้นบนอาคาร

รูปตัว บ นั้น เด็กผู้ชายก็ยืนแบบเดียวกันแต่อยู่ชั้นล่าง พอเรียบร้อยแล้วก็ร้องเพลงประสานเสียงกัน เพลงที่ร้องก็เป็นเพลงแบบสวดมนต์นั่นเอง คือ บทนโม บทพุทธํ สรณํ คจฺฉามิ และบทอื่น ๆ แต่เขาใส่ทำนองเข้า ฟังแล้วเพราะดีทีเดียว ยิ่งผู้หญิงสาว ๆ ร้องด้วยแล้วไพเราะนัก ทำเอาพระไทยต้องออกมาเมียง ๆ มอง ๆ ดูพวกเธอร้องเพลงแบบสวดมนต์กันเป็นแถว ฟังเด็ก ๆ ที่วัดเราญาณร้องสวดมนต์ทำนองสรภัญญะมาแล้ว ยังสู้ที่นี่ไม่ได้ หรือจะเป็นเพราะว่าที่นี่เด็กสาวรุ่น ๆ เขาร้องก็ไม่รู้นะ ด้วยเหตุนี้กระมัง สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสไว้ว่า

"ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราไม่พิจารณาเห็นเสียงอื่นใดที่จะสามารถครอบงำจิตบุรุษให้หลงใหลได้ เหมือนเสียงสตรีเลยนะ ภิกษุทั้งหลาย"

ในทำนองเดียวกันก็ตรัสว่า

"ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราไม่พิจารณาเห็นเสียงอื่นใดที่จะสามารถครอบงำจิตสตรีให้หลงใหลได้ เหมือนเสียงบุรุษเลยนะ ภิกษุทั้งหลาย"

ช่างรู้แจ้งเห็นจริง ถูกต้องเหลือเกินแล้ว พระพุทธเจ้าข้า !

ฟัง ๆ ดู นอกจากไพเราะแล้วยังวังเวงจับใจชอบกล เพราะเป็นเพลงในพระพุทธศาสนาแท้ ๆ คล้าย ๆ จะเป็นการสวดอ้อนวอนเทพเจ้าให้ช่วยเหลืออะไรสักอย่าง ทำนองนั้น ใครที่เคยดูหนังแขก ขอให้นึกภาพตอนที่เขาสวดอ้อนวอนเทพเจ้าให้ช่วยเหลือ หรือร้องเพลงอ้อนวอนขออะไรสักอย่างทำนองนั้นแหละ เรื่องอย่างนี้พวกแขกเขาเก่งนัก ถึงกับถือว่าเป็นศาสตร์ ๆ หนึ่งในไตรเพททีเดียว เรื่องสวดอ้อนวอนนี้มิใช่จะสวดกันได้ง่าย ๆ

และการสวดนี้เป็นการนำจิตให้เข้าถึงธรรมได้ทางหนึ่ง เพราะคนบางคนติดในเสียง คือถ้าได้ยินเสียงเพราะ ๆ แล้วจึงเกิดความเลื่อมใสเกิดความนับถือ เรียกว่า โฆสัปปมาณิกา ประเภทชอบเสียง พระรูปใด

พูดธรรมะด้วยเสียงที่มีเสน่ห์ ด้วยลีลาที่ไพเราะนุ่มนวล เนิบนาบหรือชัดเจน ย่อมนำให้เกิดศรัทธาแก่ผู้ฟังได้

ในพระพุทธศาสนา ท่านแบ่งบุคคลตามลักษณะแห่งศรัทธาที่เป็นแรงจูงใจให้เลื่อมใสได้เป็น ๔ ประเภท คือ

ประเภทที่ ๑ เรียกว่า รูปัปปมาณิกา พวกติดรูป คือถ้าเห็นว่ามีรูปร่างดี สมส่วน องอาจ ผึ่งผาย สมชายชาตรีมีลักษณะดี ก็จะเกิดความนิยมนับถือทันที อย่างเช่น พระวักกลิเถระ ติดใจในพระสิริลักษณ์ของพระพุทธเจ้าเป็นต้น

ประเภทที่ ๒ เรียกว่า โฆสัปปมาณิกา พวกติดเสียง คือถ้ามีเสียงดี มีเสียงเป็นเสน่ห์แล้วชอบทั้งสิ้น โดยไม่คำนึงว่าจะมีรูปร่างอย่างไร พูดเป็นธรรม ถูกธรรมหรือไม่ไม่สนใจ ขอให้พูดถูกใจเป็นพอ ประเภทนี้ได้แก่พวกชอบฟังเทศน์แหล่ทำนองเป็นต้น

ประเภทที่ ๓ เรียกว่า ธัมมัปปมาณิกา พวกติดเรื่อง คือถ้ารูปใดพูดหรือแสดงธรรมมีเนื้อหาสาระดี มีเหตุมีผล ได้เรื่องได้ราวก็จะเกิดศรัทธาเลื่อมใส ประเภทนี้มุ่งธรรมเป็นใหญ่ มิได้มุ่งไปที่รูปร่างหรือน้ำเสียงของผู้พูดเป็นสำคัญ

ประเภทที่ ๔ เรียกว่า ลูขัปปมาณิกา พวกติดเครื่องแบบ คือถ้ารูปใดห่มจีวรสีกรักสีคร่ำนุ่งห่มด้วยผ้าปอน ๆ แสดงอาการสำรวมนิด ๆ ก็จะเกิดความเลื่อมใสว่าเป็นพระเคร่งครัด เป็นพระนักปฏิบัติ หรือเป็นพระอยู่ป่า อะไรทำนองนี้

ในโลกนี้มีคนแบบต่าง ๆ กันถึง ๔ แบบดังนี้ จึงมีพระให้เลื่อมใสทั้ง ๔ แบบเหมือนกัน และมีทุกยุคทุกสมัยแต่ครั้งพุทธกาลเลยทีเดียว

อนึ่ง การใช้เสียงเพลงในการสอนศาสนานั้นเห็นว่าดีไม่น้อยในศาสนาอื่น เช่น ศาสนาคริสต์นั้น เขาใช้ได้ผลมาแล้ว จริงอยู่แม้ว่าเสียงเพลงส่วนมากจะสอนธรรมโดยตรงไม่ได้ แต่ก็จัดว่าเป็นองค์

ประกอบที่ทำให้คนมีจิตอ่อนไหวและอ่อนโยนเป็นเบื้องต้น และพร้อมที่จะรับฟังความต่อไปได้ ในเรื่องอย่างนี้ ในศาสนาพุทธโดยเฉพาะในเมืองไทยเรายังไม่เริ่มต้นกันจริงจังนัก แต่ในญี่ปุ่นบางแห่งเขาก็ใช้แล้ว เคยไปร่วมพิธีกะเขามาครั้งหนึ่ง มันให้บรรยากาศดีเหลือเกิน ทุกคนนิ่งสงบเหมือนถูกสะกด เมื่อดนตรีกระหึ่มขึ้นภายในห้องประชุม มีทั้งเนิบนาบ เร่งเร้า สลับกัน ทำให้ดูเป็นธรรมชาติดีเหมือนอารมณ์คนเราที่ขึ้น ๆ ลง ๆ อยู่เสมอ

เมื่อไรหนอ เมืองไทยจะมีอย่างนั้นบ้าง เห็นแต่มีพิณพาทย์บรรเลงในงานต่าง ๆ ฟังแล้วก็เพราะดีอยู่ แต่ไม่ค่อยเข้ากับบรรยากาศให้สงบนัก และความหมายทางด้านธรรมะก็รู้สึกจะไม่ค่อยมี หรือว่าหูของเรายังไม่เข้าขั้น จึงฟังดนตรีประเภทนี้ไม่ออกก็ได้

๑๖.๐๐ น. คณะเราเตรียมตัวเดินทางออกจากวัดสุทัสสนวิหารอันประทับใจและประทับจิต ท่านสุคตานันทมหาเถระเดินนำท่านเจ้าคุณใหญ่ผ่านแถวเด็กที่ยืนเรียงรายอยู่คล้าย ๆ เป็นกองเกียรติยศ นำชมกิจกรรมและกิจการของวัดพอเป็นพิธีแล้วก็ขึ้นรถ รถค่อย ๆ เคลื่อนออกจากวัด เสียงสวดประสานเสียงหวาน ๆ และแสบแก้วหูของเด็ก ๆ ก็กระหึ่มขึ้นอีก เป็นการร้องอำลา พุทธํ สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ ได้ยินถนัดหู แล้วค่อย ๆ เบาลง ๆ จนกระทั่งหายไป เมื่อรถพ้นประตูวัดไปแล้ว เหลียวกลับมาดูนิดหนึ่ง เห็นมือเล็กมือน้อย มืออ่อนมือแข็งโบกลาให้สลอนไปทั้งตึก ๒ ชั้นนั้น ไม่รู้ว่าโบกให้ใครกัน ยังไม่กล้าถามใครจนบ่านนี้

ออกจากวัดสุทัสสนวิหารแล้ว ยังมีเวลาจึงแวะขึ้นไปบนเนินเขาเตี้ย ๆ แห่งหนึ่ง โดยแวะจากทางใหญ่ไปประมาณ ๓ ก.ม. อันเป็นที่ตั้งของวัดโบราณวัดหนึ่งชื่อว่า "วัดมหามุนี" ทางขึ้นแคบมาก วกไปเวียนมากว่าจะขึ้นได้ก็ถอยหน้าถอยหลังอยู่หลายพัก ขึ้นไปถึงแล้ว

ก็คุ้มกับที่แวะมา เพราะบนเนินนั้นมีลานกว้างทีเดียว มีวิหารใหญ่อยู่หลังหนึ่ง หลังคาทำเป็นเจดีย์เหลี่ยมทรงป้อม ๆ ทาสีขาว สูงมากอยู่ขนาดมองจากถนนใหญ่ห่างประมาณ ๓ – ๔ ก.ม. นี่เห็นถนัด จะพูดอีกทีก็คือเป็นเจดีย์ใหญ่ข้างในทำเป็นวิหารก็อาจได้ เพราะข้างในนั้นมีพระพุทธรูปขนาดใหญ่ประดิษฐานอยู่ แต่มองไม่ถนัดเพราะมืดมาก ไม่มีแสงไฟช่วย ต้องจุดเทียนส่องจึงเห็น เป็นพระพุทธรูปเก่า คงทำด้วยปูน ลักษณะงดงามไม่น้อย คงจะมีอายุนานนับพันปีมาแล้ว เพราะสังเกตดูอิฐที่ก่อเจดีย์นั้นเก่ามาก อาจเป็นพระสถูปเจดีย์องค์หนึ่งในจำนวน ๘๔,๐๐๐ องค์ ที่พระเจ้าอโศกมหาราชสร้างถวายเป็นพุทธบูชาทั่วชมพูทวีป เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๑๘ – ๓๐๐ ก็ได้

เข้าไปนมัสการพระพุทธรูปองค์ใหญ่ในสถูปเจดีย์แล้วออกมานั่งพักผ่อนข้างนอก ซึ่งบนเนินนี้มีพระสงฆ์อยู่รูปหนึ่ง มีกุฏิกำลังสร้างอยู่หลังเดียว มีขนาดยาวพอควร เพราะทำเป็นโรงเรียนสอนเด็กด้วย ก็พอเรียนกันได้ เพราะเด็กคงมีไม่มากนัก ดื่มน้ำดื่มท่ากันเรียบร้อยแล้วก็ขึ้นรถลงจากเนินเขา ยังมีเวลาอีกหน่อยเลยเข้าเมืองจิตตะกองกันตอนแรกกะว่าจะไปช้อปปิ้งหรือหาซื้อของกัน แต่ถามองค์โน้นองค์นี้แล้วบอกว่าเพลียเลยเปลี่ยนโปรแกรม ไปดูที่สร้างวัดของท่านสุมิตรเถระและเยี่ยมเยียนพี่เขยของท่านสุมิตรเถระดีกว่า

ท่านสุมิตรเถระท่านวางโครงการที่จะซื้อที่แห่งหนึ่ง ซึ่งอยู่บนเนินเขาเตี้ย ๆ กลางเมืองจิตตะกองเพื่อสร้างเป็นวัด คณะเราพากันขึ้นไปดู เห็นชัยภูมิดีทีเดียวละ ตอนนี้ก็ซื้อไว้บ้างแล้ว ได้ทำที่พักชั่วคราวไว้แล้วด้วย ยังเหลืออีกตอนหนึ่งของเนินเขานี้ซึ่งยังเป็นบ้านของชาวบ้านอยู่ หากซื้อได้ก็ทำเป็นกุฏิเลย และหาทางขยับขยายซื้อที่บริเวณเชิงเนินเขานั้นก็จะได้เนื้อที่ไม่น้อย แต่คงต้องใช้เงินมากโขอยู่ทีเดียว และต้องทำทางขึ้นให้สะดวกกว่าที่เป็นอยู่ด้วย ทั้งต้องปลูกต้นไม้ให้มาก

เผื่ออุ้มดินไว้ เพราะเท่าที่สังเกตดู เนินเขาลูกนี้เป็นภูเขาดินทั้งหมด มีโอกาสทลายลงได้ง่ายๆ คงจะเป็นงานหนักของท่านสุมิตรเถระแน่นอน แต่ถ้าทำได้ก็จะได้ประโยชน์มหาศาล เพราะอยู่ในเมืองก็ว่าได้

ออกจากวัดท่านสุมิตรเถระแล้ว แวะเยี่ยมเยียนพี่เขยและพี่สาวท่านสุมิตรเถระอีกหน่อย บ้านเขาอยู่ใกล้ๆ กับวัดที่ไปชมมานี่เอง พี่เขยมีนามว่า เอส. บี บารัว (S.B. BARUA) ส่วนพี่สาวมีนามว่า ราดู บารัว (RADHU BARUA) ทั้งคู่มีอัธยาศัยดีมาก ให้การต้อนรับอย่างดี โดยเฉพาะกับท่านเจ้าคุณใหญ่ ทั้งคู่ให้ความเคารพนับถือมาก เพราะก่อนนั้นท่านเคยมาพักค้างที่นี่เหมือนกัน หากมาบังคลาเทศคราวใด ท่านเจ้าคุณใหญ่เป็นต้องแวะเยี่ยมเยียนทุกครั้ง มาคราวนี้ทราบว่า เอส. บี บารัว (S.B. BARUA) เพิ่งฟื้นไข้ ยังไม่แข็งแรงนัก พอพบหน้าท่านเจ้าคุณใหญ่ดูเหมือนว่าอาการจะดีขึ้นทันตาเห็น ทั้งนี้เป็นเพราะความปลาบปลื้มใจที่ได้พบนั่นเอง นี่แหละหนอ พระท่านจึงว่า

"วิสฺสาสา ปรมา ญาตี – ความคุ้นเคยกันจึงเป็นญาติสนิท" คือ ขอให้สนิทสนมคุ้นเคยกัน มีความจริงใจต่อกัน และเห็นอกเห็นใจกัน แม้จะมิใช่ญาติก็เหมือนญาติ มิใช่พี่น้องก็เหมือนพี่น้อง และแม้จะต่างชาติต่างภาษากันก็สามารถรักกันได้ ทั้งนี้เพราะมีไมตรีต่อกันด้วยใจจริงนั่นเอง

กินนี้ กว่าจะกลับถึงวัดกันได้ก็ร่วม ๔ ทุ่ม แย่งกันเข้าห้องน้ำชำระสะสางร่างกายแล้ว ก็จัดแจงเลี้ยงเนยกันหน่อยตามปกติก่อนนอน แล้วก็แยกย้ายกันหาที่นอน ไม่มีเสียงคุยเหมือนคืนก่อนๆ ทั้งชาวบ้านก็กลับไปหมดแล้ว คงรอดูลักษณะดีที่น่ารักของท่านพระครูพิศิษฐ์ฯ ไม่ไหวเลยกลับก่อน พรุ่งนี้คงมาอีกแน่.

บทที่ ๕
รับสักการะมุทิตา

วันอังคาร ที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๕

เช้านี้รู้สึกจะสดชื่นกว่าทุกวัน เพราะได้หลับนอนเต็มอิ่ม และเมื่อคืนรู้สึกว่าอากาศจะเย็นนิดหน่อย อาจเป็นเพราะเมื่อวานตอนกลางวันไปเจอร้อนที่สุดมาแล้ว เมื่อมาพบร้อนน้อยเข้าที่วัดเราญาณ เลยทำให้รู้สึกเย็นก็เป็นได้ มันก็อย่างนี้แหละความรู้สึกของคนเรา เอาแน่ได้เมื่อไร ก็สมกับคำพระที่ว่า "เวทนา อนิจจา ความรู้สึกไม่แน่นอน" นั่นแล้วหละ

อาหารมื้อเช้าวันนี้อร่อยกว่าทุกวัน ทั้งนี้เพราะพ่อครัวใหญ่ลงมือเอง คือท่านเจ้าคุณใหญ่ช่วยปรุงยำยำแจกองค์โน้นองค์นี้ ท่านพระครูอุปถัมภ์ฯ และเราก็เลยเป็นลูกมือด้วย แถมมีข้าวต้มกุ๊ยเละๆ ฉันด้วย รู้สึกว่ามีรสชาติแปลกดี ใส่โน่นนิด เติมนี่หน่อย ไข่เค็มเอย น้ำพริกปั่นเอย มะนาวเอย ว่ากันให้วุ่นไปหมด เติมแล้วก็ลองชิมดู หากยังไม่ถูกปากก็เติมไอ้โน่นไอ้นี่จนกว่าจะถูกปากถูกลิ้น ทำไงได้ พ่อครัวหัวป่าก์ประเภทหาสูตรมิได้ทั้งนั้นนี่

ในขณะที่ฉันอยู่นั้น ท่านเจ้าคุณใหญ่ถามท่านพระครูพิศิษฐ์ฯ ว่า "มื้อนี้ก็ห่อท่านพระครู" โดนสัพยอกเช่นนี้ท่านพระครูพิศิษฐ์ฯ ก็ได้แต่ยิ้ม มาสืบภายหลังได้ความว่า เมื่อวานตอนเย็นท่านพระครูพิศิษฐ์ฯ บ่นว่าหิวมาก คงเป็นเพราะตระเวนทั้งวัน และบอกพวกๆ ว่า พรุ่งนี้เถอะ จะฉันมาม่าชดเชยสัก ๓ ห่อ ให้อิ่มแปร้ทีเดียว ท่านเจ้าคุณใหญ่คงรู้เรื่องนี้จึงสัพยอกเช่นนั้น แต่พอเอาเข้าจริง ท่านพระครูพิศิษฐ์ฯ กลับสู้ได้แค่ ๒ ห่อเท่านั้นเอง

นี่แหละ... ยามหิวคนเราย่อมคิดว่า หากได้ทานจะทานให้ได้เท่านั้นเท่านี้ เพราะใจมันหิวด้วย แต่พอทานจริงๆ ท้องมันไม่ยอมรับรู้เรื่องของใจด้วย หากว่าเต็มแล้วก็แล้วกัน แม้ใจจะอยากอย่างไร ท้องก็ไม่รับรู้อะไรด้วยอีก ขืนใส่เข้าไปตามใจ ก็มีหวังล้นทะลักออกมาทางเดิม และยามหิวคนเราย่อมทำอะไรที่ผิดๆ ได้ทุกอย่าง แม้กระทั่งฆ่าแม่ของตัวเอง ดังมีเรื่องเล่ากันต่อมาว่า

มีครอบครัวๆ หนึ่งอยู่กันสองคนคือแม่และลูกชาย หลังจากพ่อตายแล้ว ภาระการทำไร่ไถนาเป็นหน้าที่ของลูก แม่มีหน้าที่หุงหาอาหารไปส่งลูกตอนเช้าทุกวัน

วันหนึ่ง ลูกออกไถนาแต่เช้า แม่ตื่นหุงหาอาหารสายไปหน่อย เพราะมีอาการไม่ค่อยสบายนัก กว่าจะหุงหาเสร็จก็สายโด่ง และกว่าจะฝืนใจหาบคอนไปกลางทุ่งนาซึ่งลูกไถนาอยู่ลิบๆ ได้ก็ใจแทบขาด ถึงกระนั้นก็ยังอุตส่าห์อดทนไป เพราะกลัวลูกจะหิว กลัวลูกจะอด

ฝ่ายลูกชายมองต้นทางอยู่ตลอดเวลา บ่านนี้แม่มาถึงตั้งนานแล้ว สายขนาดนี้เราเคยได้กินแล้ว วันนี้แม่คงตื่นสาย หรือคงไปเชือนแชที่ไหนเสียแล้ว ทำงานไปท้องก็ร้องอุธรณ์ไป ตาก็มองต้นทางอยู่เรื่อยๆ เห็นแม่เดินมาแต่ไกล แทนที่จะดีใจ กลับมีโมโหหนักขึ้น เรายิ่งหิวอยู่ แต่แม่กลับเดินชักช้าโอ้เอ้ไม่ทันใจ จึงวางไถ วิ่งไปหาแม่ ฝ่ายแม่เห็นลูกชายวิ่งมาแต่ไกลก็ตกใจ วันนี้ลูกเราคงหิวมาก จึงรีบวางหาบจัดแจงนำอาหารออกมา พอลูกชายมาถึงก็บอกว่า แม่ขอโทษ วันนี้แม่ไม่สบายมาสายหน่อย คงหิวมากซินะลูก รีบกินเสียเถอะ อาหารเยอะแยะในวันนี้

เจ้าลูกชายไม่ฟังแล้ว ความที่โมโหหิว ได้ยินแม่พูดเช่นนั้นกลับหาว่าแม่แก้ตัว ยิ่งมองเห็นอาหารที่แม่นำมาในวันนั้นยิ่งโมโหหนัก

ขึ้น มองเห็นว่าน้อยไป จะพออะไรกะท้องเราซึ่งกำลังหิวจัดอยู่ ทั้งๆ อาหารที่นำมาก็มีประมาณเท่าทุกวัน ความหิวจัดผสมกับความโกรธพุ่งขึ้นสุดขีด ขาดสติยั้งคิดลืมหน้าลืมหลังหมด คว้าไม้คานที่แม่ใช้หาบอาหารมาให้ ฟาดร่างแม่ไป ๒-๓ ครั้ง พลางด่าว่าแม่ว่า อีแก่อย่ามาแก้ตัว ขี้เกียจมาสายแล้วยังมาพูดแก้ตัวให้โมโหอีก

ตีแม่หนำใจแล้ว ความโมโหค่อยลดลงนิดหนึ่ง นั่งลงเปิบข้าวปลาอาหาร กินจนอิ่มแปร้แล้ว อาหารก็ยังไม่หมด ทั้งข้าวทั้งกับหมดไปสักครึ่งเท่านั้น พออิ่มแล้ว สติจึงกลับคืน เหลียวดูแม่เห็นฟุบอยู่ข้างคันนา จึงรีบไปประคองเรียกแม่ๆ ไม่ขาดปาก

อนิจจา! คนแก่ขนาดนั้นและป่วยไม่สบายอีก โดนแรงไม้คานฟาดเต็มกำลังหนุ่ม ๒-๓ ครั้ง จะทนอะไรไหว...

แกสิ้นใจตั้งแต่แรกแล้ว!

ลูกสุดที่รัก กลายเป็นลูกอกตัญญู ฆ่าแม่ตัวเองด้วยอำนาจโมโหหิว เห็นช้างเท่าหมูไปด้วยประการฉะนี้

อนุสาวรีย์ "ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่" จึงเกิดขึ้นในภาคอีสาน พร้อมนิทานปรัมปราเรื่องนี้เล่าสืบๆ กันมา เพื่อเป็นที่ระลึกในการทำบาปของบุตร และเพื่อไถ่บาปของคนที่ฆ่าแม่ จะไถ่ได้หรือไม่ได้ มิใช่สวรรค์แต่นรกต่างหากที่รู้

ฉันเช้าแล้วไม่มีโปรแกรมไปไหนจึงต่างเอนเอาแรง คุยกันบ้างเตรียมอาหารมื้อกลางวันบ้าง สิ่งของที่ตุนมาจากเมืองไทยชักงวดลงทุกวันแล้ว อีกไม่เกิน ๒ วันคงเจออาหารพื้นบ้านแท้ๆ บ้างละ บางท่านก็ซักจีวร ซักอังสะ เพราะเก็บดองกันมา ๒-๓ วันแล้ว หลังจากนั้นก็มาหายาให้แก่กันและกัน

คือในคณะที่ไปทั้งหมดเว้นท่านเจ้าคุณใหญ่และพระครูนิทัศน์ฯ นอกนั้นต่างก็ประสบปัญหาเหมือนๆ กัน คือแพ้น้ำ มีอาการคันทั้งตัว

ทีเดียว และบางท่านถึงกับเป็นผื่นแดงทั้งหลัง ตามแขนตามขา เป็นผื่นเป็นเม็ดไปหมด ตอนแรกนึกว่าแพ้อากาศ แต่ลองเปลี่ยนที่อาบน้ำจากบ่อบาดาลที่สูบขึ้นไปใช้บนกุฏิมาเป็นบ่อบาดาลที่อยู่หน้าวัด ซึ่งชาวบ้านเขาใช้กันทั่วไปดู พวกผื่นคันและเป็นตุ่มที่ขึ้นสะพรั่งลดลงมากทีเดียว ดังนั้น เมื่ออยู่ว่างๆ กันจึงต่างก็ทายาให้แก่กันและกัน กลายเป็นงานอดิเรกไป ส่วนท่านที่มิได้เป็นคงเกิดภูมิต้านทานดีแล้ว เพราะมาที่นี่บ่อย หรือเป็นเพราะเป็นพระบังคลาเทศเต็มขั้นแล้วก็ไม่รู้

เพลแล้วมีโปรแกรมไปสักการะพระมหาเถระอีกรูปหนึ่งทางทิศเหนือของเมืองจิตตะกอง และออกพบปะกับประชาชนเพื่อรับการต้อนรับอีกแห่งหนึ่ง รวมเป็น ๒ แห่งด้วยกัน กว่าจะออกเดินทางก็เป็นเวลาบ่ายมากแล้ว เพราะรอท่านสุมิตรเถระอยู่นานทีเดียว

๑๕.๐๐ น. ออกเดินทางจากวัดเราญาณ ไปทางทิศเหนือ วันนี้อากาศค่อนข้างดีมาก เพราะนอกจากอากาศจะเย็นสบายดีแล้ว ทางที่ผ่านนั้นเป็นภูเขาเลียบแม่น้ำเสียเป็นส่วนมาก เป็นภูเขาดิน สูงบ้างต่ำบ้าง รถวิ่งตามสบายเพราะไม่รีบร้อน ได้ดูทิวทัศน์สองฟากทางด้วยน่าตื่นเต้นดี

ความจริง มิใช่ว่าไม่เคยเดินทางพบทิวทัศน์เช่นนี้ในเมืองไทยจึงตื่นเต้น มิใช่ว่าในเมืองไทยจะไม่มีภูเขาและป่าเหมือนเขา หามิได้ ในเมืองไทยเรามีถนนชั้นดีตัดเข้าไปในเขานั้นร้อยๆ ลูก นับร้อยๆ กิโลเมตร มีป่าดง มีต้นไม้ใหญ่ๆ ให้เห็นอยู่ทั่วไป เรื่องอย่างนี้ในเมืองไทยเรามีมาก แต่ที่น่าตื่นเต้นหาดูได้ยากในเมืองไทยก็คือ ภูเขาทุกลูกตั้งแต่เชิงเขาถึงยอดเขา เขาปลูกไม้สักไว้เต็มพรืดไปหมด ไม่มีไม้อื่นแกมเลย ระยะทางเป็นสิบๆ กิโลเมตร ผ่านดงไม้สักตลอด ลึกลงไปในหุบในเหวก็ปลูกไม้สัก ลึกเข้าไปในเขาลูกโน้นลูกนี้ก็ปลูกไม้สัก นับไม่

ถ้วน ประมาณไม่ได้ว่ากี่ล้านต้น ถามท่านสุมิตรเถระ ท่านบอกว่ารัฐบาลปลูกไว้นานแล้ว อายุคงจะประมาณเกือบ ๒๐ ปี เพราะต้นโตขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๖-๑๐ นิ้วเท่าๆ กันหมด และปลูกถี่ยิบเลย มิใช่ปลูกเฉพาะบริเวณที่เราเห็นเท่านั้น ในที่อื่นๆ เขาก็ปลูกเช่นเดียวกัน และมีกฎหมายคุ้มครองป่าด้วย ใครตัดต้นไม้ทำลายป่า โดยเฉพาะป่าที่รัฐบาลปลูก เขาลงโทษหนักทีเดียว

ป่าไม้สักเหล่านี้แหละจะเป็นทรัพยากรอันสำคัญของชาติสืบไปในอนาคต เพราะมีไม้สักเท่ากับมีทองคำไว้ อีกไม่เกิน ๒๐ ปีคงทำรายได้ให้ประเทศอย่างมหาศาล เมื่อตัดลงแล้วปลูกเสริมไว้อีก ก็จะหมุนเวียนกันไปเรื่อยๆ โดยไม่มีวันหมด

นึกถึงเมืองไทยเราบ้าง เรามีไม้สักมหาศาลเช่นกัน แต่ก็ถูกทำลายลงทุกวัน เรามีภูเขาเหมือนเขา แต่เป็นภูเขาหัวโล้นเสียโดยมาก เราก็มีการปลูกป่าเหมือนเขา แต่เราเพิ่งเริ่มและทำไม่จริงจังเหมือนเขา ปลูกได้น้อยกว่าที่ถูกทำลาย และเราก็มีกฎหมายคุ้มครองป่าเช่นกัน แต่ดูเหมือนว่ายิ่งคุ้มครองยิ่งทำให้ป่าหมดเร็วขึ้น หรือกฎหมายของเราเป็นกฎหมายคุ้มครองคนตัดป่าก็ไม่รู้

เฮ้อ ! อย่าคิดมันเลย คิดแล้วกลุ้มใจเที่ยวไม่สนุก ผ่านไปดีกว่านะท่านนะ

วัดที่ไปนี้ชื่อ วัดจิตบรม อยู่ริมแม่น้ำ แต่อยู่คนละฟากกับถนนที่รถไป จึงต้องลงเรือข้ามฟากไปอีกทีหนึ่ง แม่น้ำนี้เป็นแม่น้ำกว้างใหญ่พอๆ กับเจ้าพระยาของเรา น้ำใสสะอาด ปลาชุกชุมมาก เพราะอยู่บริเวณใต้เขื่อน และมีกฎหมายห้ามจับปลาบริเวณนั้น

ในขณะที่เรืออยู่กลางลำน้ำ มองไปที่ฝั่งตรงกันข้าม เห็นประชาชนยืนเรียงรายอยู่บริเวณท่าน้ำ พระเณรเหลืองอร่ามยืนคอยอยู่

เมื่อเรือแจวเทียบท่าแล้วก็ทะยอยกันขึ้น ประชาชนเรียงแถวสองข้างบันไดท่า และสองฟากถนนเข้าวัด มองดูประชาชนแล้วนึกเอะใจเพราะรูปร่างและการแต่งเนื้อแต่งตัวไม่มีลักษณะเป็นแขกเลย กระเดียดไปทางพม่ารามัญมากกว่า ยิ่งเห็นวัดด้วยแล้วยิ่งแน่ใจ เพราะตัวอาคารที่เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปซึ่งคงเป็นศาลา สร้างเป็นเรือนยอดสูงขึ้นไปเป็นชั้น ๆ อย่างวัดพม่าหรือวัดแถว ๆ ภาคเหนือ เช่นวัดในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นต้น ทั้งนี้เพราะได้รับอิทธิพลศิลปะจากพม่า หรือเพราะผู้สร้างเป็นชาวพม่านั่นเอง ชาวบ้านแถวนี้ก็คงมีเชื้อสายพม่าแน่นอน

ศาลาเรือนยอดได้ถูกใช้เป็นสถานที่รับรอง เพราะกว้างขวางจุคนได้หลายร้อย ภายในประดับประดาเสียสวยหรู แต่ดูรกรุงรังไปหมด ส่วนมากก็เป็นเครื่องบูชาทั้งสิ้น แท่นบูชารู้สึกว่าจะทำใหญ่กว่าทุกวัดเท่าที่เห็นมา และบรรยากาศดูอึดอัดไม่น้อย เพราะภายในมีแสงสว่างนิดหน่อย ต้องจุดตะเกียงเจ้าพายุช่วยหลายดวงจึงพอเห็นหน้ากันได้ เดชะบุญว่าก่อนหน้าที่คณะเราไปนิดหน่อย มีฝนตกให้ความชุ่มฉ่ำไว้บ้างแล้ว ไม่งั้นคงจะร้อนตับแตกเลย ถึงกระนั้นก็ตาม ยังต้องอาศัยพัดลมเล็กช่วย และมีพัดโบกขนาดใหญ่บนเพดาน มีเชือกชักรอกไปมาช่วยอีกแรง พอทนได้หน่อย

ในวัดนี้มีพระ ๑๒ รูป สามเณร ๓ รูป นับว่ามากที่สุดแล้ว มีท่านสุมนาเถระเป็นเจ้าอาวาส ชาวบ้านทั้งชายหญิงเด็กเล็ก มาต้อนรับนั่งบ้างยืนบ้างอัดแน่นกันอยู่บนศาลาเรือนยอดนั้น ที่นี่เขามีพิธีต้อนรับแปลกดีเหมือนกัน คือให้การต้อนรับและถวายมุทิตาสักการะด้วยการจัดพุ่มผ้าป่า โดยนำเงินมาแขวน ๆ ไว้ที่กิ่งไม้ระโยงระยางไปหมด เหมือนพุ่มผ้าป่าเมืองไทยไม่มีผิด ต่างแต่ไม่มีผ้าพาดเท่านั้น

ก่อนจะมอบถวายมุทิตาสักการะแด่พระครูทั้ง ๕ รูป ท่านเจ้าคุณใหญ่ได้นำคณะถวายสักการะที่นำมาจากเมืองไทยก่อน แล้วแนะนำให้ท่านสุมนาเถระรู้จักคณะทีละรูป ๆ จนครบ มีท่านสุมิตรเถระเป็นล่ามเช่นเคย จบแล้วชาวบ้านสมาทานศีล ๕ ท่านเจ้าคุณใหญ่ให้ศีล แล้วก็กล่าวถวายมุทิตาสักการะคือพุ่มเงินนั้น ต่างก็กล่าวสัมโมทนียกถาแสดงความชื่นชมยินดีแก่กันและกัน นำความเป็นกันเองให้เกิดขึ้นได้มาก สุดท้ายท่านเจ้าคุณใหญ่ได้กล่าวมอบถวายคืนเครื่องสักการะที่เขาถวายนี้เพื่อบำรุงวัดนั้นต่อไป ทุกคนปรบมือแสดงความยินดี ได้รับเงินในวันนั้น ๕,๐๐๐ กว่าตากำ เกือบหมื่นบาทไทยทีเดียว

อำลาพระสุมมาเถระและญาติโยมมาลงเรือกลับขึ้นรถ ยังมีเวลาอีกเล็กน้อย เลยขออนุญาตท่านเจ้าคุณใหญ่ขอให้พาไปดูเขื่อนสักหน่อยเถอะ เพราะขึ้นไปอีก ๒ - ๓ กิโลเมตรเท่านั้น ตกลงได้ไป แต่ไม่ได้แวะลง เพราะจะต้องจอดรถแล้วเดินเข้าไปอีกเป็นกิโลจึงจะถึงตัวเขื่อน เวลามีไม่พอ เสียดายจริง ๆ เพราะเท่าที่ทราบมา เขื่อนนี้เป็นเขื่อนทำไฟฟ้าที่ใหญ่ที่สุดในโลก ผลิตกระแสไฟฟ้าไปใช้ในประเทศของตนและต่างประเทศ คือ พม่าและอินเดียด้วย ดูจากภายนอกเท่าที่สายตาจะสอดส่ายมองดูได้ นับว่าเป็นโครงการใหญ่ทีเดียว นัยว่ามีเขื่อนหลายชั้นด้วยกัน มิใช่มีเพียงชั้นเดียวแบบเขื่อนในเมืองไทยหรือเมืองอื่น เท็จจริงอย่างไรอยู่ที่ท่านสุมิตรเถระ เพราะท่านคุยให้ฟังทั้งหมด

โปรแกรมต่อไป คือ ไปรับมุทิตาสักการะจากชาวพุทธที่ วัดธาตุเจติยวิหาร ซึ่งอยู่ทางเดียวกัน แต่คณะเราผ่านไปวัดของท่านสุมนาเถระก่อน

วัดธาตุเจติยวิหาร อยู่ลึกจากถนนใหญ่เข้าไปประมาณ ๓ กิโลเมตร มีถนนดินแคบ ๆ ถึงวัดได้ ตรงปากทางถนนใหญ่มีคณะแตรวงมารอรับอยู่แล้ว พอรถไปถึงก็บรรเลงสนั่นทุ่งไปเลย พลางเดินนำรถไป

เรื่อย ๆ สองฟากทางจึงมีคนออกมายืนดูเป็นระยะ ๆ โดยเฉพาะไอ้หนูอีหนูตัวเล็ก ๆ ด้วยแล้ว ลืมใส่เสื้อทีเดียว ออกมายืนดูแล้วยังวิ่งนำขบวนบ้างข้าง ๆ รถบ้าง ตามรถบ้าง เพื่อตามดู เรื่องเช่นนี้เป็นได้เหมือนกันซีน่ากับชนบทในเมืองไทย

ช่วงหนึ่งเสียงแตรวงหยุดไปเฉย ๆ คงถึงแล้วกระมัง...เราถาม? ท่านสุมิตรเถระบอกว่ายังไม่ถึง อ้าว! แล้วหยุดทำไม? ตอบว่าข้างหน้ามีมัสยิด จึงได้ถึงบางอ้อ

ช่างน่ารักเสียเหลือเกินคนที่นี่ เขาเคารพในสิทธิและให้เกียรติแก่สถานที่เคารพทางศาสนาของผู้อื่นดีเหลือเกิน ถึงตัวเองจะไม่ได้นับถือ แต่ก็ให้เกียรติไม่เหยียบย่ำ และไม่ล่วงละเมิดข้อห้ามที่เจ้าของสถานที่ปฏิบัติตามกันอยู่ อย่างเช่นที่ประจักษ์อยู่ ข้างทางมีมัสยิดซึ่งถือว่าเป็นสถานที่ชาวอิสลามิกชนทั้งหลายให้ความเคารพในฐานะเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เช่นโบสถ์ในพระพุทธศาสนา พวกเขาจะไม่ทำเสียงดังอึกทึกครึกโครม และทำสิ่งที่แสดงความไม่เคารพอย่างอื่นเมื่ออยู่บริเวณนั้น แม้แต่เมื่อนั่งสามล้อ หรือนั่งรถยนต์ผ่านหน้ามัสยิด ต้องลงจากรถเดินผ่าน พอพ้นบริเวณแล้วจึงขึ้นรถต่อไป อันนี้เห็นที่ทางเข้าวัดเราญาณหลายหน พุทธศาสนิกชนในวันนี้ก็ให้ความเคารพสถานที่ของพวกอิสลามิกชนเช่นกัน เรื่องเช่นนี้มิใช่เรื่องน่าตำหนิ แต่เป็นเรื่องน่ายกย่อง เพราะเป็นการให้เกียรติกัน ไม่เหยียบย่ำกันและกัน หากไม่ให้เกียรติกันบ้างจะอยู่ด้วยกันได้หรือ เพราะต่างก็อยู่ในตำบลเดียว เป็นคนบ้านใกล้เรือนเคียงกัน แต่ต่างศาสนาต่างลัทธิกันเท่านั้น

ถ้าหากทุกศาสนาและทุกแห่งจะเคารพในสิทธิเคารพในระเบียบของกันและกันเช่นนี้ สงครามศาสนา สงครามในหมู่พวกกันเองคงไม่เกิดขึ้น

กว่าจะถึงวัด แสงอาทิตย์ก็เหลือน้อยเต็มที แต่พอมองหน้ากันเห็น ปากทางเข้าวัดเขาตั้งซุ้มแบบง่าย ๆ แต่ไม่ประณีตเหมือนซุ้มรับเสด็จในเมืองไทย มีข้อความเด่นชัดบนซุ้ม จะว่าอย่างไรอ่านไม่ออก เดาเอาว่าคงกล่าวต้อนรับในทำนอง "พระธรรมธีรราชมหามุนี จงเจริญ" หรือ "ยินดีต้อนรับ" อะไรทำนองนั้น ลืมถามท่านสุมิตรเถระไป และในขณะที่เดินผ่านประชาชนนับพันคนเนืองแน่นสองข้างทาง ต่างยืนประนมมือเปล่งเสียง "สาธุ ๆ" ตลอดเวลา ผ่ายโฆษกในวัดก็ตะโกนผ่านไมโครโฟนดังลั่นออกมาเป็นระยะ ๆ ว่า "พระธรรมธีรราชมหามุนี จงเจริญ ๆ" แล้วมีลูกคู่ ๓-๔ เสียงว่า "ไชโย ๆ" แต่เขาว่าเป็นภาษาแขกนะ มิได้ว่าเป็นภาษาไทยอย่างที่บันทึกไว้นี่หรอก

วัดธาตุเจดียวิหาร เป็นวัดเก่าแก่มากทีเดียว เขาว่าอายุเป็นพันปีขึ้นไป น่าจะได้ สังเกตดูจากตัวอาคารจะเป็นโบสถ์หรือวิหารก็ลืมถามเขาไป ก่อด้วยอิฐเก่ามาก และรูปร่างก็เป็นลอมฟางคล้าย ๆ สถูปเจดีย์สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ไม่ใหญ่โตนัก ภายในมีบริเวณแคบ ๆ นั่งสัก ๑๐ คนก็เต็มแล้ว มีที่บูชาเล็ก ๆ แต่สวยงาม ภายในตกแต่งสวยงามมาก กลิ่นธูปเทียนและกำยานหอมฟุ้งไปหมด เพราะเป็นที่ประดิษฐาน "พระบรมสารีริกธาตุ" ถามได้ความว่ามีมาแต่เดิม และเป็นพระบรมสารีริกธาตุที่แท้จริง ซึ่งได้รับส่วนแบ่งแต่ครั้งโทณพราหมณ์แห่งเมืองกุสินาราโน่น งั้นก็คงมีอายุ ๒๕๒๕ ปีแล้วซีนี่...!

ดังนั้น ก่อนจะทำพิธีจึงได้เข้านมัสการพระบรมสารีริกธาตุกันก่อน เป็นบุญกุศลอย่างแท้จริงแล้วเที่ยวนี้ คงจะจริงแล้วที่ว่าเป็นพระบรมสารีริกธาตุ เพราะไปมาหลายวัดแล้วยังไม่มีวัดใดอ้างว่ามีพระบรมสารีริกธาตุเลย ถามท่านสุมิตรเถระและท่านปิยานันทมหาเถระ ก็รับรองอย่างนั้น

และวัดนี้เป็นวัดที่ตำแหน่ง "พระครูมหาวิชิตธรรมโกวิท" ของท่านพระครูนิทัศน์ธรรมธาดาอยู่ เพราะตำแหน่งนี้เป็นตำแหน่งเลขานุการของอำเภอนี้ ฉะนั้นการจัดต้อนรับในวัดนี้ นอกจากจะต้อนรับคณะที่มาแล้ว ยังเป็นการฉลองพระครูมหาวิชิตธรรมโกวิทด้วย สมเด็จพระมหาสังฆนายก และพระเถรานุเถระไปร่วมพิธีกันมาก สถานที่ทำพิธีก็ว่ากันกลางลานวัดนั่นเลย โดยตั้งปะรำเล็ก ๆ เข้า พระนั่งเก้าอี้ในปะรำนั้น ส่วนชาวบ้านนั่งบนพื้นดินตามอัธยาศัย

พิธีเริ่มต้นด้วยประธานจัดงานซึ่งเป็นฆราวาสกล่าวต้อนรับเสร็จแล้วเชิญคนสำคัญ ๆ มอบช่อดอกไม้ให้แก่ทุกรูป และมอบอภินันทนาบัตรใส่กรอบให้ทุกรูปเช่นกัน เว้นเรารูปเดียว ทั้งนี้เพราะเรามาในฐานะแขกมิได้รับเชิญ ไม่ได้เกี่ยวข้องอะไรในการมาครั้งนี้ เพียงมาสังเกตการณ์เท่านั้น

ต่อจากนั้นเป็นรายการกล่าวปราศรัยของท่านสุมิตรเถระ กล่าวแนะนำคณะที่มาทุกรูป รวมทั้งตำแหน่งหน้าที่การงานในประเทศไทย และกล่าวถึงวัดปากน้ำ กล่าวถึงหลวงพ่อวัดปากน้ำ เช่นเดียวกับที่กล่าวที่พุทธสมาคมวันรับตราตั้ง แต่คราวนี้มีเวลามากกว่าจึงกล่าวได้มาก และสังเกตดูคงจะประทับใจผู้ฟังมาก เพราะผู้กล่าวฉลาดในการกล่าวดังกล่าวมาแล้วแต่ต้น ท่านสุมิตรเถระใช้เวลาช่วงนี้ชั่วโมงกว่า ต่อจากนั้นท่านเจ้าคุณใหญ่กล่าวขอบคุณที่ทุกคนมาร่วมงานต้อนรับครั้งนี้ และสรุปด้วยพระครูนิทัศน์ ฯ กล่าวปราศรัยนิดหน่อยพอให้ชาวบ้านรู้จัก

เกือบ ๓ ทุ่มจึงถึงพิธีปิดประชุม โดยสมเด็จพระมหาสังฆนายกกล่าวปราศรัยแล้วปิดประชุมเลย ปรากฏว่าตลอดเวลาเกือบ ๓ ชั่วโมงนั้น ประชาชนต่างนั่งฟังยืนฟังไม่ถอยเลย แสดงว่าเขาพอใจและตั้งใจทำได้จริง ๆ

๔ ทุ่มเศษจึงถึงวัด และกว่าจะหมดรายการเนยก็ปาเข้าไป ๕ ทุ่ม ต้องรีบเข้านอนเพราะพรุ่งนี้มีโปรแกรมไปรับสักการะเช่นนี้อีก ๓ วัดด้วยกัน

วันพุธที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๒๕

วันนี้มีโปรแกรมไปถวายสักการะ และรับมุทิตาสักการะอีก ๓ วัดคือ วัดโกธรรมวิหาร วัดสันติธรรมาราม และวัดสุคตวิหาร ทั้ง ๓ วัดนี้ทราบว่าอยู่ในทางเดียวกัน วันนี้คงได้เห็นพิธีแปลก ๆ อีก เมื่อวานนี้ได้เห็นมา ๒ วัดแล้ว

๐๙.๐๐ น. รถออกจากวัดไปเมืองจิตตะกอง แต่แยกออกไปอีกทางหนึ่งก่อนถึงเมือง ไปได้ครึ่งทางผ่านวัดของสมเด็จพระมหาสังฆนายก ท่านรออยู่ก่อนแล้ว โดยมีรถเล็กเป็นพาหนะ ท่านร่วมขบวนไปด้วย รถวิ่งประมาณ ๑ ชั่วโมง ผ่านเมืองผ่านตำบลไปเรื่อย ๆ ถึงวัดโกธรรมวิหาร เวลา ๑๐.๐๐ น. พอดี

วัดนี้อยู่กลางทุ่ง มีหมู่บ้านเล็ก ๆ ล้อมรอบ รถเข้าไม่ถึงวัดจึงต้องลงเดิน มีเด็ก ๆ และชาวบ้านมายืนเข้าแถวรอรับ พลางร้องตะโกน "พระธรรมธีรราชมหามุนี จงเจริญ ๆ" เป็นภาษาแขกเป็นระยะ ๆ กางสัปทนถวายสมเด็จ ฯ และท่านเจ้าคุณใหญ่ มีหญิงแก่ ๆ ๔-๕ คนโปรยดอกไม้เป็นระยะ ๆ เมื่อเดินผ่าน และมี ๒-๓ คนถวายช่อดอกไม้แด่สมเด็จและท่านเจ้าคุณใหญ่ ลงเดินเพียง ๑๐๐ เมตรเศษ ๆ ก็เข้าวัด ที่วัดนี้ไม่มีพิธีอะไรมาก เพียงเข้าไปกราบพระในวิหารแล้วออกมาที่กุฏิรับรองซึ่งกว้างพอสมควร ถวายสักการะเจ้าอาวาส ดื่มน้ำดื่มท่ากันนิดหน่อยแล้วก็ไปต่อ จุดหมายคือวัดสันติธรรมาราม

วัดสันติธรรมารามอยู่ห่างจากวัดโกธรรมวิหารเพียง ๑ กิโลเมตรเศษ ๆ เป็นวัดคนละหมู่บ้าน แต่ต้องเดินไปบนคันนากลางทุ่ง แดด

กำลังเปรี้ยงด้วย กว่าจะถึงก็เล่นเอาได้เหื่อไปตามๆ กัน เขามีพิธีต้อนรับในตอนบ่าย ไปถึงจึงยังไม่มีชาวบ้านมาต้อนรับมากนัก มีเพียงพระ ๒-๓ รูป และอุบาสก ๓-๔ คนเท่านั้น นอกนั้นก็ยืนดูอยู่ห่างๆ

วัดนี้มีกุฏิอยู่หลังเดียว แต่ค่อนข้างใหญ่ มีห้องพักอยู่ ๒ ปีก ตรงกลางเป็นห้องโถง มีพระพุทธรูปตั้งอยู่ ทำนองเป็นวิหารในตัว ส่วนสถานที่จะทำพิธีต้อนรับนั้น เขาปลูกปะรำยกพื้นขึ้นสำหรับให้พระนั่ง แล้วกางผ้าผืนใหญ่ๆ ต่อๆ กันเข้าคล้ายเต้นท์ แต่ได้เนื้อที่มากกว่า สถานที่นี้อยู่ด้านหน้าวัด ใต้ต้นโพธิ์ขนาดใหญ่ ขนาด ๕ คนโอบเห็นจะได้ อายุคงมากแล้ว

ตอนเพลไปฉันเพลบ้านอุบาสกคนหนึ่ง ซึ่งอยู่ข้างๆ วัดนั่นเอง อุบาสกคนนี้จัดว่าเป็นผู้มั่งคั่งคนหนึ่งในละแวกนั้น ทราบว่ามีกิจการค้าเป็นของตัวเองในเมืองจิตตะกอง และเคยไปเมืองไทยหลายครั้ง มีหุ้นหรือกิจการค้าบางอย่างในเมืองไทยด้วย ดูเหมือนจะเป็นอย่างนั้น เขาและญาติมิตรพร้อมทั้งอุบาสกของวัดอื่นๆ ช่วยกันจัดการต้อนรับ และถวายภัตตาหารด้วยความเคารพ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ในการทำบุญครั้งนี้หรือทุกครั้งที่ผ่านมา จะมีแต่ผู้ชายเท่านั้นเป็นผู้จัดแจงออกหน้าออกตา ผู้หญิงอยู่ในครัว หรือถ้าหากมิได้ทำในครัวก็ออกมานั่งดูเฉยๆ อย่างนี้เห็นทั่วไป ธรรมเนียมของแขกคงเป็นเช่นนั้น ไม่ว่าแขกอินเดีย แขกปากีสถาน แขกอาหรับ หรือแขกบังคลาเทศ คงเหมือนกันหมด และคงมีมาก่อนสมัยพุทธกาล จึงมีศัพท์บัญญัติไว้เฉพาะว่า ผู้หญิงเป็น "มาตุคาม" แปลตรงตัวว่า "แม่บ้าน" และว่า "ฆรณี" แปลว่า "แม่เรือน" ส่วนผู้ชายนั้นเรียกว่า "บุรุษ" หรือ "ปุริส" แปลว่า "ผู้ออกหน้า" ก็คือ "ผู้นำ" นั่นเอง และมิใช่เฉพาะแต่ในการทำบุญเท่านั้น แม้งานอื่นๆ ก็ดูจะมีแต่ผู้ชายทำทั้งสิ้น

เกิดเป็นผู้หญิงแขกนี่ดีจริงๆ หนอ ผิดกับในเมืองไทย เรื่องการทำบุญสุนทร์ทานหรือเรื่องเลี้ยงพระเลี้ยงเจ้านี่ ผู้หญิงไทยดูเหมือนจะคล่องกว่าผู้ชาย และเป็นเจ้าการดีกว่าผู้ชายอีกด้วย

ฉันเพลเสร็จแล้วก็แยกย้ายกันหาที่พักผ่อน สมเด็จพระมหาสังฆนายก ท่านเจ้าคุณใหญ่ ท่านสุมิตรเถระ และเราพักอยู่ที่บ้านอุบาสกนั่นแหละ โดยใช้ห้องที่เลี้ยงเป็นห้องพักในตัว เจ้าของบ้านหาผ้ามาปูเป็นที่จำวัดให้ แถมปิดประตูให้ด้วย เรียกว่าอนุญาตเต็มที่

นอนคุยกับเจ้าคุณใหญ่ไปพลางๆ เพราะนอนไม่ค่อยหลับ ตอนหนึ่งได้เอ่ยขึ้นถึงเรื่องการกินแล้วนอนของมนุษย์ โดยมีคำพูดเล่นๆ ว่า

กินแล้วเดิน เพลิดเพลินอุรา
กินแล้วนอน พักผ่อนกายา
กินแล้วนั่ง ปวดหลังตายห่า...

ท่านเจ้าคุณใหญ่บอกว่า มันหายไปอิริยาบถหนึ่งคือยืน จึงช่วยกันคิดเพื่อให้ครบสูตร สุดท้ายก็ได้สูตรใหม่ว่า

กินแล้วยืน มันฝืนอุรา
กินแล้วเดิน เพลิดเพลินอุรา
กินแล้วนอน พักผ่อนกายา
กินแล้วนั่ง ปวดหลังตายห่า...

เพราะฉะนั้นเพื่อให้ถูกสูตรนี้ จึงต้องนอนเอาแรงกันหน่อย เป็นการพักผ่อนกายาอย่างว่า

นอนไม่ค่อยหลับ เพราะอากาศอบอ้าวมาก เคลิ้มๆ ไปครึ่งตื่น และปลุกทุกท่านให้เตรียมตัว เพราะใกล้เวลาทำพิธีแล้ว จึงต้องลุกกันหมด ขออโหสิเถิดพระเดชพระคุณทั้งหลาย

กว่าจะครบองค์สงฆ์และเรียบร้อยก็เกือบ ๑๖.๐๐ น. แดดร่มลมอ่อนแล้วก็ยุรยาตรออกจากวัดไปที่มณฑลพิธี มีประชาชนมานั่งรออยู่แล้วอย่างหนาแน่น ประมาณ ๓๐๐-๔๐๐ คน พิธีการต้อนรับก็เหมือน ๆ กับที่ทำในที่อื่น คือมีพิธีมอบช่อดอกไม้แก่พระที่มาจากเมืองไทยและสมเด็จฯ พร้อมท่านปิยานันทะด้วย และมอบอภินันทนาบัตรแสดงความยินดีแด่ท่านเจ้าคุณใหญ่และพระครูทั้ง ๕ รูป ส่วนของเราไม่มี เพราะไม่ได้รับอะไรอันเป็นเหตุให้เขายินดีด้วย เลยนั่งดูพิธีเฉย ๆ นาน ๆ ก็ลุกมาเป็นตากล้องจำเป็นให้พรรคพวกบ้าง

ต่อจากมอบอภินันทนาบัตรแล้ว ก็เป็นรายการผลัดกันกล่าวคำปราศรัยเหมือนกล่าวในทุกแห่ง โดยเฉพาะท่านสุมิตรเถระกล่าวสุนทรพจน์แนะนำพระไทยที่มา และวัดปากน้ำ รวมทั้งเกียรติคุณของหลวงพ่อวัดปากน้ำด้วย ท่านใช้เวลาพูดนานเป็นชั่วโมงทีเดียว แต่ทุกคนก็ตั้งใจฟังอย่างเงียบสงบ ในตอนหนึ่งท่านพระครูพิศิษฐ์ปริยติคุณได้ถูกนิมนต์ให้กล่าวคำปราศรัยแก่ชาวบ้าน เพราะว่าตำแหน่ง "**พระครูปัญญาศรีปริยัติธร**" ที่ท่านพระครูพิศิษฐ์ ฯ ได้รับนั้น เป็นตำแหน่งเลขานุการของเจ้าคณะอำเภอแห่งนี้ เรียกว่าเป็นตำแหน่งประจำของที่นี่ว่างนั้นเอง ท่านพระครูพิศิษฐ์ ฯ กล่าวปราศรัยเล็กน้อย สรุปรายการด้วยสมเด็จฯ กล่าวสัมโมทนียกถา จบรายการด้วยเวลา ๑๙.๓๐ น. เศษ มืดพอดี

นี่ยังเหลืออีกรายการหนึ่ง คือไป **วัดสุคตวิหาร** ซึ่งอยู่อีกไกลที่ต้องไปเพราะวัดนี้เป็นวัดประจำอำเภอที่ตำแหน่ง "**พระครูอภินวกรรมนิปุนโกศล**" ของท่านพระครูอุปถัมภ์ธรรมกิจเป็นเลขานุการอยู่ ดังนั้นท่านพระครูอุปถัมภ์จึงต้องไปถวายสักการะเจ้าอาวาส และรับสักการะจากชาวพุทธในถิ่นนี้

กว่าจะเดินทางมาถึงวัดนี้ได้ก็เกือบ ๓ ทุ่ม เป็นวัดอยู่บริเวณหน้ามหาวิทยาลัยจิตตะกอง รถยนต์เข้าไม่ถึงวัด ต้องเดินตามทางเล็ก ๆ

ผ่านทุ่งนาเข้าหมู่บ้านแล้วไปวัดซึ่งอยู่กลางหมู่บ้าน ระยะทางกิโลเมตรเศษ ๆ อากาศมืดมาก มองไม่ค่อยเห็นหมู่บ้าน ต้องอาศัยตะเกียงเจ้าพายุและไฟฉายนำทาง

ที่วัดนี้มีรายการประทับใจอยู่อย่างคือ ตลอดระยะทางตั้งแต่เข้าหมู่บ้านจนถึงวัด จะมีชาวบ้านเป็นกลุ่ม ๆ เรียงราย ๒ ฟากทางคดไปคดมานั้น หน้าบ้านใครหน้าบ้านมัน มายืนต้อนรับ ส่วนมากเป็นผู้หญิงทั้งสาวและแก่ ในมือถือจานใส่ดอกไม้แทนพาน แถมจุดธูปหรือเทียนไว้บนจานอีกที มองดูเป็นแสงวิ๊อบ ๆ แวม ๆ ตลอดระยะทาง สวยงามมาก พอพระท่านผ่านไปต่างก็ยกพานขึ้นจบพลางส่งเสียงสาธุการว่า "สาธุ ๆ" ตลอด เพราะทางแถวยาวมาก ด้วยเดินแถวเดียว เสียงสาธุ ๆ จึงประสานกันฟังไพเราะและทำให้เกิดอารมณ์ซาบซึ้งขึ้นอย่างประหลาด คล้าย ๆ ร้องรับกันเป็นระยะ ๆ ฉะนั้น

วัดนี้ มีสถานที่กว้างใหญ่ขนาดไหนไม่มีโอกาสได้เดินดู แต่สถานที่ต้อนรับไม่กว้างขวางนัก ทราบว่าในอดีตเคยเป็นวัดสมเด็จพระมหาสังฆนายกอาศัยอยู่ พระพุทธรูปประจำก็ไม่ใหญ่โตนัก แต่ลักษณะสวยงามทีเดียว เมื่อกราบพระเสร็จแล้วเข้านั่งประจำที่ พอจะเริ่มทำพิธีก็เกิดเหตุนิดหน่อย คือไฟฟ้าดับ เพราะลมพัดแรง กว่าจะติดก็กินเวลาไปหลายนาที

เริ่มทำพิธีต่าง ๆ ตามลำดับคล้าย ๆ กับที่อื่น ๆ แต่ที่นี่ต้องว่าฉบับย่อหน่อย เพราะดึกมากแล้ว เกือบ ๕ ทุ่มจึงเสร็จพิธี ต้องรีบมาขึ้นรถกลับ เพราะฝนเริ่มตกปรอย ๆ ลงมาแล้ว ขากลับที่จะมัวเดินโอ้เอ้วิหารรายไม่ได้แล้ว ประเดี๋ยวเปียกไม่รู้ตัว ต่างคนต่างจ้ำกันเต็มที่ ชาวบ้านรายทางมีร่มมีอะไรก็นำออกมาช่วยกางบังฝนให้พระ เป็นพระก็บุญอย่างนี้แหละ พวกเด็ก ๆ และผู้ชายมาส่งกันเยอะ มองหาหน้าแฉล้ม ๆ

ขึ้นมาเรียนเจ้าคุณใหญ่ขอเหรียญไปแจกเอง ท่านเจ้าคุณใหญ่ก็อนุญาตให้นำไปแจกได้ พอเราถือถุงพระลงไปเท่านั้น เด็กๆ ต่างมารุมล้อมแบมือขอทีเดียว เลยจัดการให้พระที่เป็นพี่เลี้ยงเด็ก จับเด็กเข้าแถว ๒ แถว ชายแถวหนึ่ง หญิงแถวหนึ่ง แล้วเรียงแถวเข้ามารับ และให้ท่านปิยานันทะเป็นผู้แจก เด็กชายบางคนกลัวจะไม่ได้หรือไงไม่ทราบวิ่งมาแซงคิวพวกทีเดียว ท่านมหาเถระเลยบอกให้ไปต่อท้ายแถวเป็นการลงโทษที่ทำผิดวินัยในการเข้าคิวรับของ เด็กบางคนถูกฟ้องว่าวันก่อนรับไปแล้ว ท่านมหาเถระก็คาดคั้นว่าจริงไหม เด็กก็แน่เหมือนกันยอมรับว่ารับไปแล้วจริง ท่านมหาเถระเลยถามว่า วันนี้ทำไมมารับอีกบางคนบอกว่ารับไปให้น้อง บางคนบอกว่ารับไปให้พี่ คงเป็นพี่สาวแน่นอน จึงไม่กล้ามารับด้วยตัวเอง ในขณะที่กำลังแจกอยู่นั้น ไม่รู้ว่าเด็กๆ มาจากไหนอีก วิ่งกระหืดกระหอบมาเข้าแถวรับกะเขา สงสัยคนที่ได้ไปก่อนไปสื่อข่าวพรรคพวกให้มารับกัน ปรากฏว่าเช้านี้นึกว่าจะแจกสัก ๓๐ - ๔๐ เหรียญเท่านั้น เอาเข้าจริง ๑๐๐ เหรียญหมดไปชั่วไม่กี่นาที

เอาเถอะ แม้เขาจะไม่รู้ว่าหลวงพ่อวัดปากน้ำ คือใคร สำคัญอย่างไร แต่เขาก็ได้หลวงพ่อวัดปากน้ำไว้ประจำตัวแล้ว เสียดายถ้ามีสร้อยไปแจกด้วย เด็กในหมู่บ้านนั้นคงห้อยเหรียญหลวงพ่อเหลืองอร่ามไปทั่วทั้งหมู่บ้าน ของอย่างนี้เป็นสื่อนำเด็กหรือคนเข้าหาพระ เข้าหาวัดอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่ควรมองข้ามเสียทีเดียว บางคนว่าหากมัวไปแจกพระแจกเหรียญกันอยู่ เมื่อไรคนเราจะได้เห็นธรรมะที่แท้จริงสักที คนที่ว่าหรือคิดเช่นนั้นอาจลืมนึกไปนิดหนึ่งว่า พระก็ดี เหรียญก็ดีที่แจกๆ กันนั้น นอกจากเป็นเครื่องบำรุงน้ำใจให้เกิดไมตรีต่อกันแล้ว ยังเป็นเหตุดึงดูดให้คนที่ไม่เคยเข้าวัด ไม่เคยพูดคุยกับพระได้สนใจพระ สนใจ

วัดได้อีกด้วย พอเขาเข้าวัดแล้ว ก็เป็นหน้าที่ของพระของคนในวัดที่จะใช้ธรรมะดึงดูดจิตใจของเขาให้เข้าถึงธรรมอีกทีหนึ่ง เป็นความจริงพระหรือเหรียญนั้นอาจทำให้คนบรรลุธรรมเข้าถึงธรรมไม่ได้ แต่ก็สามารถดึงบุคคลให้เข้าวัด เข้าหาศาสนาได้มิใช่หรือ

๘.๐๐ น. คณะเราเดินทางออกจากวัดมุ่งหน้าไปทางทิศตะวันออก จุดหมายอยู่ที่ เมืองรังกะมะตี (RANGAMATI) ซึ่งอยู่ห่างจากเมืองจิตตะกองประมาณ ๓๐ - ๔๐ ไมล์ ใช้เวลาวิ่งรถประมาณชั่วโมงครึ่งเศษๆ ถนนหนทางดี ลาดยางตลอด ทิวทัศน์สองข้างทางงดงามมากทีเดียวเพราะผ่านภูเขาลูกแล้วลูกเล่า ผ่านหุบเขา ผ่านลำธารเล็กๆ ถนนคดไปคดมา ก็แบบทางแถวภาคเหนือหรือภาคใต้ของเมืองไทยนั่นแหละ อากาศก็เย็นสบายไม่ร้อนนัก จึงเป็นการเดินทางที่สบายอีกช่วงหนึ่ง

เมืองรังกะมะตีนี้ เป็นเมืองที่สวยงามมาก ทั้งน่าดูทั้งน่าอยู่ อากาศก็ดี เป็นเมืองภูเขาโดยแท้ เพราะบ้านเมืองอยู่บนยอดเขาเตี้ยๆ หลายสิบลูก มีถนนเชื่อมโยงถึงกันตลอด มองจากยอดเขาก่อนถึงเมืองจึงดูงามประหลาดไม่น้อย บริเวณรอบๆ เขานั้นแทนที่จะเป็นป่าหรือนาหรือที่ราบ กลับเป็นทะเลสาบย่อมๆ ล้อมรอบ ถูกตัดขาดเพียงถนนเท่านั้น ไกลออกไปเป็นทะเลสาบยาวเหยียดสุดลูกตา ถามประวัติเมืองนี้จากท่านสุมิตรเถระ ท่านบอกว่า เมืองนี้เมื่อก่อนอยู่บริเวณทะเลสาบที่ล้อมรอบเขาข้างล่างนั้นแหละ ต่อมามีการปิดแม่น้ำเพื่อทำเขื่อน น้ำเลยบ่าท่วมเมืองหมด ต้องย้ายบ้านย้ายเมืองขึ้นบนยอดเขาและไหล่เขาซึ่งก็เป็นเขาไม่สูงนัก มีร่องรอยดินพังเป็นแห่งๆ น่ากลัวอันตรายเหมือนกัน แต่การที่ย้ายเมืองขึ้นบนเขาเช่นนี้กลับทำให้เป็นเมืองมีทิวทัศน์สวยงามยิ่งขึ้น และเป็นเมืองที่เริ่มเปิดให้บุคคลภายนอกเข้ามาท่อง

ไม่เกิน ๒ ไมล์ แต่ต้องลงจากรถแล้วเดินลงไปที่แม่น้ำข้ามเรือไปอีกต่อหนึ่ง ข้ามเรือแล้วจึงเดินขึ้นบันไดอีกหลายสิบขั้น แล้วเดินขึ้นเนินอีกเกือบ ๒๐๐ เมตร จึงถึงวัด เล่นเอาได้เหงื่อไปตามๆ กัน วัดนี้ชื่อรังกะมะตีราชวนวิหาร มีท่านศาสนานันทะมหาเถระ เป็นเจ้าอาวาส มีพระเณรอยู่อาศัย ๔-๕ รูป เป็นวัดอยู่บนเนินเขา มีไม้ร่มครึ้ม เป็นวัดวิปัสสนาเหมือนวัดตามป่าในเมืองไทย เจ้าอาวาสเป็นพระสมถะดี อายุพรรษาอ่อนกว่าท่านเจ้าคุณใหญ่ เพราะมาเคารพท่านเจ้าคุณใหญ่ เมื่อไปถึง เรื่องการทำสามีจิกรรม คือการแสดงความเอื้อเฟื้อเคารพกันตามฐานะอายุพรรษานี้ ที่บังคลาเทศเขาถือมากทีเดียว จึงต้องรู้ธรรมเนียมเขา ไม่งั้นเขาอาจดูหมิ่นได้ว่าพระไทยเราไม่รู้ธรรมเนียม และเป็นธรรมเนียมสมัยพุทธกาลเสียด้วยซี

การต้อนรับขับสู้ที่นี่พอสัณฐานประมาณ เป็นแบบเงียบๆ เพราะผู้คนมีสัก ๓๐ คนเท่านั้น แต่เงียบสงบดีสมกับเป็นวัดวิปัสสนา พูดคุยกันไม่ต้องใช้เครื่องขยายเสียงช่วย ปรากฏว่าประชาชนให้ความสนใจ วัดปากน้ำและหลวงพ่อวัดปากน้ำ มาก ในตอนที่ท่านสุมิตรเถระเล่าเรื่องหลวงพ่อให้เขาฟัง เพราะผู้คนแถวนี้คุ้นกับการทำสมาธิวิปัสสนาอยู่แล้ว พอรู้ว่าหลวงพ่อเป็นนักวิปัสสนามีชื่อเสียงในเมืองไทยเขาเลยสนใจ ยิ่งท่านเจ้าคุณใหญ่แจกเหรียญหลวงพ่อด้วยแล้ว ยิ่งนำความปีติยินดีมาให้แก่พวกเขาเป็นล้นพ้น ต่างยกเหรียญหลวงพ่อจบแล้วจบอีกปากก็พร่ำสาธุๆ ไปตามแบบของเขา เห็นแล้วชื่นใจจริงๆ เท่าที่เห็นมาในที่อื่นๆ พอแจกแล้วก็ดีใจกันเหมือนกัน แต่ก็งั้นๆ แหละ เพราะไม่รู้อานุภาพของหลวงพ่อดี แต่ที่นี่มีการกล่าวถึงอานุภาพให้ฟังขนาดว่ารักษาโรคภัยไข้เจ็บได้ ยิ่งศรัทธาหนักขึ้น และเห็นความสำคัญของเหรียญหลวงพ่อวัดปากน้ำมากขึ้น

ก็พอๆ กับคนในเมืองไทยกระมัง ได้รับแจกพระแจกเหรียญมาก็ดีใจกันชั่วคราวแล้วก็เก็บไว้ นานเข้าก็ลืมไปเลย บางคนพอรับแจกได้ก็ใส่กระเป๋าเลย ไม่ดูเสียด้วยซ้ำว่าเป็นเหรียญเป็นพระอะไร ทั้งนี้ คงเป็นเพราะศรัทธาไม่เกิดก็เป็นได้

อยู่นานไม่ได้เพราะอากาศเริ่มร้อนอีกแล้ว ลมสงบเหลือเกิน ทั้งต้องไปเยี่ยมเยียนอีกแห่งหนึ่ง จึงอำลาท่านศาสนานันทะมหาเถระและญาติโยมลงจากวัดข้ามน้ำมาขึ้นรถต่อ สถานที่ๆ จะไปเยือนแห่งใหม่นี้อยู่คนละด้านกับวัดที่เพิ่งจากมา จึงต้องกลับมาในเมืองอีก แล้วผ่านเมืองย้อนกลับทางเก่า ที่จะไปเมืองจิตตะกองตอนขามา สถานที่แห่งใหม่นี้อยู่บนเนินเขาเช่นเดียวกัน แต่การเข้า-ออกไม่สะดวกนัก เพราะรถต้องวิ่งบนไหล่เขาบ้าง ซอกเขาบ้าง ถนนก็เป็นทางดินธรรมดา บางแห่งก็ชันจนน่ากลัวว่ารถจะวิ่งขึ้นไม่ไหว แต่พาหนะผู้ซื่อสัตย์ยี่ห้อพี่ยุ่นก็พาคณะเราบุกขึ้นจนถึงยอดเนินเขาจนได้

สถานที่นี้เป็นวัดเหมือนกัน แต่มีลักษณะเป็นที่พักสงฆ์มากกว่า เพราะเพิ่งมาบุกเบิกใหม่ แต่แม้จะบุกเบิกใหม่ก็ตาม ก็ยังมีสิ่งประทับใจและน่าสนใจมากทีเดียวสำหรับที่นี้ สิ่งแรกก็คือสถานที่นี้เป็นที่เลี้ยงเด็กกว่า ๓๐๐ คน ทั้งหญิงและชาย แต่ส่วนมากเป็นเด็กชาย เด็กหญิงมีสัก ๓๐ คน อายุต่ำกว่า ๑๒ ขวบทั้งนั้น มีโรงเรียนสอนหนังสือบนเนินนั้นเสร็จ ที่พักมีพร้อม สิ่งปลูกสร้าง เป็นแบบอยู่บนดินธรรมดา โดยปรับพื้นให้แน่นแล้ววางสิ่งของ โต๊ะเรียนบนพื้นนั้นเลย เข้าไปดูที่พักของเด็ก เป็นโรงทึมยาว มุงด้วยใบไม้หรือแฝกดูไม่ถนัด ข้างในมีแคร่ยาวตลอดตัวโรงทึม แบ่งเป็นสองซีก มีทางเดินข้างใน เวลานอนเรียงกันเป็นตับ หันเท้าเข้าหากัน จนอัดกันเป็นปลากระป๋องทีเดียว โรงครัว โรงเลี้ยง อยู่ถัดไปอีกด้านหนึ่ง ที่พักของพระซึ่งมีอยู่ด้วยกัน ๓-๔ รูป และสถานที่รับแขกอยู่สุดเนิน มีบริเวณสะอาดสะอ้าน

มองดูทิวทัศน์เป็นภูเขาเขียวชะอุ่มล้อมรอบ มีที่ราบทำนาได้บ้างเล็กน้อย สอบถามดูปรากฏว่า ภูเขา ที่ราบ ที่เห็นอยู่รอบ ๆ ตัวนั้น เป็นที่ของวัดทั้งหมด มีประมาณ ๑๐,๐๐๐ เอเคอร์ หรือหลายหมื่นไร่ มากมายเสียจริง ๆ ทราบว่าที่นี่ได้รับทุนจากประเทศนอร์เวย์หรือสวีเดน ประมาณ ๒ ล้าน ไม่ทราบว่าเป็นเงินสกุลอะไร ลืมถามไป เพื่อซื้อที่ และเป็นทุนในการดำเนินงาน พระผู้ดำเนินงานเป็นพระหนุ่ม อายุไม่เกิน ๓๐ ปีทั้งนั้น เก่งจริง ๆ ท่านทำเป็นแบบครอบครัวเลย คือหลังจากนอกเวลาเรียนแล้ว เด็กตัวเล็ก ๆ ก็ยังช่วยกันปัดกวาดบริเวณ ขนผลไม้ ส่วนพวกเด็กโตก็ทำงานหนักกว่านั้น ยังมีชาวบ้าน ซึ่งส่วนมากก็เป็นพ่อแม่ของเด็กบางส่วน ที่วัดเลี้ยงอยู่อาศัยในที่ของวัดด้วย โดยทำงานให้วัด คล้าย ๆ เป็นคนงานของวัดไปในตัว งานที่ทำคือทำนา ทำไร่ ตำข้าว หุงข้าว จิปาถะ ไร่ที่ทำก็เป็นพวกขนุนมากกว่าเพื่อน รองลงไปคือ มะม่วง สับปะรด ข้าวโพด ไกล ๆ อาจมีลิ้นจี่ด้วยก็ได้ แต่มองไม่เห็น ผู้อาศัยวัดเหล่านี้ร่วมกับเด็ก ๆ ช่วยกันปลูกช่วยกันดายหญ้า ช่วยกันเก็บ แบกหามเอาไปส่งทางรถใหญ่เพื่อออกสู่ตลาด ขายได้ก็นำมาให้วัด แล้วทางวัดก็แบ่งให้แก่ครอบครัวเหล่านั้น แต่จะแบ่งในรูปไหนไม่ทราบรายละเอียด ส่วนเด็ก ๆ วัด ก็ซื้อเสื้อผ้าอาหาร หนังสือเรียน ยารักษาโรค และอื่น ๆ ตามความจำเป็น เรื่องการออกเที่ยวเตร่ไปดูหนัง ดูละครนั้นคงไม่มี ถึงมีก็คงไม่มีใครไปเพราะกว่าจะขึ้นเนินลงเนินไปถึงถนนได้ ก็กินเวลาเป็นชั่วโมง คงไม่มีเด็กคนไหนอยากเที่ยวนัก เพราะไม่สะดวกด้วยประการทั้งปวง อีกทั้งเงินทองของขาดมือด้วย มีที่อยู่ที่กิน ได้เรียนหนังสือฟรี มีหลักประกันอนาคต คือที่ดินนับหมื่น ๆ ไร่ของวัด ก็นับว่าดีที่สุดแล้ว ดีกว่าเป็นเด็กอนาถาขอทานเลี้ยงชีพเป็นไหน ๆ

ในเมืองไทยเราหากพระรูปใดไปทำอย่างนั้นเข้า คงถูกด่าจมหูไปเลย หาว่าเป็นพระเกษตรกรบ้างละ เป็นพระทำไมมาแย่งอาชีพชาวบ้านบ้างละ เป็นพระมาทำไร่ไถนา เหมือนชาวบ้านผิดศีลผิดวินัยบ้างละ ในเมืองไทยพระที่มีความคิดจะสงเคราะห์ อนุเคราะห์เด็กกำพร้ายากจนแบบนี้จึงมีน้อยมาก ซึ่งความจริงพระไม่ใช่เป็นผู้ทำเอง แต่คอยควบคุมดูแลกิจการให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยเท่านั้น ซึ่งก็น่าเห็นใจพระบังคลาเทศเขา เพราะพระไม่ได้บิณฑบาตเหมือนพระเมืองไทย ต้องมีความเป็นอยู่แบบช่วยตัวเอง ท่านทำอย่างนี้นอกจากจะช่วยตัวเองแล้ว ยังช่วยประเทศชาติบ้านเมืองด้วย น่าสรรเสริญน้ำใจจริง ๆ

พอคณะเราไปถึงเท่านั้น เด็ก ๆ ยกน้ำผลไม้คั้นมาเสริฟแล้ว เป็นน้ำส้มคั้นบ้าง น้ำสับปะรดคั้นบ้าง ทราบว่าเป็นคั้นสด ๆ จากผลไม้ที่เก็บจากไร่ของวัดเอง และมีเครื่องคั้นพิเศษโดยเฉพาะ ซึ่งคงซื้อจากต่างประเทศ นี่แสดงว่าแขกเหรื่อต่างประเทศคงมาเยี่ยมเยียนกิจการบ่อย เรื่องการบริการต้อนรับ จึงเป็นไปได้ดีขนาดนี้ และกิจการของที่นี่ดำเนินการมาแล้วเพียง ๕ ปีเศษเท่านั้น ต่อไปในอนาคตจะสามารถรับเด็กกำพร้า และเด็กยากจนในท้องถิ่น มาเลี้ยงและฝึกงานเกษตรได้มากกว่านี้แน่นอน เพราะที่ดินยังไม่ได้รับการเพาะปลูกพืชไร่อีกมากเหลือเกิน

กว่าจะอำลาที่นี่ได้ก็กินเวลาไปเป็นชั่วโมง เพราะเขาพาเดินดูกิจการของเขาด้วยความภูมิใจ ท่านเจ้าคุณใหญ่เดินเสียเมื่อยเลย แต่เราก็มิได้เข้าคณะ เพราะต้องการดูเองให้ทั่วกว่านั้น จึงเดินดูเสียก่อนแล้ว การที่เขาพาดูนั้น อาจไม่ค่อยได้เห็นสิ่งที่เขาไม่ต้องการให้ดูก็ได้ เพราะเขาไม่ต้องการให้เรารู้จึงไม่พาไปดูเป็นคณะ แต่เราไปคนเดียวในขณะที่เขากำลังคุยกันในสถานที่ต้อนรับ จึงไปดูได้ทุกแห่งเท่าที่ตาและใจ

ที่บวชให้พ่อแม่ได้ชื่นใจ และอื่น ๆ ท่านสุมิตรเถระเป็นล่ามแปลให้ฟัง ทุกคนนิ่งฟังด้วยอาการอันสงบ น่าจับใจทีเดียว สามเณรทั้งคู่นี้ ท่านเจ้าคุณใหญ่ให้นามเป็นภาษามคธตามแบบปฏิบัติในเมืองไทย คือ

สามเณร ซาปู (SAPU) ชื่อว่า สุทธาลงการ

สามเณร ทาปู (TAPU) ชื่อว่า ญาณาลงการ

การบวชสามเณรในคืนนี้ จัดว่าเป็นการปฏิบัติศาสนกิจอันสำคัญของคณะที่ไป เป็นการปลูกฝังศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาให้มั่นคงขึ้นในใจของสามเณรทั้งคู่และวงศาคณาญาติ เป็นการเผยแพร่เกียรติคุณของพระพุทธศาสนาในเมืองไทยทางหนึ่ง ซึ่งโอกาสที่จะได้ชาวต่างประเทศมาบวชนั้น หาได้ไม่ง่ายนัก แม้จะเป็นเพียงแต่บวชเป็นสามเณรก็ตาม จริงอยู่ แม้เขาจะเลื่อมใสพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว แต่ก็เป็นการเลื่อมใสในแบบของเขา ซึ่งก็มีอะไร ๆ ต่างจากเมืองไทยมากอยู่เหมือนกัน การที่เขายอมรับนับถือและยอมบวชในสำนักคณะสงฆ์ไทย ในแบบสงฆ์ไทย จึงเป็นเรื่องน่าชื่นชมยินดีน้อยอยู่เมื่อไร

กว่าจะบวชกันเสร็จก็ ๒๑.๓๐ น. และกว่าจะถวายของสามเณรใหม่เสร็จก็เกือบ ๆ สี่ทุ่ม ออกจากวัดนวบัณฑิตแล้วก็แน่ววัดเราญาณเลย ขากลับวันนี้เงียบกริบหมด ไม่ครึกครื้นเหมือนคืนก่อน ๆ ก็เล่นตระเวนกันทั้งวันแถมอีกเกือบครึ่งคืน ใครจะไปทนครึกครื้นไงไหว พอถึงวัดต่างองค์ต่างก็ทำธุรกิจ แล้วก็เข้านอนกันหมด.

วันศุกร์ ที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๒๕

รีบตื่นกันแต่ตีห้าเพราะต้องรีบออกจากวัดเราญาณ เพื่อไปฉันเช้าที่บ้านพี่สาวท่านสุมิตรเถระ เนื่องในวาระฉลองสามเณรบวชใหม่ ออกไปคราวนี้ก็ออกไปกันเลย ไม่ได้ย้อนมาอีก เพราะโปรแกรมต่อไป

ต้องไปค้างอีกเมืองหนึ่ง ชื่อ เมืองโคมิลล่า (COMILLA) ซึ่งอยู่ห่างจากเมืองจิตตะกอง ประมาณ ๒๐๐ ก.ม. ฉะนั้น จึงเตรียมข้าวของเครื่องใช้บรรจุกระเป๋าและหีบห่อเรียบร้อย ขนขึ้นรถไว้เลย พวกอาหารที่เหลือก็ถวายสามเณรไว้ที่วัดเราญาณนั่นแหละ เรียกว่าไปหาเอาข้างหน้า ได้อาศัยมาหลายมื้อแล้ว แต่พวกเนยแข็งและนมทิ้งไว้ไม่ได้ ต้องนำติดไปด้วย จะได้ช่วยในตอนค่ำได้ ขนของขึ้นรถเสร็จแล้ว ก็พากันกราบพระประธานบนกุฏิ กล่าวคำอำลาพระเณรและเด็กวัดที่ได้อำนวยความสะดวกให้ขณะที่อยู่ที่นี่ ส่วนท่านปิยานันทะมหาเถระไม่ต้องลา เพราะท่านจะไปส่งคณะถึง เมืองดัคคา (DACCA) และจนกระทั่งขึ้นเครื่องบินกลับไทย

อำลากันเสร็จสรรพก็เรียงแถวกันมาขึ้นรถ เหลียวมองดูวัดแล้วใจหายเหมือนกัน ต้องจากแล้วหนอ "เราญาณ" เมื่อไรจะได้กลับมาพึ่งพาอาศัยอีก แม้จะไม่สบายเหมือนอยู่ในเมืองไทยนัก แต่ก็ถือว่าสบายที่สุดแล้วในประเทศนี้ ได้อาศัยหลับนอนตั้งหลายวัน เข้า ๆ ออก ๆ ทุกวันเหมือนเป็นวัดของตัวเอง ความรู้สึกบอกอย่างนั้น โอกาสหน้าคงได้มาอีกละน่า สามเณรของวัดเราญาณทั้งสองตามมาส่งถึงรถ โบกมือหยอย ๆ แล้วประนมมือร้องว่า "ภันเต ๆ" เป็นการแสดงความคารวะอย่างสูงของที่นี่ มองดูเธอแล้วก็ใจหายเหมือนกัน ได้อาศัยเธอทั้งสองขณะอยู่ที่นี่หลายอย่าง เธอขยันทำงาน โดยเฉพาะเก็บล้างถ้วยจานซักผ้า แถมเวลาว่างยังมาบีบนวดและโบกพัดให้ท่านเจ้าคุณใหญ่อีก ดูเหมือนว่า ท่านเจ้าคุณใหญ่จะถวายจีวรไหมให้เป็นรางวัลก่อนกลับ

ไปถึงบ้านเจ้าภาพเวลา ๖ โมงกว่า ๆ ทุกอย่างพร้อมแล้วเข้าวงฉันได้เลย ที่พร้อมอย่างนี้เพราะท่านสุมิตรเถระมากำกับการแสดงเอง

ท่านรู้ธรรมเนียมดี จึงบอกให้จัดให้ทำไว้ให้เรียบร้อยก่อนที่พระจะมาถึง และก็เรียบร้อยดีจริง ๆ เจ้าภาพ คือพี่สาว พี่เขย และญาติ ๆ ของท่านสุมิตรเถระ มาช่วยกันประเคนด้วยความปลื้มปีติอย่างสูง นาน ๆ จึงจะมีโอกาสเลี้ยงพระมาก ๆ อย่างนี้ที เพราะในถิ่นนั้นหาพระมาทำบุญไม่ง่ายนัก

อาหารมื้อนี้จัดแบบอาหารท้องที่ผสมกับอาหารแบบไทยกลาย ๆ เป็นการผสมกัน คือมีเปรี้ยว มีเผ็ด มีเค็ม เลยถูกปากทุกองค์ ทั้งจัดอย่างดี สะอาด เลยฉันได้มาก และเป็นธรรมเนียมอีกว่าเมื่อเจออาหารถูกปากในมื้อเช้า จำเป็นต้องฉันให้อิ่มเผื่อกลางวันด้วย เพราะไม่แน่ว่ามื้อกลางวันจะอดจะอิ่มอย่างไร นอกจากนั้น การขบฉันในวันนี้เป็นแบบกันเอง มีอะไรก็เรียกขานให้เจ้าภาพหาให้ ทำให้เกิดบรรยากาศเหมือนอยู่ในเมืองไทย ซึ่งเจ้าภาพก็ชอบใจไป เพราะเห็นว่าพระไทยให้ความสนิทสนมกับครอบครัวเขา ทำให้ผู้เลี้ยงสบายใจไปด้วย นี่แหละท่านจึงว่า

"วิสฺสาสา ปรมา ญาตี – ความคุ้นเคยจัดว่าเป็นญาติสนิท"

ฉันอิ่มแล้วก็ให้พรแบบไทย ๆ มีการประพรมน้ำพระพุทธมนต์นิดหน่อย แถมพกด้วยแจกเหรียญหลวงพ่อไว้เป็นที่ระลึกคนละเหรียญ นำความปลื้มปีติมาให้แก่เจ้าภาพเป็นอย่างยิ่ง เสร็จแล้วก็อำลาญาติโยมทั้งหลายไปเยี่ยมเยียนวัดอื่น ๆ ตามโปรแกรมต่อไป

วัดแรกที่ไป คือ วัดของสมเด็จพระมหาสังฆนายกะ ชื่อวัดสันติธรรม ตั้งอยู่ระหว่างเส้นทางไปวัดสันติธรรมารามซึ่งไปทำพิธีรับการต้อนรับเมื่อ ๒–๓ วันมานี้ วัดของสมเด็จ ฯ นี้เป็นวัดเล็ก ๆ มีเนื้อที่สัก ๑ ไร่เห็นจะได้ มีวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปหลังหนึ่งและเป็นที่อยู่ของสมเด็จ ฯ ด้วย ไปถึงเกือบเพลแล้ว เลยต้องฉันเพลที่นี่ การต้อนรับขับสู้อยู่ในเกณฑ์ดีมาก เพราะเป็นวัดพระมหาเถระผู้ใหญ่

และท่านเคยไปเมืองไทย และเคยพักที่วัดปากน้ำหลายครั้ง จึงพยายามจัดการต้อนรับเต็มที่ มีอาสนะปูให้นั่งทุกรูป แต่บรรยากาศทั่ว ๆ ไปก็งั้นแหละ เพราะสถานที่ไม่กว้างขวางนั่นเอง แถมไฟฟ้าดับเสียอีก เลยต้องอาศัยพัดโบกด้วยมือ พอทนไปได้คราวหนึ่ง

ถึงเวลาฉันเพล ต่างแยกกันฉันเพราะสถานที่ไม่พอ พระบังคลาเทศที่มาต้อนรับและอำนวยความสะดวก ซึ่งมาจากวัดต่าง ๆ หลายรูปฉันต่างหาก โดยฉันกับพื้นว่ากันตามถนัด ส่วนพระไทยเขาจัดไว้บนโต๊ะอาหารยาว ตั้งอาหารเป็น ๒ วงด้วยกัน นั่งฉันกันตามถนัด มีช้อนมีส้อม มีแก้วน้ำจานรองอย่างดี น้ำสะอาด แถมมีน้ำแข็งเป็นก้อน ๆ บริการด้วย และเขาเตรียมน้ำมะพร้าวไว้ถวายเป็นพิเศษอีกอย่าง เลยฉันอาหารกันได้เต็มอิ่มหน่อย เรื่องน้ำมะพร้าวนี้ช่วยได้มากทีเดียว ตั้งแต่อยู่วัดเราญาณแล้ว ฉันอาหารทุกมื้อจะต้องเรียกหาน้ำมะพร้าวทุกครั้ง เพราะน้ำบาดาลต้มใส่ชาก็ยังกลิ่นพิลึก ๆ อยู่ ถ้าได้น้ำมะพร้าวอ่อนค่อยยังชั่ว จนกระทั่งจำชื่อน้ำมะพร้าวอ่อนกันได้ทุกองค์ว่า "ดั๊บ" พอเอ่ยเรียกว่า "ดั๊บ" สามเณรเทวานันทะ เป็นวิ่งไปจัดการให้ทุกที มาพบที่วัดของสมเด็จพระมหาสังฆนายกะอีก ก็เลยสบายไปอีกมื้อ

ที่วัดนี้ไม่มีอะไรจะต้องชมมาก เพราะไม่ค่อยมีอะไรให้ดูเป็นพิเศษ ผู้คนที่มาต้อนรับก็ไม่กี่คน พระเณรนั้นมากหน่อย จึงไม่มีพิธีแสดงมุทิตาจิต หรือถวายสักการะอะไรกันอีก เพราะไปทำที่สมาคม ฯ ในเมืองจิตตะกองตอนรับตราตั้งแล้ว วันนี้จึงเพียงมาเยือนกันเฉย ๆ และเท่ากับว่ามาอำลาสมเด็จ ฯ ด้วย

ออกจากวัดสันติธรรมแล้ว ไปเยี่ยมเยียน **วัดโกธรรมวิหาร** ซึ่งอยู่ห่างจากวัดสันติธรรมสัก ๒๐๐ เมตรเท่านั้นกระมัง ถ้าทางลัดคงเพียง

๑๐๐ เมตรเท่านั้นเอง เป็นวัดหมู่บ้านเดียวกัน และเป็นวัดเล็ก ๆ เช่นเดียวกัน เจ้าอาวาสชื่อ สันตปทะมหาเถระ คือรูปที่ไปรับที่สนามบินจิตตะกองวันเดินทางไปถึง ท่านรูปนี้เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ เคยเป็นเลขานุการของสมเด็จพระมหาสังฆนายกะ รูปร่างเล็ก ๆ แต่อ่อนน้อมดี วันที่รับตราตั้งเราให้ปากกาลูกลื่นปากเกอร์ (PAKER) เป็นที่ระลึกด้ามหนึ่ง ในฐานะที่ไปรับและให้ความสะดวกวันมาถึงเป็นการผูกไมตรี ปรากฏว่านับแต่วันนั้นมา เมื่อพบกันอีกคราวจะต้องรีบมาจับมือถือแขนอย่างสนิทสนมทุกครั้งด้วยมีไมตรีตอบ ตอนก่อนเพลก็ทำอย่างนั้นอีก แล้วชวนว่าวันนี้ต้องไปวัดของท่านให้ได้ ห้ามปฏิเสธนะ เราเลยเรียนถวายว่า วันนี้ขอให้มหาเถระไปชวนหัวหน้าคณะ คือท่านเจ้าคุณใหญ่ดู ท่านก็ไปชวน ท่านเจ้าคุณใหญ่ก็ไม่ปฏิเสธ เลยได้มาเยี่ยมวัดของท่าน พอเข้ามาในวัดแล้ว จึงเห็นสิ่งต่าง ๆ ที่ท่านเตรียมต้อนรับขับสู้ เริ่มตั้งแต่ประตูทางเข้า ท่านจัดซุ้มง่าย ๆ เขียนข้อความท่านองว่า "ยินดีต้อนรับ" อะไรท่านองนั้น ในวัดก็ตัดกระดาษสายรุ้งระโยงระยางไปหมด ห้องต้อนรับแม้จะเล็กและแคบ ก็จัดโต๊ะเก้าอี้ไว้พร้อม ปูผ้าเสียดิบดี เตรียมของที่ระลึกไว้ถวายทุกรูปด้วย โอ ! นี่ถ้าท่านเจ้าคุณใหญ่ปฏิเสธว่า เอาไว้มาคราวหลังค่อยไปเยี่ยมก็ได้ ท่านสันตปทะคงลมจับแน่ ตอนแรกก็นึกว่าจะให้ไปดูวัดแบบธรรมดา ๆ ที่ไหนได้เตรียมรับเต็มที่ (ตามกำลัง) เหมือนกัน

เมื่อคณะไปถึง รู้สึกว่าท่านสันตปทะตื่นเต้นมาก จัดโน่นทำนี่เองทีเดียว พอให้คณะพักผ่อนนิดหนึ่งแล้ว ท่านสันตปทะแอบมาจูงมือเราไปที่ห้องของท่าน ท่านชี้ให้ดูที่อยู่ของท่าน พลางพูดอย่างน่าสงสารว่า วัดของท่านจน ท่านก็จน ห้องเล็กนิดเดียว ข้าวของก็ไม่มาก การต้อนรับก็คงไม่ดี ก็เลยได้แต่ปลอบใจและให้กำลังใจท่าน สุดท้ายท่านนำร่มพม่าออกมาคันหนึ่งมอบให้เรา บอกว่าถวายเป็นพิเศษองค์เดียว

ก็เลยถึงบางอ้อว่า เพราะมีพิเศษอย่างนี้เชียว จึงต้องจูงมือมาถวายถึงในห้อง ร่มคันนี้จำต้องนำกลับเมืองไทยเสียแล้วซี

ก่อนกลับท่านนำคณะออกมาบริเวณวัดซึ่งไม่กว้างนัก เพราะวัดนี้เป็นวัดเล็ก ๆ มีเนื้อที่คงไม่ถึงไร่ แต่มีพระพุทธรูปปางไสยาสน์อยู่องค์หนึ่ง ยาวหลายเมตรเหมือนกัน มีกุฏิเป็นรูปตัว L อยู่หลังเดียว กำลังสร้างอีกหลังหนึ่ง แต่ท่านเลี้ยงเด็กผู้หญิงผู้ชายไว้ ๓๐ คนเห็นจะได้ โตเป็นหนุ่มเป็นสาวแล้วก็มี น่าเห็นใจจริง ๆ พระในเมืองนี้ต้องทำตัวเป็นนักสังคมสงเคราะห์ด้วย ลำพังตัวพระเองก็ลำบากอยู่แล้ว ยังต้องมาเลี้ยงลูกชาวบ้านอีกหลายสิบก็แย่เหมือนกัน อาศัยว่าการเป็นอยู่ของเขานั้นง่ายเหลือเกิน ทั้งกินก็ง่าย ไม่มากด้วยชนิดและปริมาณ ทั้งใช้ก็ไม่เปลือง จึงอยู่กันได้ไม่ถึงกับลำบากเต็มทนนัก พอทนกันได้ เห็นวัดอื่น ๆ เขาเลี้ยงเด็กเป็นร้อยหลายร้อยมาแล้ว ก็ยังไม่สงสารเท่าที่นี่ เพราะที่อื่นมีทุนมีที่เป็นหลักประกัน แต่ที่นี่คงหาทุนมาอุดหนุนยาก เพราะจำนวนไม่มากประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งเจ้าอาวาสคงไม่ถนัดในการติดต่อกับต่างประเทศเท่าไร วัดจึงต้องอยู่ในสภาพน่าสงสารอยู่ แต่เพราะความที่เจ้าอาวาสเป็นคนมีเมตตาจึงทนทำไป ไม่ทอดทิ้งลูกเด็กเล็กแดงตาดำ ๆ

นี่แหละคือน้ำใจอันประเสริฐของพระสงฆ์ในศาสนาพุทธ ผู้ถอดแบบมาจากพระพุทธองค์ทุกกระเบียดนิ้ว ถึงจะยากลำบากอย่างไรก็ไม่ทอดทิ้งชาวโลกผู้ตกอยู่ในห้วงทุกข์เพราะความหิวกระหายและความยากไร้ในทุกทาง อยากเห็นเมืองไทยมีพระสงฆ์เช่นนี้มาก ๆ เหลือเกินนะท่านนะ

๑๓.๐๐ น. ตรง คณะเราทั้งหมดออกจากวัดโกธรรมวิหาร จุดหมายปลายทางของวันนี้ก็คือ เมืองโคมิลล่า (COMILLA) ซึ่งมีฐานะเป็นจังหวัด ๆ หนึ่ง อยู่ห่างจากเมืองจิตตะกองไปทางเหนือ ระยะทาง

ประมาณ ๒๐๐ กิโลเมตร อยู่กึ่งกลางระหว่างเมืองจิตตะกองกับดัคคา อันเป็นเมืองหลวง รถต้องวิ่งเข้าเมืองจิตตะกองเสียก่อน กว่าจะทะลุเมืองออกมาได้ก็เวลา ๑๔.๐๐ น. เศษ

ลาแล้ว จิตตะกองที่รัก... โอกาสหน้าพบกันใหม่ แต่มิใช่เดือนพฤษภาคมนะ เพราะเดือนนี้เธอร้อน (แรง) เหลือเกิน เล่นเอาพวกฉันย่ำแย่ คันกันคะเยอไปตาม ๆ กัน ฤดูไหนหนอเธอจึงจะน่าดูและน่าอยู่ บางทีฉันอาจจะมาอีกในฤดูนั้น

รถวิ่งห่างเมืองออกมาทุกที ๆ ถนนหนทางดี ราดยางเรียบร้อย กว้างขวางกว่าทุกถนนที่เคยผ่านมา มาทราบภายหลังว่าเป็นถนนสายเอเซียที่สร้างมาบรรจบที่ประเทศพม่า แต่พม่ามิได้สร้างต่อมาบรรจบกับไทยซึ่งสร้างไปรออยู่แล้วที่อำเภอแม่สอดจังหวัดตาก และอำเภอแม่สายจังหวัดเชียงราย หากว่าพม่าใจกว้างและมีเงินพอ สร้างถนนสายเอเซียภายในประเทศมาบรรจบกับสายเอเซียทั้งสองด้าน คนไทยก็จะสามารถเดินทางไปอินเดียเพื่อนมัสการสังเวชนียสถานโดยรถยนต์ได้อย่างสะดวกสบาย ทุ่นค่าใช้จ่ายได้เหยียบ ๆ หมื่นทีเดียว และคงทุ่นเวลาด้วย เพราะเรานำรถไปได้เองไม่ต้องเช่ารถแขกอินเดียให้ปวดหัว

ตลอดระยะทางนั้น มีหมู่บ้านเป็นแห่ง ๆ ใหญ่บ้าง เล็กบ้าง หมู่บ้านใหญ่ส่วนมากมีตลาดนัด โดยเฉพาะตลาดนัดตอนเย็น ผู้คนเป็นหมื่น ๆ มาชุมนุมกันซื้อขายของกัน วางขายกันกลางถนนประเภทร้านแบกะดินที่สนามหลวง (สมัยก่อน) หรือแถวพาหุรัด แถวปากคลองตลาดเมืองไทยนั่นเทียว ผู้คนเต็มถนนปนกะสามล้อให้วุ่นวายไป รถยนต์ผ่านต้องใช้แตรไล่แตกเป็นช่องจึงผ่านได้ แต่ก็เป็นภาพที่หาดูได้ยากในเมืองไทย และเท่าที่สังเกตมานอกจากตลาดนัดใหญ่ ๆ หรือเล็ก ๆ แล้ว ยังตลาดแบบธรรมดา ๆ อีก ตลาดธรรมดาคือตลาดตามหมู่บ้านที่ค้าขายกัน

ตามปกติ แต่ตลาดธรรมดาของที่นี่เป็นตลาดมืดจริง ๆ คือตอนกลางวันเขาขายกันนิด ๆ หน่อย ๆ คนซื้อก็ไม่มาก บางแห่งปิดร้านเลย แต่พอมืดเท่านั้นแหละ พ่อค้าแม่ค้า ผู้คนซื้อขายไม่รู้มาจากไหนเต็มไปหมด กลายเป็นตลาดค้าขายกลางคืนไป ที่ใดไม่มีไฟฟ้าก็ใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าซดวงเล็ก ๆ วางไว้หน้าร้าน (แบกะดิน) ที่ใดมีไฟฟ้าก็ต่อไฟดวง ๆ ใช้ร้านละดวง มองดูเป็นระโยงระยางไปหมด และสังเกตดูเป็นอย่างนี้ทุกแห่งทุกจุด ถามท่านสุมิตรเถระดูท่านก็ว่าเป็นประเพณีอย่างนี้ เพราะผู้ขายใช้เวลาตอนกลางวันไปเก็บผักเก็บผลไม้เตรียมไว้ขายตอนกลางคืน ผู้ซื้อก็ใช้เวลากลางคืนหลังจากทำงานหาเงินมาแล้ว ไปเที่ยวซื้อของกินของใช้กันที่ตลาด บางคนอาจจะไปพบปะเพื่อนฝูงกันด้วย แต่ที่จะไปเที่ยวสนุก ๆ ดูหนังดูมหรสพอื่น ๆ หรือไปแอ่วสาวแบบเมืองไทยนั้นอย่าหวังเลยว่าจะมีให้ทัศนา

เพราะนอกจากในเมืองแล้ว โรงภาพยนตร์จะไม่มีเลย เขาคงถือว่าเป็นของฟุ่มเฟือย หรือไม่มีนายทุนคนใดลงทุนสร้างเพราะกลัวขาดทุน เพราะหาคนเข้าดูไม่ได้ ก็ขนาดข้าวยังไม่มีจะกรอกหม้อ ใครเล่าจะมาใช้เงินซึ่งหายากนักหนาในประเทศนั้น เพียงเพื่อดูหนัง เพียง ๒ – ๓ ชั่วโมง ต่อการทำงานตั้งครึ่งวันหรือทั้งวัน

ส่วนการแอ่วสาวนั้น เลิกพูดได้เลย เพราะไม่มีสาว ๆ ออกมาเดินให้แอ่วเป็นเด็ดขาดในตอนกลางคืนเช่นนี้ ตลาดของเขาจืดชืดจริง ๆ พ่อคุณแม่คุณเอ๋ย คนขายเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์เป็นผู้ชาย มีผู้หญิงบ้างก็เป็นเด็กและเป็นคนแก่ คนซื้อก็เป็นผู้ชายทุกวัย รวมความว่าเป็นตลาดผู้ชายก็แล้วกัน จะหาเขียว ๆ แดง ๆ ดูให้ชื่นมื่นหัวใจหนุ่มน้อยหนุ่มใหญ่ เพื่อเก็บเอาไปนอนฝันแบบตลาดในเมืองไทยหรือแบบญี่ปุ่น อเมริกา ยุโรป นั้นหมดสิทธิ์แม้กระทั่งหวังทีเดียว ในกรณีเช่นนี้ผู้หญิงสาว ๆ จะไม่ออกมาเด็ดขาด อย่าว่าแต่กลางคืนเลย กลางวันแสก ๆ นี่

แหละ หากจำเป็นจะต้องไปธุระจริงๆ แต่งตัวเสร็จแล้ว จะต้องมีคนไปตามสามล้อถีบมารับถึงกระไดบ้านแม่ทีเดียว หรือหากอยู่ไกลถนนออกจากบ้านมาถนนใหญ่ก็เดินมาได้ แต่พอถึงถนนใหญ่จะต้องแอบๆ อยู่ในที่ห่างผู้คน แล้วให้คนไปตามสามล้อมารับ พอขึ้นสามล้อแล้วก็ปิดผ้าหน้าที่สามล้อเลย ผู้คนทั้งหลายหมดสิทธิ์ที่จะดู ผู้มีโชคก็เห็นจะมีเพียงรายเดียวคือสารถีสามล้อนั่นเอง ช่างหวงตัว และหวงลูกสาวเสียจริงๆ ลืมถามท่านสุมิตรไปว่า ก็แล้วพวกหนุ่มๆ สาวๆ เขาพบปะหรือพูดคุยกันได้อย่างไรจึงตกลงแต่งงานกันได้ ดูๆ แทบจะไม่มีทางเลย หรือจะเป็นแบบคลุมถุงชนเหมือนเมืองไทยสมัยรุ่นคุณปู่ก็ไม่รู้

เรื่องหวงลูกสาวนี้ ทำให้นึกถึงเรื่องครั้งพุทธกาลได้เรื่องหนึ่งในหลายๆ เรื่อง แต่เป็นทำนองคล้ายๆ กัน คือพ่อแม่หวงลูกสาวมาก ถึงขนาดให้อยู่แต่บนตึกชั้นที่เจ็ด มียามเฝ้าประตูขึ้นลงตลอดเวลา มีคนรับใช้คอยส่งอาหารเท่านั้น แต่ความต้องการตามธรรมชาติมีอยู่ประจำหญิงสาวทุกคน พ่อแม่ระวังแต่คนนอก ไม่นึกถึงคนในโดยเฉพาะคนรับใช้ซึ่งก็เป็นผู้ชายเหมือนกัน เลยต้องเสียใจเพราะความประมาทไม่รอบคอบของตน ลูกสาวกับคนรับใช้เกิดได้เสียกันขึ้น ทั้งคู่กลัวพ่อแม่จะเอาเรื่องจึงได้ชวนกันเล็ดลอดหนีไปอยู่บ้านนอก ปลอมตัวเป็นคนยากไร้จนคนจำไม่ได้ ทำมาหากินไปตามยถากรรม ต้องทนกัดก้อนเกลือกินเพราะถือความรักความพอใจเป็นอมตะ สุดจะฝืนละ ต่อมาภรรยามีครรภ์ก็รบเร้าให้สามีพาไปคลอดที่บ้านพ่อแม่ในเมือง ท่านจะตัดหัวขั้วแห้งอย่างไรก็ยอมแล้ว สามีก็ยอมทนไปด้วยความจำใจ แต่ไปยังไม่ทันถึงบ้านพ่อแม่ เกิดคลอดลูกเป็นผู้ชายเสียกลางทาง เลยชวนกันกลับ ต่อมาเกิดมีครรภ์ใกล้คลอดอีก ก็พากันไปในทำนองเดียวกัน ถึงกลางทางท้องเกิดปั่นป่วนขึ้นมาจะคลอดอีกแล้ว นี่ก็ใกล้ค่ำแล้ว ฟ้าฝนก็มืดครึ้มจะตกอยู่แล้ว พายุก็แรงเหลือเกิน กรรมเวรจริงๆ... สามีมัว

ไปหาไม้หาใบมาทำซุ้มให้เมียคลอดกันลมกันฝนด้วย ฝนเริ่มตกแล้ว ลูกคนโตก็ร้องไห้จ้า สามีก็ยังไม่มา ลมก็กรรโชกหนัก ท้องยิ่งปวดหนักขึ้นดิ้นทุรนทุรายกลางสายฝน ในที่สุดก็คลอดบุตรออกมาเป็นชาย จัดการทุกอย่างเองเสร็จ เอาลูกทั้งสองนอนบนพื้นดินที่มีเพียงใบไม้รองรับก้มลงเอาอกแนบลูกทั้งสองไว้ ปกป้องลูกมิให้โดนลมโดนฝนมากเกินไป หนาวสะท้านทั้งร่าง แต่ก็ต้องทนเพื่อลูก พอฟ้าสางฝนก็หยุด ท้องฟ้าโปร่งใสเหมือนเมื่อคืนไม่มีอะไรเกิดขึ้น เธออุ้มลูกสองคนเดินตามหาสามี **อนิจจา !** ไปพบสามีนอนตายบนจอมปลวกแห่งหนึ่ง เขาถูกงูกัดเมื่อคืนขณะที่มือควานหากิ่งไม้มาทำซุ้มให้ภรรยา ความทุกข์เพราะสามีตายเพิ่มขึ้น ทุกข์เมื่อคืนนั้นหายไปแล้ว เพราะเป็นเพียงทุกข์ทางกาย แต่นี่ทุกข์ทางใจยากที่จะหายได้ง่ายๆ ไม่มีเวลาเผาจี่สามีแล้ว ปล่อยทิ้งไว้อย่างนั้น อุ้มลูกคนเล็ก จูงลูกคนโต มุ่งหน้าไปหาพ่อแม่ ผู้เป็นพระพรหมของลูก ไม่มีที่พึ่งแห่งไหนจะให้ความอบอุ่นและสุขสบายเหมือนกับท่านทั้งสองอีกแล้ว

กลางทางมีแม่น้ำอจิรวดีขวางหน้าอยู่ น้ำหรือก็เชี่ยวกราก เพราะเมื่อฝนตกมากน้ำเหนือหลากลงมา จะพาลูกสองคนไปพร้อมกันก็ไม่ได้ จึงบอกลูกคนโตให้รออยู่ฝั่งนี้ก่อนเดี๋ยวแม่มารับ ลูกคนโตพยักหน้าพอรู้เรื่อง อุ้มลูกคนเล็กชูไว้เหนือหัว พยายามกระเสือกกระสนลอยคอจนข้ามฝั่งได้ วางลูกคนเล็กไว้ ลอยคอกลับมารับถึงกลางแม่น้ำพอดีมีเหยี่ยวตัวหนึ่งเห็นเด็กนอนอยู่นึกว่าเป็นชิ้นเนื้อ จึงโฉบดิ่งลงมาใช้กรงเล็บขยุ้มลูกคนเล็กขึ้นไปต่อหน้าต่อตาแม่ นางร้องเสียงหลงพลางชูไม้ชูมือไล่เหยี่ยว ฝ่ายลูกคนโตเห็นแม่ชูไม้ชูมือหยอยๆ อยู่กลางลำน้ำนึกว่าแม่กวักมือเรียกจึงเดินลงน้ำไปหาแม่ เลยถูกกระแสน้ำพัดจมหายไปต่อหน้าต่อตาอีกคน หัวอกแม่จะสิ้นใจเสียให้ได้ หัวใจมันจะขาดรอนๆ อยู่รอมร่อ ทุกข์หนึ่งยังไม่ทันจาง ทุกข์สองมาซ้ำเติมอีกแล้ว ขึ้นจากน้ำ

ได้วิ่งไปบ้าน ท้องจะหิวอย่างไรไม่คำนึงแล้ว ขอให้ถึงบ้านเท่านั้น พอเข้าเมืองได้ก็ถามเขาว่าบ้านคนนั้นคนนี้อยู่ตรงโน้นใช่ไหม ที่ถามเพราะความจำเริ่มวิปริตแล้ว เขาตอบว่า แม่คุณ...จะถามถึงพวกเขาทำไม พวกเขาไปดีมีสุขแล้ว เมื่อคืนฝนตกลมพัดแรง ตึก ๗ ชั้นของสองคนตายายนั้นทานลมฝนไม่ไหว หักครืนลงมาทับคนในบ้านตายหมดรวมทั้งตายายทั้งคู่นั้นด้วย นี่ตอนนี้เขากำลังเผาศพกันอยู่

โธ่เอ๋ย...เวรกรรมอะไรอย่างนี้ หมดแล้ว สิ้นแล้ว สามีลูกและพ่อแม่ ความทุกข์กระหน่ำระลอกแล้วระลอกเล่าภายในคืนและวันเดียว หัวใจน้อย ๆ และบอบบางอย่างนั้นจะทนไหวหรือ อกสามศอกก็เถิดน่า โดนไม้นี้เข้าก็ไม่แน่เหมือนกัน นางไม่สามารถจะทนต่อความวิปโยคและความบีบคั้นทางใจได้อีกแล้ว วิ่งกระเซอะกระเซิงเหมือนคนบ้า ผ้าผ่อนหลุดลุ่ยเมื่อไรไม่รู้ รู้แต่เพียงว่าอยากจะหนี หนี และวิ่ง วิ่งเท่านั้น สุดท้ายวิ่งเข้าไปในวัด พบพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเข้าจึงทรงแสดงธรรมให้ระลึกถึงหลักอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา นางค่อยสงบใจได้ และขอบวชในพระพุทธศาสนา ได้บวชแล้วก็พยายามทำใจให้สงบเยือกเย็น ข่มความเศร้าโศกทั้งมวลได้ ท้ายที่สุดก็บรรลุธรรมขั้นสูงเป็นพระอรหันต์องค์หนึ่ง มีนามจารึกในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาว่า "ปฏาจาราเถรี"

ชีวิตคนเราเป็นเช่นนี้แหละ มีขึ้นมีลง แล้วแต่เวรแต่กรรม(ดี) ของแต่ละคน นางแม้จะประสบทุกข์อย่างแสนสาหัสแต่ก็ยังมีบุญบารมีได้พบพระพุทธองค์ผู้เป็นประดุจประทีปดวงใหญ่ เป็นผู้ "ชี้ทางบรรเทาทุกข์ ชี้สุขเกษมศานต์ ชี้ทางพระนฤพาน ให้พ้นโศกวิโยคภัย" ผู้ยิ่งใหญ่ของชาวโลกและเป็นนาถะของชาวโลกทั้งมวล จึงทำให้หมดสิ้นทุกข์ได้ เราท่านทั้งหลายล่ะ จะมีโอกาสพบพระพุทธองค์ทางใดได้บ้าง

พาท่านคุยนอกทางเสียเพลิน ระยะทางมันไกลต้องหาเรื่องมาคุยแก้เหงา ไม่งั้นหลับกันหมด

ตลอดระยะทางที่ผ่านมานั้น ทุกหมู่บ้านทุกตำบล จะมีสระน้ำใหญ่ประจำหมู่บ้านทุกแห่ง เป็นสระขนาดใหญ่ ๆ เนื้อที่หลายไร่ทั้งสิ้น นอกจากนั้น ยังมีสระเล็ก ๆ ประจำบ้านอีกเล่า เรื่องสระน้ำนี้ที่เขายอดเยี่ยมจริง ๆ แต่การรักษาความสะอาดยังไม่ดีนัก ในเมืองไทยเรารัฐบาลก็พยายามขุดสระประจำหมู่บ้านให้เหมือนกัน แต่ก็ยังไม่เพียงพออยู่ดี เพราะบางที่บางแห่งสระเดียวใช้ทั้งตำบลอย่างนี้ จะทั่วถึงกันได้อย่างไร

ช่วงหนึ่งรถหยุดพักเหนื่อยและหาซื้อน้ำมาดื่มกัน น้ำที่เตรียมไว้มันร้อยหรอมาก เพราะอากาศร้อนจัดเหลือเกิน กลางทางเช่นนี้พวกน้ำแข็งไม่มีขาย บังเอิญโชคดีมีไอสครีมแบบถ้วยกระดาษเล็ก ๆ บริการเลยซื้อแจกกัน ราคาถ้วยละ ๕ ตาก้า ประมาณ ๗ บาทไทย แพงน่าดูถ้าในเมืองไทยราคาคงไม่เกิน ๓ บาท แต่ก็ยังดีกว่าคอแห้งเพราะความหิวกัน

๑๗.๐๐ น. ถึงเมืองโคมิลล่า โดยสวัสดิภาพ จุดแรกที่ไปคือวัดกนกสถูปวิหาร (KANAK STUPA VIHARA) ซึ่งอยู่ในตัวเมือง รถจอดในวัดได้ วัดนี้เป็นวัดเล็ก ๆ เนื้อที่สักครึ่งไร่เท่านั้นเอง มีวิหารหลังเล็ก ๆ แต่สร้างได้สวยงามมากเหมือนกัน เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปองค์หนึ่ง ด้านหน้าพระพุทธรูปเป็นชานโล่งทำเป็นที่รับแขก มีกุฏิอยู่อีกแถบหนึ่งเป็นตึกยาว ๓ ห้อง มีพระอยู่รูปเดียว คือท่านธัมมรักขิต เมื่อไปถึงท่านเจ้าคุณใหญ่พากราบพระพุทธรูป ซึ่งเป็นพระส่งไปจากเมืองไทย จารึกไว้ที่ฐานว่า

พระสมบูรณ์ ปานดิษฐ์ วัดปากน้ำ

เป็นเจ้าภาพสร้างไว้เมื่อวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๔

ได้กราบพระแล้วก็ชื่นใจ ที่สร้าง ๆ พระกันไว้แล้วถวายวัดในต่างประเทศนั้น เป็นบุญมหาศาล และเป็นกุศลทานที่เลิศน่าอนุโมทนา เพราะทำให้ชาวพุทธในแถวถิ่นนั้น และถิ่นอื่นที่ได้เข้าไปกราบไหว้

ได้รับความชื่นใจ ได้รับความอบอุ่น เหมือนได้เข้าเฝ้าองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เท่ากับว่าได้สร้างศูนย์รวมใจไว้ให้แก่ชาวพุทธในถิ่นนั้นด้วย อย่าว่าแต่ชาวพุทธในถิ่นที่หาพระพุทธรูปกราบไหว้ยาก เช่นประเทศอินเดีย เนปาล หรือบังคลาเทศ จะดีใจชื่นใจเมื่อได้กราบไหว้พระพุทธรูปเลย ชาวพุทธในเมืองไทยซึ่งมีพระพุทธรูปให้กราบไหว้เต็มบ้านเต็มเมืองก็เถอะ พอไปต่างประเทศหรือดินแดนที่หาพระพุทธรูปยาก เมื่อพบพระพุทธรูปเข้า ก็อดที่จะกราบไหว้ด้วยความปีติดีใจเสียมิได้ ดังนั้น การสร้างพระพุทธรูปให้คนได้กราบไหว้บูชานั้น เท่ากับว่าได้สร้างสิ่งที่ถูกใจของชาวพุทธทั่วไป จึงย่อมได้อานิสงส์ คือสิ่งที่ถูกใจเสมอ และจะได้บุญกุศลทุกครั้งที่เขามากราบไหว้บูชาพระที่เราสร้างไว้

กราบพระเสร็จแล้ว ออกมานั่งคุยกับญาติโยมที่มาต้อนรับที่ชานโล่งหน้าพระพุทธรูปนั่นเอง แต่เพราะอากาศยังร้อนอบอ้าวอยู่ จึงบางองค์ได้ออกมานั่งที่สนามหน้ากุฏิ ใช้เงากุฏิบังแดด พอเย็นสบายหน่อย หยุดพักประมาณชั่วโมงเศษ ก็อำลา ท่านธัมมรักขิต และญาติโยมเพื่อไปยังที่พักค้างคืนนี้

ที่พักคืนนี้อยู่นอกเมืองออกไปประมาณ ๕-๖ กิโลเมตร มีถนนราดยางแคบ ๆ และคดเคี้ยวจนถึงที่พัก ปรากฏว่าที่พักนี้เป็นที่ร่มรื่น มีต้นไม้ปลูกไว้เป็นแบบสวนผลไม้ทีเดียว ภายในเป็นบริเวณนับร้อยไร่ มีถนนตัดผ่านไปมาเป็นระเบียบ มีรั้วรอบขอบชิด มีคนเฝ้าประตูที่เคร่งระเบียบวินัย ตรวจบัตรโชเฟอร์ทุกคนและทุกครั้งที่เข้าออก นึกสงสัยเลยถามท่านสุมิตรเถระ ท่านบอกว่าสถานที่นี้เป็นสถานที่พักสำหรับแขกสำคัญของรัฐบาล หรือข้าราชการสำคัญของประเทศ เวลามาประชุมกัน มีตึก ๓ ชั้น ๔ ชั้น เป็นที่พักอยู่หลายตึก ทำเป็นแบบโรงแรมเลย สถานที่เราพักกันคืนนี้ เป็นตึกชั้นที่สาม อันเป็นชั้นสูงของโรงแรม ไม่มีลิฟท์ เลยเดินขึ้นกันเมื่อยนิดหน่อย ภายในห้องพักเรียบร้อย มีเตียง ๒ เตียง มีมุ้งกางด้วย แสดงว่ามียุง ผ้าปูที่นอนหมอนมุ้ง ผ้าห่ม

พร้อม ดูห้องน้ำห้องส้วมก็พอไปได้ ก็ขนาดโรงแรมชั้นสองนั่นแหละ ทราบว่าท่านสุมิตรเถระได้ติดต่อทางการไว้ล่วงหน้า แสดงว่าเป็นแขกพิเศษ เขาจึงอนุญาต แต่ต้องเสียค่าบำรุงนิดหน่อยเป็นค่าน้ำ ค่าไฟ เพียงคืนละ ๗๕ ตาก้า (ประมาณ ๑๐๐ บาทกว่านิดหน่อย) ต่อห้องเท่านั้น ไม่แพงเลยจนนิดเดียว

ยกสัมภาระเข้าห้องพักได้ก็รีบเข้าห้องน้ำจัดการกับสรีระร่างกายที่เหนียวหนับมาทั้งวัน น้ำท่าสะอาด เป็นน้ำประปา มีฝักบัวโปรยปรายสายน้ำลงมาต้องร่าง เย็นชื่นใจเหมือนอยู่ในสายฝนทำให้รู้สึกปลอดโปร่งหายเหน็ดเหนื่อยเป็นปลิดทิ้ง ตั้งแต่มาประเทศนี้เพิ่งได้อาบน้ำสดชื่นที่สุดวันนี้เอง สรงน้ำสรงท่าเสร็จเรียบร้อยกันดีแล้ว ก็พากันเข้าเมืองเพื่อหาซื้อผ้าปูที่นอนกัน เมืองนี้เขามีชื่อเสียงมากในเรื่องผ้าปูที่นอน ในเมืองผู้คนขวักไขว่มากเหมือนมีงาน เลยต้องหลบ ๆ ไปถนนที่คนน้อยหน่อย เลือกดู ๒-๓ ร้าน แต่ทุกองค์ไม่ได้ซื้อ เลยถามว่าทำไมไม่ซื้อ ตอบว่า เพราะซื้อไม่ได้ ทำไมไม่ได้ เพราะไม่มีเงินตาก้า ทำไมไม่มี เพราะไม่ได้แลกไว้ ทำไมไม่แลกไว้ เพราะไม่มีเวลาไปแลก ตั้งแต่มายังไม่เคยหยุดเที่ยวเลย เพิ่งมีคืนนี้ที่ว่าง พอมีเวลาว่าง ๆ พรุ่งนี้ก็ตรงกับเสาร์-อาทิตย์เสียอีก ทำไมไม่ใช้ดอลล่าร์ซื้อ เพราะไปดีแคลร์เข้าไว้น่ะซี เอว์ ก็มีด้วยประการฉะนี้

ท่านเจ้าคุณใหญ่เห็นใจ เลยใช้เงินกองกลางซึ่งมีเงินตาก้าอยู่ แจกองค์ละผืน ๆ ราคาผืนละ ๗๕ ตาก้า ประมาณ ๑,๐๐๐ บาทไทย ถูกเงินและสวยดี แต่คงไม่ได้ใช้ เพราะที่เราซื้อมาจากอเมริกาเมื่อปีที่แล้วสวยกว่าเยอะ ตกลงเลยได้ของเท่านี้ในการไปตลาดกลางคืนวันนี้ แล้วก็กลับที่พัก นอน...

บทที่ ๗

เดินทางกลับไทย

วันเสาร์ ที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๒๕

เมื่อคืนนอนหลับเป็นตายเพราะเพลียจัด มาตื่นเอาตอนตี ๓ กว่าๆ มียุงกัด ๒ – ๓ ตัว เลยดึงมุ้งลง ทั้งๆ ที่นอนเปิดพัดลมยังมียุงกวน ที่ตื่นเพราะตกดึกอากาศเย็นลง มองไปทางท่านเจ้าคุณใหญ่ซึ่งนอนอยู่ห้องเดียวกัน เห็นนอนหลับสบายเลยไม่กล้าปลุกให้กางมุ้ง จะกางให้ก็กลัวจะตื่น คงไม่เป็นไรหรอก ให้เลือดเป็นทานแก่ยุงแค่ ๒ – ๓ ตัว คงไม่ทำให้เสียสุขภาพเท่าไร เพราะท่านมีเลือดมากกว่าเราเยอะ ตอนเช้าเรียนถามท่านว่าเมื่อคืนยุงกัดบ้างหรือเปล่า ท่านว่า ตีห้าลุกขึ้นมาปิดพัดลมจึงรู้ว่ามียุงเลยดึงมุ้งลง เราก็ได้แต่นึกว่าให้เลือดเป็นทานเรียบร้อยแล้ว

ตอนเช้าฝนตก อากาศจึงสดชื่นมาก ผสมกับเราอยู่บนที่สูง คือบนตึกชั้น ๓ เลยมองทิวทัศน์รอบๆ บริเวณซึ่งเขียวขจีได้ไกลพอควร ทำให้เกิดบรรยากาศชื่นมื่นพอดูละ ดูท่าจะให้ความร่มรื่นได้มากในยามกลางวัน เพราะไม้ที่ปลูกไว้นอกจากจะให้ผลแล้วยังให้ร่มด้วย เช่น ขนุน ละมุด หมาก มะพร้าว ฝรั่ง ฯลฯ ปลูกเต็มพื้นที่ไปหมด คงต้องใช้กำลังคนมากทีเดียว

๐๖.๓๐ น. ออกจากที่พักไปยัง วัดกนกสถูป เพื่อฉันภัตตาหารเช้า อาหารมื้อนี้ทางวัดและอุบาสกอุบาสิกาของวัดจัดถวาย เป็นอาหารกึ่งแขกกึ่งฝรั่ง คือมีขนมปังแผ่นทาเนย มีไข่ต้ม มีอาหารแขกชนิดเป็นน้ำเหลวๆ เรียกชื่อไม่ถูก คล้ายน้ำซุบนั่นแหละ ผลไม้ก็มีมะละกอ

สับปะรด กล้วยและลิ้นจี่ ตามด้วยชาร้อนๆ รสดีหนึ่งถ้วย เป็นอันจบสิ้นมื้อนี้แม้ไม่อิ่มโดยสมบูรณ์เพราะขาดข้าว แต่ก็พอเลี้ยงอัตภาพไปได้คราวหนึ่ง ฉันแล้วออกจากวัดกนกสถูป ไปเยี่ยมชมบ้านและกิจการของ ดร. เอส. บี. บารัว (DR.S.B. BARUA) ซึ่งอยู่เยื้องๆ กับวัดนั่นเอง

ภายในสถานที่อยู่ของท่าน ดร. นี้กว้างขวางมาก เนื้อที่หลายสิบไร่ มีกิจการและประวัติผลงานน่าอัศจรรย์มาก ท่านเป็นบุคคลเกียรติยศระดับชาติคล้ายๆ กับกรมพระยาดำรงราชานุภาพ หรือพระยาอนุมานราชธนในเมืองไทยนั่นแหละ เป็นด๊อกเตอร์ที่ร่ำรวยมาก แต่ไม่ยอมมีภริยา อยู่คนเดียวตลอด อุทิศทรัพย์สินและแรงงานเพื่อสังคมโดยตลอด ท่านสร้างโรงเรียน เลี้ยงเด็ก เขียนหนังสือ เขียนตำราจนกระทั่งสิ้นชีวิต และท่านสิ้นชีวิตได้ไม่นานมานี้ ศพยังฝังใหม่ๆ อยู่ในบริเวณหน้าที่อยู่ของท่านนั่นเอง ทุกอย่างมีผู้ดูแลต่อโดยมีมูลนิธิเพื่อดำเนินงานโดยเฉพาะ และข้าวของทุกอย่างถูกเก็บไว้เหมือนเดิมเหมือนท่านยังมีชีวิตอยู่ ทั้งนี้ เป็นไปตามคำสั่งของท่านว่า "เมื่อใครมาเยี่ยมจะได้รู้สึกว่า ท่านยังอยู่ ยังไม่จากไป" ผู้สนองงานก็ปฏิบัติตามโดยเคร่งครัดน่านับถือ

เขาพาไปดูห้องนอน ห้องทำงาน โต๊ะเขียนหนังสือของท่าน ซึ่งท่านได้อุทิศเวลาเขียนหนังสือสำคัญๆ ฝากไว้กว่า ๑๐๐ เล่ม พาไปดูห้องสมุดส่วนตัวซึ่งเป็นตึกใหญ่ ๒ ชั้น มีหนังสือทุกประเภท ถูกจัดไว้เป็นตู้ๆ หาง่าย เพราะจัดไว้เป็นหมวดเป็นหมู่ ตามหลักวิชาบรรณารักษ์ศาสตร์เปี๊ยบเลย มีรายการบอกรายละเอียดไว้ให้ด้วย เจ้าหน้าที่บอกว่ามีหนังสือประมาณ ๓๘,๐๐๐ เล่ม ปัจจุบันเป็นที่ค้นคว้าของนักศึกษาจากที่ต่างๆ เพราะหนังสือเก่าๆ หาดูได้ยาก ประเภทเขียนลงในสมุดข่อยเมืองไทยมีหลายร้อยมัด และลองๆ เปิดดู มีหนังสือหลายภาษา

เสียด้วยซี โดยเฉพาะหมวดศาสนามีหนังสือทุกศาสนา แม้พระไตรปิฎกก็มีทั้งมหายานและหินยาน อีกส่วนหนึ่งของตึกมีพิพิธภัณฑ์ย่อยๆ เก็บสะสมของเก่าและภาพเก่าๆ มากมาย อีกตึกหนึ่งมีห้องศาสนาโดยเฉพาะ แต่มิได้เจาะจงว่าศาสนาใด เพราะในนั้นมีทั้งพระศิวะ พระพุทธรูป แม้ศิวลึงค์ก็มีโชว์

น่านิยมน้ำใจอันประเสริฐของท่านผู้นี้เหลือเกิน บุคคลประเภทนี้หาไม่ได้ง่ายนักในโลก ประเทศใดมีสัก ๒ - ๓ คนเท่านั้น ก็ชูหน้าชูตาประเทศได้แล้ว แม้วัดกนกสถูปท่านก็ถวายที่ดินให้สร้างเป็นวัด เพราะเห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนา สาธุๆๆ จงเป็นสุขๆ ในสัมปรายภพเถิด ท่าน ด๊อกเตอร์ เอส.บี.บารัว (DR.S.B. BARUA)

ออกจากมูลนิธิของท่านด๊อกเตอร์แล้ว ไปชม พิพิธภัณฑ์ไมน่ามาตี (MAINAMATI MUSEAM) ของวัดสาลวันวิหาร (SALVAN VIHARA) อันเป็นวัดเก่าแก่ที่มีชื่อเสียง ซึ่งก็อยู่ด้านหลังของที่พักรัฐบาลนั่นเอง

บริเวณวัดสาลวันวิหารนี้กว้างขวางมาก ปัจจุบันแบ่งเป็น ๒ ตอน ตอนหนึ่งจัดเป็นอาคารพิพิธภัณฑ์แสดงวัตถุเก่าๆ และเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และแสดงการขุดค้นซากโบราณวัตถุสถานตามวัดต่างๆ ในเมืองนี้ ในพิพิธภัณฑ์นี้ไม่มีอะไรพิเศษแตกต่างจากพิพิธภัณฑ์ประเทศต่างๆ

ส่วนที่อัศจรรย์น่าทึ่งและน่าชมก็คืออีกส่วนหนึ่งของวัด อันเป็นที่ตั้งของตัวอาคารต่างๆ ของวัดนั่นเอง แม้ว่าจะเหลือเพียงซากกองอิฐหรือแผ่นอิฐที่เรียงๆ ไว้ หรือเหลือเพียงกำแพงอิฐ เนินดิน เหมือนวัดเชตวัน วัดนาลันทา (เก่า) ในประเทศอินเดียก็ตาม แต่ก็ได้ทิ้งร่องรอยของความยิ่งใหญ่ของวัดนี้และของดินแดนแถบนี้ไว้ให้อนุชนรุ่นหลังโดย

เฉพาะชาวพุทธได้มาศึกษาและค้นคว้ากัน ปัจจุบันได้รับการบูรณะเป็นบางส่วนแล้ว

ภาพเบื้องหน้าคล้ายๆ เนินดินขนาดใหญ่นั่นแหละคือวัดสาลวันสมัยอดีต มองไกลๆ คล้ายกำแพงเมือง แต่ความจริงก็คือผนังตึกกุฏิพระด้านหลังนั่นเอง โดยสร้างติดกันเป็นพืดยาวไปประมาณด้านละ ๑๔๐ เมตร เป็นรูปสี่เหลี่ยมเท่าๆ กัน จึงเท่ากับว่าวัดนี้มีกุฏิพระสงฆ์ทั้ง ๔ ด้านๆ ละ ๑๕๐ เมตร ฉะนั้นถ้าขยายออกเป็นแนวเดียวโดยนำมาต่อกันเข้าทั้ง ๔ ด้าน จะได้กุฏิที่ยาวเกือบกิโลเมตรทีเดียว ในแต่ละด้านนั้น มีกุฏิเป็นห้องๆ ด้านหนึ่ง ๒๘ - ๓๐ ห้อง นับไม่ถนัด เพราะนับด้วยสายตา มีประตูเข้าทุกกุฏิ มีถนนเดินถึงกันทั้ง ๔ ด้าน ส่วนนี้เป็นกุฏิด้านนอก ใจกลางวงล้อมของกุฏิมีเนินดินสูง มองจากข้างล่างคล้ายเป็นฐานโบสถ์หรือวิหารใหญ่ แต่พอขึ้นไปดูจึงรู้ว่าเป็นฐานกุฏิพระและมีหลายหลังเสียด้วยซี อยู่บนเนินเดียวกัน ตอนนี้แยกเป็นหลังๆ มิได้ติดกันเหมือนช่วงนอก มีกุฏิตรงกลางพิเศษกว่าเพื่อน เพราะด้านหน้ากุฏิมีบริเวณคล้ายๆ เป็นห้องโถงสำหรับรับแขก มีฐานอิฐรูปสี่เหลี่ยมขนาดคนนั่งได้วางไว้เป็นจุดๆ คล้ายๆ เป็นที่นั่งเวลามาประชุมกัน ท่านสุมิตรเถระเล่าให้ฟังว่า **กุฏินี้แหละคือกุฏิของพระพุทธเจ้า** ข้างหน้าเป็นห้องต้อนรับพระเวลาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า กุฏิล้อมรอบนั้นเป็นกุฏิพระเถระผู้ใหญ่ หลังกุฏิพระพุทธเจ้ามีหลุมลึกขนาดใหญ่อยู่หลุมหนึ่ง ทราบว่าเป็นซากกุฏิ ๗ ชั้น ซึ่งบัดนี้พังไปหมดแล้ว และระหว่างเนินดินตรงกลางกับแนวกุฏิพระที่ทำเป็นกำแพงชั้นนอกในตัวนั้น มีบริเวณสนามทั้ง ๔ ด้าน มีซากเจดีย์และสิ่งก่อสร้างอีกหลายอย่าง ท่านสุมิตรเถระบอกว่าวัดนี้ (คือในบริเวณ) มีห้องพระอาศัยอยู่ถึง ๒๐๐ ห้อง ไม่แปลกใจเลย

แม้จะเห็นแต่ซาก เห็นแต่กำแพงอิฐ ก็พอนึกวาดภาพถึงความรุ่งโรจน์และความใหญ่โตรโหฐานของวัดนี้ได้ เฉกเช่นเมื่อเราไปเที่ยวเมืองเก่าสุโขทัยหรืออยุธยาก็พอจะนึกถึงความรุ่งเรืองของอดีตเมืองหลวงไทยได้ฉะนั้น ความใหญ่โตของวัดสาลวันและการออกแบบแปลนของวัดนี้ไม่เคยเห็นที่ไหนเหมือนวัดต่างๆในอินเดีย เช่น วัดเชตวัน ก็ยังไม่น่าอัศจรรย์ในแบบแปลนเท่าวัดนี้เลย

แต่ถึงจะรุ่งเรืองใหญ่โตขนาดไหน ทุกสิ่งทุกอย่างก็แปรสภาพไปหมดแล้ว นี่คือกฎธรรมดา

ท่านสุมิตรเถระเล่าว่า ประเทศบังคลาเทศนี้ในสมัยพุทธกาลก็คือแคว้นวังสะนั่นเอง และวัดเก่าๆเช่นวัดสาลวันนี้ยังมีอีกมาก ใหญ่กว่าก็มี เล็กกว่าก็มี ขุดแต่งแล้วก็มี ยังมิได้ขุดแต่งก็มี โดยเฉพาะในตอนเหนือของประเทศ มีวัดที่มีกุฏิ ๖ ชั้นเหลือให้เห็นอยู่หลายแห่ง โอกาสหน้าจะพาไปดู ขอรับ . . . พระเดชพระคุณ

เดินชมวัดสาลวันเสียจนลืมร้อนและลืมเหนื่อย มาถึงที่พักเลยพักเสียงบเล็กหนึ่ง (ประมาณ ๑๐ นาที) หลังจากสรงน้ำสรงท่าแล้วเกือบ ๕ โมงใกล้เพลก็เตรียมตัวไปฉันเพลกันในเมือง มื้อนี้ไม่มีเจ้าภาพเลยต้องเป็นเจ้าภาพกันเอง โดยไปฉันอาหารจีนในร้านแขก ชอบกลดีเป็นห้องอาหารสามชั้น ชั้นล่างขายทั่วไป ชั้นสองแขกพิเศษ ชั้นสุดอาจพิเศษกว่านั้น เพราะไม่ได้ขึ้นไปดู คณะเราฉันชั้นสองเป็นห้องแอร์เสียด้วย แต่คงเป็นแอร์เก่าเลยเย็นน้อยไปหน่อย ไปถึงแล้วนั่งรอครึ่งชั่วโมงอาหารจึงถูกลำเลียงมา นี่ขนาดสั่งไว้แต่เมื่อคืนนะนี่ ถ้ามาสั่งฉันเลยแบบเมืองไทย คงบ่ายโมงแหละจึงจะได้ฉัน อาหารมี ๓-๔ อย่างรสชาดพอไปได้ แต่ก็ยังมีกลิ่นอาหารแขกนิดๆพอให้รู้ว่าแขกทำอาหารจีนนะ และเป็นแขกผู้ชายเสียด้วย ทั้งร้านไม่เห็นผู้หญิงเลยสักคนเดียว

ผู้ชายเมืองนี้เก่งจริงๆ ทำงานได้ทุกประเภทแม้งานของผู้หญิง ฉันเสร็จนึกว่าจะแพง เพราะฉัน ๑๐ องค์ด้วยกัน แต่จ่ายเพียง ๗๕๐ ตาก้า (ประมาณ ๑,๐๐๐ บาทของไทย) เท่านั้น จ่ายเงินแล้ว หน้าท้องตึงแล้ว หนังตาชักหย่อน เลยรีบกลับที่พัก รีบกลับทำไมเห็นจะไม่ต้องบอก

๑๖.๐๐ น. เดินทางต่อไปยังเมืองดัคคา (DACCA) อันเป็นเมืองหลวง เหลือระยะทางอีก ๘๐ ก.ม. เศษเท่านั้น แต่ถนนสู่ช่วงจิตตะกอง-คูมิลล่า ไม่ได้ อาจเป็นเพราะใช้มากประกอบกับเป็นที่ลุ่มมาก ถนนจึงทรุดเร็วก็ได้ ทางช่วงนี้ผ่านแม่น้ำหลายสาย ทำสะพานแล้วก็มี ต้องข้ามโป๊ะก็มี ถึง ๒ แห่ง แห่งหนึ่งแม่น้ำกว้างสักเกือบ ๒ ก.ม. กระมัง ถ้าทำสะพานคงใช้เงินมากทีเดียว อีกแห่งหนึ่งกว้างประมาณ ๘๐๐ เมตร ก็กว้างพอดู รัฐบาลคงไม่มีเงินทำสะพานจึงบริการโป๊ะให้ โป๊ะเป็นของรัฐบาลทั้งสองแห่ง รายได้เข้ารัฐ คงทำรายได้เลี้ยงตัวเองได้อยู่ เพราะมีรถข้ามตลอดเวลาผิดกับเมืองไทย กิจการโป๊ะมักเป็นของเอกชนเสียส่วนมาก และเพราะทำรายได้ให้ดี สะพานเลยหมดโอกาสจะเกิดขึ้น ประชาชนจึงต้องทนเสียเวลาข้ามโป๊ะตลอดมา

ก่อนถึงเมืองหลวงฝนตก ลมแรง ถนนเลยลื่น รถวิ่งเร็วไม่ได้ จึงกว่าจะเข้าเมืองได้ก็มืดแล้ว และกว่าจะถึงที่พักได้ก็ปาเข้าไป ๒ ทุ่ม

คืนนี้พักที่ วัดธรรมราชิกา (DHAMMARAJIKA) อันเป็นวัดของสมเด็จพระมหาสังนายกแห่งเถรนิกาย หรือแบบมหานิกายของเรา เป็นวัดที่อยู่ในตัวเมืองใกล้สถานีรถไฟ แต่สมเด็จพระมหาสังฆนายกะไม่อยู่ ทราบว่าไปประชุมที่ประเทศศรีลังกา แต่ท่านก็ทราบล่วงหน้าว่าคณะของท่านเจ้าคุณใหญ่จะเดินทางมาพัก จึงได้สั่งพระไว้ให้จัดการต้อนรับ ทั้งวัดนี้เป็นวัดดั้งเดิมของท่านปิยานันทะ วัดเราญาณ และท่านเจ้าคุณใหญ่มาพักบ่อยหรือทุกครั้งที่มาบังคลาเทศ มีความสนิทสนมกับท่านมหา

สังฆนายกะดี เพราะท่านเคยไปพักที่วัดปากน้ำ รู้กิตติศัพท์กิตติคุณของหลวงพ่อและของวัดปากน้ำดี ทุกอย่างจึงเรียบร้อยในเวลา ๑ ชั่วโมง ได้ห้องพักเป็นห้อง ๆ มีห้องน้ำในตัว น้ำท่าสบาย จึงเป็นคืนที่แสนสบายอีกคืนหนึ่งหรือเป็นคืนสุดท้ายก็ว่าได้.

วันอาทิตย์ ที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๒๕

เช้าตื่นแต่ตีสี่กว่า ๆ นอนไม่ค่อยหลับ มิใช่เพราะใจถึงเมืองไทยเสียก่อนแล้ว แต่เพราะราว ๆ สักตีหนึ่งเห็นจะได้ พวกที่อยู่ห้องถัดไปไม่ทราบว่าเป็นใครมาจากไหน เพราะตอนหัวค่ำไม่มี นอนคุยกันลั่นห้องทีเดียว แถมร้องเพลงด้วยเพราะห้องอยู่ติด ๆ กัน และมีช่องอากาศถึงกันด้วย เสียงจึงลอดเข้ามารบกวนถึงในห้องเราด้วย สะดุ้งตื่นขึ้นมาทนฟังเอาหน่อย เดี๋ยวคงหลับกัน เสียงคุยหมดไปแล้ว นึกว่าหมดเวรเสียที ที่ไหนได้ สักพักมีเสียงร้องเพลงลั่นออกมาอีกแล้ว นานนับครึ่งชั่วโมงได้ ทนมานานแล้วจนสุดทน เลยลุกขึ้นมาตบไปที่ฝาห้อง ๒ – ๓ ที เสียงดังลั่นเหมือนกัน มีเสียงเอ้ ๆ ๒ – ๓ ครั้งแล้วก็เงียบกริบเลย คงรู้สึกตัว ตื่นเช้าขึ้นมาขอดูหน้าหน่อยเถอะ ปรากฏว่าเป็นพระองค์หนึ่งกับเด็กวัดอีกคนหนึ่ง พระนอนบนเตียงชิดฝาห้องที่เราตบพอดี เด็กนอนข้างล่างกับพื้นมีเสื่อปูเท่านั้น ถามท่านสุมิตรเถระ ท่านบอกว่าเป็นพระเถระผู้ควบคุมดูแลเด็กวัดนี้ ช่างเข้ากันได้เป็นปี่เป็นขลุ่ยเลยทีเดียวระหว่างศิษย์กับอาจารย์

การทำอะไรในเวลาค่ำคืนดึกดื่นในขณะที่เขาพักผ่อน รู้จักเกรงใจกันบ้างก็จะเป็นการดีไม่น้อยเลย

ฉันเช้าที่วัดแล้วออกไปธุระและพาชมเมืองดัคคา (DACCA) กันจุดแรกไปบ้านของลูกศิษย์ท่านปิยานันทะคนหนึ่ง ชื่อ เอส. บี. บารัว

(S.B. BARUA) ชื่อเหมือนท่านด๊อกเตอร์เมืองโคมิลล่า (COMILLA) เลย เขาเป็นคฤหบดีมีหลักฐานดีคนหนึ่งแถมใจบุญและใจกว้างด้วย ในวันมาถึงดัคคา (DACCA) วันแรกเขาก็ไปรับไปอำนวยความสะดวกให้ทุกอย่างจนขึ้นเครื่องบินไปจิตตะกอง มางวดนี้ก็บริการเรื่องตั๋ว เรื่องการขนสัมภาระขึ้นเครื่องบินกลับอีก นับว่าเป็นอุบาสกที่มีอัธยาศัยน่านับถือทั้ง ๆ ที่อายุยังไม่มาก ประมาณสัก ๓๐ ปี เห็นจะได้กระมัง

ออกจากบ้าน เอส. บี บารัว (S.B. BARUA) แล้วนั่งรถตระเวนชมเมืองหลวง รู้สึกว่าเป็นเมืองที่ใหญ่มาก กำลังเจริญเติบโต แม้ตึกใหญ่ ๆ สูง ๆ จะไม่มีมาก แต่ก็มีเค้าว่าจะมีได้ในอนาคต เป็นเมืองไม่อุดอู้แออัดเหมือนกรุงเทพ ฯ แต่กระจายกว้างออกไปหลายจุด สิ่งก่อสร้างที่นับว่าใหญ่มากเห็นจะได้แก่รัฐสภา ใหญ่โตจริง ๆ ขนาดมองจากที่ไกลยังเห็นความใหญ่โตได้ เข้าไปใกล้จะขนาดไหน รัฐสภาของไทย ของญี่ปุ่นของอินเดีย เท่าที่เคยเห็นมา สู้ที่นี่ไม่ได้เลยแต่กำลังก่อสร้างอยู่ยังไม่เรียบร้อยดี หากเสร็จเมื่อไรคงเป็นรัฐสภาที่อวดชาวโลกได้สบายทั้งศิลปะและสถาปัตย์

ที่น่าชมที่สุดของประเทศนี้และโดยเฉพาะในเมืองนี้ คือถนนหนทาง เขาสร้างได้ใหญ่โตกว้างขวางมาก ขนาดถนนราชดำเนินกลางของเรานั้นเทียวและมีมากสายเสียด้วย เขาตัดเผื่ออนาคตไว้เลย อีก ๑๐ ปี ๕๐ ปี ข้างหน้าก็ยังจะพอใช้ไม่ต้องขยาย แต่ตอนนี้มองดูเหมือนไม่ได้ประโยชน์เพราะรถยนต์มีน้อย มีแต่สามล้อวิ่งกันขวักไขว่ แต่เขาก็ฉลาดทำ ตอนไหนจราจรคับคั่งเขาก็ราดยางเต็มถนนเลย ตอนไหนไม่คับคั่งเขาก็ราดยางเพียง ๒ เลนให้รถไว้สวนกันได้ ที่เหลือเอาดินถมไว้เลย เลยเป็นไหล่ทางจอดรถพักรถได้ สองข้างทางมีต้นไม้ปลูกเป็นระยะ ๆ เป็นไม้

ใหญ่ทั้งสิ้น พอสร้างถนนหรือตัดถนนเสร็จเขาปลูกต้นไม้ริมทางทีเดียว แบบถนนสายใหม่แถว ที.วี. ช่อง ๙ อส. มท. ของไทยเรา แต่เขาปลูกถี่กว่ามาก บางสายต้นไม้โตใหญ่ขนาด ๒ คนโอบก็มี ร่มครึ้มเย็นสบายตลอดสาย และปลูกแบบเหมือนกันทั้งสาย คือสายหนึ่งก็ปลูกต้นไม้ชนิดหนึ่ง หลายสายเข้าก็มีต้นไม้หลายชนิด แสดงว่ามิใช่เพิ่งปลูกเสียแล้ว เพราะประเทศบังคลาเทศเพิ่งแยกตัวจากประเทศปากีสถานมาสักสิบกว่าปีมานี่เอง สิบปีคงไม่เจริญเติบโตขนาดนั้น คงปลูกกันมาก่อนนานโขอยู่อีกสิบปีข้างหน้า ทั้งเมืองคงร่มครึ้มไปด้วยต้นไม้ที่ปลูกไว้ตามลำดับนับแต่ได้เอกราชมา หันมาดูกรุงเทพ ฯ เราบ้าง เท่าที่ดู ๆ มาเพิ่งมาเอาจริงจังสมัยคุณเชาวน์วัส สุดลาภา เป็นผู้ว่า กทม. คือเมื่อสัก ๔ ปีมานี้เอง แต่ก็ยังดีกว่าไม่ได้เริ่มต้น กรุงเทพ ฯ ของเราเริ่มเขียวชะอุ่มขึ้นมาบ้างแล้ว ต้นไม้ที่ปลูกไว้เริ่มเจริญเติบโต สาธุ ! ขออย่าให้มีใครซึ่งมีอำนาจสั่งตัดหรือโค่นทำลายมันลงไปเสียเลย ขออย่าได้เป็นเหมือนกับที่แล้ว ๆ มา คือคนนี้สั่งปลูก คนนี้สั่งถอน คนนี้สั่งขุดเพื่อวางท่อทำท่อสารพัดท่อเลย

ในเมืองนี้สามล้อมากที่สุด เต็มถนนหมด ก็ดีเหมือนกันในภาวะน้ำมันแพงอย่างนี้ นั่งสามล้อถูกสตางค์ดี แม้จะช้าหน่อยก็ทำประโยชน์ให้หลายอย่าง ได้ช่วยผู้มีรายได้น้อยให้มีงานทำมีเงินเลี้ยงครอบครัว ไม่ต้องเที่ยวลัก เที่ยวขโมยเขากิน ช่วยให้รัฐประหยัดเงินตราที่ต้องจ่ายเป็นค่าน้ำมันด้วย เมืองไทยเราน่าจะหันเหค่านิยมมานั่งสามล้อปั่นกันดูอีกสักพัก ใครจะหาว่าล้าหลังก็ช่างปะไร คนที่ว่าเราอย่างนั้นเขาหาเงินมาใช้หนี้ค่าน้ำมันให้เราหรือ ก็เปล่าทั้งเพ เป็นคนอนาถาแต่ทำตัวแบบเศรษฐีมีแต่จะลำบากขึ้นทุกวัน หนี้สินรุงรังเช่นนี้ จะเอาตัวรอดไหวหรือ จริงไหมท่าน.....

ชมเมืองเสร็จแล้วก็กลับมาฉันเพลที่วัด มื้อนี้วัดเป็นเจ้าภาพเลี้ยงส่งตามคำสั่งของท่านมหาสังฆนายกะ อาหารมากมาย อร่อยทั้งนั้น แม้เป็นอาหารแขก แต่ก็ทำสุดฝีมือเพราะอยู่ในเมืองหลวง ย่อมมีของดีกว่าชนบทเป็นธรรมดา ฉันแล้วรีบเก็บสัมภาระลงมาขึ้นรถกัน เพราะต้องรีบไปสนามบินเพื่อเช็คของ วัดนี้อยู่ห่างจากสนามบินเพียงรถวิ่ง ๒๕ นาทีเท่านั้น ขณะนั่งรถใกล้สนามบิน เห็นเครื่องบินไทยกำลังร่อนลงพอดี คงเป็นเครื่องนี้แน่นอนที่จะพาคณะเรากลับมาตุภูมิ ถึงสนามบินแล้วก็ช่วยกันขนสัมภาระซึ่งมีไม่มากนักเพราะไม่ได้ซื้ออะไรกันเลย ให้เจ้าหน้าที่ตรวจเช็คตามระเบียบ มีปัญหาเกิดขึ้นนิดหน่อย คือท่านสุมิตรเถระไม่อาจเดินทางร่วมกลับเมืองไทยพร้อมคณะได้ เพราะหนังสือเดินทางไม่ผ่านจึงต้องกลับทีหลัง แต่ท่านก็เข้ามาอำนวยความสะดวกให้กับคณะจนขึ้นเครื่องบิน **ขอขอบพระคุณหลายละครับ ภันเต**

นกเหล็กที่เป็นพาหนะกลับเที่ยวนี้ มีนามกรว่า "ปทุมาวดี" นำคณะเหิรเวหาลัดฟ้าจากดัคคา (DACCA) สู่บางกอก (BANGKOK) ตั้งแต่เวลา ๑๕.๒๕ น. ตามเวลาถิ่น (๑๕.๒๕ น. ในไทย) ซึ่งเวลาเพียงงีบใหญ่ ๆ งีบหนึ่ง ก็ดึงลงตามลำดับ ผ่านทุ่งผ่านนา ผ่านภูเขาเลากาตามลำดับ จนเวลา ๑๗.๒๕ น. แม่ปทุมาวดีก็โอบอุ้มผู้โดยสารทั้งหมดลงสู่พื้นปฐพีไทยแลนด์โดยสวัสดิภาพปลอดภัย ถึงแล้วแผ่นดินแม่แผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์ แผ่นดินที่ให้ความอบอุ่นแก่คนไทยทุกคนซึ่งจะหาแผ่นดินไหนเหมือนได้ยาก ไปไหน ๆ มากหลายประเทศแล้ว ยังสู้แผ่นดินแม่ไม่ได้ เทียบก็ไม่ได้ด้วย ยิ่งไปคราวนี้ด้วยแล้ว คิดถึงอ้อมอกแม่ที่สุดเลย

ผ่านกรรมวิธีเข้าเมืองด้วยความรวดเร็ว รอของรอกระเป๋าพักหนึ่งก็เข็นออกมาให้เจ้าหน้าที่ตรวจ เขาถามว่ามาจากไหน บอกว่ามา

จากบังคลาเทศ เขาก็บอกนิมนต์เลยครับ ไม่เปิดตรวจค้นเลยสักกระเป๋าเดียว มิใช่มีเส้นสาย มิใช่อาศัยบารมีผ้าเหลือง และมิใช่เจ้าหน้าที่ย่อหย่อนหรือเกรงกลัวบารมี แต่เป็นเพราะบังคลาเทศเป็นประเทศที่ยากจนกว่าเมืองไทย สิ่งของภายในประเทศเขาก็สู้เมืองไทยไม่ได้ ของผิดกฎหมายก็ไม่เคยมีชื่อเสียงปรากฏว่าออกมาจากประเทศนี้ เขาจึงไม่ติดใจ แต่ถ้ามาจากฮ่องกง ญี่ปุ่น อเมริกา หรือยุโรปสิ พระก็พระเถอะ พ่อตรวจยิบเหมือนกัน ทำตามหน้าที่และทำสม่ำเสมอกันในทุกบุคคล เป็นสิ่งที่น่าสรรเสริญอยู่ แต่ประเภทลูบหน้าปะจมูก หรือประเภทขอโน่นขอนี่เป็นการแลกเปลี่ยนการลักลอบนำเข้า หรือประเภทดูหน้ากันก่อนค่อยตรวจ อย่างนี้ก็เสียความยุติธรรมเหมือนกัน

เข็นรถของออกมาข้างนอก มีผู้คนมากมายแน่นขนัดไปหมด แต่มิใช่มารับคณะเราทั้งหมดนะ เขามารับคนอื่น ๆ ที่เป็นญาติ ๆ เขาน่ะ ฝ่ายเราก็มีพระ แม่ชีจากวัดปากน้ำหลายท่าน โชเฟอร์ประจำ คือ คุณสมภพ กรอิ่ม และเหลือบเห็นอาจารย์สนอง มณีภาค ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดราชโอรสพร้อมภริยาและบุตร และอาจารย์ประเทือง สังข์ศรี ซึ่งเป็นอาจารย์ฝ่ายปกครอง ร.ร. วัดราชโอรสมารอรับอยู่ด้วย โดยนำรถโรงเรียนไปรับเป็นกรณีพิเศษ พบปะขอบอกขอบใจที่มีน้ำใจไปรับถึงสนามบินแล้ว ก็แยกย้ายกันขึ้นรถกลับ แต่เขามีพิธีต้อนรับกันที่พระอุโบสถวัดปากน้ำ จึงต้องไปร่วมพิธีกันนิดหน่อย

พิธีครั้งนี้ ทางวัดปากน้ำ สมาคมศิษย์หลวงพ่อวัดปากน้ำ และคณะศิษยานุศิษย์ของท่านพระครูทั้งห้ารูป ได้ร่วมกันจัดขึ้นเพื่อต้อนรับและแสดงมุทิตาสักการะแด่พระครูที่ได้รับสมณศักดิ์มาจากบังคลาเทศ สด ๆ ร้อน ๆ มีพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์เจริญชัยมงคลคาถา ถวายไทยธรรม และคณะศิษยานุศิษย์ร่วมแสดงมุทิตาสักการะกัน มีญาติโยมมากันมาก เพราะพระครูทั้งห้ารูปเป็นพระเก่าของวัด อยู่ที่วัดปากน้ำ ทำความเจริญและเป็นกำลังสำคัญของวัดปากน้ำมานาน จึงมีผู้เคารพนับถือมาก น่าภูมิใจแทนท่านทั้งหมดและน่าภูมิใจแทนวัดปากน้ำด้วย

เป็นอันว่าภารกิจในการเดินทางไปบังคลาเทศเป็นเวลา ๑๐ วัน เสร็จลงแล้วด้วยดี ๑๐ วันในประเทศนั้น คณะเราทั้งหมดได้ประกอบภารกิจประจำวันต่าง ๆ ตามลำดับ ดังที่บันทึกไว้ข้างต้น แม้จะเหน็ดเหนื่อย แม้จะต้องทนกับสภาพอากาศที่ไม่เคยชิน และอาหารที่ไม่ถูกปาก แต่คณะเราก็ปฏิบัติภารกิจนั้น ๆ ให้ผ่านไปโดยมิได้ท้อถอย **การไปครั้งนี้เป็นการไปเพื่อเผยแพร่ชื่อเสียงของวัดปากน้ำของหลวงพ่อวัดปากน้ำ** ซึ่งก็แน่ละย่อมหมายถึงเกียรติคุณของคณะสงฆ์ไทย และประเทศไทยด้วย ไปจุดใด ก็มีการกล่าวขวัญถึงวัดปากน้ำในแง่มุมต่าง ๆ ที่ดีเด่น ณ จุดนั้น ท่านเจ้าคุณใหญ่ในฐานะเป็นหัวหน้าคณะ ได้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าที่ดีเยี่ยม วางตัวในทุกสภาพได้เหมาะสม ต่างชมบารมีกันไม่ขาดปาก แม้จะฟังไม่รู้เรื่อง แต่สายตาและการแสดงความเคารพอย่างสูงในท่านของชาวพุทธและพระเณรในประเทศนั้นเป็นเครื่องบ่งบอกได้ชัดเจน ท่านสุมิตรเถระทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์และเป็นล่ามได้ยอดเยี่ยม ช่วยเหลือในการเดินทาง ช่วยเหลือในการเผยแพร่เกียรติคุณของวัดปากน้ำ เกียรติคุณของหลวงพ่อวัดปากน้ำได้ละเอียดลออ หากไม่ได้ท่าน ไหนเลยชาวพุทธที่นั่นจะรู้จักวัดปากน้ำ รู้จักหลวงพ่อวัดปากน้ำได้ละเอียดลออเหมือนมาดูด้วยตนเอง นับว่าท่านได้มีส่วนให้งานมอบสมณศักดิ์และการไปเยี่ยมเยียนวัดต่าง ๆ เป็นเวลา ๑๐ วันนี้ สำเร็จลงด้วยความสมบูรณ์

ส่วนตัวข้าพเจ้า...ผู้บันทึกนี้ ได้ทำหน้าที่บันทึกรายละเอียดต่างๆ เท่าที่สองตาสองหูจะดูจะฟังได้ แล้วก็บันทึกลงไป ความละเอียดบางแห่งบางที่มิได้พูดถึง เรื่องควรบันทึกบางเรื่องอาจจะพลาดไป เพราะไม่รู้ไม่เห็น หรือเพราะอะไรอื่นก็ตามที ก็อาจมี สรุปลงว่าความผิดพลาดในการบันทึกย่อมมีมิใช่น้อย ทั้งอาจผิดข้อเท็จจริงในเรื่องชื่อ สถานที่ หรือระยะทางด้วย ก็ต้องเกรินบอกก่อนจากกันว่า "ข้าพเจ้าขอรับผิดแต่เพียงผู้เดียว" ในข้อผิดพลาดต่างๆ ซึ่งจะผิดเพราะเข้าใจผิดหรือผิดเพราะไม่รู้ก็ตาม ขอผู้ร่วมทางและผู้รู้เรื่องประเทศนี้ดีให้อภัยด้วยเถิด.

พบกันอีก ถ้าหากว่าไม่เบื่อเสียก่อน.

พระพุทธรูปและรูปเหมือนหลวงพ่อวัดปากน้ำ

ถวายวัดต่างๆ ในวันถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน

๑๐ ตุลาคม ๒๕๒๕

เททองเมื่อ ๗ พ.ค. ๒๕ (วันวิสาขบูชา)

๑) พระประธาน ขนาดหน้าตัก ๓ ศอก ๙ นิ้ว - น.ส. ตรีธา เนียมขำ นางพูลศรี ทองประวัติ นายดำเกิง นางประภารัตน์ ด.ญ. ปฤษฎี ด.ช. ปวิตรา จินดาหรา แม่ชีรัมภา โพธิ์คำฉาย นางงามตา เอี่ยมทิพย์ แม่ชีทวีพร เลี้ยบประเสริฐ แม่ชีตะลุ่ม ดาวมณี นายเสริม นางวิรัตน์ คุ้มพวงเพชร์ นางวรรณี สีตะสุวรรณ เป็นเจ้าภาพสร้างถวายวัดระกาศ ต. บ้านระกาศ อ. บางบ่อ จ. สมุทรปราการ

๒) พระประธาน ขนาดหน้าตัก ๓ ศอก ๙ นิ้ว - สมาคมศิษย์หลวงพ่อวัดปากน้ำ ม.ส.จ. และนางละเอียด ตินตมุสิก นางจิตราศิณี วงษ์ไทย ร่วมบริจาครายละ ๑๐,๐๐๐ บาท เป็นเจ้าภาพสร้างถวายวัดไตรตรึงษาราม หมู่บ้านปากดง อ. เมือง จ. กำแพงเพชร

๓) รูปเหมือนหลวงพ่อวัดปากน้ำ - น.ส. นภาเพ็ญ แซ่จง สร้างถวายวัดออนหลวย ต. ออนเหนือ อ. สันกำแพง จ. เชียงใหม่

๔) รูปเหมือนหลวงพ่อวัดปากน้ำ - นางละเอียด ตินตมุสิก สร้างถวายสำนักปฏิบัติสมถวิปัสสนา "มงคลเทพมุนี" ต. บ้านมุง กิ่งอำเภอเนินมะปราง จ. พิษณุโลก

๕) รูปเหมือนหลวงพ่อวัดปากน้ำ - นายสมบูรณ์ นางกันยา มหาพิชยะกุล สร้างถวายสำนักวิปัสสนาวิชาธรรม วัดเจษฎาราม อ. เมือง จ. สมุทรสาคร

๖) รูปเหมือนหลวงพ่อวัดปากน้ำ - นายอัครพล นางวราภรณ์ ทิศุธิวงศ์ สร้างถวายวัดยางงาม ต. บางม่วง อ. เมือง จ. นครสวรรค์

เททองเมื่อ ๕ ก.ค. ๒๕ (วันอาสาฬหบูชา)

๑) พระพุทธรูป ปางธรรมกาย ขนาดหน้าตัก ๔๐ นิ้ว - นางเหรียญ จิตรกร สร้างถวายวัดใหม่ทุ่งคา อ. รัตตภูมิ จ. สงขลา

๒) พระพุทธรูป ปางธรรมกาย ขนาดหน้าตัก ๓๐ นิ้ว - พ.ต.ต. สุรศักดิ์ โลหะชาละ สร้างถวายวัดป่าศิริชัย บ้านไทยรุ่งเรือง ต. นาวัว อ. น้ำโสม จ. อุดรธานี

๓) พระพุทธรูป ปางธรรมกาย ขนาดหน้าตัก ๓๐ นิ้ว - ด.ญ. เยาวเรศ แซ่จง สร้ายถวายวัดประยูรธรรมาราม ต. คูคต อ. ลำลูกกา จ. ปทุมธานี

๔) พระพุทธรูป ปางธรรมกาย ขนาดหน้าตัก ๓๐ นิ้ว - นายปอกก แซ่เล็ก นางเซี่ยมเกียว แซ่เตีย สร้างถวายวัดชุมแสง ต. นาชุมแสง ต. นาชุมเห็ด อ. ย่านตาขาว จ. ตรัง

๕) พระพุทธรูป ปางธรรมกาย หน้าตัก ๓๐ นิ้ว - นายอัครพล นางวราภรณ์ ทิศุธิวงศ์ สร้างถวายวัดในประเทศอินเดีย

๖) พระพุทธรูป ปางธรรมกาย ขนาดหน้าตัก ๓๐ นิ้ว - น.ส. จุไรรัตน์ มีศิริ สร้างถวายวัดในประเทศบังคลาเทศ

๗) พระพุทธรูป ปางธรรมกาย ขนาดหน้าตัก ๓๐ นิ้ว - นายชาญ นางศิริวรรณ วัฒนผล สร้างถวายวัดในประเทศบังคลาเทศ

๘) พระพุทธรูป ปางธรรมกาย ขนาดหน้าตัก ๓๐ นิ้ว - น.ส. กัลยา หาญวิวัฒนกุล สร้างถวายวัดในประเทศบังคลาเทศ

๙) พระพุทธรูป ปางธรรมกาย ขนาดหน้าตัก ๓๐ นิ้ว - นายศิริศักดิ์ นางดวงพร ศิริจรัสตระกูล สร้างถวายวัดในประเทศศรีลังกา

รวมเป็นเงินค่าสร้างพระพุทธรูป และรูปเหมือนพระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ เป็นเงินรวมทั้งสิ้น ๖๗๐,๐๐๐ บาท (หกแสนเจ็ดหมื่นบาทถ้วน)

สมาคมศิษย์หลวงพ่อวัดปากน้ำ ม.ส.จ.

สมาคมศิษย์หลวงพ่อวัดปากน้ำ ม.ส.จ.

ขออนุโมทนา

ท่านผู้บริจาคอาหารและเครื่องดื่มเป็นกรณีพิเศษ

เนื่องในวันถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน

๑๐ ตุลาคม ๒๕๒๕

ดังรายนามต่อไปนี้

๑. ล.ส.ช.บ. เขตบางรัก โดยการนำของ คุณหญิงทองอยู่ โลหะชาละ - เครื่องดื่ม

๒. คุณเดชี่ จันทรัศมี คุณนภาเพ็ญ แซ่จง - ข้าวยำปักษ์ใต้

๓. คุณสุกานดา สุ่นสวัสดิ์ คุณอรุณ กลิ่นลำดวน คุณประทิน วรรณประภา คุณกลอยใจ อินทุจันทร์ยง - แกงเขียวหวานลูกชิ้นปลา - แกงจืดหน่อไม้สดต้มไก่

๔. คุณชอบ บุญรัตน์ - ปาท่งโก๋

๕. ร.อ. อุดม คุณสุพรรณ เปลี่ยนสมาน - หมูและไข่พะโล้

๖. คุณสมสุข จิเจริญ คุณกาญจนา จิเจริญ แม่ชีละอองนวน ทองกล่ำ คุณสุคนธ์ จุฬจัมบก - แกงส้มนพเก้า

๗. คุณสุวรรณา ประวัฒโน - น้ำลำไย

บ้านมงคลเทพประทาน

๔ ธันวาคม ๒๕๒๔

เรื่อง แจ้งยอดรับ ในการถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน ปี ๒๕๒๔

กราบนมัสการ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมธีรราชมหามุนี

เนื่องด้วยในวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๒๔ นี้ คณะศิษยานุศิษย์ในพระเดชพระคุณหลวงพ่อ (พระมงคลเทพมุนี วัดปากน้ำ) ได้มีสมานฉันท์ร่วมใจกัน ขอพระราชทานผ้าพระกฐินมาถวาย ณ วัดปากน้ำภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร รวบรวมเงินได้ดังรายการต่อไปนี้

๑. รับก่อนวันถวายผ้าพระกฐิน	๔๖๗,๗๕๘.๕๐	บาท
๒. รับในวันถวายผ้าพระกฐิน	๕๓๐,๙๐๐.๒๕	,,
๓. รับหลังวันถวายผ้าพระกฐิน	๓๓,๔๘๘.๕๐	,,
รวมรับทั้งสิ้น	๑,๐๓๒,๑๔๗.๒๕	,,
รวมจ่ายทั้งสิ้น	๑๙๔,๕๙๑.-	,,
คงเหลือเงินสุทธิ	๘๓๗,๕๕๖.๒๕	,,

(แปดแสนสามหมื่นเจ็ดพันห้าร้อยห้าสิบหกบาท ยี่สิบสตางค์)

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

ตรีธา เนียมขำ

(น.ส. ตรีธา เนียมขำ)

บ้านมงคลเทพประทาน

๔ ธันวาคม ๒๕๒๔

เรื่อง แจ้งยอดจ่าย ในการถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน ปี ๒๕๒๔

กราบนมัสการ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมธีรราชมหามุนี

เนื่องด้วยในวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๒๔ นี้ คณะศิษยานุศิษย์ในพระเดชพระคุณหลวงพ่อ (พระมงคลเทพมุนี วัดปากน้ำ) ได้มีสมานฉันท์ร่วมใจกัน ขอพระราชทานผ้าพระกฐินมาถวาย ณ วัดปากน้ำภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ได้ใช้จ่ายเงินในการถวายผ้าพระกฐินไปตามรายการดังต่อไปนี้

๑. ค่าพิมพ์ฎีกา ๒๒,๕๐๐ ซอง เป็นเงิน	๑๐,๒๐๐.-	บาท
๒. ค่าพิมพ์หนังสือ ๒,๐๐๐ เล่ม	๒๔,๐๐๐.-	,,
๓. ค่าส่งฎีกาให้กรรมการ	๑,๒๓๘.-	,,
๔. ค่าภัตตาหาร	๑๓,๐๐๐.-	,,
๕. ถวายพระเทศน์	๓,๐๐๐.-	,,
๖. ของถวายพระเทศน์	๘๐๘.-	,,
๗. ถวายพระเณรทั้งวัดและสวดมาติกาบังสุกุล	๓๘,๗๐๐.-	,,
๘. ค่าผ้าไตร	๘๘,๖๘๐.-	,,
๙. ค่าตาลปัตร	๗,๒๐๐.-	,,

๑๐. ค่าไม้กวาด	๓,๐๐๐.-	บาท
๑๑. ค่าอาหารเช้ารับรองแขก	๔,๒๘๙.-	,,
๑๒. ค่าดอกไม้ธูปเทียน	๔๗๖.-	,,
รวมจ่าย	๑๙๔,๕๙๑.-	บาท

(หนึ่งแสนเก้าหมื่นสี่พันห้าร้อยเก้าสิบเอ็ดบาทถ้วน)

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

ตรีธา เนียมขำ

(น.ส. ตรีธา เนียมขำ)

อนุโมทนา

ตามที่บรรดาคณะศิษยานุศิษย์ ในพระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ (พระมงคลเทพมุนี) ได้มีความซาบซึ้งในเมตตาบารมีของพระเดชพระคุณท่านเป็นอย่างยิ่ง และมุ่งหวังเพื่อจะบูชาพระคุณนั้น จึงได้พร้อมใจกันขอพระราชทานผ้าพระกฐินมาถวายเป็นการสามัคคี เพื่อรวบรวมทุนทรัพย์ก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัด ตามความมุ่งหมายของพระเดชพระคุณหลวงพ่อ เมื่อรวบรวมจากการสามัคคีไว้ทุก ๆ ปี แล้ว ก็เป็นจำนวนเงินอันมหาศาล ควรแก่การอนุโมทนาเป็นอย่างยิ่ง ดังมีรายนามเจ้าภาพในปีต่าง ๆ และยอดรายรับในแต่ละปี ดังต่อไปนี้

พ.ศ. ๒๕๐๔ คณะศิษย์รวบรวมโดยเสด็จพระราชกุศล รายรับ ๙๕,๐๐๐.๐๐ บาท (เก้าหมื่นบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๐๕ คุณนายเลี้ยบ สิกาญจนานันท์ เป็นประธาน รายรับ ๑๔๐,๑๘๒.๕๐ บาท (หนึ่งแสนสี่หมื่นหนึ่งร้อยแปดสิบสองบาท ห้าสิบสตางค์)

พ.ศ. ๒๕๐๖ นายห้างสวัสดิ์ คุณหญิงล้อม โอสถานุเคราะห์ เป็นประธาน รายรับ ๑๓๔,๐๕๙.๔๐ บาท (หนึ่งแสนสามหมื่นสี่พันห้าสิบเก้าบาท สี่สิบสตางค์)

พ.ศ. ๒๕๐๗ คุณนายเลี้ยบ สิกาญจนานันท์ เป็นประธาน รายรับ ๑๕๒,๓๒๓.๓๕ บาท (หนึ่งแสนห้าหมื่นสองพันสามร้อยยี่สิบสามบาท สามสิบห้าสตางค์)

พ.ศ. ๒๕๐๘ คุณกัลยาวดี พันธุรัตน์ เป็นประธาน รายรับ ๑๕๐,๓๑๘.๕๐ บาท (หนึ่งแสนห้าหมื่นสามร้อยสิบแปดบาท ห้าสิบสตางค์)

พ.ศ. ๒๕๐๙ คุณช้อย คุณนายฉลวย เล็กประยูร เป็นประธาน รายรับ ๑๘๔,๑๐๒.๐๐ บาท (หนึ่งแสนแปดหมื่นสี่พันหนึ่งร้อยสองบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๑๐ ท่านขุนสฤษดิ์โลหการ และ ม.ล. ประไพ มหาภาส เป็นประธาน รายรับ ๒๑๑,๘๓๐.๐๐ บาท (สองแสนหนึ่งหมื่นหนึ่งพันแปดร้อยสามสิบบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๑๑ คุณนายสมจิตต์ วุฒาพิทักษ์ เป็นประธาน รายรับ ๒๐๙,๖๒๕.๐๐ บาท (สองแสนเก้าพันหกร้อยยี่สิบห้าบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๑๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐินหลวง โดยมี พลตรีโสภณ คุณนายประทุม กะราลัย และ แม่ชีญาณี ศิริโวหาร เป็นประธานคณะศิษย์ รายรับ ๖๑๓,๐๕๓.๒๕ บาท (หกแสนหนึ่งหมื่นสามพันห้าสิบสามบาท ยี่สิบห้าสตางค์)

พ.ศ. ๒๕๑๓ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี และ พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี เสด็จมาถวายผ้าพระกฐิน โดยมี นางสาวตรีธา เนียมขำ คุณสอิ้ง สัตยประกอบ คุณนลินี แจ่มพัฒน์ คุณยิ่งอาย ไชยสุต เป็นประธานคณะศิษย์ รายรับ ๓๑๕,๑๙๘.๗๐ บาท (สามแสนหนึ่งหมื่นห้าพันหนึ่งร้อยเก้าสิบแปดบาท เจ็ดสิบสตางค์)

พ.ศ. ๒๕๑๔ คุณรัตนทิพ คุณวนิดา อิงคนินันท์ เป็นประธาน รายรับ ๓๐๑,๗๖๔.๐๐ บาท (สามแสนหนึ่งพันเจ็ดร้อยหกสิบสี่บาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๑๕ คุณนายแฉล้ม นิวาตวงศ์ อาจารย์สายใจ กาญจนสันเทียะ เป็นประธาน รายรับ ๒๒๕,๙๙๑.๖๐ บาท (สองแสนสองหมื่นห้าพันเก้าร้อยเก้าสิบเอ็ดบาท หกสิบสตางค์)

พ.ศ. ๒๕๑๖ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปรินายก (ปุ่น ปุณณสิริมหาเถระ) วัดพระเชตุพนฯ คุณพัชรา นาวิกผล คุณมงคล เมฆสุวมงคล แม่ชีทวีพร เลี้ยบประเสริฐ แม่ชีตะลุ่ม ดาวมณี เป็นประธาน รายรับ ๕๒๒,๐๘๙.๐๐ บาท (ห้าแสนสองหมื่นสองพันแปดสิบเก้าบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๑๗ คุณสมบูรณ์ คุณกันยา มหาพิชยะกุล คุณเพชร คุณพลอย กรอิ่ม คุณวาศ คุณละม้าย ทรงประสิทธิ์ อาจารย์กัลยาภรณ์ เมฆสุวมงคล คุณหญิงลมุน บุรกรรมโกวิท ด.ญ. ประภาภรณ์ บุรกรรมโกวิท คุณแม่สน อุตตรนที เป็นประธาน รายรับ ๓๕๙,๔๙๘.๗๕ บาท (สามแสนห้าหมื่นเก้าพันสี่ร้อยเก้าสิบแปดบาท เจ็ดสิบห้าสตางค์)

พ.ศ. ๒๕๑๘ คุณนายทวี จึงแย้มปิ่น คุณธีระ คุณแฉล้ม อุศุภรัตน์ คุณขจาย คุณเชิญศรี ทองสมบัติ พ.ท. ละออง คุณนายชื่น คุ้มครอง คุณนายวงศ์ อนันตมงคล อาจารย์กัลยาภรณ์ เมฆสุวมงคล เป็นประธาน รายรับ ๓๖๗,๙๙๐.๙๕ บาท (สามแสนหกหมื่นเจ็ดพันเก้าร้อยเก้าสิบบาท เก้าสิบสตางค์)

พ.ศ. ๒๕๑๙ คุณนลินี แจ่มพัฒน์ คุณยิ่งอาย ไชยสุต รองศาสตราจารย์นายแพทย์ดำรง เพชรพลาย คุณตรีธา เนียมขำ คุณประสพ คุณนายละเอียด วัฒนารมย์ คุณสมบัติ ม.ร.ว. ทอร์ศรี คงจำเนียร คุณแม่จัง เย็นไชยสิทธิ์

นาวาอากาศโทนิยม คุณสมใจ อติลักษณะ อาจารย์กัลยาภรณ์ เมฆสุวมงคล แม่ชีจำเริญ ปุณณสุนทร แม่ชีเธียร ธีรสวัสดิ์ เป็นประธาน รายรับ ๔๖๔,๒๕๒.๕๐ บาท (สี่แสนหกหมื่นสี่พันสองร้อยห้าสิบสองบาท ห้าสิบสตางค์)

พ.ศ. ๒๕๒๐ คุณบุญส่ง คุณจรุงจิต มีศิริ คุณเชิง คุณประดับ สุวรรณชื่น คุณสไกร พ.ญ. ลักษณา สามเสน คุณบุญช่วย คุณนันทนา เอี่ยมนิรมิตร คุณหญิงลมุน บุรกรรมโกวิท ดร. อนันต์ คุณใจสมาน อติลักษณะ อาจารย์กัลยาภรณ์ เมฆสุวมงคล น.อ. วิจารย์ เลิศฤทธิ์ แม่ชีเธียร ธีรสวัสดิ์ แม่ชีจำเริญ ปุณณสุนทร เป็นประธาน รายรับ ๔๕๑,๘๑๕.๕๐ บาท (สี่แสนห้าหมื่นหนึ่งพันแปดร้อยสิบห้าบาท ห้าสิบสตางค์)

พ.ศ. ๒๕๒๑ คุณสุรีย์ นิมิหุต คุณหญิงลมุน บุรกรรมโกวิท คุณจวงจันทน์ บุรกรรมโกวิท คุณอนงค์ ไหมเนียม คุณประทุม วัฒนารมย์ คุณสุพะกา กำภูพงษ์ คุณนายฉลวย เล็กประยูร คุณธีระ คุณแฉล้ม อุศุภรัตน์ คุณสาย พรหมประพัฒน์ คุณสังเวียร คุณจวบจิตต์ รอดบุญ แม่ชีจำเริญ ปุณณสุนทร แม่ชีเธียร ธีรสวัสดิ์ เป็นประธาน รายรับ ๕๑๒,๑๕๒.๐๐ บาท (ห้าแสนหนึ่งหมื่นสองพันหนึ่งร้อยห้าสิบสองบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๒๒ คณะบุตรธิดาคุณแม่สร้อยมาลี ศรีสัจจกุล แม่ชีรัมภา โพธิ์คำฉาย คุณอรรณพ อติลักษณะ คุณอำนวย คุณจันทราทิพย์ สุวรรณปาล คุณประหยัด กาญจนประเสริฐ คุณหมอกาญจน์ คุณวิจิตรา สัจจพันธุ์ คุณสุรีย์ เดชอุดม คณะผู้ดำเนินงานโครงการธรรมปฏิบัติเพื่อประชาชน วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ คณะ

มงคลธรรม คุณนายโกมล วิชยวัฒน์ แม่ชีจำเริญ ปุณณสุนทร แม่ชีเธียร ธีรสวัสดิ์ เป็นประธาน รายรับ ๖๔๓,๑๖๒.๒๕ บาท (หกแสนสี่หมื่นสามพันหนึ่งร้อยหกสิบสองบาท ยี่สิบห้าสตางค์)

พ.ศ. ๒๕๒๓ คุณไพบูลย์ คุณอรทัย ภัคนันท์ คุณณพรัตน์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ทายาท ม.ล. ทวีวัฒน์ สนิทวงศ์ คุณสุจิตต์ คุณสร้อยมณี จิตรวรนันท์ แม่ชีรัมภา โพธิ์คำฉาย คุณอรรณพ อติลักษณะ คุณนายโกมล วิชยวัฒน์ คุณนายฉลวย เล็กประยูร คุณตรีธา เนียมขำ คุณธวัชชัย คุณพาณี เอี่ยมกุล คุณบวรศรี ธีรธำรง และบุตรธิดา คุณพูลศรี ทองประวัติ และบุตรธิดา คุณสมบูรณ์ คุณกันยา มหาพิชยะกุล คุณแม่ปลั่ง ธรรมพงษ์ คุณแม่น้อย จันทร์แสง คุณแม่ปรุง คุณจำนงค์ พูนแสวง คุณแม่มะลิ ขจิตสาร คุณอัมพร บุญประคอง คุณสงวน คุณพยอม ละอองมณี คุณวรรณี สีตะสุวรรณ คณะผู้ดำเนินโครงการธรรมปฏิบัติเพื่อประชาชน วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ คณะมงคลธรรม พ.ต.ท. วิทยา วงศ์ไพบูลย์ คุณปอกก แซ่เล็ก คุณเซียมเกียว แซ่เตีย คุณโอจัง แซ่ซึ้ม คุณบุญมา แซ่อึ้ง คุณประสพ คุณละเอียด วัฒนารมย์ แม่ชีเธียร ธีรสวัสดิ์ แม่ชีจำเริญ ปุณณสุนทร เป็นประธาน รายรับ ๘๓๕,๙๗๗.๕๐ บาท (แปดแสนสามหมื่นห้าพันเก้าร้อยเจ็ดสิบเจ็ดบาท ห้าสิบสตางค์)

พ.ศ. ๒๕๒๔ คุณวรรณะ สว่างจันทร์ และบุตรธิดา แม่ชีรัมภา โพธิ์คำฉาย คุณอรรณพ อติลักษณะ คุณนายฉลวย เล็กประยูร น.ส. ตรีธา เนียมขำ คุณธวัชชัย คุณพาณี เอี่ยมกุล คุณบวรศรี ธีรธำรง และบุตรธิดา นท. ปรีชา

คุณสนอง จันทร์แสง และบุตรธิดา คุณพูลศรี ทองประวัติ และบุตรธิดา คุณสมบูรณ์ คุณกันยา มหาพิชยะกุล คณะผู้ดำเนินงานโครงการธรรมปฏิบัติเพื่อประชาชน วัดปากน้ำ คณะมงคลธรรม คุณศรชัย คุณนงเยาว์ ศรีรุ่งเรือง คุณสังวาลย์ ภูตยานนท์ คุณมานี กิติสาธร คุณปอกก แซ่เล็ก คุณเซียมเกียว แซ่เตีย คณะลูกหลาน คุณพ่อทวน คุณแม่เล็ก จุฬจัมบก คุณจินเหลียง คุณยกหล่าน แซ่จง ด.ญ.เยาวเรศ แซ่จง คุณอารีย์ คุณโปสิ้ม จันทรัศมี รองศาสตราจารย์ ทันตแพทย์หญิงโสภี ชาติสุทธิพันธ์ คุณสำลี คุณนันทา วรบุญโอฬาร และบุตรธิดา คุณพ่อเอนก คุณแม่เผื่อน สายสินธุ์ คุณเนาวรัตน์ ยุกตะนันท์ คุณสรพงษ์ ชาตรี คุณถนอม คุณกาหรัด ทรงสาระ คุณอัญชัญ คุณประทิน กิ่งเกษม คุณมาลี อินทรสมใจ แม่ชีพราหมณ์ ช้างเขียว คุณประเสริฐ คุณอรสา ช้างเขียว นางศารสุรไกร (แฉล้ม) จายนียโยธิน น.ส.ศลี จายนียโยธิน แม่ชีเธียร ธีรสวัสดิ์ พร้อมด้วยคณะ แม่ชีจำเริญ ปุณณสุนทร คุณสำเนียง ยังบุญช่วย เป็นประธาน รายรับ ๑,๐๓๒,๑๔๗.๒๕ บาท (หนึ่งล้านสามหมื่นสองพันหนึ่งร้อยสี่สิบเจ็ดบาท ยี่สิบห้าสตางค์)

รายนามประธาน
ถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน
ของ
คณะศิษย์วัดปากน้ำสามัคคี ในปีต่อ ๆ ไป

พ.ศ. ๒๕๒๖ พ.อ. หลวงบุรกรรมโกวิท คุณหญิงลมุน บุรกรรมโกวิท คุณจวงจันทน์ บุรกรรมโกวิท คุณอังคณา บุรกรรมโกวิท คุณเกษม บุรกรรมโกวิท คุณฐิติ บุรกรรมโกวิท พระศรีวิสุทธิวงศ์, คุณประสพ คุณละเอียด วัฒนารมย์ คุณศรีพัท นางสอิ้ง รศ. ธดาวดี รอ.ญ. ปาณฑรา มีนะกนิษฐ คุณธนา กนกวัฒน์, ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลนิวยอร์คเคมีเกิ้ล กทม. และ ร้านงามชัยสุวรรณ จ. สุพรรณบุรี

พ.ศ. ๒๕๒๗ พล.ต. โสภณ คุณนายประทุม กะราลัย, คุณขจาย คุณเชิญศรี ทองสมบัติ คุณประสพ คุณละเอียด วัฒนารมย์

พ.ศ. ๒๕๒๘ คุณน้อม คุณสวลี ผกาพันธ์, คุณประคอง ไวยติดต่อ, คุณประสพ คุณละเอียด วัฒนารมย์

พ.ศ. ๒๕๒๙ คุณทวีศักดิ์ คุณพิศมัย กลิ่นกุสุม

พ.ศ. ๒๕๓๐ คุณเจิมจิตร ดวงตา และบุตรธิดา, คุณประวิช หัมพานนท์

พ.ศ. ๒๕๓๑ คุณอำไพ คุณปราณี กาญจนวัฒน์

พ.ศ. ๒๕๓๒ คุณลมูล คุณสมถวิล วงษ์สุนทร

พ.ศ. ๒๕๓๓ คุณอภินันท์ คุณอัมพร นุชเนตร, คุณกนกพร อดิศรา-ลักษณ์

พ.ศ. ๒๕๓๔ น.ท.ปรีชา คุณสนอง จันทร์แสง, คุณพูลศรี ทองประวัติ, คุณประชุม คุณวีณา เพ็ชรดี

พ.ศ. ๒๕๓๕ แม่ชีธัญญานี สุดเกษ, แม่ชีเยื้อน มีประมูล คุณอนุชา พ.ญ. นิภาพร นิตยานุภาพ และบุตรธิดา

พ.ศ. ๒๕๓๖ คุณจวงจันทน์ บุรกรรมโกวิท, แม่ชียุวนิตย์ ศรีวิโรจน์, แม่ชีวรัญญา สำเร็จวิทย์

พ.ศ. ๒๕๓๗ คุณเชียง คุณพวงเพชร แซ่คู, คุณเพยนต์ คุณสำอางค์ หรีวตระกูล

พ.ศ. ๒๕๓๘ คุณสำลี คุณนันทา วรบุญโอฬาร

พ.ศ. ๒๕๓๙ คุณวิชัย หรรษคุณาฒัย และบุตรธิดา

พ.ศ. ๒๕๔๐ คุณสุธรรม คุณวิณาภา จันทร์กลัด, คุณอำพรรณ์ กรอิ่ม, คุณศิริศักดิ์ คุณดวงพร ศิริจรัสตระกูล

พ.ศ. ๒๕๔๑ คุณเฉลิม คุณวไลพร สุริยาไชยวัฒน์

พ.ศ. ๒๕๔๒ คุณพจน์ คุณรสพร นิวาตวงศ์

พ.ศ. ๒๕๔๓ คุณถาวร คุณบุบผา อัมพรพิพัฒน์

พ.ศ. ๒๕๔๔ คุณพิทักษ์ คุณสมนึก พุ่มกุมาร

พ.ศ. ๒๕๔๕ คุณสิทธิ รัตนสิทธิกุล

พ.ศ. ๒๕๔๖ น.ส.ตรีธา เนียมขำ, คุณเกษมจิตต์ คุณวณิดา อัศวจินดา, ร.ต.โปร่ง คุณทองใบ รอดสวาสดิ์

พ.ศ. ๒๕๔๗ อาจารย์วรณี สุนทรเวช

พ.ศ. ๒๕๔๘ คุณอมรรัตน์ วีระศศิธร

พ.ศ. ๒๕๔๙ คุณสุรินทร์ คุณพรพิมล โกสิยางกูร

พ.ศ. ๒๕๕๐ คุณวรนิติ คุณสุนันทา กำภูพงษ์

พ.ศ. ๒๕๕๑ คุณไชยยศ ยุกตะนันท์

พ.ศ. ๒๕๕๒ คุณคุณะ ศรีวสุธา

พ.ศ. ๒๕๕๓ คุณชูชีพ กาญจนวัฒน์

พ.ศ. ๒๕๕๔ คุณชนะ คุณวิภา กาญจนวัฒน์

พ.ศ. ๒๕๕๕ คุณบวรศรี ธีรธำรง, ด.ญ. พัชรียา มหาพิชยะกุล, ท.พ.ญ. ประทุม เจือทอง และบุตรธิดา, คุณสไกร พ.ญ. ลักษณา สามเสน และบุตร, คุณชอบ คุณเพ็ญจันทร์ คณะฤกษ์

พ.ศ. ๒๕๕๖ คุณสาวิตรี สุขสโมสร

พ.ศ. ๒๕๕๗ คุณพัฒกร คุณอุปถัมภ์ ศุภสินธุ์

พ.ศ. ๒๕๕๘ พ.อ. หลวงวิชยวัฒน์ คุณแม่โกมล ท.พ.ญ. ศิริวงศ์ วิชยวัฒน์, แม่ชีทองแท้ แม่ชีอุดมศรี ช่อเกตุ, แม่ชีอรุณศรี ช่อเกตุ

พ.ศ. ๒๕๕๙ คุณพิสิษฐ์ คุณระวิวรรณ คุณนฤมล ภัทรวิมลทร

พ.ศ. ๒๕๖๐ คุณฌานนท์ โปษยะจินดา

พ.ศ. ๒๕๖๑ คุณละเอียด กุสินเกิด, คุณพนิดา นาสกุล และญาติ

พ.ศ. ๒๕๖๒ คุณสุริณี คุณวีรวัฒน์ โอสถานุเคราะห์, คุณพจน์ คุณรสพร นิวาตวงศ์

พ.ศ. ๒๕๖๓ คณะบุตรธิดา และหลาน ร.ต.โปร่ง คุณทองใบ รอดสวาสดิ์, คุณรุ้งเพชร คุณนฤมล คุณอัครเดช โรจน์สิรวรพัฒน์

พ.ศ. ๒๕๖๔ คุณพรเทพ คุณนิมมี่ กันตะประ

พ.ศ. ๒๕๖๕ คุณเสนีย์ สงวนสุข

พ.ศ. ๒๕๖๖ คุณประสิทธิ์ แซ่ตั้น

พ.ศ. ๒๕๖๗ คุณสุจิตตา พันธุ์รัตน์ คุณอภิญญา พันธุ์รัตน์ คุณปริญาณ พันธุ์รัตน์, คุณโกศีย์ สุวงศ์

รายนามผู้ร่วมบริจาคทรัพย์
ทอดพระกฐินพระราชทาน
ณ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร
วันอาทิตย์ ที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๔

รายนามประธานกรรมการ

๑. พระมงคลเทพมุนี	๔๖,๓๖๘.๒๕	บาท
๒. คุณวรรณะ สว่างจันทร์ และบุตรธิดา	๑๐,๖๓๐	,,
๓. แม่ชีรัมภา โพธิ์คำฉาย คุณอรรณพ อติลักษณะ	๑๐,๐๐๐	,,
๔. คุณนายฉลวย เล็กประยูร	๑๐,๐๐๐	,,
๕. น.ส. ตรีธา เนียมขำ คุณธวัชชัย คุณพาณี เอี่ยมกุล	๑๐,๐๐๐	,,
๖. คุณบวรศรี ธีรธำรง และบุตรธิดา น.ท. ปรีชา คุณสนอง จันทร์แสง และบุตรธิดา	๑๐,๐๐๐	,,
๗. คุณพูลศรี ทองประวัติ และบุตรธิดา	๑๐,๐๐๐	,,
๘. คุณสมบูรณ์ คุณกันยา มหาพิชยะกุล	๑๐,๐๐๐	,,
๙. คณะมงคลธรรม	๑๘,๔๖๒	,,
๑๐. คุณศรชัย คุณนงเยาว์ ศรีรุ่งเรือง และบุตรธิดา	๑๐,๐๐๐	,,
๑๑. คุณสังวาลย์ ภูตยานนท์	๑๐,๐๐๐	,,
๑๒. คุณมานี กิติสาธร	๑๐,๐๐๐	,,
๑๓. คุณปอกก แซ่เล็ก คุณเซียมเกียว แซ่เตีย	๑๐,๐๐๐	,,

๑๔. คณะลูกหลานคุณพ่อทวน คุณแม่เล็ก จุฬจัมบก	๑๐,๐๐๐	บาท
๑๕. คุณจินเหลียง คุณยกหล่าน ด.ญ. เยาวเรศ แซ่จง	๑๐,๐๐๐	,,
๑๖. คุณอารีย์ คุณโปสิ้ม จันทรัศมี	๑๐,๐๐๐	,,
๑๗. รองศาสตราจารย์ ท.ญ. โสภี ชาติสุทธิพันธุ์	๒๐,๐๐๐	,,
๑๘. คุณสำลี คุณนันทา วรบุญโอฬาร และบุตรธิดา	๑๐,๐๐๐	,,
๑๙. คุณพ่อเอนก คุณแม่เผื่อน สายสินธุ์	๑๐,๐๐๐	,,
๒๐. คุณเนาวรัตน์ ยุกตะนันท์	๒๐.๐๐๐	,,
๒๑. คุณสรพงษ์ ชาตรี	๑๐,๐๐๐	,,
๒๒. คุณมาลี อินทรสมใจ	๑๐.๐๐๐	,,
๒๓. คุณถนอม คุณเกาหรัด ทรงสาระ	๑๐,๐๐๐	,,
๒๔. คุณอัญชัญ คุณประทิน กึงเกษม	๒๐,๐๐๐	,,
๒๕. แม่ชีพราหมณ์ คุณประเสริฐ คุณอรสา ช้างเขียว	๑๐,๐๙๙	,,
๒๖. นางศารสุรไกร (แฉล้ม) จายนียโยธิน น.ส. ศลี จายนียโยธิน	๑๐,๐๐๐	,,
๒๗. แม่ชีเธียร ธีรสวัสดิ์ พร้อมด้วยคณะ	๓๓,๒๐๐	,,
๒๘. แม่ชีจำเริญ ปุณณสุนทร คุณสำเนียง ยังบุญช่วย	๑๑๐๐๐	,,

รายนามคณะกรรมการ

๑. แม่ชียุวนิตย์ ศรีวิโรจน์	๘,๑๐๕.๒๕	บาท
๒. คุณสุพะกา กำพูพงษ์	๗,๐๘๖	,,
๓. ห.จ.ก. ศิริวัฒน์สุพรรณก่อสร้าง	๕,๐๐๐	,,

๔. แม่ชีชั้น สัญญนาค	๔,๐๙๔.๗๕	บาท
๕. โครงการธรรมปฏิบัติเพื่อประชาชนวัดปากน้ำ	๔,๐๐๐	,,
๖. น.อ.ไตรรงค์ คุณสังวาลย์ รัตนจันทร์	๓,๔๙๒.๕๐	,,
๗. แม่ชีเปี่ยมศรี คุณเอ็ง เอี่ยมนิรมิตร	๓,๒๘๒	,,
๘. ครอบครัวทิศธิวงศ์	๓,๐๐๐	,,
๙. คณะปัตตานี คุณโปสิ้ม จันทรัศมี นำส่ง	๒๕๑๔	,,
๑๐. แม่ชีรำเพย เงินอยู่	๒,๕๐๘	,,
๑๑. แม่ชีธัญญานี สุดเกษ	๒,๕๐๐	,,
๑๒. คุณขจาย คุณเชิญศรี ด.ช. คันฉัตร ทองสมบัติ	๒,๔๗๐	,,
๑๓. แม่ชีศรีปรุง อุบลนุช	๒,๓๐๐	,,
๑๔. อาจารย์วรณี สุนทรเวช	๒,๐๐๐	,,
๑๕. คุณสมบัติ ม.ร.ว.ทอร์ศรี คงจำเนียร	๒,๐๐๐	,,
๑๖. แม่ชีทวีพร เลี้ยบประเสริฐ	๒,๐๐๐	,,
๑๗. แม่ชีบุญส่ง จรูญผล	๒,๐๐๐	,,
๑๘. คุณสุพร สุภู	๒,๐๐๐	,,
๑๙. บริษัท เอส ซี ดีเวล๊อปเมนท์ จำกัด	๒,๐๐๐	,,
๒๐. คุณชูจิตร สีบุญเรือง	๒,๐๐๐	,,
๒๑. คุณธีระ คุณนายแฉล้ม อุศุภรัตน์	๒,๐๐๐	,,
๒๒. เงินเหลือจากการขายไม้กวาด	๑,๗๓๑	,,
๒๓. คุณสุวัฒน์ เชาว์ปรีชา	๑,๕๔๗.๕๐	,,
๒๔. แม่ชีเล็ก รุ่งทรัพย์	๑,๕๔๑.๕๐	,,
๒๕. แม่ชีประไพ สุวรรณะ อุทิศให้คุณแม่อำพันธ์ สุวรรณะ	๑,๕๐๙	,,
๒๖. คุณแม่แม้น ชูกร	๑,๕๐๒.๕๐	,,
๒๗. คุณสมศักดิ์ คุณวิภาพรรณ ด.ช.ไตรรัตน์ ด.ญ.ศิริภัทรา คูสุวรรณ	๑,๕๐๐	,,
๒๘. คุณเกษมจิตต์ อัศวจินดา	๑,๕๐๐	,,

๒๙. แม่ชีลาวัลย์ สโมสร	๑,๔๓๐	บาท
๓๐. คุณจวงจันทน์ บุรกรรมโกวิท	๑,๔๐๐	,,
๓๑. คุณวิไล ภาคการ	๑,๓๖๐	,,
๓๒. พลตรี โสภณ กะราลัย	๑,๓๒๑	,,
๓๓. แม่ชีสะอาด เจริญจันทร์	๑,๓๑๐	,,
๓๔. คุณวินันท์ วงศ์เอนกนันต์	๑,๒๗๕	,,
๓๕. คุณวันดี บุญชู นำส่ง	๑,๒๒๓.๒๕	,,
๓๖. คุณยุพา ลิ้มมาลัย	๑,๒๐๐	,,
๓๗. คุณกรรณิกา จิราธิวัฒน์	๑,๑๖๐	,,
๓๘. คุณแม่ลูกอินทร์ คุณทัศนีย์ ศรมณี	๑,๑๕๖	,,
๓๙. คุณชื่น คุณบ่วน คุณหอม ช่วงไพโรจน์	๑,๑๐๐	,,
๔๐. คุณเฉลา รอดอยู่	๑,๐๘๙	,,
๔๑. คุณชื้น คงเกิด และชาวอำเภอบ้านนาสาร	๑,๐๗๐	,,
๔๒. คุณเอี่ยม โสดา	๑,๐๖๒	,,
๔๓. แม่ชีสงวน จิตรังษี	๑,๐๓๐	,,
๔๔. อาจารย์สายใจ กาญจนสันเทียะ	๑,๐๑๐	,,
๔๕. คุณบุญสวน คุณบุญสม คุณสมบุญ แสนเจริญ	๑,๐๐๐	,,
๔๖. คุณจุลจิตต์ บุญยเกตุ	๑,๐๐๐	,,
๔๗. อาจารย์ศุภชัย ไตรโรจน์	๑,๐๐๐	,,
๔๘. คุณปฤษฎี คุณปนิษฐา คุณปวิตรา จินดาหรา	๑,๐๐๐	,,
๔๙. คุณดำเกิง คุณประภารัตน์ จินดาหรา	๑,๐๐๐	,,
๕๐. คุณปรีดี คุณสมศรี คุณศิริรัตน์ ผลนิวาส	๑,๐๐๐	,,
๕๑. คุณประวิตร คุณอำภา สาธิตธาดา	๑,๐๐๐	,,
๕๒. คุณนายประดับ สุวรรณชื่น	๑,๐๐๐	,,
๕๓. คุณสาคร พงษารักษ์	๑,๐๐๐	,,
๕๔. คุณลัดดา อุ่นจิตติกุล	๑,๐๐๐	,,
๕๕. คุณอรุณ คุณทวีลักษณ์ ขจิตสาร	๑,๐๐๐	,,

๕๖. คุณวัฒนา คุณกนก จิวัฒนาสุข	๑,๐๐๐	บาท
๕๗. คุณวัฒนา คุณกนก ด.ช. สุธี ด.ช. วิทยา จิวัฒนาสุข	๑,๐๐๐	,,
๕๘. คุณประมวล อิทธิกุล	๑,๐๐๐	,,
๕๙. คุณจิรชาติ มานะกิจไพโรจน์	๑,๐๐๐	,,
๖๐. คุณกี่ พรบุญเรือง	๑,๐๐๐	,,
๖๑. คุณนิมิตร อุ่นจิตติกุล	๑,๐๐๐	,,
๖๒. คุณแม้น คุณสมพร บัวแดง	๑,๐๐๐	,,
๖๓. คุณสังเวียร คุณจวบจิต รอดบุญ	๑,๐๐๐	,,
๖๔. คุณสถิตย์ คุณศิริพร สุทธาโรจน์ และบุตรธิดา	๑,๐๐๐	,,
๖๕. น.อ. จินดา ช่วงแก้ว และครอบครัว	๑,๐๐๐	,,
๖๖. คุณวันทนา บุญมาก	๑,๐๐๐	,,
๖๗. คุณนายปราณี เที่ยงธรรม	๑,๐๐๐	,,
๖๘. คุณทรงศักดิ์ คุณอรสา จิพัฒนกุล	๑,๐๐๐	,,
๖๙. คุณสุรีย์ เดชอุดม และบุตรธิดา	๑,๐๐๐	,,
๗๐. คุณนพเก้า คุณวารุณี หล่อศิริรักษ์	๑,๐๐๐	,,
๗๑. คุณจ๊ง แซ่เอียะ คุณวิมลรัตน์ องอาจสัมฤทธิ์ พร้อมบุตรธิดา	๑,๐๐๐	,,
๗๒. น.พ. ประกอบ พ.ญ. ม.ร.ว. เฉลิมสุข บุญไทย	๑,๐๐๐	,,
๗๓. คุณจุตติ คุณจินตนา โอสถ	๙๓๐	,,
๗๔. คุณวิชัย หรรษคุณาฒัย	๙๐๑	,,
๗๕. คุณอรษา แสงอุทัย	๘๖๕	,,
๗๖. คุณทองทิพ บุญญดารา	๘๔๐	,,
๗๗. คุณสุธีร์ คุณนายสุภาพ โรจนธรรม	๘๓๙	,,
๗๘. คุณเอม เอกไพบูลย์ และคณะ	๘๓๐	,,
๗๙. คุณสุดยอด ใจสำราญ พร้อมคณะ	๘๒๕.๗๕	,,
๘๐. แม่ชีนฤมล ตัญกาญจน์ นำส่ง	๘๐๑	,,

๘๑. แม่ชีอินทร์ แม่ชีแช่ม คุณอรทัย สาอาจ	๘๐๐	บาท
๘๒. คุณทัศนีย์ โฆสิตไพศาล และสมาชิก	๘๐๐	,,
๘๓. คณะบุตรธิดาคุณแม่เชย พิริภัณฑ์	๗๘๐	,,
๘๔. คุณวินัย เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา	๗๒๐	,,
๘๕. คุณพิชัย คุณพิมพา รุ่งสัทธรรม	๗๐๐	,,
๘๖. คุณสุรีย์ ณ ถลาง	๗๐๐	,,
๘๗. คุณชาญ คุณสุรเดช แซ่เบ๊	๗๐๐	,,
๘๘. คุณพ่อเย็น คุณแม่ช่วน เสริฐพรรณึก	๗๐๐	,,
๘๙. คุณแม่สุก คุณสนั่น คุณวิระดา ดวงรัตน์ และมิตรสหาย	๖๕๐	,,
๙๐. ด.ญ. อินทิรา จิรพัฒนกุล	๖๔๐	,,
๙๑. คุณละม้าย	๖๓๐	,,
๙๒. แม่ชีทองศรี ช้างเผือก	๖๑๐	,,
๙๓. แม่ชีพึ้ง แซ่คู	๖๐๔.๗๕	,,
๙๔. ร.ร. สอนดัดผมแอนนา	๖๐๑	,,
๙๕. คุณธงชัย คุณเรณู ด.ญ. นันทวัน สินทรัพย์	๖๐๐	,,
๙๖. คุณรัชนี จาตุรพงศ์	๖๐๐	,,
๙๗. คุณสมพร	๖๐๐	,,
๙๘. คุณแก้วจิต ภวาติเศรษฐ์	๖๐๐	,,
๙๙. คุณมี่เชียง แซ่ตั้ง	๖๐๐	,,
๑๐๐. แม่ชีแถบ สาธร	๕๗๙	,,
๑๐๑. คุณประภารัตน์ จินดาหรา	๕๗๔.๔๐	,,
๑๐๒. คุณเบี่ยน คุณไพฑูรย์ จุลินทร และบุตรธิดาหลาน	๕๗๐	,,
๑๐๓. คุณบุญพา เพียรเกิดสุข	๕๖๐	,,
๑๐๔. คณะบ้านคนชราบางแค	๕๖๐	,,
๑๐๕. คุณสันติ ลี้เจริญ	๕๖๐	,,

๑๐๖. แม่ชีทองแท้ คุณแม่ทบ ช่อเกตุ	๕๖๐	,,
๑๐๗. คุณศศิธร สินอยู่	๕๕๘	,,
๑๐๘. คุณบำเรอ ธาระเขตต์ และครอบครัว	๕๕๐	,,
๑๐๙. คุณปราณี ปันยารชุน	๕๓๐	,,
๑๑๐. คุณตระกูล มาสู่สุข	๕๓๐	,,
๑๑๑. แม่ชีอิ่ม ทวีทรัพย์	๕๒๙	,,
๑๑๒. คุณเกรื่น คุณผิว นุ่มประไพ	๕๒๐	,,
๑๑๓. คุณอุไร สามารถ และบุตรธิดา	๕๒๐	,,
๑๑๔. คณะครูและนักเรียนโรงเรียนทวีธาภิเศก	๕๒๐	,,
๑๑๕. คุณจุดติ คุณจินตนา โอสถ	๕๒๐	,,
๑๑๖. คุณอาภรณ์ พึงทอง และเพื่อน ๆ	๕๒๐	,,
๑๑๗. คุณอุไร คุณพิมพ์ แพรวิจิตร	๕๑๙	,,
๑๑๘. แม่ชีเยื้อน มีประมูล	๕๑๕	,,
๑๑๙. คุณนายผาด ตาลวัณณา	๕๑๐	,,
๑๒๐. คุณนายกุหลาบ ผลากรกุล	๕๐๙	,,
๑๒๑. คุณสมภพ คุณคนึง กรอิ่ม	๕๐๙	,,
๑๒๒. แม่ชีทวี ลักษณนิยม	๕๐๙	,,
๑๒๓. คุณรัชนี ประวัฒโณ	๕๐๒	,,

รายนามผู้บริจาครายละ ๕๐๐ บาท

๑. คุณสมพักตร์ น้อยจินดา
๒. น.อ. ชาญ
คุณศรีสมร วีระประจักษ์
๓. คุณเสาวลักษณ์ ลิ่มวานิชรัตน์
๔. คุณบุญช่วย พรชัย
๕. คุณอำภา นครชัย
๖. คุณแม่สำเภา สุดประเสริฐ
๗. คุณสุคนธ์ วณิกเกียรติ
๘. เออร์ทง วาร์
๙. คุณสุธรรม โตวัฒนาสุกิต
๑๐. พล.อ.ต. ชำนาญ ภัทรโยธิน
๑๑. คุณทรามชม สุนทรโยธิน
๑๒. คุณอรุณ ยุกตะนันท์
๑๓. คุณพยุงศรี ชลทรัพย์

๑๔. คุณรัตนา รัตนานันท์
๑๕. ห.จ.ก. จิตต์ชัยวิสุทธิ์
๑๖. คุณลำเลียง วัจนรัตน์
๑๗. ห้างนครสวรรค์แสงมณี
(สุพร เบญจพลเพชรรัตน์)
๑๘. พระราชวิสุทธิโมลี
วัดราชโอรสาราม
๑๙. คุณทิวา จิรพัฒนกุล
๒๐. น.พ. เกิดชัย
คุณเพทาย อินทวิวัฒน์
๒๑. คุณผุสดี เพชรพลาย
๒๒. คุณเฉลิมวงศ์ โชติกุญชร
๒๓. คุณบุหรง ศิวะบุณย์
๒๔. คุณนิภาพร อัศวประภา
คุณยุอัน แซ่แต้
๒๕. คุณธงชัย ธรรมสังวาลย์
คุณเล็ก ขวัญงาม
๒๖. พ.ต.หญิง วนิดา ค้ำคูณ
๒๗. คุณพิเชษฐ์ บุศรังษี
๒๘. คุณทวีศักดิ์ คุณพิศมัย กลิ่นกุสุม
๒๙. คุณนพรัตน์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา
๓๐. คุณสมศรี เพ็ชรดี
๓๑. แม่ชีบัทมา วงษ์สุนทร
๓๒. คุณนายสอาด ทังสุบุตร
๓๓. คุณแพรวพักตร์ ชัยวัชราภรณ์
๓๔. คุณสงวน ชัยวัชราภรณ์
๓๕. คุณบักเกียง ชัยวัชราภรณ์
๓๖. แม่ชีสารภี พีรวัฒฑึก
๓๗. คุณพ่อถนอม
คุณแม่ส้มลิ้ม วนาดอน
๓๘. แม่ชีตะลุ่ม ดาวมณี
๓๙. คุณสุวรรณา ประวัฒโณ
๔๐. น.ส. จินดา ญาณวุฒิ
๔๑. คุณธงชัย คุณสุภาณี ทวีศรี
๔๒. คุณส่งศรี นิยมาภา
๔๓. คุณวิชาญ
คุณนันทนา สุดประเสริฐ
๔๔. คุณจิรวรรณ ดุลยพฤกษ์
๔๕. คุณพรรณี มนุญพร
๔๖. น.ส. นิตยา เผ่าทวี
๔๗. คุณนรายุทธ อรุณรักติชัย
๔๘. คุณวินิจ บุรถาวร
๔๙. คุณฉวีวรรณ ชื่นภิรมย์
๕๐. คุณแม่ปรุง คุณจำนงค์ พูนแสวง
๕๑. อาจารย์อุทัยวรรณ สายสินธุ์
๕๒. คุณนลินี แจ่มพัฒน์
๕๓. คุณยิ่งอาย ไชยสุต
๕๔. คุณสุรีย์ ณ ถลาง
๕๕. คุณวิชัย คุณนภา พิพัฒนางกูร
๕๖. คุณจวงจันทน์ บุรกรรมโกวิท
๕๗. คุณชัยยะ คุณพเยาว์ ไผ่สุวัฒน์
๕๘. คุณพิพัฒน์
คุณรัตนาภรณ์ สงวนศักดิ์
๕๙. คุณสอิ้ง จิตต์ปลื้ม

๖๐. คุณแม่ทองหยิบ ตัญกาญจน์
๖๑. คุณย่าเซี๊ยะตี่ คุณโอ้วตือ คุณกิ้มเอ็ง แซ่เล้า และบุตรธิดา
๖๒. คุณดำรงค์ กฤษณามระ
๖๓. คุณธีระ อานันโทไทย
๖๔. คุณศะศี ธีรเนตร
๖๕. คุณหญิงมาลาทิพย์ อมาตยกุล
๖๖. ม.ร.ว. พูนศุข เกษมศรี
๖๗. คุณนายทวี จึงแย้มปิ่น
๖๘. คุณวิจิตรา สร้างสมวงษ์
๖๙. คุณยุทธดนัย ชินะโชติ
๗๐. พ.อ. พิเศษ สัมพันธ์ ภาณุวัฒน์
๗๑. คุณบุญยงค์ คุณย้ง โอสิริพันธุ์
๗๒. คุณประยูร
คุณเกศินี พณิชยานนท์
๗๓. คุณชาญ อิสสระ
๗๔. แม่ชีวรัญญา สำเร็จวิทย์
๗๕. แม่ชีดารารัตน์ หุ่นแก้ว
๗๖. คุณประทีป วงศ์นิรันดร์
๗๗. คุณวรรณี สีตะสุวรรณ
๗๘. คุณนิตยา โพธิ์ศรี
๗๙. คุณวิราศิณี พึ่งนุสนธ์
๘๐. ครอบครัวมีศิริ
๘๑. คุณเจษฎา
คุณนภาพร ดวงอุดมเดช
๘๒. คุณเหมาพูล
คุณเดือน หฤษฎีกุล
๘๓. คุณเจษฎา คุณสุภาพ บุญเจียร
๘๔. ร้านเทพชัยชู
๘๕. คุณประวิช หัมพานนท์
๘๖. แม่ชีพลอย มีสุข
๘๗. คุณเชียง คุณเช็ง แซ่คู
๘๘. คุณอุดม นวลแข และบุตรธิดา
๘๙. พ.อ. ชาญชัย
คุณสุนีย์ นาคป้อมฉิน
๙๐. น.อ. บุญสืบ ทรรพมัทย์
๙๑. คุณสุรางค์ สมิติษเฐียร
๙๒. คุณเยาวภา ทองสุข
๙๓. คุณจำลอง
คุณบุญสม วิไลมณีวรรณ
๙๔. คุณสมโภชน์ เพชรน้อย
ขาวขำ
๙๕. คุณละเอียด ตินตมุสิก
๙๖. คุณสมสุข มะลิผล
๙๗. คุณประไพพิศ เอื้อสถาพร
๙๘. คุณภรณี จักษุรักษ์ (นำส่ง)
๙๙. คุณวิเชียร บุญวศิน
๑๐๐. คุณไพฑูรย์ สีมานนท์
๑๐๑. คุณประสพ
คุณละเอียด วัฒนารมย์
๑๐๒. คุณสุรีย์ นิมิหุต
๑๐๓. ธนาคารกรุงเทพ จำกัด
สาขาตลาดพลู

๑๐๔. คุณดำรงค์
คุณบุญศรี สามัญเขตต์กรณ์
๑๐๕. คุณนิยม ชูตระกูร
๑๐๖. คุณเจิมศรี อมาตยกุล
๑๐๗. คุณวาศ
คุณละม้าย ทรงประสิทธิ์
๑๐๘. แม่ชีอภิญญา นาคทรงแก้ว
๑๐๙. คุณจรรยา โรจนยน
และบุตรธิดา
๑๑๐. คุณเบ้า ฉัตรมานพ
๑๑๑. คุณวิไล เลาสุขศรี
๑๑๒. คุณยุบล อุทยานะกะ
๑๑๓. ร้านไทยวัฒนา
๑๑๔. ร้านจือฮะพานิชย์
๑๑๕. ร้านเคียงไทยพานิช
และครอบครัว
๑๑๖. คุณเกษตร จิตราทร
๑๑๗. คุณสำเภา คงไทย
๑๑๘. คุณคิม คุณชุ้น
ร้านเสริมสวย คุณวงศ์
๑๑๙. คุณวิบูลย์
คุณสุราลัย พุ่มเข็ม
๑๒๐. คุณสุชาติ สาตราภัย
๑๒๑. คุณลักษณี โสตถิวิวัฒน์
๑๒๒. แม่ชีจำรัส ยางสมบูรณ์
๑๒๓. คุณซ้อน
คุณประชุม สุวรรณประทีป
๑๒๔. คุณอุระมิลา สัตยมานะ
๑๒๕. คุณกิจจา
คุณวันเพ็ญ ศรีจักรินทร์
๑๒๖. คุณลูกจันทร์ โกสีย์
๑๒๗. คุณสายหยุด คุปตินธร
๑๒๘. ลูกหลานคุณนายหวล
สิงหนาทนิติรักษ์
๑๒๙. คุณสุดจิตต์ สีตะปะดล
๑๓๐. คุณสุภาพ ทรงสาระ
๑๓๑. คุณสุวรรณ
คุณจิตรา สาธิตธาดา
๑๓๒. คุณบุญธรรม
คุณกัลยา ชื่นใจดี
๑๓๓. คุณวงจันทร์ แช่มสาคร
๑๓๔. ดร. ชวลิต ทิสยากร
และครอบครัว
๑๓๕. คุณพจน์ คุณรสพร นิวาตวงศ์
๑๓๖. คุณอภัย คุณกอบศรี โมธุรัตน์
๑๓๗. คุณสำราญ มาอู๋
๑๓๘. พ.ท. ละออง
คุณนายชื่น คุ้มครอง
๑๓๙. พ.อ. ม้วน คชวงษ์
๑๔๐. คุณจำเนียร บัณฑุกุล
๑๔๑. คุณสุวิทย์ คุณยุพา พันธุ์สุพร
และครอบครัว
๑๔๒. คุณประสาท
คุณอัปสร คุณวริสร อ่อนระยับ

๑๔๓. คุณชื้น ศรีนวลวงษ์
๑๔๔. คุณชลอ คุณอำนวย ปทุมรักษ์
๑๔๕. พลโท ลภชัย สุรทิณฑ์
๑๔๖. ร.ท. คารม
คุณแว่น จินดาวงษ์
๑๔๗. ร.ต. โปร่ง
คุณทองใบ รอดสวาสดิ์
๑๔๘. คุณอนะ
น.ส. วาสนา วงศ์สรรพ์
๑๔๙. คณะบุตรธิดา
คุณแม่เชย พิริภัณฑ์
๑๕๐. คุณบุญชู สายพันธ์
๑๕๑. คุณพลอย
คุณสำเริง ศรีอุ่นเรือน
๑๕๒. คุณบุณย์
คุณใจเอง สินธุวณรงค์
๑๕๓. คุณยายกิจ สุ่นสวัสดิ์
๑๕๔. แม่ชีสายพิณ วุฒิวงศ์เสรี
๑๕๕. คุณแม่โกมล วิชยวัฒน์
๑๕๖. คุณธีรพันธ์
คุณจามรี ทองประวัติ
๑๕๗. คุณอารยะ นาคะนาท
๑๕๘. คุณจรินทร์
คุณอุรัจฉทา รอดประเสริฐ
๑๕๙. คุณไพบูลย์
คุณอรทัย ภัคนันท์
๑๖๐. คุณสว่าง
คุณนงนุช สุทธาโรจน์
๑๖๑. คุณสมศรี สืบยุบล
๑๖๒. พล.ตรี พนัส
พ.อ.พิเศษ พ.ญ. พิชญ์ประอร
เกษแม่นกิจ

ความจริง

พระดำรัสของสมเด็จพระสังฆราช
(ปุ่น ปุณฺณสิริ)

"สรรพสิ่งในโลกจะทรงตัวอยู่ได้
สิ่งนั้นมีอย่างเดียว คือ
สัจจธรรมของบุคคลผู้มีความสัตย์"

พิมพ์ที่ ป. พิศนาคะ การพิมพ์ 38 ซอยวัดอัปสรสวรรค์
ถนนเทอดไทย ภาษีเจริญ กรุงเทพ ฯ โทร. 4670239
ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา เกรียงศักดิ์ พิศนาคะ พ.ศ. 2525